

SABAHATTİN ALİ

TÜM ESERLERİ
OYUNLAR
ŞİİRLER
MEKTUPLAR
YAZILAR
TUTANAKLAR

SABAHATTİN ALİ

TÜM ESERLERİ
OYUNLAR
ŞİİRLER
MEKTUPLAR
YAZILAR
TUTANAKLAR

Epsilon®

SABAHATTİN ALİ'NİN
BU CİLTTEKİ ESERLERİ

OYUNLAR
ŞİİRLER
MEKTUPLAR
ANKETLER
RÖPORTAJLAR
EDEBİYAT YAZILARI
SİYASET YAZILARI
TUTANAKLAR

SABAHATTİN ALİ (1907- 1948)

25 Şubat 1907'de babasının görev yaptığı, o sırada Bulgaristan'ın Gümülcine sancağına bağlı Eğridere (şimdiki adı Ardino) ilçesinde doğdu. Üsküdar'da başladığı öğrenimine Çanakkale ve Edremit'te devam etti. 1922-1923 ders yılı başında Balıkesir Muallim Mektebi'ne kaydoldu, ardından İstanbul Muallim Mektebi'ne geçti. Yabancı dil öğretmeni açığının giderilmesi için 1928'de yurtdışına gönderilen on beş kişi arasında Almanya'ya gitti ve Potsdam şehrindeki özel bir okulun kurslarına devam etti. Türkiye'ye döndükten sonra öğretmenlik, rejisör asistanlığı, çevirmenlik yaptı. 1946'da Aziz Nesin'le birlikte *Markopaşa*'yı çıkardı. 1948'de bir yazısı yüzünden tutuklandı, üç ay kadar hapis yattı. Sürekli izlendiği için yurtdışına kaçmak istedi, ancak 2 Nisan 1948'de Kırklareli dolaylarında bir kaçakçı tarafından öldürüldü.

ESERLERİ:

Şiir: *Dağlar ve Rüzgâr* (İstanbul 1934).

Öykü: *Değirmen* (İstanbul 1935), *Kağnı* (İstanbul 1936), *Ses* (İstanbul 1937), *Yeni Dünya* (İstanbul 1943), *Sırça Köşk* (İstanbul 1947).

Roman: *Kuyucaklı Yusuf* (İstanbul 1937), *İçimizdeki Şeytan* (İstanbul 1940), *Kürk Mantolu Madonna* (İstanbul 1943).

Oyun: *Esirler* (1936).

Çeviri: Max Mimmerich, *Tarihte Garip Vakalar* (Ankara 1936); Sophokles, *Antigone* (İstanbul 1941); Christian F. Hebbel, *Gyges ve Yüzüğü* (Ankara 1944).

Tüm Eserleri - Oyunlar, Şiirler, Mektuplar, Yazılar, Tutanaklar
Sabahattin Ali

Yayın Yönetmeni: Aslı Tunç
Editör: Cemil Üzen
Düzelti: Fahrettin Levent
Kapak Tasarım: Ethem Onur Bilgiç
Sayfa Tasarım: Gamze Kulak

1. Baskı: Ocak 2019
ISBN: 978-605-173-524-5

Türkçe Yayım Hakkı
©Epsilon Yayınevi Ticaret ve Sanayi A.Ş.

Baskı ve Cilt:
Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Cihangir Mah., Güvercin Cad., No: 3/1
Baha İş Merkezi, A-Blok, Kat: 2
34310 Haramidere/İstanbul
Tel: (212) 412 17 00
Sertifika No: 12026

Yayımlayan:
Epsilon Yayınevi Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Osmanlı Sok., No: 18/4-5 Taksim/İstanbul
Tel: (212) 252 38 21 Faks: (212) 252 63 98
İnternet Adresi: www.epsilonyayinevi.com
E-posta: epsilon@epsilonyayinevi.com
Sertifika No: 34590

TÜM ESERLERİ

OYUNLAR
ŞİİRLER
MEKTUPLAR
YAZILAR
TUTANAKLAR

Epsilon®

İÇİNDEKİLER

OYUNLAR 11

Esirler 13
Opera Olarak Kağnı 51

ŞİİRLER 53

Dağlar 55
Servi 56
İstek 57
Melânkoli 58
Günümüz 59
Hapishane Şarkısı -I- 60
Hapishane Şarkısı -II- 61
Hapishane Şarkısı -III- 62
Hapishane Şarkısı -IV- 63
Hapishane Şarkısı -V- 64
Gurber Hapishanesi 65
Kızkaçıran 66
Mayıs 67
Hey 68
Yetmez mi? 69
Ayırdılar 70
Kıyamadığım 71
Unutamadığım 72
Ağlayı Ağlayı 73
Kara Yazı 74
Uzakta 75
Eskisi Gibi 76
Bir Doğum Günü İçin 77
Çocuklar Gibi 78
Koşma 79
Son Mektup 80
Rüzgâr 81
Öyle Günler Gördüm ki 84

Kurbağanın Serenadı 86
Beşik 87
Kudurmak 88
Firar 89
Bütün İnsanlara 90
Yat ve Uyu! 91
Ebedi 93
Köprünün Çocukları 94
Köprünün Geceleri 96
Köprüde Sabah 98
Serserinin Ölümü 99
Buruşuklar 101
İlk Beyaz Saç 102
Babam İçin 103
Çakır 104
Safo 105
Sevdasız 106
Nefes 107
Hayat - Kalender 108
Hayat - Mefkûreci 109
Hayat - Bedbin 110
Şarkı 111
Nedamet 112
Aşk Başlangıcı 113
Kümeste Sabah 114
Acaba 115
Gecenin Kemanı 116
Muallim 117
Ne Kazandık? 118
Gazel Naziresi 119
"Öksüz Kız" Masalı 120
Dere 123
Kalbimde Aşkınız 124
Bir Macera 125
Nefes 126
Benim Aşkım 127
Ruhumun Dalgaları 128
Kurbağa 129
Bir Serenadın Sonu 132
Kurbağaname 133
Kurbağaya Mersiye 134
Oyuncak 136
Merhuma Mersiye 138
Simyager 139

Sokakta Kalan Adam 140
Rüzgâr 143
Terkib-i Bend 144
Mesnevi 181
Şarkı (I) 189
Şarkı (II) 190
Şarkı (III) 191
Şarkı (IV) 192
Daüssıla 193

MEKTUPLAR 195

ANKETLER & RÖPORTAJLAR 263

Anketi yapan: İhsan Aygün - Beşinci cevap: Sabahattin Ali 265
Sabahattin Ali ile Bir Konuşma 267
Anketimiz 270
Şair Mehmet Âkif İçin
Memleketin Fikir ve Edebiyat Adamları Ne Diyorlar? 271
Sabahattin Ali ile Bir Konuşma 272
Sabahattin Ali Diyor ki: 275
Sabahattin Ali 276
Edebiyat Anketi: Sabahattin Ali'nin Cevabı 278
Yeni Adam'ın Tiyatro Anketi 280
Sabahattin Ali ile Şiire Dair Bir Görüşme 282
Yeni Edebiyat'ın Anket: Halkçı Edebiyat ve Realizm 284
Sabahattin Ali ile Bir Görüşme 285

EDEBİYAT YAZILARI 287

Görüş Mecmuası Hakkında Şahsi Bazı Mütalaalar 289
Norveç Edebiyatı: Knut Hamsun 293
Shakespeare Meselesi - Hakiki Shakespeare 297
Shakespeare Meselesi - Sahte Shakespeare'ler: Bacon 302
Shakespeare Meselesi - Sahte Shakespeare'ler: Eduard de Vere 306
Bir Felsefe Kitabı 309
De Profundis 311
Başlamadan Önce 315
Devlet Tiyatrosu Temsilleri I: Otelci Kadın 317
Devlet Tiyatrosu Temsilleri II: Toska 320
İkinci Dilden Tercüme Meselesi ve Bir Misal 323
Gyges ve Yüzüğü Piyesi Hakkında 330
İyi Anlaşılan Konferans 331
Antigone'ye Giriş 333

Eserin Müellifi Hakkında 336
Okuduklarımız: Rıfat Ilgaz ve Son Yıllarda Türk Şiiri 337
Yarı Münevver 339

SİYASET YAZILARI 341

Kadınlar Üzerine Bir Konferans 343
Emperyalistin Tarifi 352
Bu Memleketi Kurtarmak İçin 355
Milliyetçinin Tarifi 358
Hürriyet Meselesi 360
Milliyetçi Gençlik 362
Asıl Büyük Tehlike Bugünkü Ehliyetsiz İktidarın Devamıdır 364
İstiklâl 368
Yabancı Sermaye 370
İngilizleri Severim 372
Ayıp 373
Tam Demokrasi 375
Kokuyor 377
Ak koyun, Kara koyun! 378
Hep Laf 380
Yeşil Sarık 382
Ne İstiyoruz? 384
Yabancı Şahit; Yalancı Şahit 385
Ne İnkılapçılık 387
Görülmemiş Tiyatro 388
Lanet Olsun 389
Adalet 390
Gütenberg Matbaası 391
"Recepkrasi ve Celalkratik" 392
Zil Takıp Oynasınlar 393
Hangi Cepheden Gelirse Gelsin, Emperyalizmin Aleyhindeyiz 394
18 Milyon Türk Ne Olacak? 396
Yaşasın Millet 397
"Krediyi Düşüren Kredi" 398
MIlleti Aldatmasınlar 399
Genç Arkadaş 400
Aczimiz 401
Milletin Postunu Paylaşıyorlar 402
Fikir ve Küfür 403
Bir Gazete Çıktı 404
Çok Yaşayın 406
Bekliyoruz 408
Bir Alçak 409

Ne Zor Şeymiş 410
Vay Hasso'yu Döversin Ha! 411
İnsanlara İnanmak 413
Bizi Sevmiyorlar 414
Uşak Ruhu 415

TUTANAKLAR 417

Belge 1 419
Belge 2 421
Belge 3 423
Belge 4 426
Belge 5 428
Belge 6 430
Belge 7 433
Belge 8 435
Belge 9 440
Belge 10 444
Belge 11 448
Belge 12 451
Belge 13 452
Belge 14 456
Belge 15 457
Belge 16 459
Belge 17 461
Belge 18 464
Belge 19 466
Belge 20 468
Belge 21 469
Belge 22 471
Belge 23 473
Belge 24 475
Belge 25 477
Belge 26 479
Belge 27 484
Belge 28 488
Belge 29 495
Belge 30 498
Belge 31 502
Belge 32 504
Belge 33 506
Belge 34 510
Belge 35 512
Belge 36 514

OYUNLAR

ESİRLER

(Oyun, 1 tablo, 3 perde)

Vaka, Miladi yedinci asırda ve Çin'in payitahtlarından[1] biri olan Si-Gan-Fu şehrinde geçer.

TABLO

(Bilgenin evinde bir oda, bir köşede bir yatak ve üzerinde Bilge'nin ölüsü. Gece; arkada bedir[2] halinde ay görünür.)

BİRİNCİ MECLİS

Birinci ve İkinci Hizmetkâr

(Ayın göründüğü pencerenin yanında)

Birinci Hizmetkâr: Si-Gan-Fu şehrinin mehtabı ne kadar donuk; hiç bizim bozkırlarınkine benzemiyor!

İkinci Hizmetkâr: Evet, benzemiyor. Fakat bunu da seyredebilmek, hiç seyredememekten herhalde iyidir.

Birinci Hizmetkâr: Yani?

İkinci Hizmetkâr: Yani, gözlerimin donuk bir mehtaba bakabilmesine razıyım, tek büsbütün kapanmasınlar.

---

[1] Başkentlerinden.

[2] Dolunay.

Birinci Hizmetkâr: Niçin bu akşam laflarımız aynı şey etrafında dolaşıyor?

İkinci Hizmetkâr: Bilmem. İhtimal bu ölü, başka şeylerden bahsettiğimizi istemiyor, ihtimal hep kendisiyle meşgul olmamızı istiyor.

(Uzun bir sükût)

Birinci Hizmetkâr: Ne fena şey değil mi?

İkinci Hizmetkâr: Ne?

Birinci Hizmetkâr: Ölmek. Etrafında dolaşan, konuşan ve yürüyen adamlara iştirak edememek, artık onlardan büsbütün ayrı olmak...

(Ölünün elini tutar, kaldırır ve yavaşça tekrar bırakır. El aşağıya doğru sallanır.)

Bak!..

İkinci Hizmetkâr: Ne var?

Birinci Hizmetkâr: Dün benden su istemişti, getirdiğim zaman elini uzattı... Bu elini işte. Parmaklarını şöyle kıvırarak kupayı yakaladı ve ağzına götürdü. Bak, şu ağzına... Halbuki şimdi...

İkinci Hizmetkâr: Şimdi mi? Şimdi elini uzatamaz ve bardağı ağzına götüremez, işte bu kadar.Bu adam niçin öldü acaba?

Birinci Hizmetkâr: Yahut niçin kendini öldürdü?

İkinci Hizmetkâr: Evet, niçin?

Birinci Hizmetkâr: Herhalde yaşamak istemediği için.

İkinci Hizmetkâr: *(Kollarıyla geniş hareketler yaparak)* Yaşamak... istemediği için...

Birinci Hizmetkâr: Oğlunun birisi, bir Çinliyi öldürdü.

İkinci Hizmetkâr: Ve kaçtı.

Birinci Hizmetkâr: Fakat Çinliler diğer çocuklarını yakaladılar ve hapsettiler.

İkinci Hizmetkâr: Ve bir tanesi hapiste öldü.

Birinci Hizmetkâr: Kendisini de götürdüler, sonra ihtiyardır diye bıraktılar.

İkinci Hizmetkâr: Fakat döndüğü zaman evini harap olmuş, malını mülkünü yağma edilmiş buldu. Çocuklarının birini de ölmüş...

Birinci Hizmetkâr: Ötekini de kaçmış buldu. Biliyor musun, Tulu'nun başını getirene 8000 dirhem gümüş verileceğini ilan ettiler.

İkinci Hizmetkâr: Evet, bütün Türk mahallesi de tarassut[1] altında... Çinliler her gün birkaç kişiyi alıp götürüyorlar ve bunların pek azı geri dönüyor. Fakat Bilge kendisini öldürmekle bunlara bir faydası dokundu mu?

[1] Kuşatma, gözetim.

Birinci Hizmetkâr: Yalnız kendisine...

İkinci Hizmetkâr: *(Başını sallayarak)* Hiçbir şey ölümden daha korkunç değildir!

Birinci Hizmetkâr: Her şey ölümden daha korkunçtur. *(Sükût)* Bazı gece uyuyamazsın, içinden uykuyu alıp götüren büyük bir derdin vardır. Yarın karşılaşacağını ve önünde ezileceğini bildiğin birçok müşkülat[1] yakıcı bir güneşin ışığı gibi gözlerine vurur, seni uyutmaz. Sen yorgun, bitkin, bir dakika kendini unutabilmek için çareler ararsın. Kalbinin etrafında gürültü yaparak sana uykuyu haram eden bu düşünceleri bir an olsun kafandan çıkarmaya karar verir, yüze kadar sayar, yahut gözlerini sabit bir noktaya dikerek hiçbir şey düşünmezsin. Yavaş yavaş tatlı bir dalgınlık vücuduna yayılmaya başlar, âdeta her tarafının yumuşadığını duyarsın. Fakat bu anda kafandan zorla çıkarıp attığın düşünceleri dışarıda tutan eller de yumuşar. Ve bir sandalın altındaki deliği kapayan tıkaç oradan alındığı zaman sular nasıl deli gibi içeri dolarsa, bu düşünceler de tekrar kafana hücum ederler. Sen kalbin şiddetle çarparak uyanırsın. Aynı azap yeniden başlar. Seni asıl harap eden, şimdi uyusan bile yarın akşam bu işkencenin gene tekrar edeceğini, hiç bitmeyeceğini bilmektir. O zaman gözlerinde bir uyku tüter. Öyle bir uyku ki ne çarpıntısı vardır ne de yarını... Yorgun vücudun boylu boyunca yatıp dinlenecek ve hiçbir düşünce, hiçbir dert sana gelmeye yol bulamayacaktır. İşte ölüm bu uykudur... Geceleri gözlerini kapayamayanların aradıkları uzun ve rüyasız uyku. — Ne o? Kapı mı?

İkinci Hizmetkâr: Hayır, fakat gelmeleri yakındır... Biliyor musun, başımı pek emniyette hissetmiyorum... Bu akşam Tulu da ötekilerle beraber gelecek, babasını görecekmiş.

Birinci Hizmetkâr: Ben bu akşamki toplantıda ölü bir babayı ziyaretten daha başka sebepler de görüyor gibiyim. *(Dışarıda hafifçe kapı vurulur)* — Kapı... Bu sefer sahiden... *(Çıkarlar. Biraz sonra içeri Tulu ve diğer birkaç Türk girerler.)*

İKİNCİ MECLİS

Tulu, bir iki Türk

(Bu sahnede, Tulu sözlerini söylerken fasıla ile diğer Türkler de gelirler, ölünün önünde ve dağınık olarak dururlar, hepsi altı yedi kişi kadar olacaktır; sonra teker teker giderler.)

[1] Zorluklar.

Tulu: Karanlık merdivenlerden bir kere bile sendelemeden çıktım. Ayaklarım bu eve olan aşinalıklarını daha kaybetmemişler. Sokakta bile ayağıma çarpan her taş kendisini eskiden tanıdığımı bana hatırlatmak istiyordu. O taşlarda hâlâ küçük ve çıplak ayaklarımın izi, hâlâ dizlerimin kanı vardır. Bu sokaklarda ve bu evde her şey eski ahbap olduğumuzu, düşman olmamıza imkân olmadığını söylüyorlar; fakat ben bir Çinliye sapladığım bıçakla kendisini de öldürdüğüm babamı görebilmek için bu sokaklardan bir gölge gibi geçmeye, bu eve bir hırsız gibi karanlıkta ve sessizce girmeye mecburum. *(Elleriyle etrafını gösterir)* Bu eve, bu eve!.. Nasıl anlatayım... Bilseniz, bu sokaklarda güneşin aydınlığı altında kollarımı sallayarak korkusuzca on adım yürüyebilmek, bu evin kapısını ellerim titremeden, etrafıma ürkerek bakınmadan açabilmek, bu odada sesimi boğazımda boğmaya mecbur olmadan konuşabilmek için neler verebilirdim... Bilseniz bu ne dehşetli bir saadettir!

Birinci Türk: Tulu, hiçbirimiz senden daha az azap çekmiyoruz, hiçbirimiz şimdi çiğnediğimiz kaldırımı dönüşte tekrar çiğneyeceğimizden emin değiliz.

İkinci Türk: Evimizden ve çocuklarımızdan ayrılırken, dudaklarımızın sükûtuna rağmen, gözlerimiz uzun bir ayrılığın vedasını yapıyor.

Birinci Türk: Bir pusuda gibiyiz. Küçük bir hareket bir düşman okunun vızıldayarak gelmesine sebep oluyor.

Tulu: Güneş herkese aynı ışığı dağıttığı halde kuvveti ellerinde tutanlar bizim ondan kendileri kadar istifade etmemize hayret ediyorlar, buna müsaade etmek istemiyorlar. Zannediyorlar ki herhangi bir tesadüfün bugün kuvveti onlara vermiş olması bizim bu havayı daha az teneffüs etmemiz, bu güneşte daha az ısınmamız için bir sebeptir.

Birinci Türk: Dünyada kuvvetlinin ve zayıfın, akıllının ve budalanın, faziletli olanın ve sefilin aynı derecede malik oldukları bir hak vardır: Yaşamak hakkı!.. Hiçbir meziyet, hiçbir kuvvet bu hakkı birisinden alıp diğerine vermek salahiyetinde[1] değildir. Çinliler bize yaşamak hakkını bile vermiyorlar.

(Birinci hizmetkâr girer.)

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Birinci, İkinci Türkler, Tulu, Birinci Hizmetkâr, sonra Kürşad

Birinci Hizmetkâr: İmparatorun hassa[2] askeri kumandanı hemşerimiz Kürşad geldiler. *(Çıkar, Kürşad girer.)*

[1] Yetkinliğinde.

[2] Saray.

Kürşad: *(Selamlaştıktan sonra)* Arkadaşlar, vaktimiz az, yapacağımız işler çok mühimdir. Bir ölünün önünde esirlere hayat verebilmek çarelerini arayacağız. Halkın bu esarete daha fazla tahammül edemeyeceği muhakkaktır. Hatta hürriyeti okları, yayları ve beygirleri kadar benimsemiş olanların buna şimdiye kadar nasıl katlanmış olduklarına şaşıyorum. Teşekkür edelim bu ölüye ki bir millete yaşamadığını, fakat yaşaması lazım geldiğini anlattı. Atlarını geniş sahralara sürdükleri zaman karşılarında ufuktan başka bir şey görmeyen ve yalnız rüzgârın mukavemetine uğrayan Türkler, her attıkları adımın bir Çinli maniasına[1] çarpmasına nasıl sabredebilirler? Bozkırların hür ve yırtıcı kartalı, şişman göbekleri yumurta ve etiyle besleyen bir tavuk olmaya daha ne kadar tahammül edecek?..

Birinci Türk: Kürşad, seni buraya çağırışımızdan bu tahammülün artık sonuna erdiğini anlamalıydın!

İkinci Türk: Kürşad, sözü kısa keseceğim; biz milletin bu halde kalmasının mesuliyetini sırtımızda hissettik ve sonunda hayat veya ölüm olan bir mücadeleye atılmaya karar verdik.

Birinci Türk: Bu mücadelede bize sen rehberlik edeceksin!

İkinci Türk: Kürşad, bizi kurtaracaksın!

Birinci Türk: Bizim hakanımız olacaksın. Sen imparatorun hassa askeri kumandanısın, maiyetindeki zabitler[2] ve asker Türk'tür; sana sadıktır. Sarayda en sözü geçen sensin. Eğer Çin Şarapları senin damarlarında kanının ateşini söndürmedi, güzel çiçekler sana yaylalarımızın kum kokusunu unutturmadıysa bizim başımıza geçeceksin.

Kürşad: Dostum, gözlerinden büyük endişelerin izini görmesem bu sözleri bir hakaret gibi kabul eder, onları sana kılıcımın ucuna takıp geri verirdim. Ağabeyim Kiyeli mağlup olduğu ve Türkler esir edilip Çin'e getirildiği zaman ben daha on dört yaşındaydım. Yani tam yirmi beş seneden beri Çin sarayındayım. Burada ağabeyimin ve bütün hanedanımız efradının[3] birer birer ve hicaplarından[4] öldüklerini gördüm. Zannediyor musunuz ki Çin sarayının ihtişamı bana bütün bunları unutturdu?.. Geldiğim günden beri bu süslü odalara, bu en ince ipeklerden yapılan yataklara ısınamadım. Geldiğim günden beri memleketimin çorak ovalarını, geceleyin kapısından kum çöllerini ve ayışığını seyrettiğim kıl çadırları arıyorum. Bu çadırlardan her birine on tane Çin sarayını feda ederdim. Dörtnala koşan atlarımızın üzerinde aç mideme indirdiğim bir lokma yarı çiğ et, şimdi bana imparatorun en mükellef ziyafetlerinden daha tatlı geliyor. Daha çocuktum, bütün

[1] Engeline.

[2] Subaylar.

[3] Fertlerinin.

[4] Utançlarından.

eğlencem yay çekmek, çıplak atlara binip bir ok gibi sahranın kumlarına dalmaktı. Büyüklerin akınlarına iştirak edebilmek, onlar gibi erkek olmak için çalışıyordum. Talih beni bizim kadınlarımızdan bile kadın olan bu Çinlilerin arasına attı ve yirmi beş senedir Çinlilerden öğrendiğim yegâne şey onları istihfaf etmek[1] oldu.

Birinci Türk: Sen bizim hakanımız olacaksın Kürşad Han!

İkinci Türk: Atlarımızı gene sahralara süreceğiz, yirmi günlük yerlere akına gideceğiz.

Kürşad: Dostlarım, eğer arzularımızı imkânların terazisinde tartmazsak her giriştiğimiz işte kârımız bir muvaffakiyetsizlik olur. Benim hakan olmam mümkün değildir.

Hepsi Birden: Neden?

Kürşad: Bir faydası olmaz da ondan.

Birinci Türk: Bu da ne demek?

Kürşad: Her şeyden evvel buradan kurtulmaya bakmalı, hakan istemeden evvel hakan isteyebilecek vaziyete gelmeli. Bu en sonra düşünülecek mesele. Sonra hakanlık için benden evvel ağabeyimin oğlu Yulu Han var.

Birinci Türk: O daha çok genç.

Kürşad: Bir millete taze hayat vereceklerin ihtiyar olmamaları lazımdır.

Birinci Türk: Yulu Han burada doğdu ve memleketini hiç görmedi.

Kürşad: Memleketine olan hasreti de bunun için hepimizden fazla.

Birinci Türk: Çin İmparatoru'nun Yulu Han'ı bir evlat gibi sevdiği, hatta İmparator'un erkek evladı olmadığı için bu muhabbetin Çinliler arasında pek de hoş karşılanmadığı söyleniyor.

Kürşad: Maksatlarımız için ne kadar muvafık.[2]

Birinci Türk: Fakat sen hakan olmayacak olduktan sonra gene bize yardım edecek, bizi idare edecek misin?

Kürşad: Elbette. Hem kendime bir taç ve taht tedarik etmek için değil, esirlere hürriyet verebilmek, onları kurtarmak için sizin başınıza geçeceğim. Böylece hasis[3] düşüncelerle alakası olmayan bu mücadelede daha müsterih ve daha gayretle çalışacağımı zannediyorum.

Birinci Türk: Öyleyse artık harekete geçmemize hiçbir mâni kalmadı demektir.

Tulu: Mahirane tertip edilecek ve kahramanca yapılacak olan bir isyan, bizi pek de uzakta olmayan vatanımıza götürecektir.

Kürşad: İmparator'un kuvvetli bir ordusu tarafından tekrar mağlup ve esir edilmek için mi? Eskisinin iki misli ezilmek için mi? Ne kadar zayıf olduğumuzu unutuyor musunuz?

---

[1] Küçümsemek.

[2] Uygun.

[3] Bayağı.

Tulu ve Birinci Türk: Ne demek istiyorsun?

Kürşad: Daha akıllıca davranmamız lazım geldiğini söylemek istiyorum.

Birinci Türk: Ne gibi?

Kürşad: İmparatorun evlat namına bir tek kızı var, tabii biliyorsunuz.

Türkler: Evet.

Kürşad: İmparator'un Yulu Han'ı ne kadar sevdiğini de biliyorsunuz, hatta kendi kızından bile çok sevdiği söyleniyor, öyle değil mi?

Türkler: Evet.

Kürşad: Ben biraz daha ileri giderek, İmparator'un Yulu Han'la Hiyungyu'da, kendi kızında güzel bir çift gördüğünü söyleyeceğim.

Birinci Türk: Pekâlâ?..

Kürşad: Biz İmparator'dan daha çabuk davransak nasıl olur acaba? İmparator'un ne budala olduğu malum, elinden bir iş geleceği yok.

Birinci Türk: Anlamıyorum!

Kürşad: Gayet basit: Türkistan'a Yulu Han'la beraber Hiyungyu'yu da götürürüz. Hakanımıza bir zevce lazım, değil mi? Hem bu eski bir âdettir: Çin prensesi almak... Gerçi İmparator kendisinin bulunamayacağı bir düğüne biraz kızacak, kızacak ama...

Birinci Türk: Ama?..

Kürşad: Ne kadar kızsa... Sevgili kızı Hiyungyu ile ondan daha sevgili Yulu Han'a karşı ordu gönderebileceğini zannediyor musunuz?

Tulu: Bakalım kız razı olacak mı?

Kürşad: Neden olmasın?

Tulu: Yulu Han'ı seviyor mu?

Kürşad: Genç kızlar ilk aşklarında pek o kadar titiz değildirler; tesadüfün önlerine ilk çıkardığı adama çabucak minimini kalplerini verirler. Seveceği insanları seçmek ve onlar üzerinde düşünmek, ancak bu işlerde tecrübeli olduktan sonra başlar. Hiyungyu böyle şeylerden anlamayacak kadar küçüktür. Daha on yedi...

(İçeriye telâşla Birinci Hizmetkâr girer, Tulu'ya, sonra Kürşad'a, sonra diğerlerine koşar.)

DÖRDÜNCÜ MECLİS

Evvelkiler, Birinci Hizmetkâr, sonra Hiyungyu

Birinci Hizmetkâr: Tulu Bey... Kürşad Han...

Tulu: Ne oluyor?

Kürşad: Birisi mi geldi?

Birinci Hizmetkâr: *(Kürşad'a)* Evet... Evet, birisi... Sizi muhakkak görmek istiyor... Yüzü kapalı... Çok acele ediyor. *(Umumi telaş; Tulu öteye beriye koşar.)*

Kürşad: Benim burada olduğumu nasıl biliyorlar?.. Git burada kimse yok, de... Koş...

(Bu sırada siyah örtü içinde, yüzü kapalı olarak Hiyungyu girer, yüzünü açarak Kürşad'a doğru koşar.)

Kürşad: Hiyungyu!

Birinci Türk: *(Tulu'ya)* İmparator'un kızı...

Tulu: Bu vakitte... Burada... İmparator'un kızı?

Kürşad: Hiyungyu!..

Hiyungyu: Çabuk... Çabuk... Bunu kaçırın... *(Tulu'yu gösterir)* Bir şey sormayın, kaçırın... Geliyorlar... *(Kürşad'a)* Bu buradayken gelirlerse siz mahvoldunuz... Ven-Çing geliyor, Başvekilin kendisi... Maksadı yalnız sizi mahvetmek... Haydi, kaçırın bunu... Burada olduğunu duymuş, sizi de buraya girerken görmüşler; sizi mahvetmek istiyor... Sarayın bahçesinde maiyetine emirler verirken duydum... Nasıl koşarak geldiğimi bilseniz... *(Bu esnada Tulu karşı taraftaki pencereden atlayarak kaybolur.)*

Kürşad: Fakat Hiyungyu... Ne münasebet... Sen... Ne işin var burada?.. Sen niçin geldin?..

Hiyungyu: Maksatları yalnız sizdiniz. Sizi tuzağa düşüreceklerdi. Sizi bu gençle bir arada görseler düşünsenize ne olurdu? *(Dışarda gürültüler olur)* İşte geliyorlar.

Kürşad: Fakat Hiyungyu... Bu nasıl iş, Hiyungyu seni anlayamıyorum... Ne yapacağız?.. Senin burada bulunuşunu nasıl anlatacağız? *(Ven-Çing kapıda görünür.)*

BEŞİNCİ MECLİS

Evvelkiler, Ven-Çing

Ven-Çing: *(Geriye)* Bütün evi arayınız! *(Odaya)* Tulu nerede? Size soruyorum!.. *(Kürşad'ı yeni görüyormuş gibi yaparak)* Ah, siz burada mısınız? *(Hafifçe eğilir.)*

Kürşad: Siz de hazin ölümüyle hepimizi müteessir eden Bilge'ye son hürmette bulunmaya mı geldiniz?

Ven-Çing: Evet... Şey... Öldüğünü duymuştum... Oğlunu demin buraya girerken görmüşler... Çin kanunları nazarında asi olan firari oğlunu... *(Etrafa bakınarak)* Demek yanılmışlar... *(Hiyungyu'nun farkına varmak)* Ah... Ah... Prenses... Prenses Hiyungyu... *(Derin bir eğilir, doğrulur, birkaç defa daha eğilir, şaşkın, orada bulunanların yüzüne bakar. Sonra kendini toplamaya çalışarak Kürşad'a)* Acaba Prenses Hazretlerinin... Bu vakitte... Burada... Ne gibi bir münasebetle bulunduğunu sorarsam hata mı etmiş olurum?

(Türkler bu esnada yavaşça ve Kürşad'a işaret ederek kaybolmuşlardır. Kürşad, Ven-Çing'e doğru bir adım atar, fakat Hiyungyu gözleriyle ve yüzüyle yalvarır gibi işaretler eder ve sakin olmasını rica eder. Kürşad biraz düşünür, sakin olmaya karar veren bir tavır alır.)

Kürşad: Acaba Prenses Hazretlerinin ne gibi bir münasebetle burada bulunduğunu sormasanız hata mı etmiş olurdunuz?

Ven-Çing: *(Bir müddet anlamayarak bakar, sonra biraz hayretle, kaşlarını kaldırıp başını biraz bükerek)* Ya!.. *(Bu "ya" kelimesini uzatır. Bu esnada Hiyungyu gene Kürşad'a işaret ederek ve ona bakarak yavaşça kapıda kaybolur. Kürşad ve Ven-Çing bir müddet sessizce birbirlerini ölçerler, nihayet Ven-Çing kısa bir "ya" der, hafifçe eğilir ve çıkar. Kürşad bir müddet daha kalır. Düşünür. Sonra karar vermiş gibi başını sallar, kapıya doğru yürür.)*

-TABLONUN SONU-

BİRİNCİ PERDE

(Çin İmparatoru'nun sarayının bahçesi. Çiçekler, tarhlar ve ağaçlar. Sağda çiçekler ve yeşillikle örtülü kanepe kılıklı bir sedir. Arkada ve biraz solda sarayın bir kısmı görünür.)

BİRİNCİ MECLİS

Bir bahçıvan, Filozof Siyaohi

(Bahçıvan bu perdede ve müteakip[1] perdede daima bahçeyle meşgul olur. Kâh çiçekleri sular, kâh bir makasla tarhları tanzim eder, kâh kaybolur ve tekrar gelir. Etrafın mükâlemesiyle[2] ve hareketleriyle pek az alakadar olur ve ara sıra sadece başını kaldırarak bakar... Filozof Siyaohi kısa boyludur, söylerken elleriyle hareketler yapar.)

Siyaohi: *(Perde açıldıktan biraz sonra gelerek)* Pist, baksana!

Bahçıvan: *(Başını kaldırarak bakar.)*

Siyaohi: Prenses... Prenses Hiyungyu bu taraflara gelmedi mi?

Bahçıvan: *(Hayır makamında başını sallar.)*

Siyaohi: Bana haber yollamıştı ya... Beni bahçede görmek istiyormuş!.. Bahçıvan, *(Omuzlarını silker ve işine koyulur.)*

Siyaohi: Ne acayip adam. On sekiz sene beraber felsefe okuduk. Hatta karanlık ve menfi[3] kuvvet olan *yin* ile aydınlık ve müspet[4] kuvvet olan *yang* arasında muvazeneyi temin eden *chi*, yani merkezi hayat kuvveti değil, bilakis *shang-ti*, yani semadır diye kendine mahsus bir felsefesi de vardı. Fakat

[1] Bir sonraki.

[2] Konuşmasıyla.

[3] Olumsuz.

[4] Olumlu.

çok sevdiği çiçeklerin ilahlar arasındaki bu âli[1] münasebetlere pek kulak asmadıklarını, kendisini dinlemediklerini gördü; bunun üzerine düşündüklerini başkalarına söylemekten de vazgeçti. Hatta zannediyorum ki düşünmekten de vazgeçti... Hah... Prenses Hiyungyu geliyor. Allah Allah... Ne kadar da dalgın yürüyor... Beni aramaya geldiği halde görmeden geçecek galiba... *(İleri ve sola doğru bağırır.)* Prenses Hiyungyu, Prenses Hiyungyu!.. *(Kendi kendine)* On yedi yaşında bir kalbin yüklenemeyeceği ağırlıkları yüklenmiş gibi... O kadar yavaş ve ezilmiş yürüyor ki... *(Hiyungyu girer.)*

İKİNCİ MECLİS

Hiyungyu, Siyaohi

Siyaohi: Acaba küçük prensesimizi sabahın bu vaktinde tatlı uykusundan uyandıran gürültüyü hangi münasebetsiz yaptı?

Hiyungyu *(Eliyle kalbini göstererek)*: Bu, Siyaohi!..

Siyaohi: Eyvah!.. Muhakkak korkunç bir rüya gördünüz?..

Hiyungyu: Hayır, Siyaohi!..

Siyaohi: Yastığınız çok alçak mıydı?

Hiyungyu: O da değil Siyaohi!

Siyaohi: Şu halde muhakkak yatarken fazla çay içtiniz!

Hiyungyu: Hayır Siyaohi, hayır, hiçbirisi değil... *(Siyaohi'yi kolundan tutar, kendisine doğru çevirir)* İnsan nasıl sever Siyaohi?

Siyaohi: Bilmem!..

Hiyungyu: Sen hiç sevmedin mi?

Siyaohi: Mütemadiyen!

Hiyungyu: Kimi?

Siyaohi: Hiç kimseyi!..

Hiyungyu *(Kızgın)*: Siyaohi!..

Siyaohi: Prenses?..

Hiyungyu: Benimle eğleniyorsun, ben artık çocuk değilim!

Siyaohi: Hâşâ... Fakat sevmek için muhakkak "birisi" mi lazımdır?

Hiyungyu: Değil mi?

Siyaohi: Ne münasebet?.. Sevgi bizi saadete, zevke götürecek bir vasıtaysa diğer birisine ihtiyaç vardır. Fakat muhabbeti böyle adi bir vasıta değil de, büyük ve temiz bir gaye, hatta hayatımızın sebebi olan bir mevcudiyet diye kabul edersek başka birisinin lüzumu yoktur. İnsan tek başına da sevebilir. Böylece hiç kimseye hasredilmeyen bir aşk bütün kâinatı içine alabilir.

[1] Yüce.

Halbuki bir şahısta toplanabilen ve teskin edilebilen bir aşkın, düşün, ne kadar kuvvetsiz ve dar olması lazımdır!

Hiyungyu: Nasıl olur Siyaohi? İnsan asıl birisini sevdiğini anlayınca içinin de kâinatı alacak kadar genişlediğini görüyor.

Siyaohi: Prensesimizin birisini sevdiği anlaşılıyor.

Hiyungyu: Hem nasıl Siyaohi...

Siyaohi: Mamafih...[1] Aşk siz yaştaki çocuklar arasında pek o kadar da tehlikeli olmayan bir oyundur. Belki biraz da hoş bir oyun... Fakat ciddiye almamak şartıyla!..

Hiyungyu: Siyaohi, bilmezsin ne haldeyim... Oyun değil bu Siyaohi... Ne kadar imkânsız ve neticesiz bir arzunun elinde olduğumu bilsen bana acırsın... Bütün mukavemetlerim faydasız kalıyor. Dağdaki küçük bir derenin nehre doğru koşan suları gibi bütün hislerim ona koşuyorlar. Ben kendimi bu selin önüne geçecek kadar kuvvetli hissetmiyorum. Ve bu derenin suları nasıl ellerinde olmayarak taştan taşa yuvarlanırlarsa, ben de onlar gibi heyecandan sevince, sevinçten kedere, kederden tereddüde yuvarlanıyorum. Bunlar benim zayıf omuzlarımın çekemeyeceği yükler, Siyaohi; bana bir çare, Siyaohi, bana bu delice düşünceleri kafamdan çıkarıp atacak bir çare...

Siyaohi: Büyük filozof Lao-tse der ki "Hastalığını hastalık olarak bilen hasta değildir." Şu halde senin bütün bunlardan kurtulman için hasta olmadığını bilmenden başka bir şey lazım değil... Fakat Lao-tse aynı zamanda... Ah... Hayır... Burada değil... Ven-Çing geliyor... Felsefenin ve ilahi düşüncelerin bana verdiği ağırlığa ve kemale rağmen bu adamın bulunduğu yerde kendimi bir tuzakta zannediyorum, içimi sebepsiz bir endişe kaplıyor... Bu da etraflarına avuç avuç emniyetsizlik saçan adamlardan biri... Ben gidiyorum...

Hiyungyu: Ben de geliyorum.

(Beraber sağa doğru yürürler. Ven-Çing girer.)

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Veng-Çing, Hiyungyu

Ven-Çing: *(Filozofla beraber giden Hiyungyu ya seslenerek)* Prenses Hiyungyu!..

Hiyungyu: *(Durur, Filozof çıkar.)*

Ven-Çing: Ne güzel tesadüf yarabbi... Sizi görmeyi o kadar istiyordum ki...

Hiyungyu: Bir şey mi söyleyecektiniz?

[1] Ancak.

Ven-Çing: Evet... Fakat insanın söyleyecek hiçbir şeyi olmasa bile gene sizi görmek isteyeceği muhakkaktır.

Hiyungyu: Her zamankinden daha iltifatkârsınız Ven-Çing.

Ven-Çing: Siz de her zamankinden daha güzelsiniz, Prenses!

Hiyungyu: Fakat ben bu iltifatlardan hoşlanmadığımı söylersem?

Ven-Çing: Tasavvur edemeyeceğiniz kadar müteessir olurum.

Hiyungyu: Sahi mi?

Ven-Çing: Prenses, küçük yaşınızdan beri benden sebepsiz bir kaçışınız, bana anlayamadığım bir itimatsızlığınız var. Daha beş altı yaşındayken sizi elinizden tutarak bahçede gezdirmek isterdim, fakat siz derhal bağırmaya, tepinmeye başlar, nihayet çırpınarak elimden kurtulurdunuz...

Hiyungyu: Daha o zamandan mı başlamıştınız?

Ven-Çing: Neye, Prenses?

Hiyungyu: Hiç; işinizi çok sağlam tutmak istediğiniz anlaşılıyor.

Ven-Çing: Ah Prenses, siz hep böylesiniz... Anlaşılmasına imkân olmayan birtakım laflarla beni her zaman üzmek istersiniz... Ne diyordum... Küçükken sizi kendime bir parça ısındırabilmek için neler yapmazdım... Fakat siz en mahir işçilerin elinden çıkan oyuncakları bile, bir kere bakmaya lüzum görmeden, bir köşeye atardınız... Hele fildişi ve porselenden yapılmış bir Buda mabedi getirmiştim ki içinde yakılan ışık, pencerelerinden dışarı alaimisema[1] renklerine ayrılarak intişar ediyordu[2] ve Buda'nın gözleri halis opal[3] taşındandı. Fakat getirdiğimin ertesi günü bir kölenin çocuğunda, bir hafta sonra da parçalarını bahçede gördüm... Bununla beraber hiç ümidimi kesmedim. Sebepsiz yere benden ürken minimini kalbinizi kazanmak için nelere başvurmadım yarabbi?.. Hatta sihirbaz kadınlara bile müracaat ettiğimi söylersem ihtimal şaşarsınız... Fakat ne bunlar, ne de güzel kulağınıza eğilerek söylediğim tatlı sözler sizi bana birazcık olsun alıştıramadı... Bakın, güzelliğinin rivayeti yüzlerce milyon ağızda dolaşan bir kız oldunuz, hâlâ benden kaçıyorsunuz...

Hiyungyu: Şimdi hatırlıyorum... Küçükken beni ne kadar sıkardınız Ven-Çing... Sarayda daima sizin beni gelip bulamayacağınız bir köşe arardım... Fakat siz en saklı bucakları bile keşfeder, beni, sıkıcı ve yaşıma uymayan iltifatlarınızla, yığın yığın hediyelerinizle âdeta boğardınız. Size o zaman ne kadar kızardım bilseniz!.. Hele sözleriniz... Nefesiniz solucan gibi ensemi, saçlarımı dolaşır, kelimeleriniz içime diken gibi batardı. Bilhassa sesinize verdiğiniz o yumuşaklığa, tatlılığa hiç tahammül edemezdim. Çünkü sizi kölelere bağırırken, hizmetkârlara emirler verirken de duymuştum... Anlamaz

---

[1] Gökkuşağı.

[2] Yayılıyordu.

[3] Yarı değerli, silis grubundan renkli bir taş.

görünürler ama çocuklar böyle şeyleri, ihtimal kendileri de pek farkına varmadan, o kadar derinden sezerler ki... Sizin yanınızda sıkılır, sıkılır, avaz avaz bağırmak ister, nihayet çırpınarak kucağınızdan kurtulur ve kaçardım... Ah Ven-Çing, bunları hatırladıkça size âdeta yeniden kızıyorum.

Ven-Çing: Prenses, bu eski şeyleri tekrar etmekle ne kadar büyük bir hata işlediğimi şimdi anlıyorum.

Hiyungyu: Değil mi, Ven-Çing?.. Yanlış bir tabiye[1] kurdunuz; bu, ihtimal muvaffakiyetinizi biraz geri bırakacak...

Ven-Çing: Anlamıyorum Prenses...

Hiyungyu: *(Kendi kendine)* Bir insan nasıl bu kadar riyakâr olabilir yarabbi? *(Ven-Çing'e)* Ven-Çing!..

Ven-Çing: Efendimiz?..

Hiyungyu: Sen niçin bu kadar fenasın Ven-Çing?

Ven-Çing: *(Hayretle)* Ne gibi Prenses Hiyungyu?..

Hiyungyu: Bilmem... Fakat...

Ven-Çing: Siz hâlâ çocuksunuz Prenses...

Hiyungyu: Değilim Ven-Çing... Değilim... Fakat...

Ven-Çing: Fakat... Prenses Hiyungyu?..

Hiyungyu: Çocuk değilim... Fakat... Nasıl söyleyeyim bilmem ki... Bir insanın bu kadar sefil bir planı uzun seneler, şeytanca bir sabırla nasıl tatbik edebildiğini hâlâ zihnim almıyor...

Ven-Çing: Prenses bugün benimle muamma konuşmaya niyet etmişler galiba, kendilerini anlayamıyorum.

Hiyungyu: Çok iyi anlıyorsunuz Ven-Çing... *(Gülerek)* Ven-Çing!

Ven-Çing: Efendimiz.

Hiyungyu: *(Aynı şekilde gülerek)* Benim bir ablam olsaydı beni böyle sevmezdiniz değil mi?.. Buna lüzum görmezdiniz...

Ven-Çing: Ne münasebet Prenses?..

Hiyungyu: Ne münasebet mi?.. O zaman babamın vârisi o olurdu da ondan... O zaman Çin İmparatorluğu "bana" değil, "ona" kalırdı...

Ven-Çing: Çok insafsızsınız, Prenses.

Hiyungyu: İhtimal çok akılsız olmadığım için Ven-Çing...

Ven-Çing: *(Bir hareket yaparak)* Haksızsınız Hiyungyu... Neyse... Ben sizi, birkaç şey söylemek için alıkoymuştum...

Hiyungyu: Fakat söylemeye vakit bulamadınız.

Ven-Çing: Söyleyeceğim şeyler çok mühimdir.

Hiyungyu: *(Sedire oturur)* Sizi dinliyorum.

Ven-Çing: *(Yanına otururak)* Bu, Çin İmparatorluğu'nun selameti meselesidir.

[1] Taktik.

Hiyungyu: *(Gülerek)* Tamamen kulak kesildim.

Ven-Çing: Siz dün akşam, gidişinizin sebebini bir türlü bulamadığım bir yerdeydiniz...

Hiyungyu: *(Ciddileşerek ve ayağa kalkarak)* Ne demek istiyorsunuz?

Ven-Çing: İmparatorumuzun hiç de yerinde olmayan merhamet ve şefkatlerinden layık olmadıkları halde istifade ederek memleketimizde yaşamak imkânı bulan bu barbarlar, Türkler, son zamanlarda mevkilerini unutarak kımıldamak istiyorlar. Ben adamlarım vasıtasıyla her hareketlerini takip ettirmekteyim ve yakında hepsini birden ezmek imkânlarını bulacağım... Fakat bu münasebetsiz vukuata sizin de isminizin karışması hiç iyi olmayacak...

Hiyungyu: Neler söylüyorsunuz Ven-Çing?

Ven-Çing: Düşününüz... Bilhassa babanız mukaddes İmparator bunu duyarsa ne olur? Ve maazallah[1] halk duyarsa... Saraydan çıkmasına katiyen imkân olmayan ve buna zaten âdetlerimiz de müsait olmayan bir genç kız saraydan gizlice çıkıyor... Hem de ne zaman?.. Gece!.. Hem de nereye?.. Bir asinin evine!.. Mukaddes imparatorluğa karşı bir isyan hareketinin hazırlandığı haber verilen bir eve... Düşünün... Bu duyulursa babanıza karşı vaziyetiniz ne olur!..

Hiyungyu: Ven-Çing!..

Ven-Çing: Ve babanızın halka karşı vaziyeti ne olur?..

Hiyungyu: *(Yalvararak)* Yeter!..

Ven-Çing: Mukaddes İmparatorumuz çok yaşlıdır. Böyle bir darbeye dayanacağını ben zannetmiyorum.

Hiyungyu: *(Yeisle)* Bu vakayı sizden başka bilen yok Ven-Çing!..

Ven-Çing: Öyle ama, bilirsiniz ki ben vatanın selametini her şeyden üstün tutarım.

(Hiyungyu sol kolunu yüzüne götürerek arkasını döner, sağ eli yanında sallanarak böylece durur; düşünür veya ağlar. Bir müddet sonra Ven-Çing yavaşça Hiyungyu'nun sağ elini tutar.)

Ven-Çing: Prenses Hiyungyu!..

Hiyungyu: *(Döner, Ven-Çing'e bakar. Gözleri ağlamıştır.)* Ne istiyorsunuz?

Ven-Çing: Bu kadar üzülmeye sebep yok. *(Elinden çekip yanına oturtarak)* Daha her şey bitmiş demek değildir... Sizin böyle ağlamanız insana her şeyi unutturur. *(Sokularak)* Sizi ağlatmamak, sizi üzmemek için insan her şeyi yapabilir. *(Hiyungyu'nun ötekini elini de tutar.)* Hatta hıyanet bile edebilir... *(Hiyungyu geri çekilir ve ellerini kurtarmak ister, Ven-Çing sokulur.)* Bu işin ufacık bir gürültü bile yapmadan kapanması benim elimdedir... Zaten Hiyungyu, biliyorsun ki bu sarayda hemen hemen her şey benim elimdedir...

[1] Allah korusun.

Sen budala bir kız değilsin, Hiyungyu. İktidar ve zekâyı daha fazla inkâr etmek senden beklenmezdi. *(Hiyungyu'yu omuzlarından tutar, o müdafaa eder. Bahçenin diğer ucunda Kürşad görünür.)* Bütün vahşiliğine rağmen bir gün bana geleceğini biliyordum. Zaten senin gibi akıllı bir kıza yakışan da buydu... Bunları bırakalım, maziyi bütün münasebetsizlikleriyle beraber unutacağız... Yalnız gel sen, gel... *(Öpmek ister, Hiyungyu mukavemet eder; kanepeye arkası üstü yıkılır. Ven-Çing üzerine eğilir. Hiyungyu çırpınır ve tokatlar, fakat Ven-Çing sağ eliyle kızın iki kolunu da sımsıkı tutar, sol koluyla başını kaldırarak öpmek ister. Hiyungyu çırpınır ve bağırır.)*

Hiyungyu: *(Bağırarak)* Bırak... Bırak beni... Kürşad...

DÖRDÜNCÜ MECLİS

Evvelkiler, Kürşad

(Kürşad gelir, Ven-Çing'i ensesinden tutar ve fırlatır. Ven-Çing yere yuvarlanır, fakat derhal kalkar ve kılıcına davranır.)

Ven-Çing: *(Hücum ederek)* Koru kendini, kölelerin kabadayısı...

Kürşad: *(Kılıcını çekerek)* Ve namuslusu... Bu, herhalde çocuk namuslarına saldıran haydut bir efendi olmaktan iyidir. Ne dersin?..

Ven-Çing: *(Dövüşerek)* Seni geberttikten sonra bu kılıcı haddini bilmeyenlere ibret olsun diye bütün Çin mahallelerinde ve Türk mahallelerinde dolaştıracağım...

Kürşad: *(Dövüşerek)* Ben halbuki bir alçak kanına bulaşan bu kılıcı kırıp bir köşeye atacağım.

Ven-Çing: Sakın kendini!..

Kürşad: Hangimiz?..

Ven-Çing: Ah... *(Kılıç elinden düşür, sol eliyle sağ kolunu tutarak uzaklaşır.)*

BEŞİNCİ MECLİS

Hiyungyu, Kürşad

Kürşad: *(Kılıcını yerine koyar. Hiyungyu'ya gider. Onu kaldırır, kucağına alır, kanepeye oturur.)* Hiyungyu... Kızım... Korktun mu? Kalbin ne kadar hızlı atıyor... Bu kadarcık bir çocuğa bu kadar hayasızca taarruz edebilmek için insan göğsünde bir yığın çamurdan başka bir şey taşımamalı... Bir çiçeğin ince yapraklarını parmaklarının arasında ezmek istiyormuş gibi uzanan eli kılıcıma rast geldi. İhtimal bu ona bir müddet için ders olur...

Güzelliğe hücum edenler içlerinde ve dışlarında güzelliğin en ufak bir eserini bile taşımayanlar ve güzel bir şey yapmaya asla muktedir olmayanlardır. Onlar böylece kendi mahrumiyetlerinin intikamını aldıklarını zannederler. *(Hiyungyu'nun yüzünü kendine çevirerek)* Bu kadar güzel, bu kadar temiz bir mahluku insan nasıl incitmek isteyebilir yarabbi? Hiyungyu... Sen, sana bakanlara yaşamak, namütenahi[1] yaşamak arzusu veren bir çiçeksin; bu çiçeği soldurmak kendi hayatına kastetmek değil midir?.. Hayatın tahammül edilmez meşakkatleri yüzünden kafaları ölüm düşüncesiyle dolanlar sana bir kere baksalar bu düşüncelerin acayip bir rüzgâr tarafından sürükleniyormuş gibi kaybolduğunu ve içlerinin tatlı bir teselli ve ümitle dolduğunu görürler. Ağlayanların dudaklarını neşeli bir tebessümle kıvırmak için senin güzel sesinin duyulması kâfidir. Sen Hiyungyu, sen delileri akıllı... *(Gülerek)* Akıllıları da deli edebilirsin... Ne o, gözlerini kapadın, hâlâ fena mısın?

Hiyungyu: Hayır, Kürşad, sizi dinliyorum... Ne kadar güzel söylüyorsunuz... Bana şimdiye kadar hiç kimse böyle şeyler söylemedi, fakat şimdi siz söylerken hepsini evvelden biliyormuşum gibi oldum. Sesiniz, bana o kadar yakın... Ve... O kadar emniyet verici ki... Bu sarayda insan emniyetten başka her şey bulabilir... Yalnız o yoktur... İnsanın etrafı kendisinden bir şey bekleyenler veya kendisine hiç sebepsiz fenalık etmek isteyenlerle doludur... Ve böyle bir yerde insan kendisine korkmadan koşabileceği birisini o kadar arıyor ki...

Kürşad: Vah kızım, vah... Bu kadar müdafaasız bir çocuğa...

Hiyungyu: Bana çocuk demeyin... Kızım da demeyin... Hiyungyu deyin... O meseleden de artık bahsetmeyelim. Ben, hatta Ven-Çing'e şimdi bir teşekkür borçluyum.

Kürşad: Ne?..

Hiyungyu: *(Kürşad'a gittikçe sokularak)* Bana size minnettar olmak imkânını verdiği için... Kürşad, biliyor musunuz, sizin tarafınızdan kurtarılmak saadeti için, yalnız bunun için en müthiş tehlikelere bile gözümü kırpmadan atılmaya hazırım... Tasavvur edemezsiniz, sizin himayeniz altında olduğumu, bir sıkıntıya düşersem beni koruyacağınızı düşünmek beni nasıl sarhoş ediyor. *(Daha sokularak)* Böyle kollarınızın arasında kendimi her tehlikeden, her dertten, her üzüntülü düşünceden uzak hissediyorum... Âdeta bu dünyada değilmiş gibiyim... Sanki ilahlar beni yalnız bugün için yaratmışlar, sanki ben çocukluğumdan beri yalnız bugünü beklemişim, bugünün hasretini çekmişim... Şimdi artık vaktin hiç geçmemesini, durmasını istiyorum. İstiyorum ki, her şey bu dakikada bitsin ve bundan sonra hiçbir şey devam etmesin; çünkü geçen her dakika bu anları benden biraz daha uzaklaştıracak. *(Ellerini Kürşad'ın boynuna sarar, Kürşad onun ağır ağır saçlarını okşar.)* Ben zavallılığımı, yalnızlığımı gittikçe daha çok hissetmeye başlayacağım...

[1] Sonsuz.

Sonra... Ben artık sizden uzakta nasıl yaşarım?.. Sesinizin bana verdiği kuvvet kollarınızın arasından çıkar çıkmaz kaybolacak zannediyorum... Oh Kürşad, beni bırakmayın, beni yalnız bırakmayın!..

Kürşad: Sen üzülme çocuğum... Ben seni...

Hiyungyu: Hani bana çocuğum demeyecektiniz?..

Kürşad: Sen üzülme Hiyungyu... Seni yalnız bırakmama imkân var mı artık... Ne zaman bana ihtiyacın olursa bil ki o anda ben de sana muhtacım ve seni bekliyorum.

Hiyungyu: Değil mi Kürşad, hiç üzülmeyeyim, hiç korkmayayım değil mi?.. Sizi her zaman yanımda bulacağım değil mi?.. Ben ne kadar korkmuştum...

Kürşad: Zaten insan en tatlı, en bahtiyar anlarını bile ilerde geleceğini tasavvur ettiği felaketli ve karanlık günleri düşünerek karartmaktan kendini alamaz. İlahlar lekesiz ve tam bir saadeti insanlara vermek istememişlerdir.

Hiyungyu: *(Sokulur ve daha sıkı sarılır)* Değil Kürşad! İlahlar insanlara layık olduklarından çok daha fazla saadet veriyorlar... Bakın, ben belki kendimi bildiğim günden beri kalbimin size ait olduğunu da biliyordum. Bu sarayda siz hiç kimseye benzemiyordunuz ve ben yalnız, ama yalnız sizi seviyordum. İçimde bin bir türlü arzunun tepindiğini hissediyor, fakat bunların ne olduğunu fark edemiyordum... Bütün hayatını bir şey istemekle geçirmek fakat istediği şeyin ne olduğunu kendisi de bilmemek ne kadar tahammül edilmez şey bilseniz... Sonra bir gün kendimi sizin kollarınız arasında bulunca ne istediğimi anlıyorum. *(Başını Kürşad'ın yüzüne yaklaştırır.)* Bilseniz ölmek bana şimdi ne kadar kolay gelecek... Yalnız beni daha çok sıkın... Kürşad, çok çok sıkın! *(Sımsıkı sarılır, Kürşad'ı dudaklarından öper, öteki mukavemet etmez. Bir müddet böyle kalırlar. Sonra Kürşad yavaşça doğrulur. Hiyungyu da kalkar, başı öne eğilmiş durur. Kürşad onu omuzlarından tutar.)*

Kürşad: Bana bak Hiyungyu!..

Hiyungyu: *(Başını kaldırır.)*

Kürşad: Sen artık çocuk değilsin Hiyungyu... *(Çenesinden tutarak)* Bana bak... Sen çocuk değilsin artık, anlıyor musun?

Hiyungyu: *(Hafif ve titrek bir sesle)* Kürşad!

Kürşad: Ve çocukluk yapmamalısın artık...

Hiyungyu: Ben sizi seviyorum Kürşad!...

Kürşad: Ve böyle laflar da söylememelisin Hiyungyu. Böyle şeylerden bir daha hiç bahsetmemelisin... Ben senin çok yaşlı bir ağabeyinim Hiyungyu... Senin her derdinin yarısını kendi kalbimde hissederim. Fakat...

Hiyungyu: Sizi seviyorum Kürşad!

Kürşad: Hiyungyu!.. Kalbine susmasını emret...

Hiyungyu: Ah Kürşad, dinlemez ki!..

Kürşad: Eğer ilahlar dimağların sözüne bu kadar az itaat edebileceğini bilselerdi onu vücutlarımızın en yüksek yerine koymaktan vazgeçerlerdi...

Hiyungyu: Fakat sen de Kürşad... Sen de...

Kürşad: Yeter... Ne söyleyeceğini biliyorum... Belki Hiyungyu... Belki... Fakat bizi arzularımızdan başka kuvvetlerin idare ettiğini de kabul edelim. İlahlar bunu istemiyorlar... Biz ne kadar istesek faydasız... Allahaısmarladık Hiyungyu!..

(Yürür, dört beş adım gittikten sonra durur ve geriye döner. Hareketsiz duran Hiyungyu onun geri döndüğünü görünce kollarını uzatır ve ona doğru koşmak ister. Fakat Kürşad tekrar dönerek ağır ağır yürür. Hiyungyu kolları ileri uzanmış olarak durur ve Kürşad bahçenin ucunda kaybolunca oraya, çimenlerin üstüne yıkılır.)

-BİRİNCİ PERDENİN SONU-

İKİNCİ PERDE

(Sahne birinci perdedekinin aynı)

BİRİNCİ MECLİS

Kürşad (Yalnız)

Kürşad: *(Çiçeklerin, arasından gelir)* Gayet doğru düşünüyorum, eminim; hatalı hareket etmiyorum, eminim; vazifemi yapıyorum, eminim; fakat gene rahat değilim. Bu yaptığım ve yapacağım işler, bütün azametlerine[1] rağmen, seven bir kalbi yaraladığımı bana unutturamıyorlar. Milyonlarca insanın sevinç kahkahaları bile Hiyungyu'nun hıçkırıklarının aksini[2] kulaklarımdan alıp götüremeyecek ve ben çok iyi biliyorum ki muvaffakiyetlerimin çehresi onun sararmış yüzünü görünce buruşacak ve neşesini kaybedecek. Bu niçin böyle?.. Eğer yapmak istediğim şeylerle buna mukabil feda ettiğim şey bir terazinin gözlerine konursa evvelkilerin çok ağır basması lazım. Çünkü bir tarafta milyonlarca insanın hayatı, hürriyeti, saadeti; diğer tarafta ise yalnız genç bir kızın küçücük kalbi var. Halbuki bu taraf daha ağır basıyor... Şu halde terazinin bu kefesinde yalnız bir genç kızın feda edilen kalbi değil, benim görmediğim yahut görmek istemediğim bazı şeylerin de bulunması lazım. Bunlar ne olabilir?..

Hiyungyu'yu seviyorum... Ve bu alışverişte asıl feda ettiğim şey onun kalbi değil, benim kendi aşkım... İşte bunun için bu fedakârlık bana bu kadar ağır geliyor... Evet... Ben âşığım.... Hem adamakıllı... Aşk muhakkak ki bir hastalık... Âşık olduğumuzu ilk zamanlarda kendimizden bile saklamak istememiz zaten bunun bir hastalık olduğunu gösteriyor... Biz mütemadiyen, "Değilim, değilim!.." diyoruz. Ve onu ancak, kolumuzu kımıldatamayacak kadar bize hâkim olduğu zaman kabul ediyoruz.

[1] Büyüklüklerine.

[2] Yankısını.

Lâkin hasta bir adamın artık başka işlere kalkışması gülünç değil mi?.. Kendi kalbini bir aşkın elinden kurtaramayan adam nasıl milyonlarca insanı kurtarmaya kalkar? Minimini bir kızın elinde oyuncak olduğunu hisseden adam devletlere karşı koyacak, milletlere hayat ve hürriyet verecek ha? Bundan daha saçma şey olur mu?.. Hadi be Kürşad, vazgeç böyle şeylerden. Kendi aczini ve kudretsizliğini gör, korkaklığını, zavallılığını anla ve yoluna git... Budala... Senin gibi göğsünde bu kadar küçük ve çürümüş bir kalp taşıyanların bu kadar ağır işlere girişmesi... Olur küstahlık değil... Çin sarayının Çinlilerden daha itaatli uşağı, bu saray sende hiçbir şey bırakmamış... Haydi... Esirleri daha kuvvetli, daha temiz olanlar kurtarsın... Sen onların hakaret ve kin tükürüklerini yüzünden sil ve Hiyungyu'na koş, Hiyungyu'na... *(Bağırır:)* Hiyungyu... Hiyungyu...

(Hiyungyu bahçede görünür.)

İKİNCİ MECLİS

Kürşad, Hiyungyu

Hiyungyu: Beni mi çağırdınız Kürşad?

Kürşad: *(Kanepeye oturur)* Seni çağırdım... Gel buraya Hiyungyu... Hastayım ben... *(Başını tutarak)* Ooof... Öyle hastayım ki ben... Hiyungyu... Koy ellerini başıma... *(Hiyungyu ellerini Kürşad'ın alnına koyar)* Hah şöyle... *(Bir müddet sükût, sonra Kürşad silkinir, ayağa kalkar, bütün hareketleri deruni bir mücadeleyi ve tereddüdü ifade eder. Eğilir, Hiyungyu'nun iki yanağından tutarak)* Ne yapmalı Hiyungyu... Sen çocuksun daha, ne bileceksin değil mi? *(Eliyle başını ve alnını döverek)* Bilsen Hiyungyu, bunun içinde neler oluyor!.. Oooof... Hastayım ben... *(Bahçede birkaç kere dolaşır, Hiyungyu'nun önünde durur, ona bakar ve onu omuzlarından tutarak ayağa kaldırır.)* Hiyungyu, bana yalnız sen yardım edebilirsin!...

Hiyungyu: Ne yapmamı istiyorsunuz Kürşad?

Kürşad: Kasırgadan sonra çıkan hafif ve serin bir rüzgâr çölün baygın yolcularına ne yaparsa; aylarca süren kuraklıktan sonra gelen bir yağmur kurumaya yüz tutan ekinlere ne yaparsa, sen de bana onu yap: Bana yaşamak kudretini, yaşamak cesaretini, yaşamak imkânını ver...

Hiyungyu: Ben aynı şeyleri sizden alıyorum Kürşad, size yardıma kalkmam ayın güneşi aydınlatmak istemesine benzemez mi?

Kürşad: *(Hiyungyu'yu tekrar omuzlarından tutarak)* Hiyungyu, ben başkalarına taze hayat ve taze kuvvet vermeye kalkarken bunlara herkesten

çok kendimin muhtaç olduğumu unutmuştum. Benim artık epeyce yaşlanan damarlarımda sakin ve hiçbir şey yapmaya iktidarı olmayan bir kan dolaşıyor. Başkalarının bana lüzumu yok, Hiyungyu! Fakat ben yaşamak istiyorum... Yaşamak için de sana muhtacım. *(Hiyungyu'yu omuzlarından havaya kaldırır)* Hiyungyu, sana ne kadar ihtiyacım olduğunu bilmezsin! *(Tam öpmek üzereyken bahçede, sağ tarafta gözlerini kendisine dikerek hareketsiz duran Birinci Türk'ü görür. Şaşkın, Hiyungyu'yu yere bırakır, gülmeye çalışarak)* Sen ne kadar hafifsin Hiyungyu!.. Âdeta tüy gibi... Ya, benim minimini Hiyungyu'm, sen âdeta benim kızım yerindesin... Gördün mü seni nasıl kolayca havaya kaldırıverdim. Daha çocuksun sen... Ha, demin ne diyordum... Sana ihtiyacım var diyordum değil mi? Evet... Sana çok ihtiyacım var... *(Ciddileşerek ve sesi ağırlaşarak)* Hiyungyu, eğer beni hakikaten seviyorsan; beni bir parça olsun seviyorsan aramızda olan her şeyi unut; eğer benim için muhakkak bir şey yapmak, bir fedakârlıkta bulunmak istiyorsan dinle: Bu yakınlarda bu sarayda birtakım fevkalade vakalar olacak, bunların sana da taalluk eden tarafları vardır. Sen benim tarafımdan yaptırıldığını bildiğin veya tahmin ettiğin hiçbir hadiseye itiraz etme... Tamamen tabi ol... O zaman beni çok sevindireceksin... Başka her düşünceyi, her arzuyu kalbinden çıkar. Artık birbirimizden saklamaya lüzum yok Hiyungyu: Seni kaybetmek benim için de çok azaplı olacak; fakat biz bunda nefsini feda etmenin zevklerini bulmaya çalışalım. Ben biraz evvelki zaaflarımdan şimdi utanıyorum. Bundan sonra utanılacak bir şey yapmamaya dikkat edelim... Hadi sen de git... Ve düşünme... Yalnız tabi ol... Hadi bakayım... *(Yanaklarından öper, Hiyungyu gider, birinci Türk gelir.)*

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Kürşad, Birinci Türk

Birinci Türk: Her şey hazır!

Kürşad: Her şey hazır.

Birinci Türk: Yalnız...

Kürşad: Yalnız?..

Birinci Türk: Sende ilk günlerin hararetini görmüyorum Kürşad. Sende büyük işlere karar verenlere mahsus bir katilikten ziyade ne yapacağını bilmeyenlere mahsus bir tereddüt var. Gerçi senin kollarını bağlayan şey korku olamaz, fakat başka, ne olabilir Kürşad?

Kürşad: Korku mu?... Dostum, korku öyle bir bağdır ki bazen bir felç gibi gelerek insanın her adalesini en ufak bir hareketten menedebilir. Fakat

herhangi fevkalade bir vaka, bir heyecan, hatta bir arzu gevşemez zannedilen bu bağları derhal koparmaya kifayet eder. En ümit edilmedik zamanlarda cılız ve korkak kedilerin yırtıcı birer arslan oldukları çok görülmüştür. Yeter ki bizim kollarımızı bağlayan daha başka şeyler olmasın.

Birinci Türk: Bu başka şeyler ne olabilir?

Kürşad: Hiç... Ben size lazım olan şeylerimi veriyorum. Fazlasını istemeyiniz ve benim bir parçamı ve kendime bırakınız. Size dimağımı, vücudumu ve kılıcımı veriyorum, bu kadarı yeter mi?

Birinci Türk: Yeter!...

Kürşad: Fakat kalbim...

Birinci Türk: Onun bize lüzumu yok...

Kürşad: Kalbim bir başkasıyla beraberdir.

Birinci Türk: Bir başkasıyla beraber olan kalbini burada bırak ve bize onsuz iltihak et...[1] Bir kaya gibi...

Kürşad: *(Başını eğerek yavaş yavaş)* Bir kaya... gibi...

(Sükût)

Birinci Türk *(Bir müddet sonra)*: Kürşad, üç yüz silahlı istediğin şekilde hazırlanmıştır; vereceğin talimatı bekliyorlar. O kadar sabırsızlanıyorlar ki insan bunların damarlarındaki kanın bir ateş olduğunu ve bu delikanlıların biraz serinlemek için muhakkak damarlarını boşaltmak istediklerini zannediyor.

Kürşad: Bu akşam...

Birinci Türk: Bu akşam mı?..

Kürşad: Bu akşam istedikleri gibi serinleyecekler ve hatta...

Birinci Türk: Hatta?..

Kürşad: Hatta belki de soğuyacaklar... *(Sükût)* Hepsi de çok genç değil mi?..

Birinci Türk: İçlerinde gözlerini bu hayata anavatanda açmış bir kişi bile yoktur...

Kürşad: Bunların anaları da var değil mi? Çok sevdikleri anaları... Sonra... Hayatı da kim bilir ne kadar seviyorlardır.

Birinci Türk: Kürşad, ölüme gidenlerin anaları ve hayata olan muhabbetleri değil, iman ve cesaretleri sorulur...

Kürşad: Pekâlâ... Kendilerine, yapacakları işe dair hiçbir şey söylemediniz mi?

Birinci Türk: Bunu sizden başka kimse bilmiyor... Hatta ben bile. Büyük bir kıskançlıkla herkesten sakladığınız planınızı bugün söyleyeceksiniz. İki

[1] Katıl.

milyona yakın insanın hayatı ve hürriyeti sizin şimdi söyleyeceğiniz sözlere bağlıdır. Tabii bunun farkındasınız.

Kürşad: Tabii... Ve bunun ne kadar dehşetli bir şey olduğunun da farkındayım.

Birinci Türk: Sizi dinliyorum.

Kürşad: Dinleyiniz öyleyse: Bilirsiniz ki İmparator geceleri gizlice saraydan çıkar ve Si-Gan-Fu şehrinin sokaklarını dolaşır.

Birinci Türk: Evet, bu halk arasında da söyleniyor.

Kürşad: İmparator her gece yanına maiyetinden beş on kişi alarak ve kıyafetini değiştirerek alelade bir mandarin[1] gibi sokaklarda dolaşır. Çok sevdiği ecdadından birinin böyle yaptığını bir müverrih[2] kendisine söylediği için İmparator bu itiyadına pek sadıktır. Yalnız, o, beş on kişi ile gidiyor ve dolaşıyorum zannederken saray muhafızlarının büyük bir kısmı uzak bir mesafeden onu takip etmekte, gideceği yerlerde daha evvelden tertibat almaktadır.[3]

Birinci Türk: Peki...

Kürşad: Saray muhafızlarının büyük bir kısmının onun arkasından gitmesinin, sarayda küçük bir kısmının kalması demek olduğu da meydandadır!

Birinci Türk: Evet.

Kürşad: Anlamadınız mı? Bu gece saray tenhalaşıp muhafaza azalınca bizim üç yüz silahlımızın dörtte biri derhal hücuma geçerek genç prensimiz Yulu Han'ı buradan alıp kaçıracak.

Birinci Türk: Prenses Hiyungyu ile beraber... Değil mi?

Kürşad *(Uzun uzun ve dalgın, mânâsız gözlerle baktıktan sonra yavaşça)*: Evet, Prenses Hiyungyu'yu da kaçıracaklar.

Birinci Türk: Kararımız öyleydi, değil mi?

Kürşad: Evet, kararımız öyleydi.

Birinci Türk: Ve bunu bilhassa sen istiyorsun!..

Kürşad: Ben mi istiyorum... Hayır... Ha. Evet... Bunu bilhassa ben istiyorum.

Birinci Türk: Üç yüz atlı Yulu Han'la Prenses'i aldıktan sonra hiçbir yerde durmadan vatana dönecekler ve orada, hakansız kalan milletin başına geçerek buradaki kardeşlerini kurtarmaya gelecekler.

Kürşad: *(Gene dalgın)* Evet... Öyle yapacaklar... Bunlar daha sonraki işler... Bu akşam... Bu akşam her şey olacak değil mi?

Birinci Türk: Bana mı soruyorsunuz?

Kürşad: *(Toplanarak)* Evet... Bu akşam her şey olacak... İki milyon esir

[1] Çin imparatorunun emrinde çalışan devlet memuru.

[2] Tarihçi.

[3] Hazırlık yapmaktadır.

var, değil mi?.. Bu iki milyon esir bu geceyi bekliyorlar, değil mi? Bu esirlerin her şeyi bu akşama bağlı, değil mi?.. İki milyon ha!.. Bu akşam...

Birinci Türk: Emirlerinizi veriniz!..

Kürşad: Bu gece üç yüz silahlı sarayın dışında duracak ve bunların yetmiş beşi iç bahçeye girecekler... Kapıcılar Türk'tür ve her şeyden haberdar edilecektir... Bu yetmiş beş kişi gözlerini benim saraydaki odama dikecek ve bekleyecekler... İmparator sarayda bulunduğu müddetçe benim odamın ışığı yanacaktır. Odamda ışık söner sönmez saraya hücum edilecek ve Yulu Han'la Hiyungyu odalarından alınacak...

Birinci Türk: Evet!...

Kürşad: Bu esnada diğerleri atları üstünde sarayı çevirecekler ve hariçten herhangi bir taarruza meydan vermeyecekler.

Birinci Türk: Evet...

Kürşad: Kapının önünde iki kuvvetli süvari bulundurulacak ve bunlar oraya getirilen Prens ve Prensesi derhal terkilerine alıp dörtnala uzaklaşacaklar.

Birinci Türk: Evet...

Kürşad: Yulu Han'la Prenses hiçbir şeyden haberdar olmayacakları için hayret ederler, belki de mukavemet etmek isterler, buna katiyen ehemmiyet verilmeyecek.

Birinci Türk: Evet...

Kürşad: Bu kadar... Sizde sarayın planı vardır. Orada Yulu ile Prenses Hiyungyu'nun odaları gösterilmiştir, bunu takım zabitlerine adamakıllı öğretirsiniz.

Birinci Türk: Hiç yanılmayacakları şekilde öğretirim.

Kürşad: Şimdi gidiniz. İmparator bu tarafa doğru geliyor, sizi görmesin. Bu gece benim arkamda can vermeleri muhtemel olanlara benden selam götürünüz.

(Birinci Türk çıkar.)

DÖRDÜNCÜ MECLİS

Kürşad (Yalnız)

Kürşad: Ey ilahlar, kendimi çok zayıf hissediyorum, başladığım işte bana kuvvet veriniz... Ey kalbim, mevcudatın[1] en zavallısı olan dimağımdan ayrı kalmakta daha fazla ısrar etme... Hiyungyu!.. Sen de bil ki bir tercih karşısında olsaydım sana, değil bir milleti, bir cihanı, bir kâinatı feda ederdim; fakat

[1] Varlıkların.

artık intihap[1] hakkına malik değilim, bir kere ok yaydan çıkmış bulunuyor... İki milyon... Bu akşam... Hiyungyu... Seni elimle... İlahlar bana merhamet etsinler... *(Çıkar)*

BEŞİNCİ MECLİS

Ven-Çing (yalnız, sonra) **İmparator**

Ven-Çing: *(Çiçeklerin arkasından usulca çıkar, Kürşad'ın arkasından bir müddet bakar, ellerini uçuşturur)* Plan mükemmel... Hele bir tatbik edilirse daha nefis olacak... Yalnız küçük bir kusuru var: Tertip edenler bu sarayda bir de Veng-Çing bulunduğunu nasılsa unutmuşlar... Veng-Çing minimini, güzel, tatlı Hiyungyu'yu bunlara, bu barbarların eline nasıl bırakıverir?.. Allah göstermesin... İmparator geliyor... *(Derhal dalgın, meyus bir hal alır, bu esnada hava kararır ve bulutlanır.)*

İmparator: *(ağır ağır girerek)* Ven-Çing, deminden beri seni arıyorum; bu hikâyeler artık benim canımı sıkmaya başladı; anlıyor musun!..

VENG-ÇİNG: Hangi hikâyeler, efendimiz?..

İmparator: Bu Türkler meselesi... Ne zaman bitecek bu?.. Görüyorum ki bilhassa sen bu zavallılara rahat vermemekte inat ediyorsun. Fakat bilirsin ki imparator nazırına söz dinletemediği zamanlar celladına söz geçirebilir...

Ven-Çing: *(Eğilerek)* Efendimize sadakatimden dolayı öleceğim için ne kadar bahtiyar olduğumu tasavvur edemezsiniz.

İmparator: Ne istiyorsun bu adamlardan?..

Ven-Çing: Efendimiz çok merhametli ve çok iyi kalplidirler; bunun için düşmanlarını bile müdafaadan ayrı ve ilahlara mahsus zevkler duyuyorlar. Fakat ben sadık bir köle sıfatıyla bunlara tahammül edemiyorum. Ve bunun için şimdi başımı vereceğim...

İmparator: Ne diye düşmanlarımdan filan bahsediyorsun? Kim bunlar?..

Ven-Çing: Hainlerin ve hayatınıza kastedenlerin bile müdafii[2] olduğunuzu gördükçe sizin mabutlara olan yakınlığınızı da görüyor ve hayatınız için daha ziyade endişe ediyorum.

İmparator: Neler söylüyorsun sen Allah aşkına?

Ven-Çing: Size olan sadakatim şimdi kulakların işitmeye tahammül edemeyeceği hıyanetleri anlatmaya beni sevk ederse sizden affımı dileneceğim... Bu küstahlığımın cezasını beni derhal cellada göndererek veriniz, yalnız mukaddes hayatınız için beni sonuna kadar dinleyiniz...

İmparator: Dinliyorum.

[1] Seçme.

[2] Savunucusu.

Ven-Çing: Bu akşam hayatınıza kastedilmek isteniyor!..

İmparator: Ne dedin? Ne dedin? Ne isteniyor?..

Ven-Çing: Hayatınıza kastedilmek isteniyor, dedim.

İmparator: Kim tarafından?

Ven-Çing: Müdafaa ettikleriniz tarafından! Layık olmadıkları nimetlerinizle kuvvetlenen kollarını şimdi size kılıç sallamakta kullanacak olan bu adamlara karşı bir şey yapamamak bana ölmekten çok daha acı geliyor... Mademki size olan sadakatimi göstermek imkânları yok, derhal cellatlara emrediniz... Yaşamak bana pek azaplı geliyor...

İmparator: Maksadını daha açık söyle!..

Ven-Çing: Efendimiz sözlerime inanmak lütfunda bulunacaklar mı?.. Hiç olmazsa bu akşam gece yarısına kadar?.. O zaman kendisinin sadık kullarıyla hayatlarına kastetmek isteyen denileri[1] ayırmak imkânları hasıl olacaktır.

İmparator: Çabuk, daha açık söyle... İnanacağım.

Ven-Çing: Efendimiz... Büyük bir merhametle yaşamalarına müsaade ettiğiniz Türkler bir ihtilal hareketi yapmak üzeredirler...

İmparator: İmkânı yok...

Ven-Çing: Bana inanacağınızı vait[2] buyurmuştunuz... Geceyarısına kadar...

İmparator: Devam et...

Ven-Çing: Bu ihtilalin ilk adımı mukaddes hayatınıza kastetmekle başlayacaktır. Ve bütün bunları idare edin...

İmparator: Çabuk söyle...

Ven-Çing: En inandığınız!..

İmparator: Söyle diyorum!..

Ven-Çing: En itimat ettiğiniz... Ve bana, bu sadık kulunuza tercih ettiğiniz...

İmparator: *(Üstüne yürüyerek)* Söyleyecek misin?..

Ven-Çing: Kürşad!..

İmparator: *(Elleri yana düşer, durur, şaşırır)* Yalan söylüyorsun.

Ven-Çing: Bana inanacaktınız?..

İmparator: İmkânı yok.

Ven-Çing: Geceyarısına kadar...

İmparator: Her şeyi söyle!..

Ven-Çing: Burada yapılan bir hıyanet planını dinlemeye beni sevk eden

---

[1] Alçakları.

[2] Vaat. Bu sözcüğün hatalı yazılmış olma ihtimali yüksektir. "Korkutma, sakındırma" anlamına gelen "وعيد" sözcüğü "vait" olarak Latin harflerine aktarılır. "Verilen söz" anlamına gelen "وعد" sözcüğü ise önceleri "va'd" ve "vaad" olarak yazılmış, sonra da yazımı "vaat" olarak dönüşmüştür. Bunun tek istisnası Kitab-ı Meanii'l Lehçe'de vaat sözcüğünün "vaid" olarak transkript edildiği ve vav harfinden sonra bir de elif harfinin bulunduğu halidir. Kitaptaki yazımın bir hatadan mı kaynaklandığını, yoksa bahsi geçen sözlükteki kullanımı mı esas aldığını bilemediğimiz için böyle bir açıklama yapmayı uygun gördük.

tesadüf herhalde efendimize olan muhabbetimi yeni bir sadakat eseriyle mükâfatlandırmak istemişti. Burada sizin nasıl öldürüleceğinize... Aman yarabbi... evet... nasıl öldürüleceğinize dair konuşuldu ve şu kulaklarım onları dinledi...

İmparator: Nasıl?..

Ven-Çing: Bu gece sokağa çıktığınız zaman üzerinize hücum edilecek...

İmparator: Yalan!

Ven-Çing: Keşke yalan olsa... O zaman dünyanın en bahtiyar mahluku olurdum.

İmparator: Bu gece sokağa çıkarken müdafaamı kuvvetlendiririm. Bundan onların tabii haberi olmaz... Bakalım, görürüz... Hücum ederlerse sana hakkın varmış derim... Ve o zaman... O zaman muhakkak ki bir şeyler yaparım.

Ven-Çing: Evet... En iyisi bu... Yalnız... Görüyorsunuz ki hava gittikçe kararıyor, bir fırtına yaklaşmak üzeredir. Ve böyle havalar hainlerin karanlık maksatları için her şeyden daha muvafıktır.[1] Evet... Müdafaanızı çok kuvvetlendireceksiniz, fakat ya fırtına ve yağmurun verdiği şaşkınlık ve karanlıktan istifade eden bir ok efendimize.... Oh, daha ilerisini düşünmüyorum... *(Eğilerek)* Efendimiz, biz kullarınız için mukaddes olan hayatınızı koruyunuz...

İmparator: Ne yapalım öyleyse... Sen sözlerini nasıl ispat edeceksin?..

Ven-Çing: Siz sarayda kalınız efendimiz... Onlar deni[2] maksatlarına nail olmak için buraya bile hücum edeceklerdir. Konuşurlarken kulaklarımla duydum, eğer bu gece dışarı çıkmazsanız üç yüzden fazla silahlı adamla saraya hücum etmelerine karar verilmiştir.

İmparator: Aklım almıyor bunları. Ven-Çing... Kürşad, elimde büyüttüğüm ve bu derecelere çıkarttığım, bu kadar itimat ettiğim Kürşad... İmkânı yok...

Ven-Çing: Maalesef hakikat efendimiz... Siz yalnız sükûnetle geceyi bekleyiniz, hainlerin mahiyetini anlayacaksınız.

İmparator: Sarayın muhafazasını kuvvetlendirmen... Fakat hiç belli etmeden...

Ven-Çing: Hepsini bana bırakınız... Siz sükûn ve huzur ile bekleyiniz... Canlarını uğrunuzda vermek isteyenler, şu bahçedeki ağaçların yapraklarından daha çoktur. Hiç kimse size elini süremeyecektir.

İmparator: Pekâlâ... Her şeyi sana bırakıyorum. Yalnız... Bu şüphelerin asılsız çıkarsa... Bilirsin ya Ven-Çing!..

Ven-Çing: Dediğim gibi efendimiz... Maalesef sözlerim yalnız hakikatten ibarettir.

İmparator: Ben gidiyorum... Kürşad ha?.. İnanamıyorum. *(Çıkar)*

---

[1] Uygundur.

[2] Aşağılık.

ALTINCI MECLİS

Ven-Çing (yalnız, sonra) **Ven-Çing'in Maiyet Çavuşu**

Ven-Çing: Âlâ... şimdi ufak bir iş daha... *(Bahçenin öteki ucuna işaret eder, maiyet çavuşu girer.)* Bana bak.

Çavuş *(Sokulur ve bekler.)*

Ven-Çing: Adamların arasında boyu ve şekli İmparator hazretlerine benzeyen birisini seçecek ve onu aynen İmparator gibi giydireceksin... Anlıyor musun, İmparator geceleri dışarı çıkarken nasıl giyiniyorsa tıpkı öyle...

Çavuş: Evet efendim...

Ven-Çing: Ve sonra her akşam İmparator hazretleriyle beraber giden adamları da alacak, hep beraber şehri gezmeye çıkacaksın.

Çavuş: Evet efendim.

Ven-Çing: Anlıyor musun? Sarayda ve hariçte, bilhassa hariçte herkes İmparator'un her zamanki gibi şehri devre çıktığını zannedecek.

Çavuş: Anlıyorum efendim.

Ven-Çing: Öyleyse git ve bana saray muhafızları kumandanını yolla... Çabuk, dediklerimi unutma... Ve hatırla ki bu işte başının omuzların üzerindeki vaziyeti mevzubahistir.

Çavuş: Emredersiniz. *(Çıkar.)*

YEDİNCİ MECLİS

Ven-Çing (Yalnız)

Ven-Çing: Bu iş de oldu demektir. Ah Kürşad, sen beni unutmayacaktın... *(Güler, bahçenin öbür başına doğru hızlı hızlı gider.)*

–İKİNCİ PERDENİN SONU–

ÜÇÜNCÜ PERDE

(İmparatorun sarayında bir divanhane. Mermer zemin, mermer sütunlar, karşıda bir merdiven vesaire.)

BİRİNCİ MECLİS

Siyaohi (yalnız, sonra) **Birinci Yaralı Asker**

Siyaohi: *(Yalnız, ağır ağır dolaşır, önüne bakar, konuşmaz.)*

I. Yaralı Asker: *(Sallanarak ve koşmaya çalışarak içeri girer. Filozofu görür. Durur.)*

Siyaohi: *(Askerin kanlı elbisesini göstererek)* Ne o, delikanlı, elbiseni niçin alacalısından intihap ettin?

I. Yaralı Asker: Bir bayrama iştirak ettim de ondan...

Siyaohi: Nasıldı bu bayram?

I. Yaralı Asker: Dehşet... Herkes şevkinden yerlere seriliyor... ve bir daha kalkamıyordu...

Siyaohi: Peki, neler gördün?..

I. Yaralı Asker: Öyle şeyler gördüm ki Siyaohi, bunları hayatımın sonuna kadar unutamayacağım.

Siyaohi: Bu kadar çabuk unutulacak **şeyler** mi gördün delikanlı?

I. Yaralı Asker: *(anlamayarak bakar)*

Siyaohi: Diyorum ki, gördüğün şeyler bu kadar ehemmiyetsiz miydi ki çabucak unutacaksın. Çünkü vaziyetin, hayatının sonu dediğin şeyin öyle pek de uzak olmadığını gösteriyor.

I. Yaralı Asker: Siyaohi!..

Siyaohi: Ölmek üzere olduğunu görmüyor musun?

I. Yaralı Asker: *(Siyaohi'yi yakalayarak)* Yaşamak istiyorum, Siyaohi, yaşamak, hiç ölmemek istiyorum...

Siyaohi: Eğer bunu bu kadar çok istiyorsan derhal ölmen lazımdır.

I. Yaralı Asker: *(Siyaohi'nin yüzüne bakar.)*

Siyaohi: *(Askerin omzuna eline koyarak)* Niçin ölmekten bu kadar korkuyorsun? Niçin ölümden bu kadar korkuyorsunuz?.. Ölüm bugünkünden daha çok yaşamak demektir; ölüm ilelebet ve binbir şekilde yaşamak demektir. Düşün ki şimdi bu vücudun dağılıp sen artık yaşamadığını zannettiğin zaman hepimizden, bütün yaşayanlardan çok bir hayata malik olacaksın... Mesela bir uzvun iri bir kayada yosun halinde yeşerirken diğer bir uzvun bir damla yağmur suyu halinde uzak bir denize dökülecek... Bir parçan eskicinin tamir ettiği kunduraya kösele olarak çivilenirken diğer bir parçan bir mandarinin sofrasındaki nefis çay takımını teşkil edecek. Namütenahi şekillerde yaşayacaksın delikanlı ve namütenahi zamanlarda yaşayacaksın. Yalnız şimdiki hayatından bunun ufak bir farkı olacak: O zaman yaşadığını bilmeyeceksin, sende mevcudiyetinin şuuru olmayacak... Fakat ne ehemmiyeti var? Esas mesele yaşadığını bilmek değil, yaşamaktır. Ve sana yaşayacaksın diyorum... Niçin üzülüp duruyorsun öleceğim diye?.. Bırak bunları da bu çok meraklı seyahate çıkmadan evvel bana gördüğünü söylediğin dehşetli şeyleri anlat.

I. Yaralı Asker: Yaşayacağım ha?..

Siyaohi: Tabii yaşayacaksın... Sen gördüklerini anlat... Hadi...

I. Yaralı Asker: Bu akşam saray muhafazasına memurduk.

Siyaohi: Her akşamki gibi...

I. Yaralı Asker: Hayır, her akşamkinden başka... Çünkü bu akşam bizden başka daha birçokları da aynı işe memurdular. Ve biz ortalıkta bir başkalık olduğunun farkındaydık. Zaten bunu her zamanki gibi, malum mevkilerimize değil de Ven-Çing'in dairesine, mutfağa, daha bilmem nerelere kısım kısım dağılışımızdan ve bir emir alıncaya kadar bırakıldığımız yerlerden kımıldamamak için verilen talimattan da anlamıştık...

Siyaohi: Saraya gündüzden mi geldiniz?..

I. Yaralı Asker: Akşam üzeri ve ufak ufak gruplar halinde arka kapıdan geldik. Bize yerlerimizi gösteren, Ven-Çing'in zabitlerinden biriydi.

Siyaohi: Bunun niçin böyle yapıldığını size söylemediler mi?

I. Yaralı Asker: Hayır... Son dakikaya kadar bir şey bilmiyorduk.

Siyaohi: Son dakikada bildiğiniz neydi?

I. Yaralı Asker: Yine hiç. Yalnız güneş battıktan iki saat kadar sonra gelen bir emirle yerlerimizden fırladık ve sarayı hücum eden zırhlı süvarilere karşı müdafaaya başladık. Karşımızdakiler imparatorun hassa askerleriydi. O kadar şaşırmıştık ki oklarımızın kirişlerini çekmeyi bile beceremiyorduk ve hücum edenler gitgide ilerliyorlardı. Bu sırada Ven-Çing göründü, "Ne duruyorsunuz, imparatorunuzu öldürecekler!.." dedi. Biz de derhal yaylara

sarıldık. Bir anda bu mücadele o kadar kızıştı ki oklarımız karşımızdakilere küfürlerimizden daha çabuk ve daha bol gider oldular. Bu esnada bizim ellerimizi tekrar bağlayan ve bizi tekrar hayretten donduran bir şey oldu. Arkamızdan sarayın merdivenlerinden koşarak Kür- şad geldi ve bize, "Durun, ne yapıyorsunuz?.." diye bağırdı. Geriye baktık, fakat Ven-Çing ve onun zabitleri derhal Kürşad'ın üstüne atıldılar. O, kendisini müdafaa ederek aramızdan geçti ve karşımızdakilerle beraber bize hücuma başladı.

Siyaohi: Kürşad mı?

I. Yaralı Asker: Keşke başkası olsaydı.

Siyaohi: Neden?

I. Yaralı Asker: Çünkü onun attığı oklar, dünyada yerleşip kalmaya niyet etmiş görünen en canlı arkadaşlarıma bile ikamet müddetlerinin bitmiş olduğunu haber veriyor ve etrafımı boşaltıyordu. Kendimi zelzele esnasında bir mabette zannediyordum. Dev gibi adamlar mabut heykelleri gibi, bağırıp çağırmadan, fakat gürültü ve dehşet içinde, yıkılıyorlardı.

Siyaohi: Asker, bu vakanın destanını sana yazdırmalı.

I. Yaralı Asker: Bu destanı yazabilmek için mürekkep yerine kan kullanmak lazımdır. Halbuki bende böyle bir şey kalmadı.

Siyaohi: Güzel konuşuyorsun asker... Bak, ölüm kendisi gelmeden evvel sana felsefeyi yolluyor. Düşün ki eğer ölürsen herkesten daha hakîm[1] olacaksın... Neyse, sen hikâyene devam et.

I. Yaralı Asker: Ne diyordum, Kürşad'ın attığı oklar boşa gitmiyordu. Fakat herhalde Çin'de askerler Kürşad'ın oklarından daha çok olacak ki her yere düşen adama mukabil, sarayın muhtelif yerlerinden beş on silahlı daha çıkıyordu. En nihayet arka kapılardan gelen külliyetli[2] bir yardımcı kuvvet karşımızdakilere sarayda onların oklarını tükettirecek ve kılıçlarını körlettirecek kadar çok insan bulunduğunu anlattı. O zaman Kürşad geri dönmek emri verdi. Atlarına binerek uzaklaştılar.

Siyaohi: Ve siz de arkalarından...

I. Yaralı Asker: Evet... Ven-Çing, Kürşad'ı kaçırırsak hepimizi kılıçtan geçirteceğini söyledi, fakat bizim ümidimiz yoktu. Bilirsin ya, Türklerin atları süvarilerine bizimkilerden daha çok itaat ederler.

Siyaohi: Kaçtılar mı?

I. Yaralı Asker: Onları kaçırmayan biz değiliz... Fırtına ve nehirdir. Birdenbire yükselen sular, nehirde köprü filan bırakmamıştı. Sular karanlıkta böyle kabarıyor, âdeta geldiği yere gitmek ister gibi, çok alçaklardan geçen bulutlara sürünmeye çalışıyordu.

Siyaohi: Gördüğün korkunç şeyler bu kadar mıydı?

---

[1] Hikmet sahibi.

[2] Pek çok.

I. Yaralı Asker: Nerede!.. Asıl dehşetli şey, asıl akılların almayacağı şey burada, bu nehrin kıyısında oldu. İki taraf tekrar harbe başlamıştı. Ve bu seferki hiç evvelkine benzemiyordu. Burada askerler, fırtınada birbiri üzerine devrilen iki ağacın dalları gibi birbirine giriyorlar, birbirlerini kırıyorlar, eziyorlar ve boğuk sesler çıkarıyorlardı. Sonra nehir kabarıyordu, sular ayaklarımızın altına kadar geliyor, yağmur yaralarımızı serinletmek ister gibi daha hızlı yağıyordu.

Siyaohi: Asker, dövüşenler ne yapıyordu?

I. Yaralı Asker: Dövüşenler mi?.. Ya... Dövüşenler... Sular gitgide kabarıyordu. Yağmur suları yerinde tutmak için bütün ağırlığıyla onun üzerine çöküyordu.

Siyaohi: Sen sözünün sonunu bir türlü getiremez misin?

I. Yaralı Asker: Her taraf karanlıktı... Nehir... Sular... Yağmur... *(Geriye doğru kaykılır, sallanır, düşer ölür.)*

Siyaohi: Daha az gevezelik edebileceği bir yere gitti. Acaba bu kadar lafı söyleyebilmek için mi orada ölmedi de buraya kadar geldi?

(İmparator arkadan gelir. Siyaohi'yi görünce ona doğru koşar.)

İKİNCİ MECLİS

Siyaohi, İmparator

İmparator: Siyaohi, nedir bu olanlar?

Siyaohi: Neler, efendimiz?

İmparator: Bugün olan biten şeyler?.. İnsanlar meğer ne anlaşılmaz mahlûklarmış... Dünya ne anlaşılmaz yermiş!..

Siyaohi: Dünyanın ve insanların bir parça bir şeye benzeyen yerleri de bu anlaşılmaz taraflarıdır. Baksanıza siz bile onları anlamadığınız zamanlarda müsterihtiniz ve şimdi anladığınızı zannettiğiniz için bu kadar şaşıyor ve üzülüyorsunuz.

İmparator: Ah... Bu lafların ortalığı düzeltmeye bir faydası olsa...

Siyaohi: O zaman on para kıymeti olmazdı.

İmparator: Siyaohi.. Sükûnetin beni çıldırtacak, ben deminden beri Hiyungyu'yu arıyorum. Sarayda bulamadım.

Siyaohi: Bu, onun sarayda olmasına mâni değildir. Söyleyelim de bulsunlar.

İmparator: Söyledim. Arıyorlar, fakat sen ne dersin? Acaba kaçırdılar mı?.. Onu da beraber götürdüler mi? O zaman ne yaparız?..

Siyaohi: Yapılması lazım, makul ve mümkün olan şeyleri yaparız.

İmparator: Sus Siyaohi... Sen... *(Uzaktan gelen İkinci Yaralı Asker'i görerek)* Gel, asker, bu tarafa gel...

ÜÇÜNCÜ MECLİS

Evvelkiler, İkinci Yaralı Asker

İmparator: Nereden geliyorsun?

II. Yaralı Asker: *(Cevap vermeyerek imparatorun yüzüne bakar.)*

İmparator: Asker, nereden geldiğini bilmiyor musun?

II. Yaralı Asker: *(Bakmakta devam eder.)*

Siyaohi: Galiba gideceği yeri düşünmekle meşgul de nereden geldiğinin pek farkında değil.

İmparator: *(Askeri omzundan tutup sarsarak)* Sana imparatorun sual soruyor küstah!..

II. Yaralı Asker: *(Silkinip omzunu çekerek)* Senden daha heybetli birisiyle hesap görmek üzereyim ve bir daha elime geçirsem ona kendim bazı sualler sormak isterdim.

Siyaohi: İnsanların böyle akıllı, böyle cesaretli ve sahiden insan olabilmeleri için muhakkak ölüme bu kadar yaklaşmaları mı lazım acaba?

İmparator: Asker, bir imparator gibi sormuyorum. Ne halde olduğumu görüyorsun, bana cevap ver.

II. Yaralı Asker: İhtiyar, ne yalan söyleyeyim, şu halde bile senin yerinde olmak istemezdim.

Siyaohi: Bir askere İmparator'a karşı bu sözleri söylemek cesaretini veren ölüm herhalde çok güzel bir şey...

İmparator: Anlat, asker!..

II. Yaralı Asker: Harp olan yerden geliyorum. Eğer herhangi bir şeye şaşacak olsaydım...

Siyaohi: Bu akşam herkes şaşılacak şeylerden bahsediyor, fakat bunların ne olduğunu söylemeye bir türlü vakit bulamıyor.

II. Yaralı Asker: Nehrin kenarında onlara yetiştik... Köprüyü sular götürmüştü. Biz herhalde onlara azgın sulardan daha mülayim geldik ki yüzlerini bize çevirdiler ve bizi oklarıyla karşıladılar.

Siyaohi: Yağmur yağıyordu. Sular yükseliyor ve ayaklarınızın altına kadar geliyordu. Karanlık vardı.

II. Yaralı Asker: Evet Siyaohi, söylediğiniz gibi, yalnız biraz daha ciddiydi...

İmparator: Ne oldu? Hepsini yakaladınız mı?

II. Yaralı Asker: Hepsini kaçırdık...

İmparator: Nereye?..

II. Yaralı Asker: Gidip yakalamamıza imkân olmayan bir yere... Gerçi birçoğumuz aynı yere gitti, fakat harbe orada devam edeceklerini hiç zannetmiyorum. Ben kendi hesabıma böyle bir şey yapmak niyetinde değilim...

İmparator: Kürşad ne oldu?

II. Yaralı Asker: Onu yakaladılar ve buraya getiriyorlar... Fakat uzun müddet elinizde kalacağını zannetmem.

İmparator: O ölmedi mi?

II. Yaralı Asker: Onun yerine başka birisi öldü... *(İmparatoru kolundan tutup hafifçe sarsarak)* İhtiyar, sana söyleyeceğim şeyleri dinle... Biraz üzüleceksin herhalde... Fakat bu adam *(Siyaohi'yi gösterir)* birçok sözler bilir ve insanların kendi ölümlerinden maada[1] bütün dertlerini sözler hafifletebilir.

İmparator: Seni dinliyorum asker.

II. Yaralı Asker: Kürşad kendisine doğru uzanan kılıçlara artık göğsünü uzatmak ve bu uzun yorgunluğu daha uzun bir istirahatla dinlendirmek niyetindeydi ki birdenbire nereden çıktığını anlamadığımız yüzü örtülü küçük bir muharip[2] peyda oldu. Yeni geldiği, hiç yarası olmayışından anlaşılıyordu. Derhal Kürşad'ı müdafaaya başladı. Bizim askerler anlamadıkları bir korkuyla geriye çekildiler ve kılıçlarını yere indirdiler. Bu siyahlı muharibi bulutların ve fırtınanın gönderdiğini, ona hücum edilemeyeceğini zannediyorlardı. Bu esnada Ven-Çing elinde kılıcıyla meydanda göründü. Karanlık gecede ve gürültü arasında hiçbir şey fark edilemediği için, gelenleri yerden peyda oluvermiş zannediyorduk. Ven-Çing doğru Kürşad'a koştu, fakat onun önünde siyahlı muharibi gördü. O da bizim gibi evvela silahını indirdi, fakat karşısındakinin yere inmeyen kılıcını göğsünde görünce geriye çekildi. Kürşad'a arkadan saldırmak istedi, nedense küçük ve siyah muharibe bir şey yapmadan Kürşad'ın işini bitirmek istiyor, fakat ne tarafa dönse karşısında onu görüyordu. Küçük muharibin bu işlerde usta olmadığı belliydi. Görülüyordu ki kılıcını idare eden usta bir elden ziyade coşkun bir gönüldür.

İmparator: Kimdi bu siyahlı muharip?

II. Yaralı Asker: Bunu biz de kendimize sorduk. Ven-Çing'in bütün ihtiyatına rağmen onun yüzüne çarpan bir kılıcı siyah örtüsünü düşürdü. Ve biz, birbiri arkasına çakan şimşeklerin aydınlığında siyahlı muharibin kim olduğunu gördük.

İmparator: Kimdi bu?

II. Yaralı Asker: Prenses Hiyungyu.

İmparator: *(Geri geri çekilerek)* Hiyungyu mu?

---

[1] Başka.

[2] Savaşçı.

II. Yaralı Asker: Evet, Prenses Hiyungyu idi. Kendisini müdafaa edenin Prenses olduğunu görünce Kürşad da sanki hiç yarası yokmuş, sanki vücudunda kandan eser kalmayan o değilmiş gibi karşısındakine saldırmaya başladı. Ven-Çing kılıcının günün birinde bu kadar şerefleneceğini asla aklına getirmemiştir: İki asil göğüs ona hedef olmak için birbiriyle yarış ediyor ve diğerini geri itiyordu. Ven-Çing de artık kendini unutmuş gibiydi. Fakat o anda önünde bulunan Kürşad'a savurduğu kurtulunmaz bir darbe derhal araya giren Prenses'i delip geçince o da şaşırdı ve ancak bir alçağın yapacağı şeyi yaptı: Kılıcını atarak kaçmak istedi. Fakat Kürşad onu birkaç adım kaçtıktan sonra öldürdüyse, bunu herhalde onun ölüsünü Prenses'in yanına sermemek için yapmıştır.

İmparator: *(Askeri iki eliyle omuzlarından tutarak)* Kızım! Kızım öldü mü benim?

II. Yaralı Asker: *(Birdenbire sarsılır ve geriye düşecek gibi olur.)*

İmparator: *(Onu kolundan yakalayarak)* Söyle, Hiyungyu öldü mü?

II. Yaralı Asker: Bırak beni... Şimdi "ben" ölüyorum... *(Düşer.)*

İmparator: *(Siyaohi'ye)* Ne dedi bu?

Siyaohi: Beraber dinledik efendimiz.

(Dışarıda gürültüler olur. Askerler, Hiyungyu'nun ölüsünü getirirler, karşı merdivenlerin yanındaki taş bir sedire bırakırlar, İmparator ve Siyaohi evvela ne olduğunu anlamayarak bakarlar, sonra İmparator koşarak kızına gider ve ona sarılır.)

DÖRDÜNCÜ MECLİS

Siyaohi, İmparator, Askerler

Siyaohi: *(Kendi kendine)* Dünyada cereyan eden hadiselerin en tabiisi ve en bolu ölümdür. Böyle olduğu halde genç bir kızın ölümü beni bile daimi sükûnetimden ayırmak istidadını[1] gösteriyor. İhtiyar babası güzel bir kız, sevgili bir kız kaybettiği için müteessirdir; halbuki ben, güzel bir kız, sevgili bir kız öldüğü için müteessirim, daha doğrusu hayretteyim. Katiyen hata etmediklerini zannettiğim yüksek kuvvetlerin ilk ve son hataları genç ve güzel kızları öldürmek olacak. Ne kadar düşünürsem düşüneyim, bu hususta ilahlara bir mazeret bulamıyorum.

İmparator: *(Kızının başucunda)* Sarayımın en güzel çiçeği, uçsuz bucaksız Çin'in en güzel kızı... Benim ihtiyar günlerimin, hiç tükenmeyen baharı...

[1] Kabiliyetini.

Niçin yüzüme baktığın zaman gülümsemiyorsun?.. Sen eskiden böyle yapmazdın, kucağıma oturur ve mütemadiyen tebessüm ederdin... Niçin şimdi yüzün bu kadar ciddi?.. *(Durur, sonra ağır ağır)* Kim bilir ölüm seni ne kadar kolay almıştır!..

Haylaz bir çocuğun sapanıyla vurulan minimini bir saka kuşu gibi çabucak, hiç çırpınmadan ruhunu ölümün ellerine teslim etmişsindir. Ve ölüm sana bu kuşa geldiği kadar habersiz gelmiştir. *(Durur, dışarıda gürültüler olur, sonra ses kesilir ve silahlı askerlerin arasında, kanlar içinde ve sapsarı, Kürşad içeri girer, İmparator onu görünce doğrulur ve üstüne koşmak ister. Bu sırada birkaç asker, Ven-Çing'in ölüsünü de getirip bir kenara bırakırlar.)*

BEŞİNCİ MECLİS

Evvelkiler, Kürşad, Askerler

Kürşad: *(Eliyle kendisine doğru gelen İmparator'a işaret ederek)* İhtiyar, kederinin büyüklüğünü takdir ederim. Ben senden daha az kederli değilim. Fakat ben elemlerimi dindirecek bir yere gitmek üzereyim, sen oraya gelmek için ihtimal bir müddet daha bekleyeceksin ve hakikaten acınmaya layıksın...

İmparator: Bu sözleri bana nasıl söylüyorsun?.. Yaptıkların başını yere eğmek ve susmak için sana kâfi gelmiyor mu?..

Kürşad: Hakiki vazifelerimizin ne olduğunu pek kati bilmediğimiz bu dünyada ben vazifem olduğunu zannettiğim bir şeyi yapmak istemiştim. Halbuki sen benim vazifeme hıyanet ettiğimi iddia edeceksin... Belki ikimiz de haklı, belki ikimiz de haksızız, belki de ikimizden biri haklıdır. Ve bu anda üzerinde en az durulacak bir mesele varsa, o da budur. Ben zannediyorum ki olan şeylerin karşısında şu anda duyduğumuz elem ve ıstırap, bunların niçin böyle olduğunu düşünmekten bizi menedecek kadar kuvvetlidir. *(Etrafına dönüp bakınarak)* Nerede Hiyungyu?.. *(Hiyungyu'yu görür, o tarafa koşar, uzun uzun bakar.)* Hiyungyu... Hiyungyu... Ben dünyadaki insanların en delisiymişim... *(Kolları arasına alır. Kendisi de taş sedire oturur. Alnına vurarak:)* Budala, bak!.. Bu senin eserin... Hiyungyu artık yaşamıyor, Kürşad, bunun sebebi sensin. *(Onu okşayarak)* Hiyungyu... Baksana bana Hiyungyu... Esirleri kurtarmak için seni feda ettim değil mi?.. Bütün kâinatı senin için feda etmek lazım gelirken, seni esirlerin uğruna feda ettim. Ve hiç kimseyi de kurtaramadım. Kendime ve sana yaptığım bütün zulümlerin neticesi bu: Yüzlerce ölü... Benim gibi bir delinin arkasında taze ömürlerini bir kılıca veren bir sürü ölü... Ve bunların hepsinden kâinatın başından beri ölenlerin hepsinden daha kıymetli olan sen... Esirleri daha kuvvetli bir adam

kurtaracaktır, Hiyungyu... Bugün olmazsa yarın kurtaracaktır. Çünkü ancak esareti isteyenler esir olurlar ve bizimkiler artık bunu istemiyorlar. Onları kurtaracak birisi herhalde çıkacaktır. Fakat seni kim kurtaracak Hiyungyu?.. Bir milleti tekrar neşesine kavuşturmak, senin soluk dudaklarının kenarına ufak bir tebessüm vermekten çok daha kolaydır. Ben düşünmeliydim ki ezilenleri kurtaracak olanlar, büsbütün başka yaratılır. *(Hiyungyu'yu kucağına alarak ayağa kalkar, sallanır.)* Kuş gibisin Hiyungyu... Her zamankinden daha hafifsin... Seni kollarımın arasına canlı olarak aldığım zaman bir daha bırakmamalıydım. O zaman gözlerin yalvarırken bunu istemişti. Seni göğsümden kalbimi söker gibi sökerek bıraktım... Niçin?.. Şimdi ölünü bağrıma basarak çıldırmak için... *(Onu kolları arasında sallayarak)* Uyu, güzel Hiyungyu, uyu... Yarın güneş ıslak dünyanın ve kanlı meydanların üzerinde parlayarak her şeyi temizleyecek. Çiçekler tekrar açacak. Güneş ölülerin altında ezilen çiçeklere yeniden hayat verecek ve ey dünyadaki çiçeklerin en hayat dolusu, her yeni doğan güneş seni biraz daha solduracak. Her şey yaşayacak, Hiyungyu, halbuki sen artık yaşamayacaksın... *(Etrafına anlamaz gözlerle bakarak)* Hey, burada duranlar, anlamıyor musunuz, siz yaşayacaksınız ve Hiyungyu yaşamayacak... Aklınız eriyor mu sizin buna?.. *(Bağırarak)* Siz niçin yaşıyorsunuz?.. Hiyungyu öldükten sonra siz nasıl yaşıyorsunuz?.. *(Hiyungyu'nun ölüsünü tekrar sedire bırakarak yerden bir kılıç alır ve etrafa saldırmak ister.)* Hepiniz, hepiniz ölmelisiniz!.. *(Koşmak isterken yere yuvarlanır. Sonra sürünerek tekrar Hiyungyu'ya doğru gider. Dizlerinin üzerinde doğrulmak ister.)* Hiyungyu... *(Hafif hafif)* Hiyungyu... Hiyungyu... *(Hiyungyu'yu kucaklar, sonra kolları gevşer, yavaşça yere yıkılır, ölür. Uzun bir sükut.)*

İmparator: *(Ağır ağır)* Ölüleri yarın lâyık olduğu merasimle kaldırırsınız... Nazırlar da yarın toplansınlar, Türkler meselesi hakkında konuşacağız... Memlekette umumi matem ilan edilsin... *(Çıkarken ayağıyla Ven-Çing'in ölüsünü gösterir.)* Bunu da kaldırınız. *(Hepsi beraber ve ağır ağır çıkarlar.)*

-SON-

OPERA OLARAK KAĞNI

BİRİNCİ PERDE

Bir tarla kenarı... Savrukların Hüseyin ile Sarı Mehmet karşılaşırlar. Hüseyin eskiden beri kolladığı Sarı Mehmet'i yalnız yakalamak fırsatını bulmuştur. Birkaç sene evvel aralarında geçen bir kadın meselesinden ve bir tarla işi yüzünden Mehmet'e kin tutan Hüseyin, daha şafak sökmeden Mehmet'e böyle yalnızca rastlamayı alacağı intikam için en büyük fırsat bilmiştir. Büyük bir kavga çıkarır; köylüler kavgaya yetişirlerken Hüseyin arkasından Mehmet'i vurur. Yetişen kadın ve erkek köylülerin çığlığı ile perde iner.

İKİNCİ PERDE

Köy kahvesinin içi... Köyün ihtiyar ve akıllıları Hüseyin'in babası Mevlüt Ağa'nın etrafına toplanmışlardır. Kasabadan çok uzakta olan, teşkilat haricinde gibi tutulan, jandarmanın on beş günde bir bile uğramadığı köylerinin bu vaziyetinden istifade etmek isteyerek, kısmen de, saydıkları Mevlüt Ağa'ya yaranmak arzusu ile oğlunun meselesini örtbas etmek isterler. Ve kendi mantıklarına dayanarak, bu işin kapatılması icap ettiğine dair kendilerine göre kuvvetli sebepler de bulurlar. Ölen Mehmet'in hayatta bir tek ihtiyar anası vardır. Onu kahveye çağırırlar ve imam nasihat etmeye başlar (sahife 5-6). Bu nasihat mecliste diğer köylülerin ağızlarına da yayılınca kadın deli gibi hıçkırıklar içinde "Ben kimseden davacı değilim," diye feryat ederek kahveden dışarı fırlar. (Perde iner.)

1. Tablo

Bir ay sonra köy kahvesinin önü... Hüseyin ile kavgalı olan Mehmet kasabaya giderek kavgayı hükümete haber vermiştir. Kahvenin önüne kasabadan iki atlı jandarma gelince köylüler hayret içinde kalırlar.

Jandarmalar derhal köyde vaka için ifade almaya başlarlar. Mehmet'in annesine, "Oğlun eceli ile mi öldü?" diye sorulduğu vakit ihtiyar kadın hükümet kapılarında sürünmekten korkarak: Ben kimseden davacı değilim, diye yarı bitkin mırıldanarak Mevlüt Ağa'yı düşman etmek korkusu ile her şeyi inkâr eder. Buna rağmen mesele anlaşılmıştır. Cesedi mezardan çıkarmaya karar verirler ve Mehmet'in anasını çağırırlar: Koş bakalım kağnıyı, oğlunu kasabaya götüreceksin doktor muayene edecek; hava sıcaktır gece yola çıkalım. Kadın ıstıraplar içinde kağnıyı koşmaya giderken, jandarmalar İmam'ı, Muhtar'ı, Hüseyin'i, Mevlüt Ağa'yı önlerine katarak mezarlığa yollanırlar.

2. Tablo

Loş bir mezarlık: İmam, Muhtar, Mevlüt Ağa, Hüseyin ve bir iki köylü cenazeyi kağnıya yüklerler. Jandarmalar muhtarı, Hüseyin'i birbirlerine bağlayarak kasabanın yolunu tutarlar. (Bu tabloda hiç muhavere[1] yoktur yalnız müzik vardır.)

3. Tablo

Ay ışığı altında Mehmet'i taşıyan kağnı kasabaya doğru yollanır. Arkasında ihtiyar kadın düşe kalka onu takip eder. Aria'sını söyledikten sonra tekrar dermansız yere düşer. Bu sefer kalkamaz. Yüzü yolun beyaz taşlarına gömülür. Kağnı ay ışığı altında uzaklaşır.

[1] Konuşma.

ŞİİRLER

DAĞLAR

Başım dağ, saçlarım kardır,
Deli rüzgârlarım vardır,
Ovalar bana çok dardır,
Benim meskenim dağlardır.

Şehirler bana bir tuzak;
İnsan sohbetleri yasak;
Uzak olun benden, uzak,
Benim meskenim dağlardır.

Kalbime benzer taşları,
Heybetli öter kuşları,
Göğe yakındır başları;
Benim meskenim dağlardır.

Yârimi ellere verin;
Sevdamı yellere verin;
Yelleri bana gönderin:
Benim meskenim dağlardır.

SERVİ

Bir servi dedi ki bana:
"Rahat benim altımdadır,
Başını vurma dört yana,
Rahat benim altımdadır.

Çok koşup çok yorulmuşsun,
Yollarda yalnız kalmışsın,
Güvenip bana gelmişsin,
Rahat benim altımdadır.

Sana kökümde yer versem,
Gölgemi üstüne gersem...
Hey rahat isteyen sersem?
Rahat benim altımdadır.

Serin serin uzanırsın,
Çiçeklerle bezenirsin,
Yat burada, kazanırsın,
Rahat benim altımdadır.

Yârin de gezer dolaşır,
Bir gün buraya ulaşır;
Hasretler burda buluşur,
Rahat benim altımdadır."

İSTEK

Yanıyor beynimin kanı,
Bilmem nerelere gitsem?
İçime sığmıyan canı
Hangi rüzgâra eş etsem?

Akşam sular karardı mı
Bir dağa versem ardımı,
İçimi yakan derdimi
Sağır göklere anlatsam...

İçiliversem dem gibi,
Kırılıversem cam gibi,
Şamdanda yanan mum gibi
Sabahı görmeden bitsem...

Bir yüce ormana dalıp,
Ya bir dağ başına gelip,
Beni yaradanı bulup
Malını başına atsam...

Görünmez kollar boynumda,
Yârin hayali koynumda,
Sıcak bir kurşun beynimde
Bir ağaç dibinde yatsam...

MELÂNKOLİ

Beni en güzel günümde
Sebepsiz bir keder alır.
Bütün ömrümün, beynimde
Acı bir tortusu kalır.

Anlıyamam kederimi,
Bir ateş yakar derimi,
İçim dar bulur yerimi,
Gönlüm dağlarda bunalır.

Ne kış, ne yazı isterim,
Ne bir dost yüzü isterim,
Hafif bir sızı isterim,
Ağrılar, sancılar gelir.

Yanıma düşer kollarım,
Görünmez olur yollarım,
En sevgili emellerim
Önüme ölü serilir.

Ne bir dost, ne bir sevgili,
Dünyadan uzak bir deli...
Beni sarar melankoli:
Kafamın içersi ölür.

GÜNÜMÜZ

Aklı kafamızdan sürsek,
İlmin içine tükürsek,
Dünyaya çevirip dirsek
Günümüzü hoş geçirsek...

Gökten ve yerden uzakta,
Neş'e, kederden uzakta,
Düşüncelerden uzakta
Günümüzü hoş geçirsek...

Ne dost yüzünü yalasak,
Ne düşmanları dalasak,
Kendimizi oyalasak,
Günümüzü hoş geçirsek...

Vücut cevhersiz bir kalıp,
Hiçe gider hiçten gelip.
Bir tenhaca köşe bulup
Günümüzü hoş geçirsek...

Toprağa girinciye dek,
Esrârı görüncüye dek,
Yâni geberinciye dek
Günümüzü hoş geçirsek.

HAPİSHANE ŞARKISI

-I-

Göklerde kartal gibiydim,
Kanatlarımdan vuruldum;
Mor çiçekli dal gibiydim,
Bahar vaktinde kırıldım.

Yâr olmadı bana devir,
Her günüm bir başka zehir
Hapishanelerde demir
Parmaklıklara sarıldım.

Coşkundum pınarlar gibi,
Sarhoştum rüzgârlar gibi;
İhtiyar çınarlar gibi
Bir gün içinde devrildim.

Ekmeğim bahtımdan katı,
Bahtım düşmanımdan kötü;
Böyle kepaze hayatı
Sürüklemekten yoruldum.

Kimseye soramadığım,
Doyunca saramadığım,
Görmesem duramadığım
Nazlı yârimden ayrıldım.

HAPİSHANE ŞARKISI

-II-

Ey gönül, kuşa benzerdin,
Kafesler sana dar gelir;
Bir yerde durmaz gezerdin,
Hapislik sana zor gelir.

Ey gönül, acayip huyun,
Boğazından geçmez tayın,
Acır testindeki suyun;
Aklına nazlı yâr gelir.

Gözlerin uzağa bakar,
Kimden ne beklediğin var?
Yâr semtinden gelen rüzgâr;
"Seni unuttu!.." der gelir.

Bakmazsa senin yüzüne
Çok görme elin kızına;
Dışarda serbest gezene
Hapiste yatan hor gelir.

Ayağında gezen itler
Başının üstünden atlar;
Hapise düşen yiğitler
Yâri dışarda kor gelir.

HAPİSHANE ŞARKISI

-III-

Burda çiçekler açmıyor,
Kuşlar süzülüp uçmuyor,
Yıldızlar ışık saçmıyor,
Geçmiyor günler, geçmiyor.

Avluda volta vururum;
Kâh düşünür, otururum,
Türlü hayâller görürüm;
Geçmiyor günler, geçmiyor.

Gönülde eski sevdalar,
Gözümde dereler, bağlar,
Aynada hayalim ağlar,
Geçmiyor günler, geçmiyor.

Dışarda mevsim baharmış,
Gezip dolaşanlar varmış,
Günler su gibi akarmış...
Geçmiyor günler, geçmiyor.

Yanımda yatan yabancı,
Her söz zehir gibi acı,
Bütün dertlerin en gücü:
Geçmiyor günler geçmiyor.

HAPİSHANE ŞARKISI

-IV-

Ey yâr, bu acı demlerde
Sen koru benim aklımı...
Karardım kaldım damlarda,
Aydınlat benim yolumu...

Nefesin esen rüzgârda,
Saçların savrulun karda,
Yerde, gökte, bulutlarda
Ararım nazlı gülümü...

Karanlık göklerde aysın,
Kurak ovalarda çaysın,
Bir tek inandığım şeysin,
Uzattım sana elimi...

Düşmanlar gülüp sevinsin,
Dostlar arkasını dönsün...
Benim güvendiğim sensin,
Kırınazsın benim gönlümü...

Bir gün şu damlardan çıksam,
Gelip önüne diz çöksem,
Ağlayıp içimi döksem...
Anlatsam sana hâlimi...

HAPİSHANE ŞARKISI

-V-

Başın öne eğilmesin,
Aldırma gönül, aldırma;
Ağladığın duyulmasın,
Aldırma gönül, aldırma...

Dışarda deli dalgalar
Gelip duvarları yalar;
Seni bu sesler oyalar,
Aldırma gönül, aldırma...

Görmesen bile denizi,
Yukarıya çevir gözü:
Deniz gibidir gökyüzü;
Aldırma gönül, aldırma...

Dertlerin kalkınca şaha
Bir küfür yolla Allah'a...
Görecek günler var daha;
Aldırma gönül, aldırma...

Kurşun ata ata biter;
Yollar, gide gide biter;
Ceza yata yata biter;
Aldırma gönül, aldırma...

GURBET HAPİSHANESİ

Düşünme, gününü doldur
Gurbet hapishanesinde;
Günler yıllara bedeldir
Gurbet hapishanesinde.

Bahtım dağları aşırdı,
Yad elde dama düşürdü.
Yine gözlerim yaşardı
Gurbet hapishanesinde.

Akşam gökler bulutlanır,
Demir kapılar kitlenir,
Gönül her derde katlanır
Gurbet hapishanesinde.

Hâlini bilen bulunmaz,
Yüzüne gülen bulunmaz,
Kapıya gelen bulunmaz
Gurbet hapishanesinde.

Geniş ol, göklere bakın,
Çıkacağın günler yakın...
Yâr, beni unutma sakın
Gurbet hapishanesinde.

KIZKAÇIRAN

Dağlar dik, çeşmeler kuru,
Yârimin benzi çok sarı;
Ölüm var, dönülmez geri;
Yürü yağız atım, yürü...

Dağlar geçilmiyor kardan;
Aman yok candarmalardan.
Ayrılamadım bu yârdan;
Yürü yağız atım, yürü...

Yârim bu gece yoruldu,
Kaçırdığıma darıldı;
Bak, daha sıkı sarıldı;
Yürü yağız atım, yürü...

Nasıl titriyor korkudan:
Kaldırdım onu uykudan;
Sesler geliyor doğudan;
Yürü yağız atım, yürü...

Peşime düştü takipler,
Boynumu bekliyor ipler;
Zeybekler seni ayıplar;
Yürü yağız atım, yürü...

MAYIS

Mayıs ayların gülüdür,
Taze bir çiçek dalıdır,
İçerim ateş doludur;
Mayısta gönlüm delidir.

Yeşil bağlara göçülür,
Kızıl şaraplar içilir;
Yârim dökülüp saçılır,
Mayısta gönlüm delidir.

Göklere karşı yatılır,
Dertlerimiz unutulur;
Eski sevgiler atılır;
Mayısta gönlüm delidir.

Uzakta kuşlar seslenir;
Gönlüm genişler, beslenir;
Yaşamağa heveslenir,
Mayısta gönlüm delidir.

Yumuşak rüzgârlar eser;
Çimenlerde yârim gezer,
Yanılır bana gülümser;
Mayısta gönlüm delidir.

HEY

Kaygusuz, deli bir kuştum
Senin dalına kondum hey!
Yüksek yerlerde uçmuştum,
Ayak ucuna indim hey!

Denizler gibi derindim,
Gözlerine sığ göründüm.
Karlı dağlardan serindim,
Sana sokuldum yandım hey!

Tükenmez mihnetler çektim,
Kanlı gözyaşları döktüm,
Akıllılara örnektim,
Divanelere döndüm hey!

Âşıklar sana ne yapsın?
Dudaklar nereni öpsün?
Sen bir acayip şarapsın,
Daha içmeden kandım hey!

Yâdını düşürmez dilim,
Sana ulaşır her yolum;
Kirli, günahkâr bir kulum,
Yüzüne bakıp yundum hey!

YETMEZ Mİ?

Aşk seni harap etmez mi?
Takatini tüketmez mi?
Sendeki ateş bitmez mi?
Yetmez mi gönül, yetmez mi?

Aşkına yoktur endaze,
Aklını aldı o taze,
Âleme oldun kepaze,
Yetmez mi gönül, yetmez mi?

Yâr yoluna baktırdığın,
Uykusuz bıraktırdığın,
Aşk yüzünden çektirdiğin,
Yetmez mi gönül, yetmez mi?

Hangi derdimi anayım?
Aşka nasıl dayanayım?
Yandım, daha mı yanayım?
Yetmez mi gönül, yetmez mi?

Göğsümde tıkanır sesim,
Yok yaşamağa hevesim;
Ben bir dermansız bikesim,[1]
Yetmez mi gönül, yetmez mi?

AYIRDILAR

Eller araya girdiler,
Türlü fesatlar kurdular,
Sevdamızı çok gördüler,
Seni benden ayırdılar.

Eridim, tükendim gamda;
İnsaf yok beniâdemde,[1]
En fazla sevdiğim demde
Seni benden ayırdılar.

Gezilmez diyarlar gezdim,
Yazılmaz koşmalar yazdım,
Ben sensiz yaşıyamazdım,
Seni benden ayırdılar.

Şaşırdım aşka düştükçe,
Yere vuruldum coştukça;
Doğrulup sana koştukça
Seni benden ayırdılar.

Kurbanı oldum bir hiçin,
Görmem yüzünü sevincin...
Niçin güzel yârim, niçin
Seni benden ayırdılar?

KIYAMADIĞIM

Hey bir zaman bakıp bakıp
Seyrine doyamadığım!
Şimdi gurbette bırakıp
Sesini duyamadığım!

Evde kapanıp kaldın mı?
Seyrana çıkıp güldün mü?
Başkalarının oldun mu?
"Benimsin!" diyemediğim!

Akıtıp gözüm yaşını
Hatırlarım gülüşünü;
Kıvırcık saçlı başını
Göğsüme koyamadığım!

Dik yamaçların selisin,
Sen benden daha delisin,
Şimdi kimlerin kulusun?
Başını eğemediğim!

Nasıl vurgunum bilirdin,
Niçin benden yüz çevirdin?
Kimlerin koynuna girdin?
Öpmeğe kıyamadığım!

UNUTAMADIM

Gönlümü avutamadım,
Seni söküp atamadım,
Ben ahtımı tutamadım,
Yâr, seni unutamadım

Bahtın lûtfuna ermişim,
Gönlümü sana vermişim.
Meğer ne çok severmişim,
Yâr, seni unutamadım.

Gönül bir acayip deli,
Yârin azat olmaz kulu.
Bilemedim neylemeli?
Yâr, seni unutamadım.

Kalksam gönlümü azada
Eski günler gelir yâda;
Bu nisyan dolu dünyada
Yâr, seni unutamadım.

Kendimi aldırdım gama,
Yerleştin kaldın kafama;
Unutmak istedim ama
Yâr, seni unutamadım.

AĞLAYI AĞLAYI

Yâr, senden uzak ellerde
Kaldım ağlayı ağlayı;
Bitip tükenmez yollarda
Öldüm ağlayı ağlayı.

Bilmem sihir mi, büyü mü?
Çözülmez aşkın düğümü;
Ben senden istediğimi
Buldum ağlayı ağlayı.

Güzel gördüm yığın yığın,
Bel ince, gözleri baygın...
Hepsinden güzel olduğun
Bildim ağlayı ağlayı...

Gel gaflet etme beni bul,
Kuş gibi sineme sokul.
Bak, ben senin kapına kul
Oldum ağlayı ağlayı...

Yâr, neden gözlerin süzgün?
Sakın, sen de mi üzüldün?
Ben senden ayrıldığım gün
Güldüm ağlayı ağlayı.

KARA YAZI

Geçmedi yâre sözümüz,
Yollarda kaldı gözümüz,
Yere çalındı yüzümüz,
Böyleymiş kara yazımız.

Çiçekler açılmaz oldu,
Pınarlar içilmez oldu,
Yâr bize bir gülmez oldu,
Böyleymiş kara yazımız.

Bu bahtımızın işidir;
Bu her işlerin başıdır:
Yâr başkasının eşidir,
Böyleymiş kara yazımız.

Yalnız ona yâr demiştik,
Onda bir şey var demiştik,
O bizi anlar demiştik,
Böyleymiş kara yazımız.

Hey gönül gene bu gece
Kederin geceden yüce;
Gel susalım beraberce:
Böyleymiş kara yazımız.

UZAKTA

Her gün seni arıyorum,
Niçin benden uzaktasın?
Dağa, taşa soruyorum;
Niçin benden uzaktasın?

Yanık bir bülbül ötüyor,
Sesini hatırlatıyor;
Yüzün gözümde tütüyor,
Niçin benden uzaktasın?..

Çimenler sararıp yanmış,
Çiçekler yere kapanmış,
Yeryüzü çöllere dönmüş,
Niçin benden uzaktasın?

Şu köşede otururdun,
Şurda ayakta dururdun,
Şurda salınır yürürdün;
Niçin benden uzaktasın?

Yüzüm gülmeğe üşenir,
Gözümden yaşlar boşanır,
Sen yokken nasıl yaşanır?
Niçin benden uzaktasın?

ESKİSİ GİBİ

Seneler sürer her günüm,
Yalnız gitmekten yorgunum;
Zannetme sana dargınım,
Ben gene sana vurgunum.

Başkalarına gülsem de,
Senden uzakta kalsam da,
Sevmediğini bilsem de
Ben gene sana vurgunum.

Dağları aşınca başım,
Geri kaldı her yoldaşım,
Gel sevgilim, gel kardaşım,
Ben gene sana vurgunum.

Gönlüm seninkine yârdı,
Aynı şeyleri duyardı;
Ayaklarımız uyardı...
Ben gene sana vurgunum.

İtilmiş, tekmelenmişim,
Doğduğum günde yanmışım,
Yalnız sana güvenmişim;
Ben gene sana vurgunum.

BİR DOĞUM GÜNÜ İÇİN

Göklerin yüzü güldü mü
Dünyaya geldiğin zaman?
Azgın sular duruldu mu
Dünyaya geldiğin zaman?

Güneşler gibi tek miydin?
Ay ışığından ak mıydın?
Böyle nazlı çiçek miydin
Dünyaya geldiğin zaman?

Yıldızlar halin sordu mu?
Bulutlar selam durdu mu?
Yerlerin kalbi vurdu mu?
Dünyaya geldiğin zaman?

Aşkını candan duymuşum,
Canım yoluna koymuşum.
Tam dokuz yaşındaymışım
Dünyaya geldiğin zaman.

Kim bilir nasıl güzeldin,
Göklerden yere süzüldün...
Benim alnıma yazıldın
Dünyaya geldiğin zaman.

ÇOCUKLAR GİBİ

Bende hiç tükenmez bir hayat vardı,
Kırlara yayılan ilkbahar gibi.
Kalbim her dakika hızla çarpardı,
Göğsümün içinde ateş var gibi.

Bazı nur içinde, bazı sisteydim,
Bazı beni seven bir göğüsteydim,
Kâh el üstündeydim, kâh hapisteydim,
Her yere sokulan bir rüzgâr gibi.

Aşkım iki günlük iptilalardı,
Hayatım tükenmez maceralardı,
İçimde binlerce istekler vardı,
Bir şair yahut bir hükümdar gibi.

Hissedince sana vurulduğumu,
Anladım ne kadar yorulduğumu,
Sakinleştiğimi, durulduğumu
Denize dökülen bir pınar gibi.

Şimdi şiir bence senin yüzündür,
Şimdi benim tahtım senin dizindir,
Sevgilim, saadet ikimizindir,
Göklerden gelen bir yadigâr gibi.

Sözün şiirlerin mükemmelidir,
Senden başkasını seven delidir,
Yüzün çiçeklerin en güzelidir,
Gözlerin bilinmez bir diyar gibi.

Başını göğsüme sakla sevgilim,
Güzel saçlarında dolaşsın elim.
Bir gün ağlıyalım, bir gün gülelim,
Sevişen yaramaz çocuklar gibi

KOŞMA

Sevip sevip yâri ele kaptırmak
Kara bahtın bana eski işidir.
Ömrümdeki yıllar kadar yâr sevdim
Herbiri bir başkasının eşidir.

Canlar verdim her birinin yoluna,
Hepsi girdi bir yiğidin koluna,
Bülbül bile kondu bir gül dalına
Boşta gezen bizim gönül kuşudur.

Bıktığım yok üzüntüye, sevince,
Feryat etmem yâr başından savınca,
Benim gibi sevmelidir sevince:
Ne göz görür ne kulağım işitir.

Kara saçım dik başımda kar oldu,
Ak saçımla yâr sevmesi ar oldu,
Bana vuran eller değil, yâr oldu,
Bu dert benim dertlerimin başıdır.

Kimi âşık dileğine ulaşır,
Sevdiğile cümbüş eder, gülüşür,
Kimi benim gibi garip dolaşır
Asıl âşık kâm almıyan kişidir.

SON MEKTUP

Ey yâr, bu mektubu aldığın demde
Kara topraklara verdim kendimi...
Her şey bana engel oldu âlemde,
Bir coşkun nehirdim, yıktım bendimi.

Benim gönlüm doğuşundan deliydi;
Başka dünyaların şaşkın seliydi...
Bunun böyle olacağı belliydi...
Her şey biter sel yerine döndü mü...

Dünya durmaz, bahar olur, kış olur,
Belki senin gözün biraz yaş olur,
Ben garibim, benim gönlüm hoş olur
Sevdiklerim ayda yılda andı mı...

Yıldız olur sana ışık tutarım,
Bülbül olur, pencerende öterim,
Yer altında belki rahat yatarım
Yer üstünde çektiklerim dindi mi...

Şimdi yaşamağı tatlı bulursun,
Koşarsın, gülersin, tez yorulursun,
Bir gün olur yine bana gelirsin
Deli gönlün yaşamağa kandı mı...

RÜZGÂR

Arzularım muayyen bir haddi aşınca
Ve kulaklar sözlerime sağırlaşınca
Bir ihtiras duyup vahşi maceralara
Çıkıyorum bulutları aşan dağlara.
İlâhların başı gibi başları diktir,
Bu dağları saran sonsuz bir genişliktir.
Ben de katıp vücudumu bu genişliğe
Bakıyorum aşağlarda kalan hiçliğe.

❋ ❋ ❋

Bu dağların bir rakibi varsa rüzgârdır.
Rüzgâr burda tek başına bir hükümdardır.
Burda insan duman gibi genişler, büyür,
Bu dağlarda ıztıraplar, sevinçler büyür.
Buralarda her düşünce sona yakındır,
Burda herşey bizden uzak, "O"na yakındır.
Burda yoktur insanların düşündükleri,
Rüzgâr siler kafalardan küçüklükleri.
Yanağıma çarpar geniş kanatlarını,
Ve anlatır mabutların hayatlarını.
Ara sıra kulağını bana verdi mi
Ben de ona anlatırım kendi derdimi.

❋ ❋ ❋

"Ey dağların dertlerini dinliyen rüzgâr!
Benim artık yalnız sana itimadım var.
Gelmiş gibi uzaktaki bir seyyareden[1]
Yabancıyım bu gürültü dünyasına ben.
Etrafımın sözlerine aklım ermedi,
Etrafım da bana asla kulak vermedi.
Senelerden beri hâlâ anlaşamadık,
Ben de kestim anlaşmaktan ümidi artık.
Gözlerimde hakikati sezen bir nurla
Etrafımı süzüyorum biraz gururla.

[1] Gezegenden.

❋ ❋ ❋

Bir dürbünün ters tarafı gibi bu dünya
En büyük şey, en asil şey küçülür burda.
Burda yalan para eden yegâne iştir,
Burda herşey bir yapmacık, bir gösteriştir.
Kimi coşar din uğruna geberir, yalan!
Kimi gider vatan için can verir, yalan!
Bir filozof yetmiş eser yazar, yalandır;
Bir kahraman istibdadı ezer, yalandır.
Şairlerin büyük aşkı fani bir kızdır.
Bu dünyada herkes sinsi, herkes cılızdır.
Ne hakiki aşktan burda bir çakan vardır,
Ne de onu görse dönüp bir bakan vardır.
Her büyüklük cüzzam gibi dökülür burda,
En muazzam ölüm bile küçülür burda.

❋ ❋ ❋

Benim kafam acayip bir dimağ taşıyor,
Her dakika insanlardan uzaklaşıyor.
Zaman zaman mağlûp olsam bile etime,
İnsan olmak dokunuyor haysiyetime.
Büyük, temiz bir arkadaş arıyor ruhum,
İşte rüzgâr, şimdi sana sığınıyorum!
Asaletin yeri yoktur gerçi hayatta,
En asil şey seni buldum bu kâinatta.
Güneş gibi ne bin türlü ışığın vardır,
Ne de süse, gösterişe baktığın vardır.
Deniz gibi muamma yok derinliğinde,
Bir ferahlık, bir saflık var serinliğinde.
Bir dev gibi küçük, mızmız sesleri yersin,
Allah gibi görünmeden hüküm sürersin.

❋ ❋ ❋

Düşmanıyım ben de cılız güzelliklerin,
Rüzgâr! Bu dağ başlarında çırpınan serin
Kanatların gökyüzünden akan bir seldir,
Bana kudret ve cesaret veren bir eldir.
Beşerlikten uzaktayım senin ülkende,
Senin gibi azamete âşıkım ben de.
İşte rüzgâr! Senin gibi ben de deliyim.

Islıklarım senin gibi inlemelidir,
Herkes beni ürpererek dinlemelidir.
Rüzgâr! Sana, yalnız sana benzemeliyim.

ÖYLE GÜNLER GÖRDÜM Kİ

Öyle günler gördüm ki, aydın gökler kararıp
Bahtım bir bulut gibi üstüme çöker oldu.
Her gözümü yumunca tanıdık yüzler görüp,
Hayaller alev alev beynimi yakar oldu.
Ümitsizlik, gariplik dört tarafımı sarıp
Yüzüm sırıtsa bile, içim yaş döker oldu.

Her sabah ilk ışıklar gözlerimi oyardı,
Uyanan taş duvarlar iniltimi duyardı.

Öyle günler gördüm ki, duvarlar gelir dile,
Gözümde canlanırdı eşkıya masalları.
Varlığımı sarardı, hain bir isteyişle
Görmediğim yumuşak bir düşmanın elleri.
Kafada çelik gibi fikirler dursa bile
Kalplerin eksik olmaz böyle zayıf hâlleri:

Bazan kendi kendimin elinden kurtulurdum,
Kalbimi bir çamurda çırpınırken bulurdum.

Öyle günler gördüm ki, dost dediğim insanlar
Ben yanına varınca dudağını kıvırdı.
Bir zamanlar yanımda ağız açamıyanlar
Sırtımı sıvazladı, bana öğüt savurdu.
Silahsız gördüğüne saldıran kahramanlar
En alçak tekmelerle beni yere devirdi.

Ruhum bir heykel gibi düşüp parçalanırdı.
Bu sesleri duyanlar gülüyorum sanırdı.

Öyle günler gördüm ki, tabanca şakağımda
Tasarladım aydınlık dünyayı bırakmayı.
Gönlüm acıklı buldu, en ateşli çağımda
Sönük bir yıldız gibi boşluklara akmayı.
Tabancanın namlusu ısındı yanağımda,
Parmağım istemedi tetiğini çekmeyi...

Bir sonbahar yağmuru gibi içim ağlardı
Bir şeyler fakat beni yaşamağa bağlardı.

Ey bir tane sevgilim, ben bugün yaşıyorsam
Sanma ki hayat tatlı, insanlar hoş olmuştur,
Dağ başında bir kaya gibiyim şöyle dursam
Etrafım eskisinden daha bomboş olmuştur...
Yalnız sana borçluyum bugün dünyada varsam:
Seni her andığımda gözlerim yaş olmuştur.

Yaşlar ki bir ırmaktır, dertleri sürür gider,
Gözyaşları içinde seneler yürür gider.

Yok olmak isteğiyle kalbim attığı zaman,
Bana: Yaşa der gibi gülen senin yüzündü.
Dizlerim bir batakta yorgun yattığı zaman
Bacaklarıma kuvvet veren senin hızındı.
Yaşaran gözlerimde, güneş battığı zaman
Sıcak bir yuva gibi tüten senin dizindi.

Sen aklıma gelince her şeyler gülümserdi.
Ağaçlar şarkı söyler, rüzgâr tatlı eserdi.

Ey sevgilim, bilirsin benim ne çektiğimi:
Garip başımın derdi bir yürek taşıyorum.
Anlarsın niçin uzak yerlere baktığımı:
İçinde yaşanmaz bir dünyada yaşıyorum.
Görünce gülme sakın çırpınıp aktığımı:
Ilık ve aydınlık bir denize koşuyorum.

Sen benim sevgilimsin, sevsen de, sevmesen de,
Aradığım yerlere benzeyiş buldum sende.

KURBAĞANIN SERENADI

Bir paçavra yırtıldı kamışlar arasında,
Bak sevgilim; haddini bilmeyen bir kurbağa,
Başladı yosunlarda serenatlar çalmağa...

Istırap, ses haline gelmiş yaygarasında:
Senelerce tozlu bir rafta uyuyan keman,
Böyle şikâyet eder reçinesiz bir yaydan.

Fakat senin karşında bu ne kadar küstahlık;
Bir kere kendisine bakmıyor mu bu alık?
Nasıl açıyor sana gönlünün yarasını?

Acaba ne umuyor böyle gevezelikte?
Şimdi, ayaklarımla öpüşen bu eşikte,
Bilmiyor mu kaç âşık kırdı gitarasını?

O da bilir bunların neticesizliğini,
O da senin karşında duydu acizliğini,
O da nadimdir[1] gönül verdiğine sevgilim!

Madem ayak ucunda bir kurbağa vaklıyor,
Karanlık şimdi bütün cürümleri saklıyor;
Onu çiğne sevgilim! Onu çiğne sevgilim!

[1] Utanmıştır.

BEŞİK

En iyi ağaçlardan güzel bir beşik yapın;
Ben oraya gürbüz bir çocuk yatıracağım.
Yok! İstemez... O kadar süslü olmasın sakın:
Ben oraya öksüz bir çocuk yatıracağım...

Zavallı... Doğar doğmaz anası kaçtı gitti;
Felek küçük kalbine bir yara açtı gitti,
Yavrucuk benden başka kimlere güvensin ki?

Beşik çok güzel olsun, her gören beğensin ki,
Yavrum melekler gibi bu beşikte yatacak;
Vefasız anasını bana hatırlatacak...

Of!.. Hadi, baltanızı, testerenizi kapın!
Yoksa ben ağaçları dişlerimle oyacağım...
Siyah abanozlardan bana bir beşik yapın:
Bu beşiğe ben öksüz aşkımı koyacağım.

KUDURMAK

Göğsümde gözlerinin sapladığı bir bıçak,
Beynimde hayaliyle alevlenen bir ocak...
İçerim bu haldeyken herkes garip bulacak:
Başımı sükûnetle taşlara vurduğumu...

Bu sükût çiğnenen bir muhabbetin yasıdır.
Bu sükût bir kömürün içerden yanmasıdır.
Bu sükût beynimdeki cinnetin potasıdır;
Görüp aldanmayınız sessizce durduğumu...

Ben de nihayet bütün bağları kıracağım;
Onu ıssız dağlara alıp kaçıracağım,
Etini bir canavar gibi ısıracağım
Ve, herkes seyredecek nasıl kudurduğumu.

FİRAR

Meğer ben ne kadar boş şeylere ağlamışım;
Kalbim hakikat diye bir ihtimale tapınış.
Ne manasız şeylere meğer bel bağlamışım;
Meğer benim peşinde koştuklarım serapmış...

Kimsede bulamadım menfaatsız bir yürek;
Kadınlar bana yalnız soğuk bir deri verdi.
Bir kardeş sevgisini uzattığım her erkek,
Çamurladıktan sonra kalbimi geri verdi...

Anladım insanlardan geldiğini kederin;
Uzak, herkesten uzak bir hayat süreceğim.
Benim bu inzivama taarruz edenlerin,
Yüzüne hakaretle, kinle tüküreceğim!..

BÜTÜN İNSANLARA

Dillerde gezen adım:
Bir seciyesiz, bir it.
Nedense olamadım,
Sizin gibi bir yiğit...

Ne gaye taşıyorum,
Ne bir dağ aşıyorum;
Delice yaşıyorum,
Ne ihtiras, ne ümit...

Yuh... Eğer hayat buysa,
Bu ahmakça uykuysa...
Bana kim sokulduysa:
Hadi dedim, hadi git!..

Bende çok şey var ama,
Akıl filan arama...
Ciddiyetle arama
Koydum dikenli bir çit.

Saçıma düşen aklar,
Ne bir macera saklar;
Çıkarmaz bu dudaklar,
Ne bir küfür ne tevhit...

Korkutmaz beni ölüm,
Bir şeytan kadar hürüm.
Süremez bende hüküm
Ne Allah, ne de Nahit...[1]

[1] Venüs. Şairin bu yıllarda yazdığı bir aşk şiiri Nahit Hanım'a ithaf edilmiştir. Burada kastedilenin de Nahit Hanım olması muhtemeldir.

YAT VE UYU!..

Bu karanlık, bu uzun kış gecelerinde...
Soğuk, buzdan bir perdeyle süslerken camı,
Dolaşırken birçok siyah gölge odamı,
Damarımda kurşunlaşıp donarken kanım;
Yine seni düşünmekle geçer zamanım...
Bu kimsesiz... Bu mahzun kış gecelerinde...

Serpilirken pencereme avuç avuç kar...
İçerimde hicranlardan bir nehir akar...
Karların da lambam gibi rengi sarıdır...
Onlar yırtık bir mektubun parçalarıdır:
Rüzgâr, sana yazdığımı geri getirdi...
Pencereden dondurucu bir nefes girdi...

Rüzgâr yaptı her çatıda ayrı bir makam...
Yine senin hayalini gördüm bu akşam...
Hançeremden alev gibi çıktı bu çığlık:
— Git istemem!.. Git istemem!.. Çık odamdan çık!..
Ah!.. Ne dedim? Hayır gitme... Hayır gitme... Gel!..
Ben git dedim, dedim ama sen işitme... Gel!..

Sensin beni en onulmaz yerimden vuran,
Fakat sensin yine boş ömrü dolduran...
Bu çılgının senden başka muini[1] var mı?..
Gitme... Beni senden başka kimse anlar mı?..
Gözlerimi sen ki başka bir ufka açtın...
Nerdesin ya?.. Nerdesin ya?.. Ah neden kaçtın?..

Yapyalnızım... Etrafımda yok senden bir iz...
Odam sessiz... Dışarlarda yağan kar sessiz...

[1] Yardımcısı.

Bu geceler dayanılır gibi değil ki...
Ey şimdi bu satırları okuyan bil ki:
Istıraplar yüz katlı kış gecelerinde...

Fakat kızgın yanardağlar çıksa bağrımda,
Senin için ben her derde katlanırım da
Derim ki: "Bu gecelerin ızdarıbiyle,
Ben ağlasam, harap olsam, çıldırsam bile;
Sen ateşli vücudunla ısınan rahat,
Yatağında bir rahibe saffetiyle[1] yat...
Yat ve uyu!.. Bu tatlı kış gecelerinde..."

[1] Temizliğiyle.

EBEDİ

Gerçi, kafamı vurdum duvarlara yeisle;
Gerçi, benden kaçtığın zaman yanlış bir hisle,
"Niçin anlaşılmadım?" diye çok inledimdi.

Şimdi kalbim rahattır, şimdi başım serindir...
Kalbim ki senin en son sığınacak yerindir
Ve tekrar geleceğin günü bekliyor şimdi...

Çünkü insanlar yarın isteyince etini,
Aradığın lekesiz kardeş muhabbetini,
Yalnız benim serseri kalbimde bulacaksın...

Maskesi çabuk düşer temiz olmayanların;
Nihayet içyüzünü görerek insanların,
Göğsüme küçük bir kuş gibi sokulacaksın...

Ben ki her şeye dudak büken bir derbederim,
Ne kimseye yâr olur, ne bahtiyar ederim,
Fakat sana her zaman hürmetle tapacağım...

Taşlar bile sarsılır duyduklarımı yazsam
Ah kardeşim!..Ben seni hiçbir şey yapamazsam
Ebedi yapacağım!.. Ebedi yapacağım!..

KÖPRÜNÜN ÇOCUKLARI

Güneş karşı dağlardan çıkarken yavaş yavaş
Köprüde görülüyor hararetli bir telaş
Kemerlerden geçerken zerzavat kayıkları
Sislere gömülüyor Marmara açıkları.

Yeni gelen bir vapur çalıyor tiz bir düdük
Yanaşarak köprüye alıyor bir öpücük
Köprü yangınlığıyla bu hoyratça busenin
İnliyor tatlı tatlı... İnliyor derin derin...

Ufacık bir istimbot[1] ötüyor canavarca,
Bu sesle sarsılıyor köprü dakikalarca...
Artık o da uykunun zincirini kırıyor...

Bu ihtiyar haliyle köprü barındırıyor
Nice sefil muhitin, sefil çocuklarını...
–Akıntı sürüklerken karpuz kabuklarını,
Mavnalarla dolarken boş kemerlerin altı–
Dubaların üstünde yığın yığın karaltı
Görülüyor ki, bunlar köprünün çocukları;
Bunlar işte hayatın, bugünün çocukları...
Bakın!.. Birisi yana eğerek kasketini,
Güneşe yalatıyor kabuk tutan etini...

Kim bilir ki bu çocuk ne işler işleyecek?..
Belki üç kuruş için birini şişleyecek,
Yahut bir mağazanın delecek kasasını,
Bu vaka artıracak mücrim[2] piyasasını:
Hemen kolundan tutup atacaklar hapse...

[1] Buharlı gemi.

[2] Suçlu.

Fakat ya onun cürmü[1] tamamen bizdeyse?..
Çünkü o, cemiyetin, bizim mağdurumuzdur,
Onu bu hale koyan bizim kusurumuzdur...
Biz şüphelenmiyoruz mesuliyetimizden,
Fakat böyle sürünen bu çocuklar da bizden...
Bu zavallıların da kanı ve eti bizim,
Bu çocukların bütün mesuliyeti bizim...

Bir parça düşünelim biz de vazifemizi...
Çünkü bu nesil yarın telin edecek[2] bizi...
Bu biçare sürüyü geliniz kurtaralım!
Biz onları bir öz kardeş gibi saralım...
Onlar kendilerine açılan bir aguşa[3]
Nasıl atılacaklar bilseniz koşa koşa...
Ah! Onlar tutunacak birer el arıyorlar,
Bize yalvarıyorlar!.. Bize yalvarıyorlar...
Sırayla oturmuşlar dubanın kenarına
Güneş hayat veriyor köprü çocuklarına...

[1] Suçu, günahı.

[2] Lanetleyecek.

[3] Kucağa.

KÖPRÜNÜN GECELERİ

Bir saat, ta uzaklarda ikiyi çaldı...
Şehir artık kâbuslu bir uykuya daldı...
Sarınarak ben de eski bir pardösüye,
Sağa, sola yıkılarak indim köprüye...

Ne dizimde kuvvet, ne de cebimde para...
Bilmiyorum niçin geldim ben buralara!..
Hava berbat... Deniz ulur, gökyüzü ulur
Bu soğukta iliğime işledi yağmur...
Bakmayarak fırtınanın boğuk sesine
Çöküverdim köprünün bir kanepesine...

Deniz bazan susup bazan homurdanıyor;
Üsküdar'da birkaç ışık sönüp yanıyor:
Eşelenen kıvılcımlı bir mangal gibi...
Gece sarmış etrafı bir siyah şal gibi...
Kırbacını dalgaların vurup sırtına;
Onları da kudurtuyor şimdi fırtına...
İşte böyle yerler, gökler saçarken ölüm,
Ben buraya nasıl geldim, onu düşündüm:

Bir bardayım, eğlencesi, zevki yerinde;
Bütün gözler sahnedeki Rus dilberinde...
Büküldükçe ihtirasla onun kolları,
Sarhoşların alkışları sarsıyor barı...
Cüzdanlardan birer birer çıkıp liralar,
Kafaları dumanlıyor buzlu biralar.
Ellerinde çalgılar, perişan, harap,
Deli gibi çırpınıyor bir sürü Arap.
Hummalı bir hararetle başladıkça dans,
Kuduruyor vücutları saran ihtiras...

Bu coşkunluk azalıyor geçen vakitle;
Dağılıyor sonra yavaş yavaş bu kitle.
Sallanarak fırlıyorum ben de dışarı.
Vücudumu kavrıyor bir kış rüzgârı...
Veriyorum saçlarımı vahşi boraya,
Düşüyorum bir serseri gibi buraya...

Ufuklarda pembe pembe belirdi şafak...
Ah yarabbi!.. Biraz sonra sabah olacak...
Ben halbuki dün geceden beri uykusuz,
Büzülüyor üşüyorum, her tarafım buz...
Hiçbir şeyi artık kavramıyor dimağım,
Pek bitkinim, bilmiyorum ne yapacağım...
Ah... Gittikçe çoğalıyor kafamdaki sis
Bir köşede uyusaydım görmeden polis...

KÖPRÜDE SABAH

Gece, yavaşça siyah mantosunu sürükler
Vapurlar, şimdi suya bırakılmış kütükler,
Ufuk, banyo edilen bir fotoğraf camıdır...

Dağlar dudaklarını boyar pembe bir tüyle
Köprüde fersiz gözler açılır üzüntüyle:
Sabah, ıstırap çeken kalplerin akşamıdır...

Kollarını gererken iş bekleyen bir sandal,
İlk ışıklar açılır esmer sularda dal dal;
Rüya görür kıyılar bir uyanık uykuda...

Gecenin bir mehtabı andırırken sonları,
Gemi fenerlerinin ziyadan bastonları
Kaybolur ağır ağır kurşunileşen suda...

Paslı mızraklar gibi uyuklayan direkler
Bir gün yapacakları muhayyel[1] cengi bekler,
Uçuşur beyaz deniz kuşları alay alay...

Buruşuk bir deriyi andırır titreyen su,
İner merdivenlerden ilk vapurun yolcusu,
Uyandırır ihtiyar köprüyü bir tramvay...

[1] Hayali.

SERSERİNİN ÖLÜMÜ

İki üç gece kuşu ötüşürken derinde,
Hayaletler uçuştu bu yangın yerlerinde.
Gölge gibi yokluğa karıştı yanık evler
Bacalar gökyüzüne uzanan iri devler
Gibi yumruklarını karanlıklara sıktı...
Gece ümitsizlerin kalbinden karanlıktı.

Bir silahın alevi yırttı bu karanlığı,
Görüldü bir vücudun yerinde sallandığı...
Uzakta kaybolurken hızla koşan adımlar,
Kucakladı kanlı bir vücudu kaldırımlar...

Bir kurşunla yerlere yıkılan bir serseri
Kazıyor tekmeliyor ayaklarıyla yeri...
Gemi halatı gibi kolları geriliyor;
Vücudu yılan gibi kıvrılıp seriliyor...
Ölümün korkusudur şimdi beynini yakan.
Bir ıstırap nehridir ağzından dökülen kan.
Gözleri deli gibi fırlamış çanağından;
Yaşlar yuvarlanıyor ateşli yanağından...
Dalga dalga kan olmuş mor çiçekli mintanı,
Göğsünü parçalayıp çıkmak istiyor canı...
Istırap, korku, hüzün, gözlerinde birikmiş,
Sönük nazarlarını sabit bir yere dikmiş.
O gözler bazan her şey bazan da buzlu bir cam...

Renksiz dudaklarını araladı:
-Ah anam!..

Acı bir hırıltıyla parçalandı gırtlağı;
Ecel çözdü hayatla arasındaki bağı.
Çenesi yana düştü gözünün feri söndü,
Vücudundaki en son hayat eseri söndü...
Halbuki bir zamanlar bu da kabadayı imiş,
Bu da adam öldürmüş bu da canlara kıymış;
Günahının tokadı onu da yere serdi:
Kuduz köpek gibi sokaklarda geberdi...

BURUŞUKLAR

Hastayım, hasta... Ölgün...
Gördüm yüzümde bugün:
Bir sürü buruşuklar...

Daha yirmi yaşımda
Beliriyor karşımda,
Siyahlaşan ufuklar...

Ne kadar boşmuş hayat.
İşte, bana birkaç hat
"İhtiyarladın!" diyor...

Bu çizgiler bir nehrin,
Yatağındaki derin
Çukurlara benziyor:

Bir sel gibi ömrümüz,
Akarak gece, gündüz
Kazmış bu çukurları...

Biz ki sönmüş bir koruz;
Bilmem ne bekliyoruz
Böyle benzimiz sarı...

İLK BEYAZ SAÇ

İnmiş sırtıma ömrün,
İnsafsız bir kırbacı.
Gördüm başımda bugün:
Beyazlaşan ilk saçı.

Şimdi bana hoş gelen
Bürümüş gibi aklar
Yarın öbür gün birden
Bire çoğalacaklar.

Beni okşa, sar diye
Bana yalvaran çiçek,
O gün ihtiyar diye
Başını çevirecek...

Fakat bu bir teamül[1]
Kâinat kadar eski...
Boş yere üzül
Dünya buna değmez ki...

Biraz kalender olmak:
İşte hayatın ilmi.
Âlemde heder olmak
Pek tabii değil mi?..

Elbet ihtiyarlayıp
Toprağa döneceğiz
Biz bir günde parlayıp
Bir günde söneceğiz.

[1] Eğilim.

BABAM İÇİN

Allah'ım!... İşte bugün,
Şu zavallı ömrümün
En matemli bir günü.

Elim böğrümde kaldım,
Ben bugün haber aldım:
Babamın öldüğünü.

Bitti hayatın tadı,
Bu haber bırakmadı,
Dudağımda tebessüm.

Kalbim oyuldu yer yer,
Aman Yarabbi, meğer
Ne acıklı imiş ölüm.

Daha birkaç gün evvel,
Yüzümü okşayan el,
Şimdi toprak oluyor.

Kendi vücudum kadar
Bana yakın olanlar,
Birden, uzak oluyor.

Ah Baba!.. Daha düne
Kadar senin göğsüne
Saklıyordum başımı.

İnan babacığım, inan,
Bu ateş, menbaından
Kuruttu gözyaşımı...

ÇAKIR

Altın saçlarını sıkıca tarar,
Sonra iki örgü yana bırakır;
Ayağında pembe dallı mor şalvar,
Taze gelin gibi süzülür Çakır...

Beyaz ellerine kına yaraşır,
Mavi gözleriyle bir içim sudur.
Efeler onu el üstünde taşır;
Köyün bir tanecik orospusudur.

Çakır'sız olamaz hiç bir eğlence
Herkesin gönlünü kaplar çünkü sis...
Bazan mal olsa da iki üç gence,
Yine Çakır'ını ister her meclis...

Geniş meydanlarda yakılır çıra,
Çakır nazlı nazlı dokunur "def"e...
Süt gibi rakıyı sunar Çakır'a
Gür bıyıklı, ateş gözlü bir efe...

Gitgide açılır sırma cepkenler;
Kıllı göğüslerinden süzülür rakı.
Bazan birisinin bağrına girer,
Elma soymak için alınan çakı...

Çakır yılan gibi döner, kıvrılır
–Sırma saçlarında fildişi tarak–
Tabanca çekilir, bıçak sıyrılır,
O döner elini şıkırdatarak...

Yalnız bazı kere taze gelinler,
"Bize kocamızı ver!.." diye inler...
O zaman Çakır'ın gözü doludur...

O zaman gözünün önüne gelen
Cepheden şehitlik alıp yükselen
İncecik bıyıklı bir yavukludur...

SAFO

Bir abanoz şamdanı andırırken zeytinler,
Yürüyen cariyelerle oynaştı güvercinler;
Mermer basamaklardan bahçeye indi Safo...

Akşam düştü havuza bir kuru yaprak gibi,
Bir genç kız yanağında dolaşan dudak gibi,
Yumuşak çimenlerde bir an gezindi Safo...

Nemli yapraklariyle mandarin ağaçları,
Bir kadının güneşte kuruttuğu saçları...
Meyveler, tütsü gibi dağıttı kokusunu...

Bahçenin granitten duvarları bir surdu
Birçok ümitsiz adam orda dolaştı durdu...
Duvarların dibine defnetti uykusunu...

Ve onlar ağlarken tunç kapıların dışında,
Safo'nun ihtiraslar parlardı bakışında,
Cariyelerin ince bellerine el attı:

İlahların verdiği kusursuz güzellikle,
Erkekler ellerini uzatmasınlar diye;
Safo âşıklarını kadınlarla aldattı...

SEVDASIZ

Derler ki:
"Dünyada sevdasız yaşanmamış
"Bir kalp gösterir misin bu ateşte yanmamış?"
"Aşk öyle bir şeydir ki kimini sevindirir,
"Okşar, bahtiyar eder, gözyaşını dindirir..."
"Tabiatı tıpkı talih gibidir, yâr olmaz kimine de"
"En samimi ateşle çırpınan bir sinede"

"Kıyametler koparır, fırtınalar yaratır,"
"Bazan bir demet güldür, bazan kanlı bir satır."
"Lâkin sevişmiyerek geçen ömür hederdir;"
"Dünyada âşık olmak herkese mukadderdir..."

Ben kulağımdaki bu sözlerin tesiriyle,
Ateşli gençliğimin en derin tesiriyle
Yuvamı bir kuş gibi süsledim, çiçekledim.
Haftalarca kendime bir sevgili bekledim...

Bu haftalar ay oldu, bu aylar sene oldu,
Fakat bilmiyorum bu kadınlara ne oldu?..
Kimsesiz günlerimde hiçbirisi gelmedi,
Bir bülbülün şen sesi odamda yükselmedi...

Ben de kendi kendime: "Bekleme gönül!" dedim.
"Bir kadının yoluna bakmak tenezzül!.." dedim..
Zaten nazlanıyordu hangi kadına baksam,
"Aşka yuf[1] olsun dedim eğer yalvaracaksam."

Atmayı göze aldım hayatımı bir yasa.
Kırmadım gururumu önlerinde... Hülâsa
Ne onlar bana geldi, ne ben onlara gittim
Sahipsiz bir mum gibi gençliğimi erittim...

Şimdi aşka bir heves duymuyorum kendimde...
En ateşli demimi böyle boş geçirdim de
Yine bir kadın için gururum baş eğmedi,
Dudaklarım bir kadın dudağına değmedi...

[1] Yuh.

NEFES

Abdülkadir Geylani Hazretlerine

Kalplere serptiği kıvılcımlardan
Bir ışık yanıyor ya Abdülkadir...
Gönüller zatını bize aşk sunan
Bi ilah tanıyor ya Abdülkadir...

Bilirsin gönlümün ne duyduğunu
Karşında tekrara hacet yok bunu
Benliğim önünde ululuğunu
Daima anıyor ya Abdülkadir...

Başımız önünde geliyor yere
Işıklar dağıttın sen gönüllere
Pak tarikatına giren bir kere
Seni nur sanıyor ya Abdülkadir...

Ulviye[1] nuruyle bizleri besle
Uğrunda ölelim biz de hevesle;
"Sabah"ın kalbi bu taze "nefes"le
Beraber kanıyor ya Abdülkadir...

[1] Yücelik, velilik, erişilen yüksek makam.

HAYAT

-KALENDER-

Gafil! Sanki bilinmez bir kuvvete esirsin.
Çelimsiz varlığınla neyine güvenirsin?..
Hiçiz... Sadece hiçiz... Kulaklarına girsin:
Yularımız tutan mukadderin elidir.

Hayat ki akıp gider bulanık bir su gibi,
Korkulu rüyalarla geçen bir uyku gibi...
Çabalama... Kabul et bunu olduğu gibi!
Hayattan fazla bir şey bekleyenler delidir...

Hakikat, sanat, ilim masaldan ibarettir,
Aşk iki cins beyninde tutkaldan ibarettir.
İnsanlar ki bir sürü aptaldan ibarettir;
Gülmeli, kahkahayla bunlara gülmelidir.

HAYAT

-MEFKÛRECİ-[1]

Hayat ne fazla gülmek, ne de yasa girmektir,
Mevzuatı çiğnemek, talihi devirmektir...
Dünyayı parmağının ucunda çevirmektir...
Yaşamak, yatağından seller gibi taşmaktır.

İnsan ki gelip geçer dünyadan nefes gibi;
Ne büyük ıstıraptır yaşamak herkes gibi?..
"Yükseksin!" Tatlı bir ses olamaz bu ses gibi
Yaşamak; kartal gibi göklerde dolaşmaktır.

Halik[2] ki her mahlûktan başka yarattı bizi
Zaman bir avuç toprak yapsa da cismimizi
Kâinat hayretlerle anmalı ismimizi
Yaşamak, asırları bir hamlede aşmaktır...

[1] Ülkü sahibi, ülkücü.

[2] Yaradan.

HAYAT

-BEDBİN-[1]

Ölü bir külçesiyim şimdi kemikle etin,
Dimağım pençesinde sonsuz bir rehavetin.
Beyhudedir ey gönül, beyhudedir gayretin!
Kıvılcım bile yokken ocak körüklenir mi?..

Zaten ne bulmuşum ki yaşamakta tat diye
Gönlüme çok söyledim, "Can yükünü at!.." diye
Sorarım sana gafil hiç insan hayat diye
Omuzları çökerten bu yükü yüklenir mi?..

Kimse baş çevirip de bakmayacak gebersem,
Bilmem gönül ne cevap verecek şöyle dersem:
Gayen ne bu manasız yaşayışta a sersem,
Böyle paçavra gibi ömür sürüklenir mi?

[1] Kötümser.

ŞARKI

Uçsun güzelim aşkımızın kâmı[1] udundan
Aksın güzelim ruhumun alamı[2] udundan
Çıksın feleğin reng-i siyehfamı[3] udundan
Aksın güzelim ruhumun alamı udundan

Düşsün varak-ı kalbe[4] senin jale-i nağmen[5]
Sarsın güzelim her yanımı hale-i nağmen[6]
Aksın güzelim benliğime nale-i nağmen[7]
Uçsun güzelim ruhumun alamı udundan

[1] Meramı.
[2] Elemleri.
[3] Siyah rengi.
[4] Kalbin yapraklarına.
[5] Nağmenin damlası, çiyi.
[6] Nağmenin hâlesi.
[7] Nağmenin iniltisi.

NEDAMET

Hicran yollarında ben
Daha inleyecektim
Bir felaket gelmeden
Çabuk elimi çektim

Hele artık kurtuldum
Bir küçücük hicranla
Aşktan kalmadı korkum
Hakka sarıldım canla

Gel ey günahkâr güzel
Sen de sarıl Allah'a
Dünyada yalnız o el
Hitam[1] verir her aha

[1] Son.

AŞK BAŞLANGICI

Sıtkı Şükrü'ye

Gönlüm eş arasın da
Sizlerin arasında
Bir tane eş bulmasın?

Kalbimde sizin için
Parlayan için için
Sakın bir aşk olmasın?

Tutulduysam bir aşka
Bu sevda hiç bir başka
Gönülden bilinmesin

Yalnız sizin gönlünüz
Ağlayan gece gündüz
Bir zavallı var demesin.

KÜMESTE SABAH

Vâlâ Nureddin Bey'e

Gün, parlayıp derinden,
Kümesin üzerinden
Gökyüzünün daldığı
Boğucu karanlığı
Dağıttı nefes, nefes...
Önce uyandı kümes.

Öttü kızıl bir horoz,
Çırpındılar toprak, toz
Dağıtarak tavuklar...
Şu tarafta uyuklar
Bir iki tembel hindi;

Beri yanda gerindi
Bizim çoban köpeği...
İki üç su ördeği,
Koşuştular ileri;
Su birikintileri
Bu hücumla bulandı...
Karanlığın yasından
Kurtuldu kümes artık.

Hafif bir kargaşalık
Bu tarafta belirdi:
Elinde yemler girdi
Çiftçi kadın bahçeye,
Bağırdı: "Geh! Geh!" diye...

Düşük ve kirli beyaz
Kanadiyle birkaç kaz
Yerleri süpürüyor...
Ne saf hayat sürüyor,
Burada yaşayanlar;
Bu kaygısız hayvanlar...

ACABA

Ela gözünden akan
Ateşli nazarların.
Acaba acımadan
Kimi yakacak yarın?

Dudakların acaba
Kimlerle öpüşecek?
Kimler yarın acaba,
Tuzağına düşecek?

Anlıyorum, bizlerden
İntikam alıyorsun.
Lakin ey kadın bilsen,
Nasıl alçalıyorsun.

GECENİN KEMANI

Yüzü parladı ayın,
Bir ses geldi uzaktan:
Hasta, yorgun bir kadın
Şimdi çalıyor keman...

Eriyor, bükülüyor,
Ayın altında evler...
Kemandan dökülüyor,
Semailer, peşrevler...

Keman hırçın, mariz,
Asabını geriyor;
Dalgalanan birkaç iz,
Karanlıkta eriyor...

Bazan hazin bir beste,
Gönüllerde yanıyor;
Geceden deste deste
Nağmeler toplanıyor...

Sen, ey karanlıklara
Hicran dağıtan kadın!
Git başka bir diyara!
Kalbimi parçaladın...

MUALLİM

Karşımızda heykel gibi başı dik duran,
Yüzümüze gururunun ışığı vuran
Bir muallim, insanlığın itilasıdır...[1]

Bir muallim, fakat öyle bir muallim ki:
–Bunu yazmak öyle acı, öyle elim ki...–
Girye[2] bugün onun zevki, gam gıdasıdır.

Bir feragat içersinde geçer hayatı,
Bu ilahi yaşayışın tek mükâfatı:
Sefaletin kendisini boğan yasıdır.

Muallime dudak büken ey gafil uyan!..
Para değil bu mesleğe onu bağlayan,
Hocalığın sihirli bir iptilasıdır...[3]

Ölecekler bırakmadan belki hiçbir iz;
Fakat dünkü talebeler, bunu biliniz:
Muallimler, asrımızın evliyasıdır...

[1] Yücelişidir.

[2] Gözyaşı.

[3] Tutkusudur.

NE KAZANDIK?

Siz daha sedefinde
Bâkir[1] bir incisiniz;
Belki birincisiniz
Âşıklar hedefinde!

Siz bir bülbülsünüz ki
Sesine doyulmuyor.
Öyle bir gülsünüz ki
Sararmıyor, solmuyor.

Biz âşık olduk size,
Bilmem ki ne dersiniz?
Sanırım gülersiniz
Bu deliliğimize!..

Ret göreceğiz belki
Arzu en güzelinden:
Biz bu sevda selinden
Nasıl kurtulalım ki!..

Daima sizi sandık
İlahe, güzellikte!
Acaba ne kazandık
Gönlümüzü verdik de?..

[1] El değmemiş.

GAZEL NAZİRESİ

Karın doyurmak için ihtikâre[1] dek gideriz
Bugün bir ekmek için terk-i yâre[2] dek gideriz

İnat edip bu sefalet devam ederse yine
Gıdası bol bulunan bir diyare dek gideriz

Bu hâl-i cû[3] kuruttu sirişk-i çeşmimizi[4]
Bükâyı[5] terkederek âh ü zâre[6] dek gideriz

Bakın ki fakrile düştük bu hal-i küfre[7] fakat
Derûn-ı duzeh-i âteş-nisâre[8] dek gideriz

Pelâspare-i süfli[9] beduş[10] nale[11] begam[12]
Gıda gıda diye ka'r-ı mezare[13] dek gideriz

[1] Vurgunculuğa.
[2] Sevgiliden ayrılmaya.
[3] Açlık hali.
[4] Gözyaşımızı.
[5] Ağlamayı.
[6] Yüksek sesle ah ederek ağlamaya.
[7] Küfür haline.
[8] Ateş saçan cehennemin derinine.
[9] Bayağı paçavra.
[10] Omuzda.
[11] İnilti.
[12] Gamlı.
[13] Mezarın dibine.

"ÖKSÜZ KIZ" MASALI

Hocam Ali Canip Bey'e

Ufuklarda yaralı bir göğüs kanıyor,
Ovalarda kızıl kumlar dalgalanıyor;
Rüzgârlara haykırırken yalçın kayalar;
Uğulduyor nihayetsiz, engin yaylalar...

Bu kış günü bir öksüz kız elde bakracı,
Merhametsiz rüzgârlarla dağılmış saçı
Su almağa gidiyordu... Sırtı çıplaktı;
Karanlıkta artan soğuk sırtını yaktı...

Şişirmişti karlar küçük ayaklarını,
Esen rüzgâr dondurmuştu kulaklarını.
Zavallının karnı açtı, gözü yaşlıydı.
Düşe kalka gidiyordu, çok telaşlıydı.

Bir kasırga koptu birden, kızı ağlattı,
Güzel, narin vücudunu yerlere attı...
Yukardaki saraydan gördü bunu ay,
Gözlerine zindan oldu birden bu saray...
–Soğuk kızın gül yüzünü kavuruyordu–
"Ay" bir anne gibi tatlı sesiyle sordu:

Çıldırdın mı kız?
Niçin yapyalnız
Çıktın dışarı?

Görmedin mi sen?
Dışarda esen
Deli rüzgârı?

Öksüz kız bu tatlı sesle önce ürperdi
Lâkin sonra sakinleşti ve cevap verdi:

Ay, sorma benden,
Bilmiyorum ben
Bu nasıl şeydir...
Yalnız derdim çok,
Bir sevincim yok,
Anam üveydir...

Hıçkırıklar kesti kızın ince sesini,
Zaten "Ay" da anlamıştı neticesini,
Onun için ısrar edip sormadı fazla;
Ve titredi kalbi acı bir ihtizazla,[1]
Gözlerinden yere billur yaşları indi...

Bir çalının içerisine girdi kız şimdi.
Lakin birden "Ay"ın sesi sarstı kumsalı:
"Kucağında bir inci var, ben ona, çalı!..
Hazırladım atlas çadır, ipekli sedir,
Hadi çalı, öksüz kızı al bana getir!.."

Birdenbire bir silkindi, çalı at oldu,
Dikenleri ona ipek bir kanat oldu;
Yavaş yavaş yükseldi, gökler alçaldı,
"Ay", bu kızı bakracıyla yanına aldı...

İşte o günden beridir
"Ay"ın çehresi değişir,
Kızın değişen haliyle...
Ay bu kızın hayaliyle
Bazan parlar, bazan söner,
Âdeta şaşkına döner

[1] Titreşimle.

Kız bazan girer otağa;
Başlar halı dokumağa,
"Ay"ın yüzünü o zaman
Hasretle sarar bir duman,
Bir hilal olur yeisle;
Gittikçe artan bir sesle
Beyaz çehresi kirlenir.

Bazan kızın keyfi coşar:
Bakraçla göle koşar
Ve ayın çektiği çile
Biter... Coşkun bir sevinçle
Gülen yüzü bedirlenir.[1]

Gökte büyük bir "Dev" vardır,
Her zaman "Ay"ı kıskanır:
Güzel kız ondadır diye;
Kavga eder bir düziye[2]
Öksüz kızı kapmak için,
Ve kendisi için için
Kızın aşkına taliptir.

Yirmi beş gün Ay galiptir,
Yüzü parlar süzgün süzgün
Lâkin heyhat, ayda üç gün
Bu "Dev" galip gelir "Ay"a,
Ay da başlar ağlamaya
Hıçkırıklarla boğulur,
Yüzü yaşlarla sararır,
Sonra kararır, kararır,
Tam üç gün görünmez olur...

[1] Dolunaya döner.

[2] Aralıksız.

DERE

Niçin bu derenin suları kara,
Niçin böyle hırçın akıyor dere?..
Niçin deli gibi koşup kenara,
Billurdan kancalar takıyor dere?..

Arzun tutunmaksa eğer sahile,
Ey dere, bu coşkun gayret nafile!
Bu sahil ki savmış nice kafile
Seni tutar mı, ey suyu mor dere?..

Ağlama ey dere!.. Gürültüsüz ak...
Kader bu: Ne yapsan suyun akacak!
Çok zordur çırpınıp tutunamamak:
Fakat bir kere de bize sor dere!..

KALBİMDE AŞKINIZ

Saçlarınız bir sabah güneşinin ışığı,
Elleriniz beyaz bir yasemin demetidir;
İnsafsız tali'imin önünüze attığı
Benim çılgın gönlümün çılgın muhabbetidir...

Gözünüzün rengi nasıldır bilmiyorum,
Çünkü ne zaman baksam gözlerim kamaşıyor.
Gönlüm şimdi ufak bir sevinçten bile mahrum,
Yalnız sizi kazanmak emeliyle yaşıyor...

Bilmezsiniz kalbimin ne türlü çarptığını!
İşte, benim ömrümün musikisi bu sestir...
Kızıl dudaklarınız birer ateş yığını
Benliğim de onlara âşık ateşperesttir!..

BİR MACERA

Nahit'e

Önce kalbim ufak bir kıvılcımla tutuştu,
Bir yığın saman gibi şöyle parladım gitti...
Fakat şimdi saçlarım beyaz, yüzüm buruştu;
Daha yirmi yaşında ihtiyarladım gitti!..

Neticesiz bir aşka verdim gençliğimi,
Ne ufak bir temayül,[1] ne bir iltifat gördüm...
Önünde yalvararak söylerken sevdiğimi,
Gözlerinde yüzüme inen bir tokat gördüm...

Bu bir taraflı aşkta hiç durmadan, Allah'ım,
Ümitsizlik sararken beynimi bir ağ gibi;
Ben yine seviyorum onu... Aman Allah'ım!..
Bir macera görmedim ben bu macera gibi...

[1] Meyletme.

NEFES

Gök Alp'a[1] *ithaf*

Kalplere serptiğin kıvılcımlardan
Bir ışık yanıyor ey büyük nebi...
Gönüller, zatını bize aşk sunan,
Bir mürşit, tanıyor ey büyük nebi.

Bilirsin gönlümün ne duyduğunu,
Karşında tekrara hacet yok bunu,
Benliğim önünde, ululuğunu
Daima anıyor ey büyük nebi.

Başımız önünde geliyor yere,
Işıklar dağıttın sen gönüllere.
Milliyet aşkını duyan bir kere
Seni nur sanıyor ey büyük nebi.

Mefkûre[2] nuruyla bizleri besle,
Uğrunda ölelim biz de hevesle;
Gençliğin kalbi bu taze nefesle
Beraber kanıyor ey büyük nebi.

[1] Ziya Gökalp.

[2] Ülkü.

BENİM AŞKIM

Bir kalemin ucundan hislerimiz akınca
Bir ince yol onları sıkıyor, daraltıyor;
Beni anlayamazsan gözlerime bakınca
Göğsümü parçala bak kalbim nasıl atıyor.

Daha pek doymamışken yaşamanın tadına
Gönül bağlanmaz oldu ne kıza ne kadına...
Gönlüm yüz sürmek ister yalnız senin katına
Senden başka her şeyi bir mangıra satıyor.

Sensin, kalbim değildir, böyle göğsümde vuran,
Sensin "ülkü" adıyla beynimde dimdik duran.
Sensin çeyrek asırlık günlerimi dolduran;
Seni çıkarsam, ömrüm başlamadan bitiyor.

Hem bunları ne çıkar anlatsam bir dizeye?
Hisler kambur oluyor dökülünce yazıya.
Kısacası gönlümü verdim Ulu Gazi'ye.
Göğsümde şimdi yalnız onun aşkı yatıyor.

RUHUMUN DALGALARI

Ruhumun dalgaları, koşup kabarmayınız.
Her damlanız tutuşan göğsüme birer bıçak.
Kalbim bir kayadır ki, nerdeyse yıkılacak,
Hayalden köpüklerle kalbimi sarmayınız.

Dümdüz olsam diyorum ve kumlu bir sahili
Yalayan sular gibi siz de yavaşlasanız.
Bilmediğim yeni bir masala başlasanız,
Çekilse kulağımdan hatıraların dili.

Ey eski günler artık bana yaklaşmayınız,
Ey hayaller, vurmayın kalbimin sert taşına.
Bütün bir hayat bile değmez bir gözyaşına,
Ruhumun dalgaları, köpürüp taşmayınız.

KURBAĞA

Meleksin abla; şaka ile sana kim derse: adamsın
Benim gönlümde sen bil ki sada deminde kurbağasın

❖ ❖ ❖

Bir kız ile bir gelinin cengi var
Bilemedim hangisinin dengi var
Gelinde bir ak sırmalı süngü var
Attık sıra yâra karşı hükmeder.

Gelin der ki ben yaylama göçecem
Yâra karşı ak gerdanı açacam
Yâr uğruna ben bu serden geçecem
Gelin alan kaymak alır bal alır.

Kız da der ki ayna alsam elime
Çeki düzen versem ince belime
Bir yiğit kondursam gonca gülüme
Kızı alan nergis alır gül alır.

Gelin der ki kalk gidelim gezmeye
Usulca boy gösterelim güzele
Ayva turunç nar dolmuşlar pazara
Gelin alan kaymak alır bal alır.

Kız da der ki benim başım tapulu
Paşa köşküm var İstanbul'da yapılı
Altın anahtarlı gümüş kapılı
Divanımda beş yüz atlı duran var.

Gelin der ki ben yaylamı yayladım
Çıktım yükseğine gönül eğledim
A kız sen de bunda yalan söyledin
Gelin alan kaymak alır bal alır.
Elmanın iyisini yüke tutarlar
Çarığını çürüğünü Türk'e satarlar
Gelin ile kızı bir mi tutarlar
Kızı alan has bahçeden gül alır.

Kız da der ki:
Bizim yaylalara yağmur yağmaz mı
Beni gören yiğit boynun eğmez mi
Bir gecem de bin gecene değmez mi
Ak göbek altında sırlı balım var.

Gelin der ki al veleli[1] başım var
Başımın üstünde hilal kaşım var
A kız senin bir gecelik işin var
Ertesi gün kervan geçer yol olur

[1] İpekli.

BİR SERENADIN SONU

Kurbağa gördü kızı
Birden kesildi hızı
Gözleri yaşlı dedi
Dibimde var bir sızı

KURBAĞANAME

Elinde kitarası,
Kalbinde aşkın yası,
Okurdu bin serenad
Kesilmeden arası.
Komşuya gidemezdi,
Aşkta istiskal[1] sezdi
Seyahate atılıp
Kalbini kendi ezdi.
Ezdim zannetti bir ay,
Gerildi en sonra yay,
En hassas tel koparak
Duyuldu hazin bir "vay"...
Düştü elinden kitar,
Ona dünya geldi dar.
Yaşayamadı onsuz,
İşte etti intihar...
Nahid! İnan, bu kurbağ, (zaruret-i kafiye[2])
Kurmuşken bana bir ağ,
Koynunda nilüferin
Yazık, değil artık sağ...
Karanlıktan gelen kuş,
Kızıl gözlü bir baykuş
Bu zavallı ölünün
Üstünde uçmuş, uçmuş!..

[1] Aşağılama.

[2] Kafiye mecburiyeti.

KURBAĞAYA MERSİYE

Sevgilim! Bak bu gece
Kırık kalbine, ince
Bir ok saplı kurbağa
Ölüvermiş gizlice...

Benzi aydan da sarı
Görmeden bak, ilk karı
Dudakları kitlendi
Suya düştü kitarı

Yıllarca vaklamıştı,
Neler araklamıştı
Öteki şairlerden,
Aşkını saklamıştı

Boyundan büyük sazı
Mest etmişti bin kazı
Dayandı her kahra da
Çekemedi son nazı

Daha pek genç yaşında
Bin dert vardı başında
Kitarası kırıldı
Kendi mezar taşında

Çık onu ez sevgilim!
Üstünde gez sevgilim!
Ayağın kirlenirse
İşte bir bez sevgilim!

Saçı sarı gözü göktür
Yârim bu âlemde tektir
Derisi pembe ipektir
Boyu hele suna dostlar
Güldüğünde açar güller
Söylerken susar bülbüller
Kederler biter gönüller
Gül yüzünde yuna dostlar
Bir gülüşüne ereydim
Her gün yüzünü göreydim
Garip canımı vereydim
Yârimin yoluna dostlar.

Yedi meşaleciler gibi:

OYUNCAK

Bir kılıca benzemek isteyen değneklerle,
Uğraşacağız diye zararlı böceklerle;
Ah... Neden bu çocuklar bahçeye indiler ki?

Bir tane akıllısı çıkmadı içlerinden:
"Tırtılları düşürdük" diye sevinçlerinden
Çiçeklerin üstünde öyle tepindiler ki!

Ahmak bir gurur gezdi tahtadan silahlarda
Sanki bozgun bir ordu konakladı tarhlarda;
Vurulan bir silahşor gibi düştü heykeller...
./..

Şimdi fıskiyelerden çıkan su değil, kandı:
Kumlu yollarda çini saksılar parçalandı
Matem şarkılarıyla inledi gizli teller...

Nihayet çocuklar da durdu yorulmuş gibi...
Çimenlerin üstüne yaralı bir kuş gibi
Düşen karanfillere son değneği vurdular...

Sonra bu çiçekleri taşıyıp kucak kucak,
Süpürge çöpleriyle yaptılar bir oyuncak,
Hürmetle karşısına geçip selam durdular...

1928

Serenada İthaf

MERHUMA MERSİYE

Açılmış nilüferler sanki düşmüş yıldızlar!
Bir havuzdan ki içinde yıkanır güzel kızlar.
Sazlar gümüş ney gibi dizilmiş sahiline...

Susun hatırlatmayın, andıkça kalbim sızlar:
Bir kurbağa bakmadan o pepeme diline
Teklif eder kızlarla yerini tebdiline...

Artık biter kızların dansları oyunları...
Neyler susar bükülür sazların boyunları.

Bir kahkaha dağılır sahilde perde perde:
Vırrak... vırrrak...

Akisler çalkalanır yosunlu sahillerde:
Vırrak... vırrrak...

Gün geçer, aylar geçer, baharlar, yazlar geçer...
Bir yeşil naaş önünden ördekler kazlar geçer!..
Ak sakallı ihtiyar kederle bakıp buna,
"Sabahın âşinâsı ve hakkın hayrıdır" der!

Ey yeşil dostum sana ben de oldum mükedder...[1]
Vırrak

1928
Potsdam

[1] Üzülmüş.

SİMYAGER

Keskin bir hamızı[1] döktüm avucuma
Seyrettim kaynayıp oyuluşunu
Bir toprak potaya koyup erittim
Sonra bir nefeste içtim kurşunu

Parça parça etti göğsümü kurşun
Avucum sömürerek içti hamızı
Sarı dişlerimi açıp sırıttım:
Kafama çıkmasın diye bir sızı.

Bana yabancı bir gövde üstünde
Her şeye yabancı bir baş olmuşum.
En keskin hamızın işlemediği
Bir taş olmuşum ben, bir taş olmuşum!

1930

[1] Asidi.

SOKAKTA KALAN ADAM

Koyu, siyah gözlerinde
onun:
Karanlık bir gündüz gibi
doğan eşi:
Ulu bir gürz gibi
eser
sözlerinde...
Bu adam:
bugün tam
yirmisine girmiştir...
belki gecelerinin yüzde onunu
bir Sirkeci hanının
pis bir odasında,
milyarda milyonunu
bir randevu apartmanının
temiz bir karyolasında
geçirmiştir...
Diğer
geceler:
kıllı, kalın bacaklarına çekerek çizmelerini,
akşamcı yıldızlar gibi
karanlıklar
ardınca düşüp kaldırım taşlarına,
görür ki: her sokak bir caddeye boşalır,
her dik yokuş hızını,
keskin bir inişte
alır...
Eski, yırtık ceketinin yağlı yenlerine silerek terini,
engin bir deniz ufkuna dalar gibi
dalar
genç kadın başlarına,
bilir ki: her erkek bir kadına boşalır...

Fakat:
her yiğit el kızını,
düğünde değil işte
alır...
Koyu, siyah gözlerinde
onun:
Karanlık bir gündüz gibi
doğan eşi:
Ulu bir gürz gibi
eser
sözlerinde...
Bazan yürümekten bunalarak,
oturup yassı, geniş bir taşa
karanlıklarla başbaşa
kalarak
ince, uzun parmaklarıyla tarar
karanlık saçlarını...
Bazan bir çılgın gibi arar
başı bulutlarla öpüşen
çınar ağaçlarını...
İster ki binip eğri, yüksek bir dalına,
baksın aksi sulara düşen
uzamış sakalına...
Koyu, siyah gözlerinde
onun,
karanlık bir gündüz gibi
doğan eşi:
Ulu bir gürz gibi
eser
sözlerinde...

Muğla
1930

Bilemedim düşmanımı dostumu
Hapishanelere serdim postumu
Anlamadım yârim bana küstü mü?

Göğüs gerdim dayanılmaz gamlara
Yirmi beş yaşında düştüm damlara

Yine bahar geldi yeşil Meram'a
Yanık bülbül yara açar bağrıma
Düşmanlarım gezsin benim yerime

Göğüs gerdim şu cihanın gamına
Genç yaşımda düştüm Konya damına

Çoluk çocuk dört bir yanımda dolaşır
Ak kuzular çayırlarda meleşir
Deli gönül ağlamaya bulaşır

Göğüs gerdim dayanılmaz gamlara
Yirmi beş yaşında düştüm damlara

Kale bahçesinde durmaz gezerim
Kâh ağlarım, kâh koşmalar düzerim
Dem olur ki şu canımdan bezerim

Göğüs gerdim dayanılmaz gamlara
Yirmi beş yaşında düştüm damlara

Akşam olur demir kapı kitlenir
Kimi kâğıt oynar, kimi bitlenir
İnsanoğlu her bir derde katlanır

Göğüs gerdim şu cihanın gamına
Genç yaşımda düştüm Konya damına

RÜZGÂR

Esme rüzgâr, esme rüzgâr
Alnımı yalayıp gitme.
Kafamda gene yangın var,
Alevlerimi dağıtma.

Boşa harcama hızını,
Çalma dalların sazını,
Işıklı ayın yüzünü
Kara bulutla kapatma.

Toprağa değdikçe yanıp,
Düz ovalarda fır dönüp,
Yüce dağlarda şahlanıp
Çukur derelerde yatma.

Dağdan düşen sel gibiyim,
Karla yüklü dal gibiyim
Kurumuş gazal gibiyim
Beni dört bir yana atma.

Sen deli, efkârım deli,
İkimiz şaşırdık yolu,
Viranda baykuş misali
Ötme deli rüzgâr, ötme.

1946

Nâzımı: Sabâhaddin ALİ

1928-1929. Pertev ve şürekâsına mahsûs nüshadır.

MÜTÂLİ'NE:

İşbu terkib-i bend, yâran-ı bâ-safâ vasfında, Ruhi-i Bağdâdi Efendimizi tanziren yazılmak istenilmiş bir nazımpâredir. Kalem-i âcizden daha eyüsinin çıkması bi'ttab' asir idi. İklim-i Frenge rû-be-râh-ı âzimet olmadan evvel hitâmı arzû edilmiş ise de kemâl-i aczimizden buna imkân bulunamayup iki bendi Küffâr diyârında tertib edilmişdür. Ammâ vahdetin muhâfazası içün bu bendlerin nazmında dahi kendümizi İstanbul'da farz eylemişizdür.

Ba'zı mübhem gibi olan yerler içün zir-i sahifede şerhler verilmiş ise de daha tafsilatlı izâhât içün Medrese-i Edebden Pertev Nâili ve Hüseyin Nihâl Mollalara mürâcaat muvafıkdur.

Ba'zı bendlerin tarih-i nazımları arasında bir hayli mesâfe bulunmağıla vukû'u melhûz olan tezâdlar nazar-ı afv ile görüle.

Terkib-i bendde her ism-i hâsın tezekkür edildiği mısra' hizâsına bir adet işâreti konulmuşdur. Birinci tezekkürde doğrudan doğruya isim yazılagelmişdür.

Bu nazmın mümkin mertebe hoşa gidecek şekilde olmasına sa'y ü ikdâm edildi; muvaffak olunmadı ise sa'yimizin noksânından değil, aczimizin kesretindendür. Ehl-i irfânın ise hilkat kusurlarını tahtie eylemeyecekleri bedihidür. Bu defterin emâneti de mesbûk-ül-ism Pertev Nâili Mollaya tevdi kılınmuşdur. Vakfiyyesi melfûfdur.

Ed-dâ'i
Sabahaddin Ali

Şair: Sabahattin ALİ

1928-1929. Pertev ve ortaklarına mahsus nüshadır.

TETKİK EDECEK KİŞİYE:

Bu terkib-i bend, safa veren dostlarımızdan Ruhi Bağdadi Efendimizi örnek alarak yazılmak istenmiş bir nazım parçasıdır. Âciz kalemimizden daha iyisinin çıkması elbette güçtü. Frenk iklimine doğru yola çıkmaya hazırlanmadan evvel bitirilmesi arzu edildiyse de mutlak acizliğimizden ötürü buna imkân bulunmayıp iki bendi kâfirlerin diyarında tertip edildi. Ama birliğinin muhafaza edilmesi için bu bentleri düzerken de kendimizi İstanbul'da farz ettik.

Bazı müphem gibi olan yerler için sayfanın alt tarafında açıklamalar verilmişse de daha ayrıntılı izahat için Medrese-i Edep'ten Pertev Nâili ve Hüseyin Nihâl Hocalara müracaat edilmesi uygundur.

Bazı bentlerin nazım tarihleri arasında bir hayli mesafe bulunduğundan meydana gelmesi muhtemel tezatlara affedici bir gözle bakılsın.

Terkib-i bendde her özel ismin zikredildiği mısranın hizasına bir adet işareti koyulmuştur. Birinci zikredilişte doğrudan doğruya isim yazılmıştır.

Bu nazmın mümkün mertebe hoşa gidecek şekilde olmasına gayret ve çaba sarf edildi; muvaffak olunamadıysa çabamızın noksanlığından değil, âcizliğimizin fazlalığındandır. İrfan ehlininse yaradılıştan gelen kusurları açığa vurmayacakları aşikârdır. Bu defterin emaneti de daha önce ismi geçen Pertev Nâili Hoca'ya verilmiştir. Hangi amaçla kullanılacağına dair evrak ilişiktedir.

Duacınız
Sabahattin ALİ

MUKADDEME

İstanbul'da vâki Yüksek Muallim Mektebi ve Darülfünun talebesinden bazı ehibba ve yârân ve biraderân ve hemşireler vasfında kaleme alınagelmiş olan işbu Terkib-i Bend, Yüksek Muallim Mektebi ve Darülfünun Edebiyat Fakültesi talebesinden Pertev Naili Bey'e ithaf olunmuştur.

İşbu Terkib-i Bend'in bir kısmı İstanbul'da, bir kısmı memâlik-i Cermen'de ikmal edildiğinden aralarında vahdet noksanı görülen bazı yerler bulunması da melhûzdur, nazar-ı afv ile bakıla...

Derûn-ı "Terkib-i Bend" de geçen bazı mübhem yerler zir-i sahifede şerhler verilerek anlatılmağa gayret edilmiştir. Vasfları yapılan kimseler hakkında tafsilâtlı bir kâğıd melfûfdur... Yalnız Ekrem Reşid ismi fazlaca geçer ki sebebi hikâye edildi:

Bu Ekrem Reşid Molla yârân vasfında hece vezni ile bir terkib-i bend yazdığında âciz, "Bu terkib-i bend güzel değil... Hem terkib-i bend aruz ile yazılır," demişti. Ehibba, bilhassa terkib-i bendde zikri geçen Nihal Molla, "Öyle ise sen bir tane iyisini yap, biz senin iktidarından eminiz," deyu beni pohpohlayu israr ettiklerinde dayanamayub tahrire ve nazma başladım... Bir hayli gayret sarf eyledim, meydana iyi bir şey çıkmadı ise bu gayret ve mesaimizin azlığından değil aczimizin çokluğundandır. Ehl-i irfânın ise hilkat kusurlarına nazar-ı tahtie ile bakmayacaları bedihidir... Bu defter Melahat Hatuna vakfedilmiştir.

GİRİŞ

İstanbul'da bulunan Yüksek Muallim Mektebi ve Darülfünun talebesinden bazı ahbaplar ve dostlar ve biraderler ve hemşireler vasfında kaleme alınagelmiş olan işbu "Terkib-i Bend", Yüksek Muallim Mektebi ve Darülfünun Edebiyat Fakültesi talebesinden Pertev Nâili Bey'e ithaf olunmuştur.

İşbu Terkib-i Bend'in bir kısmı İstanbul'da, bir kısmı Almanya'da tamamlandığından, aralarında birlik noksanı görülen bazı yerler bulunması da muhtemeldir, affedici bir gözle bakıla...

Derûn-ı Terkib-i Bend'de geçen bazı müphem yerler sayfa altında açıklamalar verilerek anlatılmaya gayret edilmiştir. Vasıfları yapılan kimseler hakkında tafsilatlı bir kâğıt ilişiktedir... Yalnız Ekrem Reşid ismi fazlaca geçer ki sebebi hikâye edildi:

Bu Ekrem Reşid Hoca, dost vasfında hece vezni ile bir terkib-i bend yazdığında âciz, "Bu terkib-i bend güzel değil... Hem terkib-i bend aruz ile yazılır," demişti. Ahbaplar, bilhassa terkib-i bendde zikri geçen Nihal Hoca, "Öyle ise sen bir tane iyisini yap, biz senin iktidarından eminiz," diye beni pohpohlayıp ısrar ettiklerinde dayanamayıp yazmaya ve nazma başladım... Bir hayli gayret sarf eyledim, meydana iyi bir şey çıkmadı ise bu gayret ve mesaimizin azlığından değil aczimizin çokluğundandır. İrfan ehlinin ise yaradılıştan gelen kusurları açığa vurmayacağı açıktır... Bu defter Melahat Hatun'a vakfedilmiştir.

VAKFİYYE

Kıdvet-ül-uşşâk, kubbet-ül-merâk, umdet-ül-erbâb-ı illet-i ihtinâk, âşık-ı şûride-dil ü bed-âvâz, gurâb-ı şûm u bi-pervâz.

Beyt
Mest-i mey-dür şâir-i pür-velvele
Âşiyânıdur Makarr-ı Hergele

Nâzım-ı terkib-i bend-i latif, fakir-i bi-resen ü lif, haliyen diyar-ı Almanya'da Postdam kariyesinde mukim Sabahaddin Ali, reviş-i sakim, ahiren nazmeylediği dokuz adet bend-i pürma'nâ, bir aded rubâı-i pür-ahenk ve bir aded beyt-i bergüzide ve kıt'a-i duâ'iyyeden ki cem'an yüz otuz altı mısra' ve altmış sekiz beytden mürekkeb işbu terkib-i bend risalesini mahzar-ı şuhûdda vakf-ı sarih-i müebbed ve habs-i sarih-i muhalled ile vakfeyleyüp şurûtunu şöylece beyân eyledi ki:

Mezkûr risâlenin tevliyyeti haliyyen İslâmbol'da Bozdoğan Kemeri civârında Zeynep Hatun Medresesi nâm manastırhânede mukim edebiyyat-ı atika-i islâmiyye ve efrenciyye tullâbından Pertev Nâili dâme izzehu hazretlerine mahsûs olup müşarün-ileyh "erca'i" emriyle lebbeykzen-i icâbet oldukda tevliyyet-i mezkûre mumaileyhin evlâdına ve evlâdı evlâdına ve evlâdı evlâdı evlâdına batnen ba'debatnın meşrûta olup anlar dahi bil-külliye münkariz oldukda vakf-ı mezkûrun sahâbet ve tevliyetti Bâyezid Medresesi hâfız-ı kütübü Münir Efendi hazretlerinin ahfâd-ı berbâdına intikaal eyleye.

Mezkûr terkib-i bend-i latifin harabiden vikaayesi maksadı ile şurûtunu şöylece beyân ederim ki: ol risâle zinhâr bir kimse yedinde heft rûzdan ziyâde bulundurulmayup şart-ı mezkûre riâyet etmeyenler asesbaşı Nihâl Efendi yediyle tecziye oluna ve ammâ sebeb-i nazm olduğu evvelki rübâ'ide zikredilen Hatun ile hemşire-i ma'neviyyem Mehpâre Hatun bu şartdan ve işbu zecirden muâf tutula.

VAKFİYE

Âşıkların yol göstereni, merakın kubbesi, nefesi kesilenlerin dayanağı, çirkin sesli ve perişan gönüllü âşık, uçamayan uğursuz alakarga.

Beyt
Velveleli şair içkiden mest olmuştur
Hergelelerin mekânını kendine yurt edinmiştir.

Bu latif terkib-i bendi nazma döken, bir ipliği dahi olmayan fakir, şimdilerde Almanya ülkesinde, Postdam köyünde ikamet eden Sabahattin Ali, gidişatı bozuk, en son nazmettiği dokuz adet çok manidar bend, bir adet çok ahenkli rubai ve bir adet seçkin beyit ve dua kıtası ki toplam yüz otuz altı mısra ve altmış sekiz beyitten oluşan bu terkib-i bend risalesini şahitlerin huzurunda açıkça ebediyen ve kalıcı olarak vakfedip şartlarını şöylece beyan etti ki:

Zikredilen risalenin vakıf hizmetleri şu anda İstanbul'da Bozdoğan Kemeri civarında Zeynep Hatun Medresesi adındaki manastırda ikamet eden eski İslam ve Frenk edebiyatı talebelerinden Pertev Nâili –izzeti daim olsun– Hazretlerine mahsus olup, bahsi geçen "dönün" emrine icabet edilince ismi geçen hanımın mütevelliliğine ve evladına ve evladının evladına ve evladının evladının evladına nesilden nesle meşruta olup, onlar da tamamen bitince sözü geçen vakfın sahipliği ve mütevelliliği Beyazıt Medresesi kütüphanecisi Münir Efendi hazretlerinin fena torunlarına intikal etsin.

Bahsi geçen latif terkib-i bendin harap olmaktan korunması maksadıyla şartlarını şöylece beyan ederim ki:

Bu risale asla bir kimsenin elinde yedi günden fazla bulundurulmayıp bahsi geçen şarta uymayanlar bekçibaşı Nihal Efendi'nin eliyle cezalandırılsın ve ama nazmedilme sebebi olduğu evvelki rubaide zikredilen Hatun ile manevi kız kardeşim Mehpâre Hatun bu şarttan ve cezadan muaf tutulsun.

Zinhâr ve zinhâr işbu terkib-i bend ukalâ-i zemâne ile nâpuhteler yedine tevdi edilmeye ve bilhâssa İbrahim Müteferrika icâdı tab' itlaak olunur bid'ate sapılmayarak ilâ yevm il-Kıyâme şekl-i evveli ile muhâfaza olunup istinsahında dahi hurûf-ı latini zinhâr ve zinhâr isti'mâl edilmeye.

Ve beher sene muharrem-ül harâmın onıncı güni ezâni sâ'at on ikide bâlâda zikri geçen hâfız-ı kütüb mütebahhirin-i dehrden Münir Efendi tarafından işbu terkib, âvâz-ı bülend ve savt-ı bed ile usûl ve makamaata ri'âyet olunarak teganni oluna. Şöyle ki:

Serlevha-i rübai makaam-ı dilkeş-i hâverândan, zirdeki beyt, makaam-ı neveserden; mukaddimemiz peşrev şekilnde yegâh makaamından, ablamız Mehpâre Hatun'un bendi râhatül ervâh makaamından, Nâhid Hatun'un bendi çember usulünde suzinâk makaamından, Sa'dıyye-i Zerdi Hatun'un bendi zincir usulünde ırak makaamından, Belkîs Hatun'un bendi mâhur makaamından, Münevver ve Ulviyye Hatunlar sirto şeklinde ferahfeza makaamından, Pertev Naili Molla kısmı gazel şeklinde makaam-ı râsttan, Hüseyin Nihâl Bey curcuna usulünde hüseyniden, Orhan Şaik Efendi şevkefzâdan, Ekrem Reşid Efendi nevâ üzerinde uşşâk makaamından, Münir Efendi ağır semâ'i usûlünde tâhir bûselik makaamından, fahriyye-i şâirânemiz ise aksak semâ'i usûlünde sabâdan teganni olunup, kıt'a-i du'âiyye dahi savt-ı muhrik ile makaam-ı hüzzâmdan okuna.

Ve ba'del-kırâ'e hâzırûna bükâlarını teshil maksadiyle birer adet usâre-i basal ile teskiye olunmuş dest-mâl tevzi' olunup işbu dest-mâl ile şâir levâzım mesârifi mürüvvet-medân-ı birâderân tarafından der-uhde edile.

Ve rüfekaadan hüsn-i hatta mâlik birer zât tarafından her bend istinsâh olunup hâlen mahmiye-i Konstantaniye'de bulunmayan rüfekaaya ve bilhassa Frençe diyârında tahsil-i ulûm-ı şettâ eyleyen Sa'diye-i Zerdi Hatun'a tatar-ı mahsûs ile irsâl oluna.

Ve eğer tahsildâr-ı ervâh cânibinden rûh-ı pür-ıztırâbım kabzolunduğu takdirde ser-i kabrime semâme-i bend olan rübâ'i hakkoluna.

İşbu vakfiyye-i şer'iyye ma'mûlünbiha mûcibiyle amel olunup hilâfından begaayet hazer oluna. Ve bu şurût'-ı hasene ve kuyûd-ı müstahsene minba'd tebdil ve tagyir olunmaya.

Tahriren fi senet-ül efrenciyye:
Tis'a aşreyn tis'a mietün ve elf.
Şâhidân-ı hâzırân elkaazi kariye-i Potsdam
Hayrullah

Asla ve asla bu terkib-i bend zamane ukalaları ve olgunluğa erişmemişlerin eline verilmesin ve bilhassa İbrahim Müteferrika icadı matbaada basılıp bidate sapılmayarak Kıyamet gününe dek ilk hali ile muhafaza edilsin ve çoğaltılmasında Latin harfi asla ve asla kullanılmasın.

Her sene muharrem ayının onuncu günü ezani saatle on ikide yukarıda adî geçen kütüphaneci, zamanın deryalarından Münir Efendi tarafından bu terkip yüksek ve çirkin sesle, usul ve makama uyarak söylensin. Şöyle ki:

Baştaki rubai dilkeşhaveran makamından, altındaki beyit neveser makamından, mukaddimemiz peşrev şeklinde yegâh makamından, ablamız Mehpâre Hatun'un bendi rahatülervah makamından, Nâhid Hatun'un bendi çember usulünde suzinak makamından, Sadiyye-i Zerdi Hatun'un bendi zincir usulünde ırak makamından, Belkîs Hatun'un bendi mahur makamından, Münevver ve Ulviyye Hatunlar sirto şeklinde ferahfeza makamından, Pertev Nâili Hoca kısmı gazel şeklinde rast makamından, Hüseyin Nihal Bey curcuna usulünde hüseyniden, Orhan Şaik Efendi şevkefzadan, Ekrem Reşid Efendi neva üzerinde uşşak makamından, Münir Efendi ağır semai usulünde tahirbuselik makamından, Şaire Fahriyye'miz ise aksak semai usulünde sabadan söylenip, dua kıtası da yakıcı bir sesle hüzzam makamından okunsun.

Okunduktan sonra huzurdakilere ağlamalarını kolaylaştırmak maksadıyla birer adet soğan suyu ile ıslatılmış mendil verilip bu mendille şairin lazım gelen masrafları mürüvvetli kardeşler tarafından karşılansın.

Dostlardan yazısı güzel olan birer kişi tarafından her bend elle çoğaltılıp halen Konstantaniye şehrinde bulunmayan dostlara ve bilhassa Fransa diyarında çeşitli ilimler tahsil eden Sadiye-i Zerdi Hatun'a Tatar postasıyla iletilsin.

Eğer can alanlar tarafından ıstırap dolu ruhum bedenimden alındığı takdirde kabrimin başına bendin şemâmesi[1] olan bu rubai işlensin.

İşbu hukuki vakfiye kendisiyle amel olunması icabıyla amel olunup tersini yapmaktan sakınılsın. Bu iyi şartlar ve makbul kayıtlar bundan sonra değiştirilip bozulmasın.

Yazıyla Frenk senesi:
Bin dokuz yüz yirmi dokuz.
Postdam kasabası şahitleri huzurunda
Hayrullah

[1] Güzel kokan fakat yenmeyen bir kavun.

DER VASF-I YÂRAN-I TERKİB-İ BEND

Rubâ'i

Derdin beni âmâde-i nûş eyler yâr
Destimde kalem böyle hûrûş eyler yâr
Yârânı birer bahânedir vasf etmek
Yâdınla gönül bak nice cûş eyler yâr

Beyt

Bendimin rencide olman aşikâr imâsına
Ben neler koydum anın her beyt-i bi-ma'nâsına.

DOSTLARIN VASIFLARINA DAİR TERKİB-İ BEND

Rubai

Derdin beni içmeye amade eyler yâr
Elimde kalem böyle coşar gürler yâr
Dostları tarif etmek bir bahanedir
Yâdınla gönül bak nice coşar yâr

Beyt

Bendimin aşikâr imasından rencide olmayın
Ben onun her bir mânâsız beyitine neler koydum.

MUKADDİME

Ey hâine senin âdet-i dirinen elemdir
Çün baht-ı siyâhın sana bahşiş-i sitemdir

Bir hayli zamândan beri terketdin arûzı
Bir hayli ki hemdem sana peymâne-i Cemdir

Mihnetzede-i dehre tehekküm yaraşır mı
Sen mi bizi handân edeceksin bu ne demdir

Hâmem diyor hiddetle dönüp ey koca gaafil
Usturpa değil dest-i sakilinde kalemdir.

"Ekrem Reşit'in bendini gördükde susulmaz(l)
Susmak reh-i ma'nide koşan tab'ıma gemdir.

Ben vasfedeyim zümre-i yârânı da âlem
Görsün sipihr-i nazma kimin bendi alemdir.

Lâkin yeter ey hâme tefâhür, işe başla
Ekrem gibi bir kuş vuramazsın iki taşla(2)

MUKADDİME

Ey kalem, senin eski âdetin elemdir
Çünkü kara bahtın sana bahşişi sitemdir

Bir hayli zamandan beri aruzu terk ettin
Hayli zamandır dostların sana Cem kadehidir.

Dünyanın minnetini çekene alay hiç yaraşır mı
Sen mi bizi güldüreceksin, bu ne demdir

Kalemim hiddetle dönüp ey koca gafil diyor,
Yakışıksız elindeki usturpa değil, kalemdir

Ekrem Reşit'in bendini görünce susulmaz (1)
Susmak, mânâ yolunda koşan mizacıma gemdir

Ben dostlar zümresini tarif edeyim de âlem
Görsün nazım semasında kimin bendi alemdir

Lakin yeter ey kalem bu övünç, işe başla
Ekrem gibi bir kuş vuramazsın iki taşla (2)

MEHPÂRE:

Nazmım sana ilk önce hitâb eyledi Abla!
Zannımca kalem bunda savâb eyledi Abla!

Mihnet-geh-i dünyâ ki bir alûde sadefdir.
Yalnız seni hâlık dür-i nâb eyledi Abla!

Âkillere cevretmesi âdetdir anın-çün
Bahtın sana da hayli azâb eyledi Abla!

Hak sordu bütün hilkati ma'nâlı yüzünde
Sorduklarına kendi cevâb eyledi Abla!

Hissetdi ki âlemde anın gayrisi boşdur
Ezvâkını da vasf-ı kitab eyledi Abla

Belki yanılup âdem olur zannına düşdi
Ben âcize de hayli itâb eyledi Abla

Sen kendine devretme lâfı hatm-ı kelâm et
Mehpâresidir felsefenin Ablamız elbet

MEHPÂRE:

Nazmım sana ilk önce hitap eyledi Abla
Zannımca kalem bunda sevap eyledi Abla

Mihnet yurdu dünya ki kirlenmiş bir sedeftir
Yaradan yalnız seni saf bir inci eyledi Abla

Akıllılara eziyet etmesi âdet olduğu için
Bahtın sana da hayli azap eyledi Abla

Hak sordu bütün yaradılışı mânâlı yüzünde
Sorduklarına kendi cevap eyledi Abla (3)

Hissetti ki âlemde ondan başkası boştur
Zevklerini de kitabın tarifi eyledi Abla

Belki yanılıp insan olur zannına düştü
Ben âcize dahi hayli zahmet eyledi Abla

Sen kendine devretme lafı, sözüne ver nihayet
Mehpâresidir felsefenin Ablamız elbet

NÂHİD:

Bir kâra şurû eyledi kim şimdi dil-i zâr
Terk etmesi güç başlaması haylice düşvâr

Müşkil olacak zâtını vasfetmesi gerçek
Ol müşkili yapmakta bile başkaca tad var

Mirrih-misil duhter-i hurşid-sıfat kim
Rahmetmesi yok âşıka lütfetmesi âzâr

Eyvâh onun istemeyin vasfını benden
Ben anlatamam aczimi de eylemem inkâr

Yalnız onu bir gün görerek şöylece tenhâ
Açsam ona kalbimde duran ukdeyi tekrâr

Mâdem ki mey-i aşkı kâbul etmeyecekdin
Niçün kadeh-i kalbi şikest eyledin ey yâr (4)

Sus böyle dırâz eyleme âvâzını pest ol
Sus kâmil isen bâde-i hicrân ile mest ol

NÂHİD:

Bir işe başladı ki şimdi zavallı gönül
Terk etmesi güç, başlaması daha da zor

Zor olacak zatını tarif etmek gerçekten
O zorluğu yapmakta bile başkaca bir tat var

Merih misali güneş kızına benzer ki
Merhameti yok âşığa, lütfetmesi azar

Eyvah, onun istemeyin tarifini benden
Ben anlatamam, aczimi de eylemem inkâr

Yalnız onu bir gün görerek şöylece tenha
Açsam ona kalbimde duran ukdeyi tekrar

Mademki aşk şarabını kabul etmeyecektin
Niçin kalp kadehini kırdın ey yâr (4)

Sus, böyle uzatma feryadını, sakin ol
Sus kâmil isen, ayrılık şarabıyla mest ol

SA'DİYE:

Bir demdi ki yâran ile sohbet ederdi
Şimdi ne yapar Bordeaux'da Sa'diye-i Zerdi (5)

Men hasta-dilin dahi bir ablası da oldur
Lûtf u kereminden bana bu pâyeyi verdi

Halletmek için felsefe-i bûd u nebûdu
Terketti bizi postumu gurbetlere serdi

Ben olmuş idim vüs'at-i irfânına hayrân
Hulkundaki evsâf ise bir bahs-i diğerdi

Belkîs:
Bendimde nasıl anmıyayım Belkîs'ı ben ki
Bin sabrile gûş etdi derûnumdaki derdi

Cânân ile sohbetler ederken o da vardı
Eyvâh o ne günlerdi ne demlerdi nelerdi

Şimdi bu cefâ-gehte o Leylâ ise ben Kıys
Zeyd oldu bu nev kıssa-i Mecnûn'da Belkîs (6)

SADİYE:

Bir demdi ki yâran ile sohbet ederdi
Şimdi ne yapar Bordeaux'da Sarışın Sadiye (5)

Hasta yürekli şahsımın bir ablası olur
Lütuf ve kereminden bana bu payeyi verdi

Varlık ve yokluğun felsefesini çözmek için
Terk etti bizi postumu gurbetlere serdi

Ben irfanının genişliğine hayran olmuştum
Yaradılıştan özellikleri başka bir bahisti

Belkîs:
Bendimde nasıl anmayayım Belkîs'ı ben ki
Bin sabırla dinledi derinlerimdeki derdi

Sevgiliyle sohbetler ederken o da vardı
Eyvah o ne günlerdi ne demlerdi nelerdi

Şimdi bu cefa yurdunda o Leyla ise ben Kays
Zeyd oldu bu Mecnun kıssasında Belkîs (6)

MÜNEVVER:

Hamdeyleyerek bir dahi Rabb-i müte'âle
Hâmem edeyim vasf-ı Münevverde icâle

Gıptayla bakar ilmine irfânına Sokrat
Kuvvetçe de meydân okuyor Rüstem-i Zâle

Bilhassa riyâziyyedeki kudret-i ilmi
Girmez kalem-i âcize sığmaz bu makaale

Ulviyye:
Bir duhter-i ulviyye gelir mektebe dâ'im
Şöyle bürünüp haşmet ile bir kara şâle

Leblerde füsûn-ı edeb ü ş'ir nümâyân
Gözler takılup kalmış ekaalim-i hayâle

Ekrem Reşid'e sormalı mâba'dini lâkin (7)
Terkeyliyorum ben bu işi mir-i Nihâl'e.

Lâyık mı bu sevdâ ile hep kendini telh et
Ey yavru Nihâl gel de bize derdini şerh et (8)

MÜNEVVER:

Hamd eyleyerek bir daha yüce Rabb'e
Kalemimi oynatayım Münevveri tarife

Gıptayla bakar ilmine irfanına Sokrat
Kuvvetçe de meydan okuyor Zaloğlu Rüstem'e

Bilhassa aritmetikteki ilmi kudreti
Âcizin kalemine girmez, sığmaz bu söze

Ulviyye:
Bir Ulviyye kız gelir mektebe daim
Şöyle bürünüp haşmet ile bir kara şala

Dudaklarda edep ve şiirin efsunudur aşikâr
Gözler takılıp kalmış hayal iklimlerine

Ekrem Reşid'e sormalı arkasını lakin (7)
Terk eyliyorum ben bu işi mirimiz Nihâl'e

Layık mı bu sevda ile hep kendini acı ver
Ey yavru Nihâl gel de bize derdini anlatıver (8)

PERTEV:

Pertev Hoca ki eviye-i âleme kandır
İlmiyle kemâliyle de ma'lûm-ı cihândır

Hayran olurum ondaki safiyyet-i kalbe
Ma'sûm tebessümleri başdan başa cândır

Pertev Hoca'nın vasfını mümkün mü beyân hiç
Maksûd hemen zâtına bir komplimandır

Nihâl:
Mektepde aceb kim tanımaz Mir-i Nihâl'i
Bâzusu kavi Türkçülüğü hayli yamandır

Almıştır Oğuz Beyliği fermânını lâkin
Öz kendini farzetti Hülâgû-yı zamândır (9)

Âşıklığı reddeyledi âşıklara güldi
Hey yavrucuğum gel de benim şapkamı kandır (9-1)

Bir kerre nazar kılsa tanır esnâfı esnâf
Âşık değilim ben diyerek eyleme boş lâf

PERTEV:

Pertev Hoca ki âlemin damarlarına kandır
İlmiyle olgunluğuyla da cihana malumdur

Hayran olurum ondaki kalp temizliğine
Masum tebessümleri baştanbaşa candır

Pertev Hoca'nın vasıflarını mümkün mü hiç beyan
Maksat hemen zatına bir komplimandır

Nihâl:
Mektepte acaba kim tanımaz mir Nihâl'i
Pazısı kuvvetli Türkçülüğü hayli yamandır

Almıştır Oğuz Beyliği fermanını lâkin
Kendini farz etti ki zamanın Cengiz Han'ıdır (9)

Âşıklığı reddeyledi âşıklara güldü
Hey yavrucuğum gel de benim şapkamı kandır (9-1)

Bir kere bakıverse tanır esnafı esnaf
Âşık değilim ben diyerek eyleme boş lâf

ORHAN:

Orhan bırakup şi'ri bir ummâna girişdi
Âlim olacak, ilme de mestâne girişdi

Bir müşkili var tab'-ı firengâne-i aşkda
Halletmeye Kaamûs ile Burhân'a girişdi

Her sevdiğini lezzet alur hırpalamaktan
Korkum bu ki zen kısmına bühtâna girişdi

Ekrem Reşid:
Bir sayha-i bitâb gelür gûşuma eyvâh
Ekrem yine duhterleri tâlâna girişdi

Gözden geçirip felsefe-i bûd u nebûdu
On beş kız için âh ile efgaana girişdi (11)

Hilkat şu Sabâhaddin'i pek boşboğaz etmiş
Üç tanesinin ismini ilâna girişdi

Mim vardır ayın vardır efendim pe de vardır
Ciddisi de var hoppası var züppesi vardır.

ORHAN:

Orhan bırakıp şiiri bir ummana girişti
Âlim olacak, ilme de mest olarak girişti

Bir müşkül var Frenkvari aşkın mizacında
Halletmeye sözlük ile delile girişti

Her sevdiğini lezzet alır hırpalamaktan
Korkum bu ki kadın kısmına iftiraya girişti

Ekrem Reşid:
Bitkin bir çığlık gelir kulağıma eyvah
Ekrem yine kızları talana girişti

Gözden geçirip varlık yokluk felsefesini
On beş kız için inleyip ağlamaya girişti (11)

Yaradılış şu Sabahaddin'i pek boşboğaz etmiş
Üç tanesinin ismini ilana girişti

Mim vardır ayın vardır efendim pe de vardır
Ciddisi de var hoppası var züppesi vardır.

MÜNİR:

Tebdil ederek nükte saçan hâmeyi tire
Bir gayret ile başlayalım vasf-ı Münire

Ekser ediyor hâlet ü etvârını tehzil
Kıymet vererek nâzım-ı tahrir-i hakire

Bilmem beni üzmekde nedir maksadı bilmem
Bilmem ne gelür bir kediden koskoca şire

Etvârımızı pest görüp eylemeyin hâr
Meydan okuruz bazı Felâtûn-ı kebire (12)

Tahsin:
Kaddin daha genç yaşda dütâ eyledi Tahsin
Doğrultmalıdır şükrederek hazret-i pire

Ankaa-yı dili âlem-i Neşvet'de hükümrân
Vermez metelik şimdi o sultân ü emire

Neşvet ola her yerde onun yâr ü nedimi
Neşvet ile tayyeyleye vâdi-i kadimi

MÜNİR:

Değiştirerek nükte saçan kara kalemi
Bir gayret ile başlayalım tarife Münir'i

Çoğu kez hal ve tavrıyla alay ediyor
Kıymet vererek değersiz karalamaların şairine

Bilmem beni üzmekte nedir maksadı bilmem
Bilmem ne gelir bir kediden koskoca aslana

Tavrımızı sakin görüp kıymetsiz sanmayın
Meydan okuruz bazen büyük Eflatun'a (12)

Tahsin:
Boyun daha genç yaşta duta eyledi Tahsin
Doğrultmalıdır şükrederek pir hazretlerine

Gönlünün anka kuşu Neşvet[1] âleminde hükümran
Metelik vermez şimdi o sultana emire

Neşvet ola her yerde onun arkadaşı, yâri
Neşvet ile aşıp geçsin kadim vadiyi.

FAHRİYYE:

Ey hâme biraz fazla yoruldun ama gel de
Medheyleyelim kendimizi biz bu gazelde (13)

Bir böyle hüner gayret ü ikdâm ile olmaz
Câm-ı hüneri içmelidir bezm-i ezelde

Biz şimdi küçük bir çocuğuz âciziz ammâ (14)
Çok mertebe var kise-i memlû-yi emelde

Hayrân olacak haşmet-i elfâzıma Nef'i
Molyer öpecek destimi vâdi-i hezelde

Epsem duracak aşk nevâsında Fuzûli
Yâdım kalacak levha-i ezhân-ı milelde

Eşkâlimi bilmek dileyen şöylece bilsün
Cânânesi aklında ve mey kâsesi elde

İn şair-i gevher sühan ü âşık-ı lâlest
Yek derbeder-i dehr ki müştaâk-ı visâlest (15)

FAHRİYYE:

Ey kalem biraz fazla yoruldun ama gel de
Methedelim kendimizi biz bu gazelde (13)

Bir böyle hüner, gayret ve sebat ile olmaz
Hüner kadehinden içmelidir ezel meclisinde

Biz şimdi küçük bir çocuğuz, âciziz amma (14)
Çok mertebe var dolu emel kesesinde

Hayran olacak sözlerimin haşmetine Nef'i
Molyer öpecek elimi latife vadisinde

Dilsiz duracak aşk nağmesinde Fuzûli
Yâdım kalacak milletlerin zihinlerinde

Eşkâlimi bilmek dileyen şöylece bilsin
Sevgilisi aklında ve şarap kâsesi elde

Bu cevher sözlerin şairi, dilsiz âşık
Zamanın bir derbederidir ki kavuşmak ister. (15)

DU'Â

Bütün günahlarımız kalsa affedilmeyerek
Semâ hazinesi almazdı şerrü şûrumuzı
Sabâh! Sen de hemân dâmen-i du'âya sığın
Hüdâ mürüvvet edüp affeder kusûrumuzı.

Sübhâne rabbike rabbi'l-izzeti ammâ yesifûn ve selamün ale'l-mürselin. ve'lhamdülillâhi rabb'il âlemin. sadakallâhül azim. âmin.

DUA

Affedilmeden kalsa tüm günahlarımız
Gök hazinesi almazdı fenalıklarımızı
Sabah! Sen de hemen duanın eteğine sığın.
Tanrı lütfedip affeder kusurumuzu.

Kudret ve izzet sahibi Rabbin, insanların her türlü tasavvurunun üstündedir. O'nun bütün elçilerine selam olsun! Hamd âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur! Amin.

SABAHATTİN ALİ'NİN NOTLARI

(1) Ekrem Reşid Bey Efendinin hecâ vezninde ve ehibbâ vasfında nazım eyledikleri terkib-i letâfet-tertib işaret edilmektedir.

(2) Müşarün-ileyhin hem ehibbâyı vasf etmek, hem de ba'zı temâyülât-ı kalbiyyesini izhâr eylemek suretiyle bir taşla iki kuş vurduğu ifade edilmek istenilmektedir. Vezin zarureti dolayısiyle beyit biraz altüst olmuşdur.

(3) Ablanın yüzünde öyle istifhâmlı, ma'nâlı çizgiler vardır ki onların cevâbını vermeğe yine yalnız kendi çehresi ve oradaki pür ma'nâ hatlar muktedirdir. Yukardaki beyit onu işaret etmek istiyor; yoksa ablamızın çehresinde hayâl perdesi misillü bir mükâleme cereyân etmediği bedihidir.

(4) Bu isyânkâr beyitte şikest edildiğinden bahs edilen kadeh hâtır-ı âzürde olup koltuk meyhanelerinde kabadayılık için avuç içiyle kırılan kadehlerden olmadığı erbâb-ı irfâna mahfi değildir.

(5) Bu beyti Südlice tenezzühü yâd-ı tahassürümüze gelerek nazın eylemişizdir.

(6) Leylâ ve Mecnûn kıssası hakkında çok mufassal ma'lûmât için Hasan Âli Beye, olmadığı takdirde Tahsin-i derdmende mürâca'at muvâfıktır. Maksûd-ı ileyhimiz olan O dahi bir hayli tafsilât verebilür.

(7) Ekrem Reşit Bey son günlerde maba'dli sinema filmlerine fazlaca müdâvim olmuştu. Bu mısra'ın ve bu şerhin muzmarini de kendileri herkesten eyü keşf ederler.

(8) Nihâl Bey bu nasihatimizle âmil olarak derdini bize şerh edeceği esnâda bir yenisine tutulup buna hâcet kalmamıştı.

(9) Hulâgu'luğun şiddetini fakirin yumruklanmaktan çürüyen omuzlarından ve mıncıklanmaktan moraran yanaklarından su'al eylemelidir.

(9-1) "Külâhımıkandır" tabirininşapkagiydirilerekmedenileşdirilmişidir. (Togar)

(10) Bu beyt bi-ma'nâ gibi görünür ise de Frengistân tab'ı Burhân-ı Kaatı'a mürâca'at olundukta halli müyesserdir.

SABAHATTİN ALİ'NİN NOTLARI

(1) Ekrem Reşid Beyefendi'nin hece vezninde ve arkadaşları tarif için nazım eyledikleri terkib-i letâfet-tertib işaret edilmektedir.

(2) İşaret edilen zatın hem arkadaşları tarif etmek, hem de bazı kalbi temayüllerini açığa vurmak suretiyle bir taşla iki kuş vurduğu ifade edilmek istenilmektedir. Vezin zarureti dolayısıyla beyit biraz altüst olmuştur.

(3) Ablanın yüzünde öyle soru yüklü, mânâlı çizgiler vardır ki onların cevabını vermeye yine yalnız kendi çehresi ve oradaki mânâ yüklü hatlar muktedirdir. Yukarıdaki beyit onu işaret etmek istiyor; yoksa ablamızın çehresinde hayal perdesi gibi bir konuşma gerçekleşmediği açıktır.

(4) Bu isyankâr beyitte kırıldığından bahsedilen kadeh, kırgınlığın hatırlanması olup, koltuk meyhanelerinde kabadayılık için avuç içiyle kırılan kadehlerden olmadığı irfan sahiplerine malumdur.

(5) Bu beyiti Sütlüce gezmesini özlemle hatırlayarak nazmeylemişizdir.

(6) Leylâ ve Mecnûn kıssası hakkında çok ayrıntılı bilgi için Hasan Âli Bey'e, olmadığı takdirde Derdmend[1] Tahsin'e müracaat uygundur. Nihayetinde yöneldiğimiz o da bir hayli ayrıntı verebilir.

(7) Ekrem Reşit Bey son günlerde devamı olan sinema filmlerine fazlaca müdavim olmuştu. Bu mısranın ve bu şerhin gizlediklerini de kendileri herkesten iyi keşfederler.

(8) Nihâl Bey bu nasihatimizle amel ederek derdini bize açacağı sırada bir yenisine tutulup buna gerek kalmamıştı.

(9) Cengiz'liğin şiddetini fakirin yumruklanmaktan çürüyen omuzlarından ve mıncıklanmaktan moraran yanaklarından sual eylemelidir.

(9-1) "Külâhımı kandır" tabirinin şapka giydirilerek medenileştirilmişidir.

(10) Bu beyt mânâsız gibi görünür ise de Frengistan baskısı Burhân-ı Kaatı'a (kati delile) mürâcaat edilirse çözülmesi mümkündür.

[1] Dertli.

(11) Zarûret-i vezn dolayısiyle on beş denilmiştir; yirmi beşe, otuza kadar çıkabilir.

(12) Bu fikir nihayetteki "Fahriyye"de ifade edilmek lâzım gelir idi ise de karışıklığa gelüp buraya girmişdir.

(13) Adam kendisini medh eyleyeceği zaman yorgunluğa filân i'tibâr eylemiyor.

(14) Kendimizi küçük göstermek istediğimize haml olunmaya, Ehibbânın verdiği sıfatdır.

(15) Kemâl-i aczimizden me'mûl değil ise de işbu beyt-i Fârisi âcizane çire-i dest-i mehâremizdir. Bu şerh vâki' olan birkaç istifsâr üzerine yazılmışdır.

(11) Vezin mecburiyeti dolayısıyla on beş denilmiştir; yirmi beşe, otuza kadar çıkabilir.

(12) Bu fikir nihayetteki "Fahriyye"de ifade edilmek lâzım gelir idi ise de karışıklığa gelip buraya girmiştir.

(13) Adam kendisini methedeceği zaman yorgunluğa filân itibar eylemiyor.

(14) Kendimizi küçük göstermek istediğimize bağlanmasın, arkadaşların verdiği sıfattır.

(15) Büyük âcizliğimizden umulacak değilse de işbu Farsça beyit, âcizane noksan elimizin maharetidir. Bu şerh vaki olan birkaç soru üzerine yazılmıştır.

"TERKİB-İ BEND"E ZEYL

Melahat,

Terkib-i Bend'i istedin ben de yazdım, fakat hiçbirisini tanımadığın çocuklar hakkında yazılan bu manzumeleri daha iyi anlaman için ismi geçen ve tavsif edilenlerin ufak birer tasvirlerini yapıyorum.

Mehpâre: Darülfünun Felsefe Fakültesi'nde ve Yüksek Muallim Mektebi'ndedir. Erenköy'den mezundur. Harikulade denilecek derecede iyi bir kızdır. İyiliği, fenalığı bilmediğinden değil; onu yapmadığındandır. Hayırhahlığı[1] nihayetsizdir. Bütün arkadaşları ona, "Bizim melek-i siyânemiz,"[2] derler... Benim tatildeki perişan ahvalimi[3] görerek, "Ben senin ablan olacağım, sen de benim her sözümü dinleyeceksin," dedi. Bana birçok nasihatler etti, ama tabii bende adam olmak kabiliyeti olmadığından...

Nâhid: Darülfünun Felsefe Fakültesi'ndedir, Gelenbevizadelerden ve benim uzaktan akrabamdır. Şimdiye kadar hiçbir erkekte bile tesadüf etmediğim müthiş bir zekâsı vardır... Benim çok iyi arkadaşımdı... Malumun olduğu veçhile sonra en büyük düşmanım oldu... Fakat ben onun düşmanı bir türlü olamadım... Olamıyorum. Olamayacağım...

Sa'diye: Felsefe Fakültesi'nde ve Yüksek Muallim Mektebi'nde idi. Şimdi Fransa'da felsefe tahsil ediyor. Mehpâre kadar iyi ve çok güzel bir kızdır. Benim ablam olmak istemiş ve Mehpâre ile beraber beni adam etmek için bir hayli uğraşmıştı. Hâlâ da mektuplarında bana öyle güzel abla nasihatleri verir ki!..

Belkîs: Eczacı Mektebindedir. Nâhid'in gayet iyi arkadaşıdır. Benim de fevkalade iyi arkadaşımdır. Bütün dertlerimi sonuna kadar dinler, benim için çok uğraşırdı... Zavallı kız iki cami arasında kalmış binamaz[4] gibidir...

[1] Yardımseverliği.

[2] Koruyucu meleğimiz.

[3] Hallerimi.

[4] Namazsız.

Hâlâ daha Nâhid'e söylemek istediğim şeyleri buna yazarım, o da bana acıdığından gidip anlatır... Bari bir faydası olsa!..

Münevver: Darülfünunun Fizik Fakültesi'nde ve Yüksek Muallim Mektebi'ndedir. Bütün yukarıda ismi geçen arkadaşları gibi Erenköyü'nden mezundur. Sakin, çalışkan, çok temiz kalpli ve saf bir kızcağızdır, müthiş kuvvetlidir. Bazen güreş ederdik de nefes aldırmadan bizi yere yuvarlardı.

Ulviye: Bu sene Darülfünun Tabiat Fakültesi'ni ikmal eden fevkâlâde güzel bir kızdır. İsmi geçecek olan Nihal buna âşık olmuş, fakat Ekrem Reşid'le ben bir punduna getirerek daha evvel ahbap olmuştuk. Ben tabii iki üç gün sonra çekilip evime gitmiş ve Ekrem Reşid'i Ulviye ile Nihal'i de hiddetleri ile yalnız bırakmıştım...

Pertev: Yüksek Muallim Mektebi'nde ve Edebiyat Fakültesi'ndedir. Mehpâre'nin erkek olan bir numunesidir... Dünyada bu kadar iyi kalpli, sevimli bir çocuk bulunması melhuz değildir... Ehemmiyetsiz ve kıymetsiz Sabahaddin'e, çocuk addedilen Sabahaddin'e ehemmiyet veren ve ondan birçok şeyler bekleyen, onun ileride birçok şeyler olacağını ümit ve tekrar eden bir adamdır.

Hüseyin Nihal: Aynı mektep ve aynı fakülteden sevgili bir çocuktur. Haşin, sert görünüşü altında altın gibi bir kalbi ve ismi gibi kadın olan bir ruhu vardır... Müthiş Türkçüdür. Kendisine mektepte bu hasletinden dolayı hep "Oğuz Beyi" derdik. Âşık olmayı budalalık telakki eder, fakat âşık olmaktan hiç geri kalmaz...

Orhan: Yüksek Muallim Mektebi'nde ve Edebiyat Fakültesi'ndedir. Bir zamanlar fevkalade güzel şiirler yazardı. Sonra birçok ruhi buhranlarla bunu bıraktı. Şimdi Türk edebiyatı tarihine çalışıyor. Zekâsı emsalsiz, ağır, esrarengiz, kendisini bütün hayatta dört beş kişiden maadasına[1] hakiki hüviyetiyle göstermeyen bir çocuktur... Çok malumatlı ve çok dürüsttür.

Ekrem Reşid: Edebiyat Fakültesi'ndedir. Adana, Sivas ve birçok liseleri dolaşmıştır. Hayat ve sair mecmualarda şiirleri vardır. Vasat zekâlı, santimantal,[2] kadınlara fazla mütemayil[3] bir çocuktur. Beni ilk zamanlarda istihfaf ederdi.[4] Ben de alay için bunları o zaman yazmıştım. Fakat sonraları müthiş sarsıldı... Edebiyat meselelerinde benim saçma fikirlerimi peygamber nasihati gibi bilakaydüşart[5] kabul ederdi... Beni tamamıyla anlamak için bir hayli uğraşmış, kafasını yormuş, sonra bunun imkânsız olduğunu görerek beni olduğum gibi kabul etmişti.

[1] Başkasına.

[2] Duygusal.

[3] Meyilli.

[4] Küçümserdi.

[5] Kayıtsız şartsız.

Münir: Hukuk Fakültesi son sınıfında, Feyz-i Ati'de[1] muallim, Yüksek Muallim Mektebi'nde kütüphane memuru olan bir gençtir. İyi kalpli, temiz olmakla beraber beni fazla hırpalardı... "Ben senin ağabeyinim," dedi, ben de kabul ettim. Fakat benim kabil-i ıslah[2] olmadığımı görerek fena halde kızdı... Hep beni üzecek şeyler yaptı... Ama ayrılırken trene kadar gelerek bana tekrar birçok nasihatler vermekten de fariğ olmadı.[3] Bilhassa Darülfünun'da benim için çalışacağını, "onun" kalbini yumuşatmak belki imkân dahilinde olduğunu da söyledi ki...

Tahsin: Edebiyat Fakültesi'ndedir. Eski edebiyatı gayet mükemmel bilen, birçok gazete ve mecmualarda "Derdmend" imzasıyla tarz-ı atik[4] şiirler yazan candan bir çocuktur... Vakit gazetesinin heyet-i tahririyesindendir.[5] Emsalsiz surette güzel ve tatlı rakı içer. "Topluiğne" imzasıyla yazan Şeyh Nureddin, bu Tahsin, Reşad Nuri, Vâlâ Nureddin ve ben beraberce içki âlemleri yapardık ki burada bir kere olsun yâd etmeden yapamadım... "Darülfünun Hukuk Fakültesi'nde Neşvet isminde bir kıza âşığım," diye kendisini takdim ettiğinden, esassız olan bu aşk Terkib-i Bend'de istihza[6] mevzuu olmuştur.

Terkib-i Bend'in resimsiz ilâvesidir.

Sabahaddin Ali

[1] Bir lise. Bugün Feyziye Mektepleri olarak bilinmektedir.

[2] Islahı mümkün.

[3] Vazgeçmedi.

[4] Eski tarzda.

[5] Yayın kurulundadır.

[6] Alay, iğneleme.

MESNEVİ

Bu izhâr-ı iğbirâr[1]
ve bir nebze ahvâl-i şâir-i itibârdır[2]

Ey yâr-ı kadim-i bi-mürüvvet[3]
Senden edeyim biraz şikâyet

Reddetmek için aratma hiç lâf
Yok sende birazcık olsun insâf

Sen bizden utanma mektubun kes
Biz bekler iken gârib ü bikes[4]

Yaz sonra da bir buçuk sahife
Envâ'-ı bahâne vü lâtife[5]

Benden yana bakma hiç kusûra
Ben burada yabancıyım şuûra

Ünsiyyet[6] edince Avrupa'yla
Sarhoşluğa başladım birayla

Deryâ gibi raksa rağbet ettim
Kızlarla temâsa rağbet ettim

Bir bar köşesinde postumuz var
Birkaç sarı saçlı dostumuz var

Bu tahattur-ı hayât-ı pür-ahenk[7]
ve tezekkür-i çegâne-i çenktir[8]

[1] Dargınlığı açığa vurma.
[2] Şairin itibarının durumudur.
[3] İnsaf göstermeyen kadim yâr.
[4] Garip ve kimsesiz.
[5] Türlü bahane ve latifeyle.
[6] Tanışlık, dostluk.
[7] Ahenk dolu hayatı hatırlamak.

Daldıksa da böyle nev-hayâta[1]
Sed çekmedik eski hatırâta[2]

Gitmez gözümüzden eski demler
Sâzıyla sözüyle bezm-i cemler[3]

Bir yanda şerâb ü mey dururdu
Bir yanda keman ü ney vururdu

Canlar bu tarafta nûş ederdi[4]
Sazlar o tarafta cûş ederdi[5]

Bin şem'a[6] yakardı neşveden[7] cev[8]
Ateş gibi başlayınca peşrev

En neş'eli çeşmi[9] kan kılardı
Hey hey o ne dertli şarkılardı

Gözler dikilip kalırdı hâke[10]
Başlarsa kemençe suzinâke[11]

Bisûd[12] idi zapt-ı eşke[13] ikdâm[14]
Sel gibi hurûş edince[15] hüzzâm[16]

[1] Yeni hayata.
[2] Hatıralara.
[3] Toplanma yerleri.
[4] İçerdi.
[5] Coşardı.
[6] Mum.
[7] Neşeden.
[8] Hava.
[9] Gözü.
[10] Toprağa.
[11] Bir makam.
[12] Faydasız.
[13] Aşkı zaptetmeye.
[14] Gayret etmek.
[15] Coşunca.
[16] Bir makam.

Girdikte terâneler[1] hicâze[2]
Başlardı gönüller ihtizâze[3]

Bir kâm[4] idi bivefa[5] hayattan
Nısfıyye[6] figân ederdi şattan[7]

Bir haz yayılırdı kalb-i zâre[8]
Sazlar koyulunca karcığâre[9]

Yükseldi mi nağme-i ferahnâk[10]
Şevkinden olurdu sineler çâk[11]

Aşk ile ederken âlem efgân[12]
Bir bahse zemin olurdu cânân

Bu galeyan-ı aşk ü sevda[13]
ve bir yanık nevadır[14]

Cânân yine düştü kalb ü hûşe[15]
Tâb[16] kalmadı başka nâme gûşe[17]

---

[1] Nağmeler.
[2] Bir makam.
[3] Titremeye.
[4] Meram alma.
[5] Vefasız.
[6] En kısa ney türü.
[7] Şedaraban makamından.
[8] Ağlayan kalbe.
[9] Bir makam.
[10] Ferahnak makamındaki nağme.
[11] Yarılmış.
[12] Feryat.
[13] Aşkve sevda coşkunluğu.
[14] Bir makam.
[15] Kalbe ve akla.
[16] Kuvvet.
[17] Dinlemeye.

Bahset bana şimdi Mustafa sen
Yalnız o nigâr-ı zulm-eserden[1]

Düşmüş o civâna semt-i râhm[2]
Duydun mu rivâyetin o mâhın

Gezdinse civâr-ı Üsküdar'ı
Hisseylemedin mi bûy-ı yârı[3]

Ol şûh-ı lâtif ü bi-bedelde[4]
Hışmı nigehinde[5] tıgı[6] elde

Her baktığını helâk eden bir
Keşti-i derûnu[7] çâk eden bir

Ummâna tesadüf eyledin mi
Cânâna tesadüf eyledin mi

Gördün mü o mehlikâyı[8] ey dost
Anmaz mı bu bi-nevâyı[9] ey dost

Mecnûnuna iğbirârı çok mu
"Yârin bize bir selâmı yok mu"

Gel gördü isen o nevnihâli[10]
Şerh et ona bendeki bu hâli

Sevdâ-zede oldu kalb-i zârım
Şerh et ona hal-i bi-kararım[11]

[1] Zalim güzelden.
[2] Merhamet semti.
[3] Yârin kokusunu.
[4] Emsalsiz şuh ve latif.
[5] Bakışında.
[6] Kılıcı.
[7] Derinlerdeki gemiyi.
[8] Ay yüzlüyü.
[9] Nasipsizi.
[10] Taze fidanı.
[11] Kararsız halimi.

Şerh et ona iptilâ-yı rûhu[1]
Şerh et ona mesti-i sabûhu[2]

Gönlüm ki bir aşka müptelâdır
Şerh et ona aşk bir belâdır

Şerh et ona çoktur ıstırâbı
Şerh et sitem olmasın cevâbı

Bu bir tarikle[3] istida-i divân-ı
Galip[4] ve bilhassa nazar-ı dikkati[5] câlibdir[6]

Gönlüm yine zübde-i sebûdur[7]
Lâkin sebebi o mah-rûdur[8]

Bir gün bile geçmiyor elemsiz
Bilmem yaşanır mı burda demsiz

Hem dem mütekarrib-i fenâyım[9]
Mihnet-keş-i günc-i inzivâyım[10]

Yalnız burada benimle hem-hâl
Mey bir de Fuzuli-i elem-hâl[11]

Gam ceyşi[12] bana edende savlet[13]
Birkaç gazel eylenir kıraet[14]

[1] Ruhun tutkusunu.
[2] Sarhoşun şarabını.
[3] Yolla.
[4] Galip'in divanından yardım dilenmedir.
[5] Dikkatli bakışı.
[6] Celp eder.
[7] Testilerin en kıymetlisidir.
[8] Ayyüzlüdür.
[9] Yokluğa yaklaşmaktayım.
[10] İnzivaya sığınmış bir çilekeşim.
[11] Elemli Fuzuli.
[12] Ordusu.
[13] Hücum.
[14] Okuma.

Ağlar bana gâh hayâl-i Leyli[1]
Mecnûn beni gâh eder teselli

Bir demdi ki Galib-i sühan-kâr[2]
Olmuştu dahi benimle hem-bâr[3]

Çün[4] şimdi o yâr-i gâre[5] dûrum[6]
Bi-şüphe[7] melûl ü bi-huzûrum[8]

Düştüm yine hüsne[9] iştiyâke[10]
Yok takatim aşktan mezâke[11]

Ey Mustafa etmeyip hiç ihmâl
Derhal bana bir haber et isâl[12]

Bu bir fahriye-i bâlâ-pervaz[13]
ve hudâ-yı lemyezele[14] duâ vü niyâzdır[15]

Destimde[16] kalem bir ejderhâdır
Çün sâhibi sâhib-i dehâdır[17]

Mazi ile azken iştigâli
Nazmetti bu şi'r-i hoş meâli

1 Leyla'nın hayali.
2 Söz sahibi Galip.
3 Aynı yükü taşıyan.
4 Mademki.
5 Mağara arkadaşına.
6 Uzağım.
7 Şüphesiz.
8 Hüzünlü ve huzursuzum.
9 Güzele.
10 Arzuya.
11 Lezzet almaya.
12 Ulaştır.
13 Yüksekten uçan övünme.
14 Ezeli Tanrı'ya.
15 Dua ve niyazdır.
16 Elimde.
17 Deha sahibidir.

Çok görmeyin andaki[1] hatâmı
Başlandığı gündedir hitâmı[2]

Küffâr ile şebb ü rûzum[3]
Lâkin yine zindedir arûzum

Tenzilime[4] etmeyip tenezzül
İnsâf ile eyleyin tahayyül

Hurşid-i cedid-i hâverim[5] ben
Mağrib[6] ile de berâberim ben

Âsârı[7] da zaptedince nûrum
Bir bir sönecek meşâil-i Rûm[8]

Encüm[9] çekilip birer kenâre
Benden edecekler istinâre[10]

Hürmetle nigâh edin[11] uzaktan
Bir mevhibedir[12] bu zât-ı halktan[13]

Bahşetti bana fezâ-i dûru[14]
Bir kıldı tevazûu gurûru

Yok şükrüne çünkü bende takat
Elhamd o hudâya hamd-i bihad[15]

[1] Ondaki.
[2] Sonu.
[3] Gecem gündüzüm.
[4] Alçaltılmama.
[5] Doğu'nun yeni Hurşid'iyim.
[6] Batıyla.
[7] Eserleri.
[8] Rum (Anadolu) meşaleleri.
[9] Yıldızlar.
[10] Aydınlanma.
[11] Bakın.
[12] İhsan.
[13] Yaradanın kendisinden.
[14] Uzakların fezasını.
[15] Sonsuz şükür.

Bu hâtime-i kelâm[1]
ve ehibbâya[2] kısaca selâmdır.

Ummân-ı hâyale[3] daldı hâmem[4]
Bir hayli mutavvel[5] oldu nâmem

Kestim hele burda ben kelâmı
Ahbaplara bolca tut selâmı

Ey Mustafacık senin de mahsûs
Çeşmân-ı lâtifin[6] eylerim bûs[7]

Mektubu unutma gâh ü bi-gâh[8]
Her işte muinin[9] olsun Allah

1973

[1] Sözün sonu.
[2] Arkadaşlara.
[3] Hayal deryasına.
[4] Kalemim.
[5] Ayrıntılı.
[6] Latif gözlerinden.
[7] Öperim.
[8] Vakitli vakitsiz.
[9] Yardımcın.

ŞARKI

-I-

Akrânın içre şöyle bülend[1] eyleriz seni
Her yerde her sebeble pesend[2] eyleriz seni
Zannetme ki esîr-i kemend[3] eyleriz seni
Bir gün gelir ki sabrile bend eyleriz seni

Ahû misâl böyle firâr eylesen de sen
Bizden kaçıp da elleri yâr eylesen de sen
Hem-bezm-i aşkın[4] olmağa âr eylesen de sen
Bir gün gelir ki sabrile bendeyleriz[5] seni

[1] Yüksek, yüce.
[2] Takdir.
[3] Kemende esir.
[4] Aşkın ortağı, eşlikçisi.
[5] Bağlarız.

ŞARKI

-II-

Her ne dem manzûrum[1] ol Nâhîd olur
Bezm-gâh-ı dilde[2] yevm-i îd[3] olur
Sîne âteş, çeşm[4] pür-ümmid[5] olur
Bezm-gâh-ı dilde yevm-i îd olur

İnkıyâd etmez[6] kamu matleblere[7]
Rûzımız[8] eyler tebeddül[9] şeblere[10]
Yâdı geldikçe o şûhun leblere[11]
Bezm-gâh-ı dilde yevm-i îd olur

[1] Gördüğüm.
[2] Gönlün olduğu yerde.
[3] Bayram günü.
[4] Göz.
[5] Ümit dolu.
[6] Boyun eğmez.
[7] Taleplere.
[8] Gündüzümüz.
[9] Dönüşür.
[10] Gecelere.
[11] Dudaklara.

ŞARKI

-III-

Gönülde seyl-i elem[1] seddi bendi aşmıştır
Gözüm tahavvül-i yârı[2] görünce şaşmıştır
Likâ-yı bâkir-i mâha[3] çamur bulaşmıştır
Ne cilvedir ki bu yârim yabancılaşmıştır

O eskiden beridir gerçi hep o âfet idi
Fakat şiârı[4] faziletlerle ülfet[5] idi
Onun bu hâleti hem başka bir letâfet idi
Ne cilvedir ki bu yârim yabancılaşmıştır

Eser mi kalmadı bilmem ki hiç zekâsından
Ki yüz çevirdi bu Mecnûn-ı binevâsından[6]
Hicâb eder[7] gönül artık bu ibtilâsından[8]
Ne cilvedir ki bu yârim yabancılaşmıştır

[1] Elem seli.
[2] Yârin değişimini.
[3] Ay gibi temiz yüze.
[4] Âdeti.
[5] Dostluk.
[6] Nasipsiz Mecnun'undan.
[7] Utanır.
[8] Tutkusundan.

ŞARKI

-IV-

Geçer pîş-i hayâlimden[1] hayâtım âba[2] baktıkça
Seni yâd eylerim âba düşen mehtâba baktıkça
Belâ-yı ibtilâyı[3] anlarım girdâba baktıkça
Seni yâd eylerim âba düşen mehtâba baktıkça

Elin 'atşın eder teskin benim bağrım yakar sular
Senin tek bi-vefâdır[4] durmadan lâkayd akar sular
Bana çeşmin[5] gibi muzlim[6] nazarlarla bakar sular
Seni yâd eylerim âba düşen mehtâba baktıkça

[1] Hayalimin önünden.
[2] Suya.
[3] Belaya iptila olanı.
[4] Vefasızdır.
[5] Gözlerin.
[6] Karanlık.

DAÜSSILA

Pertev ve şürekâsına

Bugün de Potsdam'dan süzerken Potsdam'ı,
Yaktı yine içimi kimsesizliğin gamı.
Gözlerim inhinâsız[1] uzayan caddelerde,
Dedim: Bu soğuk şehir nerde, İstanbul nerde?..
Ve istedim birazcık size de dert yanmağı,
Hayâlen memlekete doğru bir uzanmağı...

Burda her şey: Şehirler ve insanlar nursuzdur;
Alamanlar, âdeta besili bir domuzdur.
Sokaklar saatlerce uzanır bükülmeden
Alamanlar dolaşır üzerinde gülmeden...

Burda tebessümün de günü, saati vardır;
Dükkânlar hep bir çeşit, evler hep bir karârdır...
Gerçi bizim evlerden temizse de sokaklar,
Süslese de muhteşem meydanlarını taklar;
Ne yıkık surlar gibi bu şehrin bir süsü var
Ne de –ah sormayınız– ne de bir köprüsü var...
Köprü bende bulmuştu serserinin hasını,
Şimdi hatırlamaz mı eski âşinâsını?..
İlk ışık belirmeden karşıki tepelerde,
Az mı gözümü açtım ıslak kanepelerde?..
Yorgundum, uykusuzdum, paraca tamtakırdım...
Ben orda bir simide bir ceket bırakırdım...
Gezerdim Samatya'da, Langa'da, Etyemez'de...
Çoktu tel örgüleri tırmanarak girdiğim,
Uykuyu kimsesiz bir bahçede kestirdiğim...
Fakat yine herkese neşeli görünürdüm,
Çünkü hürdüm, uçan kuşlardan daha hürdüm...

Köprü gerçi soğuktur, yattığım duba katı...
Bana bunlar hoş gelir... Size verdim rahatı...
Ey Langa bostanında gecelediğim demler...
Ve, ey şimdi gâvurca hecelediğim demler...
İçim büsbütün sızlar hatırlarsam Yozgat'ı:

[1] Eğimsiz.

Damağımdadır içki âlemlerinin tadı...
Soğuk yüzümü yakar, kar dizboyu olurdu;
Yine gözümde tüten imamsuyu olurdu...
Sürüklerdim yampiri sokaklarda mesleri;
Meyhanede okurdum yazdığım nefesleri...
İstemezdim odamda oturup sıkılmağı,
Âdet ettim her gece sokakta yıkılmağı,
Bu cesareti yalnız insana rakı verir.
Kendini sıcak, kara şöyle bırakıverir,
Kar üstümü örterken ben orda gecelerdim,
Ne de ılık bu akşam yattığım yatak derdim.

Bu hâtıralar artık benden uzaklaşıyor,
Deli gönül, muntazam bir vücudu taşıyor...
Bir zamanlar bir pula satarken kâinâtı,
Kendi elimle ittim bu kaygısız hayâtı...
Gitmeğe alışmışken ben herkesin dikine,
Enayi gibi geldim Frenk memâlikine,

Taşıyın şimdi benim gibi avanakları
Ey birbirinden nursuz Potsdam sokakları.

Mektuplar

15 Şubat 1935

Sevgili Nişanlım Aliye,

Bayramdan birkaç gün evvel bir kitabımı göndermiştim. Oradaki hikâyeleri okuyup nasıl bulduğunu bana yazarsan çok sevinirim. Bundan evvel çıkan *Dağlar ve Rüzgâr* diye bir de şiir kitabım vardı, fakat ben de hiç mevcudu olmadığı için gönderemedim. Tedarik eder etmez yollarım.

Göndermiş olduğun resim fevkalade idi. Yengeme gelen renkli resmi de gördüm. Bana bir tane de renkli resim yollarsan şimdiden teşekkür ederim.

Nikâh muamelesini ben burada yaptırmak fikrindeyim. Sizin Kadıköy'e gidip gelmenizin güç olacağını düşündüm. Bir buçuk ay kadar sonra İstanbul'a geldiğim zaman her şey itmam edilmiş[1] olur.

Annene, babana, kardeşine ve sana hürmetlerimi yollar, uzun mektubunu beklerim.

Sabahattin Ali

Adresim:
Sabahattin Ali
Maarif Vekâleti Neşriyat Mümeyyizliği[2]
Ankara

[1] Tamamlanmış.

[2] Eğitim Bakanlığı Yayın Memurluğu

28 Şubat 1935

Herkeslerden Sevgili Aliye,

İnsanların hepsi bir değildir. Senin anlattığın Selma'nın nikâhlısı gibi insanlar da bulunur, "Viyolonsel"[1] hikâyesindeki gibi insanlar da... Ben kendim iyi insan olmayı isterim, fakat kötü olanlara da hayretle bakmam. Hatta kızmam bile, ancak kötülükleri bana taalluk ederse[2] kendimi müdafaa ederim. Şunu esas olarak kabul etmeliyiz ki insanların hemen ekserisi yalnız kendilerini düşünürler. Dünyadaki bütün felaketlerin, uygunsuzlukların, bayağılıkların sebebi işte bu her şeyden evvel kendini düşünmek illetidir. İlk bakışta insana bir kurnazlık ve akıllılık gibi görünen bu hal, hakikatte aptallıktır. Çünkü dünyada bir insanın başka bir insanın yardım ve alakasına muhtaç olmadan yaşaması mümkün olamayacağına, hatta en kötü hayvanlarda bile birbirlerine yardım hissi mevcut bulunduğuna göre, sadece kendini düşünmek ve başkalarının da böyle yapmasını istemek kendi kendisinin kuyusunu kazmaktır. İnsan başkalarına yardım ettiği, başkalarını sevdiği kadar yükselir. Dünyada hayatın bir tek mânâsı varsa o da sevmektir. Hatta mukabele edilmesini bile beklemeden sadece sevmek. Başka bir insanı bahtiyar edebilmek, kendini bahtiyar edebilmekten daha güç fakat daha insancadır. Bugün böyle düşünenlere saf, hatta enayi derler. Fakat ne derlerse desinler, biz kalbimizin ve kafamızın doğru bulduğu şeyleri etrafın ne dediğine bakmadan yapmalıyız. Hayatta en büyük vazife ve saadet olarak şunu almak lazımdır: Bize yakın ve uzak bütün insanlara yardım etmek, bütün insanların iyiliğine çalışmak... Aliye, benim altın kalpli Aliye'ciğim, bu hususlarda ne kadar beraber olduğumuzu bilerek sana bunları yazıyorum. Mektupların senin göğsünde ne kadar temiz ve insan bir kalbin çarptığını bana gösteriyor, bu kalp bundan böyle benimki ile beraber çarpacağı için dünyanın en bahtiyar insanıyım.

Mektubunu bekler, güzel gözlerinden hasretle öperim.

Sabahattin Ali

[1] Sabahattin Ali'nin Değirmen kitabında yer alan bir öykü.

[2] İlişirse.

20 Mart 1935
Ankara

Çok Sevgili Aliye,

Uzunca mektubunu aldım. Hikâyelerimin seni bu kadar bana yakınlaştırabildiğini görünce onları daha çok sever oldum. Bu sefer bir de şiir kitabı gönderiyorum. İçindeki yazılar kısmen felaket zamanlarımın mahsulüdür, kısmen de onu takip eden heyecanlı devreleri yâd ettirir. Bundan sonra, senin tatlı arkadaşlığının bana daha az meyus,[1] daha neşeli yazılar yazdıracağını sanıyorum.

İlk samimi mektubu yazan sen olduğun için hem utanıyor hem seni kıskanıyorum. Bu, ben olmak isterdim. Sen daha açık ve güzel hareket ettin. Satırların arasında kendini gösteren samimi heyecan beni çok mütehassis etti[2] ve mektubunu belki on defa tekrar tekrar okudum. Hakikaten anlaşmak gayet mühim meseledir ve sen, ihtimal, içinde gizli bir anlaşmamak korkusuyla üzülüyorken, bu hikâyeler sana benim içimi gösterip anlaşabileceğimizi, yakın olduğumuzu ispat edince derhal kaleme sarıldın, bütün teklif ve merasimi, bütün suni nezaketleri bir tarafa bırakıp bana içini döktün. Bunun için sana ne kadar çok teşekkür etsem, ne kadar minnettar olsam azdır. Senden hikâyelerim hakkında teker teker fikirlerini yazmanı isterim. Şiirleri nasıl bulduğunu da yaz. Sonra bana kendinden, her günkü hayatından, hislerinden bahseden uzun mektuplar yaz. Hemen yaz.

Gözlerinden binlerce defa hasretle öperim sevgili Aliye'ciğim.

Sabahattin Ali

[1] Kederli.

[2] Duygulandırdı.

25 Mart 1935

Benim Sevgili Aliye'm,

Mektubunu aldım. "Ben fena kız değilim, senin meyus[1] olmayıp saadetin için hayatımı şimdi fedaya hazırım!" diyorsun. Aliye, bana böyle şeyler yazma... Sonra, ben sana deli gibi âşık olurum. Senin ne iyi kız olduğunu biliyorum. Muhakkak ki hayatımda yaptığım ve yapabileceğim en iyi iş seninle hayatımı birleştirmek oldu. Bundan sonra ne diye kederli ve üzüntülü şeyler yazalım... İkimiz de yalnız neşeden ibaret mektuplar yazmalıyız. Mektubundaki, "Beni istediğim kadar sevmezsen ölürüm," cümlesini belki elli defa okudum. Ah Aliye, seni isteyebileceğinden çok seveceğim. Benim nasıl sevebileceğimi göreceksin... İçim şimdiden İstanbul'a gelmek, seni görmek iştiyakıyla dolu... Şiir kitabının sonlarındaki yazıları kıskanma. Hiçbir zaman dolmamış olan boş gönlümün sesleridir onlar. Sen benim bütün kafamı ve ruhumu doldurduğun zaman bak neler yazacağım. Sana bu mektupla beraber bir şiir gönderiyorum. Bu şiir bütün mazim ile alakamı kestiğime alamettir. Yeni bir hayata, aydınlık, sevgi ve fedakârlık dolu bir hayata atılmak üzere olduğumu biliyorum. Asıl senin için fedakârlık yapmak bana en büyük saadeti verecektir. Yalnız senin için yaşamak, hayatımdan senden başka her şeyi silip atmak istiyorum. Fikirlerimi, gayeleri seninle paylaşmak, doğru bulduğumuz şeylere beraber inanmak istiyorum.

Etrafın seni sıktığı zaman kitap oku... Ben şimdiye kadar her şeyden çok kitaplarımı severdim. Bundan sonra her şeyden çok seni seveceğim ve kitapları beraber seveceğiz. İnsan muhitin bayağı, mânâsız, soğuk tesirlerinden kurtulmak istediği zaman yalnız okumak fayda verir. Bana en felaketli günlerimde kitaplarım arkadaş olmuştu. Fakat bu yetmiyor. Şiirlerimde de gördün ki kitaplara rağmen çok ıstırap çektim. Çünkü candan bir insanım yoktu. Sen benim yarım kalan tarafımı ikmal edeceksin.[2]

Seni şimdiden çılgın gibi sevmeye başladığımı hissediyorum. Yazacağını söylediğin birçok şeylerden bahseden mektubunu beklerim. Derhal yaz. Uzun, çok uzun şeyler yaz...

Seni hasretle kucaklarım benim birtanecik Aliye'm...

Sabahattin Ali

[1] Kederli.

[2] Tamamlayacaksın.

26 Mart 1935

Sevgili Aliye'm,

Mektubunu ve kâğıtları, renkli resmi aldım. Çok teşekkür ederim. Yengemler vasıtasıyla gönderdiğin güzel yeleğe çok teşekkürler. Yalnız nüfus tezkeresini göndermeyi unutmuşsunuz. Bu mektubu alır almaz derhal postaya veriniz ki Perşembe günü bana gelmiş bulunsun ve hemen o gün muamele başlasın, ondan sonra da ben yine size yazarım, Kadıköy Nüfus Dairesi'nin çabuk cevap vermesini temin edersiniz.

Küçük resim öyle gözümü yumup bakacak gibi fena değildi. Sen en fena resimde bile güzelsin Aliye. Sen her zaman herkesten güzelsin.

Kâğıtların muamelesi her yerde çok üzücü. Ne yapalım, bütün bu muamelelerin yapılması lazım. Artık sana kavuşacağım günü beklemekten başka bir şey yaptığım yok. Nikâh dairesindeki komik şeylere ve memurun sana söylediklerine ben de güldüm. Doğrusu, dünyada rahat yaşamak için aptal olmak lazım. Fakat aptal olmaktansa biraz daha rahatsız yaşamak daha iyidir bence... Bilmem sen ne dersin...

Hemen cevap yazmanı bekler, hasretle güzel gözlerinden öperim Aliye'ciğim.

Sabahattin Ali

31 Mart 1935

Benim Aliye'm,

Mektubunu ve nüfus tezkeresini aldım. Eski tezkere olduğu için kabul etmek istemediler. Sonra birisi tanıdık çıktı, aldı, muameleyi yaptı ve birkaç gün zarfında değiştirmek şartıyla bana verdi. Ben de hemen gönderiyorum. Siz çabucak değiştirir ve yenisini bana yollarsınız. Bundan maada Kadıköy Evlenme Memurluğu'na 167/449 numara ve Kadıköy Nüfus Memurluğu'na 167/450 numara ile yazıldı. Buralardan işin çabuk çıkarılması için takip edilirse iyi olur.

Bu gibi işler beni hiç üzmez: Çünkü sana ait işlerdir. Bu can sıkıcı kırtasiyeciliğin bizi birleştirmek için olduğunu düşündükçe can sıkıntısı filan kalmıyor. Sana ait olan her şey gibi bu da bana güzel geliyor.

Hikâyelerimden bahsedecektin? Teker teker nasıl bulduğunu yazmanı istiyorum. Ben his itibarıyla birinci kısımdakileri, fikir itibarıyla birinci kısımdakileri beğenirim. Sondaki "Komik-i Şehir" hikâyesi de, bizim zavallı Anadolu'muzun zavallı insanlarını gösterdiği için hoşuma gider.

Gönderdiğin sümbüllerden bir kısmını yengem bana vermiş ve senin sümbülü çok sevdiğini söylemişti. Onları, tıpkı seni koklar gibi kokladım ve göğsümde taşıdım.

Sonsuz selamlar ve sevgiler, benim bir tanecik nişanlım...

Sabahattin Ali

3 Nisan 1935
Ankara

Çok Sevgili Aliye,

Sana neler yazayım ki sen neşe içinde yüzesin. Ben neşeyi senden öğreneceğim. Hayat ve felaketler beni o kadar gülmekten ve neşeden uzaklaştırdı ki kendimi, senin getirdiğin bu saadet dünyası içinde bile şaşkınlıktan kurtaramıyorum. O kadar talihin kahrına uğramışım ki hayatta bana da mesut olmak nasip olabileceğine inanamayacağım geliyor. Evde iki resmini de karşıma alarak saatlerce bakıyorum ve saadet beni âdeta sarhoş ediyor. Sevinçten ağlamak istiyorum. Ben son zamanlarda her şeyden ümidimi kesmiş, kendimi gülen, oynayan hayattan ayırarak birkaç türlü kitabın arasına atmış bulunuyordum. Sen bu karanlık ömrümün içine bir sevinç ışığı gibi, kurumaya yüz tutan ekinlere can veren bir nisan yağmuru gibi birdenbire geldin. Ben bu kadar bol hayat ve saadet yağmuru altında kendimi unutmuş gibiyim. Şimdi ömrümün bir tek gayesi var: Bir gün evvel sana kavuşmak, seni kollarımın arasına almak, güzel, temiz yüzüne saatlerce, senelerce hiç doymadan bakmak. Ancak o zaman tam neşeli, senin istediğin gibi neşeli olabileceğim. Senden ayrı, senden uzak bulunurken benden nasıl neşeli şeyler istiyorsun?

Bana yaz Aliye'ciğim. Sayfalarca mektuplar yaz. Her şeyden, hayattan, insanlardan, bahardan, kendinden bahset. Asıl sen bana neşe ver... Ben buna muhtacım.

Seni binlerce defa kucaklar, güzel gözlerinden, dudaklarından öperim.

Sabahattin Ali

7 Nisan 1935
Ankara

Çok Sevgili Aliye,

Nüfus tezkeresini ve mektubunu aldım. İşlerin çabuk olup bitmesi için ben burada uğraşırım. Siz de eliniz düştükçe orada arkasını arayınız. Bu mektubun nedense çok hüzünlü idi. Bahar, insanlara yaşamak neşesi veren bir mevsimdir. Ankara'da bahar olmadığı için ne kadar üzülüyorum bilsen. Önümüzdeki ay başında muhakkak İstanbul'a gelmek istiyorum. (Galiba askerlikten yakamı sıyıracağım, o zaman kavuşacağımız günleri daha çok yaklaştırmış oluruz.) Geldiğim zaman göreceksin, seni neşelendirmeye, sana tatlı günler yaşatmaya ne kadar çalışacağım. Bütün hayatım müddetince senin yüzünde en ufak bir keder buruşuğu olmasını bile istemem. Biz mademki bahtiyar olmak, hayatta bir zevk bulmak ve birbirimizi mesut etmek istiyoruz, artık mektuplarımızdan ve sözlerimizden kederli şeyleri atmalıyız. Şimdiye kadar neşeli şeyler görmüş olmasak bile bundan sonra göreceğiz. Sonra öyle, "Ben resimdeki gibi güzel değilim," diye yazma. Sen benim için her halinle güzelsin. Seni her halinle seveceğimden bir an bile şüphe etmeni istemem. Bunu mektubun başına yazacaktım, fakat mektubunda böyle şeyler bulunduğunun cezası olarak sona bıraktım. Hem ben de öyle resimde göründüğü gibi kerli ferli bir adam değilim, kısacık boylu, ak saçlı bir yarı ihtiyarım. Yaşımın yirmi sekiz olması bir şey ifade etmez, dertli seneler beni belki kırk yaşına gelmiş kadar ihtiyarlattılar. Senin cildin iyi kremler kullanarak güzelleşir, fakat benim kayıp olan senelerimin geri gelmesine imkân yok. Ben de bunları oraya geldiğim zaman sukutuhayale uğramayasın diye yazıyorum. Bundan sonra hep neşeli mektuplar yazacağız, değil mi?

Binlerce defa gözlerinden, dudaklarından öperim sevgilim.

Sabahattin Ali

11 Nisan 1935

Benim Sevgili Aliye'm,

Bu son mektubunun ne kadar hoşuma gittiğini tasavvur edemezsin. Yazarken hava bulutlu idi, diyorsun ama belli ki senin için güneşli imiş. Ne güzel, ne tatlı anlatıyorsun. Yalnız, mektepte hoş bir ceza aldığından bahseden hikâyeyi yarım bırakmışsın? Nedir bu hikâye?.. Senin mektepten ayrıldıktan sonraki hüznünü gayet iyi anlıyorum. İnsan alıştığı, güzel bulduğu, kendine yakın bulduğu yerlerden ayrılırken sanki vücudunun bir kısmını orada bırakıyormuş gibi üzülür. Ben Konya'da muallim iken İstanbul'dan bir üniversite grubu geldi. Hep eski arkadaşlarımdı. Adana'ya gidiyorlardı. Beni de beraber aldılar. Bir hafta Adana, Mersin ve Tarsus'ta dolaştık, eski talebelik günlerimi, kahkaha ve neşe içinde, tekrar yaşadım. Bu bir haftadan sonra tekrar Konya'ya gelerek harap bir mektepte ter ve kir kokan çocuklara Almanca öğretmek bana o kadar fena geldi ki belki on beş yirmi gün yüzüm gülmedi. Mamafih neşe insanın içinde bulunduktan sonra, hayat onu ne kadar meydana çıkmaktan men etse, ne kadar boğmaya çalışsa yine ilk fırsatta kendini gösterir. Yazılarından anlıyorum ki sen de ilk fırsatta adamakıllı neşeli olmaya çok müstaitsin.[1] Yalnız bir saadeti, hatta icap ederse zorla almasını bilelim. Benim ay ışığını ne kadar sevdiğimi bilemezsin. Mehtaplı gecelerde yalnız başıma gezmek kadar hoşuma giden şey yoktur. Yalnız, bilmem dikkat ettin mi, mehtap insana daima bir arkadaş aratır. Mehtap altında ağır ağır giderken yanımda benim gibi hiç sesini çıkarmadan, hiç konuşmadan yürüyecek ve bu gümüş ışıkları yavaş yavaş içecek bir arkadaş ararım. Mayısın beş veya altısında İstanbul'a gelmek niyetindeyim, o zaman mehtap da başlayacak. Beraber gezeriz. Hemen mektubunu bekler, hasretle seni kucaklar ve dudaklarından öperim.

Sabahattin Ali

[1] Kabiliyetlisin.

15 Nisan 1935

Dünyada Herkesten ve Her Şeyden Çok Sevdiğim Aliye,

Uzun ve güzel mektubunu aldım. Yazarken sanki mazinin tatlı saatlerini de yaşamış gibisin. Benim kendi mektep hayatım da gözümün önüne geldi. Fakat benim talebeliğim pek hoş değildi, hiç sevdiğim arkadaşım yoktu, etrafımda hep mânâsız ve aptal çocuklar vardı, çok sıkılırdım. Yalnız Darülfünun'da okuyan birkaç arkadaşım vardı, bunlarla pek ahbaptım ve hep onlarla gezerdim. Benim talebeliğimin en güzel tarafı Almanya'daki tahsil hayatımdır. Fakat döneli dört seneyi geçtiği için artık uzak bir hayal oldu hepsi... Şimdi gözlerim arkada değil, ileride, geçen güzel günleri değil, gelecek güzel günleri düşünüyorum. Sana bir de müjdem var: Benim askerliğim şimdilik kaldı, en aşağı bir sene yakamı sıyırdım. Salih Amcam ısrar etti, gelecek sene büsbütün kurtulacağım galiba... Bunun için artık birleşmemiz bir zaman meselesi oldu. Aliye'ciğim, benim niyetim şöyle: Bu önümüzdeki mayıs ayının beşinde veya onunda İstanbul'a gelip derhal nikâh yapmak ve beraberce Ankara'ya dönmek... Yengemler de bunu en muvafığı[1] buldular. Buraya gelince yengemlerde ufak bir eğlenti yapacağız, sonra da evimize... Evimiz deyince gözünde büyütme... Ancak içine girilebilecek kadar döşenmiş, birkaç sandalye ve bir masadan ibaret bir yer... Diğer eşyaları alacaktım, seninle beraber intihap etmek[2] için vazgeçtim. İstedim ki beraber oturacağımız yuvamızın her eşyasını beraber alalım. Sonra sana açık söylemekte beis yok, vaziyetimi ancak dört beş ay evvel düzelttiğim için birdenbire masraflara girmeye de muktedir değildim. Bu tasavvurlarımda bana iştirak edeceğini ümit ediyorum. Bir gün evvel sana kavuşmak arzusuyla içim tutuşmaktadır ve herkesi tesiri altına alan bir sürü mânâsız anane ve merasime tabi olmakta bence mânâ yoktur. İki insanın hayatlarını birleştirmesinde en ehemmiyetli nokta, birbirlerini sevmeleri ve hüsnüniyet[3] sahibi olmalarıdır. Sen şimdiden Ankara seyahatine hazırlan. Azami bir ay sonra buradayız. Hazırlanacak da bir şey yok ya, ben seni olduğun gibi kucaklayıp trene getireceğim... Yengem senden şikâyet ediyor ve kendilerine

[1] Uygunu.

[2] Seçmek.

[3] İyi niyet.

mektup yazmadığın için darıldığını söylüyor, bana yazdığın mektubun içine hiç olmazsa birkaç satırlık bir kâğıt koy. Bizi birleştiren, bize bu büyük saadeti veren onlardır, değil mi?

Gönderdiğin resim çok güzeldi. Sen istediğin kadar, "Ben güzel değilim," diye yaz, benim için dünyanın en güzel ve sevgili kadınısın. Bilemezsin, şu on beş yirmi günü nasıl sabırsızlıkla bekliyorum. Aklımdan hemen trene binip gelmek bile geçiyor. Sen de beni görmek istiyor musun Aliye, hemen cevap ver, sen de bana kavuşmak istediğini yaz, beni beklediğini söyle.

Gözlerinden, yanaklarından, dudaklarından binlerce defa öperim sevgili nişanlım.

Sabahattin Ali

20 Nisan 1935

Çok Sevgili Aliye'ciğim,

Ben de senin mektubunu alınca sevincimden yerimden sıçrayacaktım. Demek artık birleşmemiz bir gün meselesi oldu. Beni düşündüğünü gösteren satırların kalbimin sana karşı olan bağlarını bir kat daha kuvvetlendirdi. Benim için dünyada her şey sensin. Bunun için benim de her şeyim senindir. İlk günlerde pek lüks yaşamasak bile muhakkak ki seni dünyanın en mesut insanı yapmak için her şeyi yapacağım. Çünkü sen sevgin ile beni dünyada erişilebilecek saadetlerin en büyüğüne eriştirdin. Mademki annen istiyor, tabii seni gelin kıyafetinde görecektir. Bunu ben de isterim. Ben ay başında sana gelinlik kumaşı yollarım, orada vücuduna göre diktirir ve hazırlatırsın. Ben İstanbul'da dört beş günden fazla kalamayacağım için bunların önceden tamamlanması daha iyi olur. Sonra ben gelirim, resmi işleri hallederiz, olur biter. Mayıs ortalarında her halde gelmek istiyorum. O zaman mehtap da olacak, seninle ay ışığı altında yalnızca dolaşmayı o kadar istiyorum ki... "Gözlerimi kapadığım zaman senin hayalini görüyorum..." diyorsun. Ah Aliye, ben gözlerim açıkken bile hep seni görüyorum. Her şeyde senin hayaline tesadüf ediyorum. Bir sene filan beklemek icap etse ne yapacaktım, nasıl dayanacaktım bilmem. Bana bir daha yüzündeki çillerden filan bahsetme... Bu hususta fikrimi evvelce de yazmıştım: Ne olursa olsun, sen benim için dünyanın en güzel, en sevimli, en iyi kalpli mahlukusun.

Yengem sana sahiden darılmış filan değildi. Beni kızdırmak için sitem eder göründü. O seni çok sever, sana darılır mı hiç?..

Derhal mektubunu bekliyorum. Bana verdiğin saadetlerden dolayı sana sonsuz teşekkürler. Yüzünden, saçlarından, dudaklarından hasretle, binlerce defa öperim sevgilim.

Sabahattin Ali

Sana bir de üç dört sene evvel Aydın'da iken çektirdiğim resmimi yolluyorum. O zaman daha zayıftım.

S.A.

22 Nisan 1935

Çok Sevgili Aliye'm,

Mektubunu ve resmini aldım. Sana çok teşekkür ederim. Resim fevkalade idi ve görülüyor ki sen, imkânlara malik olduğun zaman gayet güzel gülebileceksin. Ben seni hayatın müddetince güldürmeyi vazife telakki ederim. Sana Almanca öğretmek benim de emelimdir. Müşterek bildiğimiz bir lisanda kitaplar okumayı ne kadar isterdim. Sana gönderdiğim resimdeki kitaplar maalesef hep Almancadır, fakat bundan sonra her ay bir sürü de Türkçe kitap alırız, beraber okuruz. Yörük kıyafetindeki resme dikkat ettim, o kadar güzel ve tabii bir oturuşun, öyle harikulade bir gülüşün var ki seni derhal kollarımın arasına almak arzusuna kapıldım. Sen eski fena günlerin bütün acı hatıralarını kafandan at, yalnız ileriye, gelecek günlere bak, yalnız onların güzel olmasını isteyelim, üst tarafı umurumuzda olmasın...

Kadıköy Nikâh Memurluğu hâlâ daha kâğıtları göndermemiş, yalnız bunları bekliyoruz. Sonra üç tane de vesikalık fotoğraf gönderiniz. Ben buradan izin kâğıtlarını alıp doğru İstanbul'a hareket ederim.

Seni hasretle kucaklar, binlerce defa güzel dudaklarından öperim.

Sabahattin Ali

27 Nisan 1935

Çok Sevgili Aliye,

Mektubunu aldım. Gelinlik elbisesi kumaşını gönderme diyorsun, ben burada yaptırıp elbiseyi beraber mi getireyim, (bu takdirde ölçü olmadan dikilebilir mi?), yoksa nikâhtan sonra beraber buraya geldiğimiz zaman mı diktiririz ve amcamlarda yapacağımız çayda giyersin? Benim aklım böyle şeylere hiç ermediği için bunları soruyorum. Herhalde ölçüsüz elbise dikilemeyeceğine göre geldiğimiz zaman burada diktireceğiz. Ne yapalım, mademki annen razı ve mademki seni telli duvaklı görmekte muhakkak ısrar etmiyor, biz de öyle yaparız. Bir gün elbette bize misafir gelir, o zaman seni tekrar gelin gibi süsleriz, annene gösteririz. Olur biter. İstanbul'a geldiğim zaman bana surat asacağını şimdiden söylüyorsun. Çok üzüldüm. Mamafih büyüklerin yanında tabii yalnız olduğumuz zamanki gibi serbest hareket edemeyiz. Mamafih yalnız kalacağımız ve bütün serbestliğimizle gülüp neşeleneceğimiz zamanlar da gelecektir. Köylü kıyafetindeki resmine bakmaya doyamıyorum. Her gece başucumda duruyor, ona bakarak uyuyorum. Ben dünyada bu kadar güzel gülen, güldüğü zaman bu kadar güzel olan insan görmedim.

Bana uzun mektup yaz. Seni kucaklar, güzel gözlerinden, dudaklarından öperim.

Sabahattin Ali

İstanbul'a geleceğim günü ayrıca bildiririm.

S.A.

30 Nisan 1935

Benim Dünyalar Kadar Sevgili Aliye'm,

Mektubunu aldım. Derhal işimi bırakarak Yenişehir'e yengemlere gittim. Orada mesele anlaşıldı. Yengemin hali malum, şimdi parlar, şimdi söner, geçen cuma günü de otururken aklına gelmiş, "Biz Sabahattin ile böyle böyle karar verdik, Aliye de bunlara muvafakat etmiş,[1] fakat acaba annesi ne diyecek, bize kalbi kırılmaz mı?" diye bir mektup yazmış. Bütün kabahati, sanki hiç onlara haber vermeden hareket etmişiz gibi bize yüklemiş. Ben senin mektubunu alınca deli gibi oldum. Senin bir dakika bile üzülmeni istemem, benim canım Aliye'm, senin azıcık canının sıkıldığını bile istemem. Yengem yüzgörümlüğü olmayacağından ve diğer şeylerden annenin haberi olmadığını duyunca memnun oldu. Onlar seni bu kadar senedir tanıdıkları halde benim kadar tanımıyorlar; ileride söz olur, "Vaat ettiniz de yapmadınız," diyen bulunur diye düşünmüşler... Böyle bir şeyi akla getirmek bile mânâsızdır. Ve ben seni, hiçbir zaman boş bir dört duvar arasına alıp getirecek değilim. İçine girilecek bir evimiz olacağı gibi, günden güne de onu süsleyip zenginleştireceğiz. Mesela şimdilik oturma odamızda kadife kanepe takımı olmayacak da somyalı bir sedir ile dört iskemle ve masa bulunacak. Yatak odamızda aynalı dolap yerine duvarda küçük yuvarlak ayna olacak. Kristal takımlarımız olmayacak ama herhalde iki misafire de yetecek tabak çatal da bulunacak. Bunları hep yengemlerle kararlaştırdık. Sen ne dersin? Bak, yengemin yanında yazdığım kâğıdı sana gönderiyorum. Altına da birkaç satır ona yazdırdım ki onlarla tamamen mutabık olduğumuza dair sana da kanaat gelsin. Buraya gelince sakın kulaklarımı çekmeye kalkma. Biz birbirimize en küçük bir sitem bile yapmadan ihtiyar olacağız. Düşün ki ben, aramızda ağırca bir laf geçen bir insanla bir daha yüz yüze bakışamam. Yengem senin de böyle olduğunu söylüyor. Seni daha şimdiden ne kadar kendime yakın buluyorum, ne kadar seviyorum tasavvur edemezsin, ama sakın böyle telaşlara düşüp üzülme. Emin ol ki ben seni veya başka birini darıltacak, üzecek hiçbir şey yapmam. Hep yengemin telaşçılığı... Sonra, kabahati ne diye hep sana yükleyeyim? Yalnız yüzgörümlüğü istemediğini söylemiştim. Ben elimde olduktan sonra seni dünyanın en iyi yaşayan kadını

[1] Onay vermiş.

yapmak isterim ve yapacağım. İşte sevgili Aliye'm, seni ve beni bu kadar üzen o mektubu yırt at ve bu vakayı olmamış farz et. Annene de tabii bir şey söylemezsin. Bir gün annen bize gelir de evimizi görürse istediğinden güzel bulacak ve memnun olacaktır. Her şeye küçükten başlanır. Burada bir apartmanın üst katını kiraladım. Bütün Ankara'yı gören bir balkonu, güneş sabahları içine dolan bir yatak odası var. Bir de oturma odası, mutfak ve sandık odası var. Suyu, elektriği de içinde. Geldiğin zaman bak ne kadar hoşuna gidecek. Bana beni üzüntüye düşürmeyecek mektuplar yaz. Dudaklarından binlerce defa öperim.

Sabahattin Ali

[tarihsiz]

Aliye,

Yengem annene ilk yazdığı mektupta birçok şeyler yapacağımdan bahsetmiş; şimdi o kadar uzun masraflara girmeye vaziyetim müsait olmadığı için daha basit bir şekilde oda döşemeye ve daha az masraflı merasimler yapmaya karar vermiştik, çünkü askerliğimi tecil ettirip hemen birleşmemizi kararlaştırınca birçok hazırlıklardan sarfınazar etmeye[1] mecbur olduk. Fakat hiçbir zaman hiçbir şey yapmamayı aklımdan geçirmiş değilim. İnsanca bir evimiz ve kendimize göre de bir merasim yapılmasını tabii isterim. Yengem bu vaziyet karşısında ilk yazdığı mektuba nazaran yalancı çıkmak vaziyetinde kalmamak için o mektubu yazmış. Yoksa, bizim ikimizin kararlaştırdığımız makul şekle muhalif değildirler. Benim vaziyetimi herkesten iyi onlar bildiği için başka türlü olmasına da imkân yoktur. Hiçbir zaman yengemleri darıltmak istemeyeceğimiz tabiidir. Bundan emin olabilirsin, hatta bu mektubu yengemin yanında yazıyorum. Üzülecek hiçbir şey yoktur. Her hususta yengemlerle mutabıkız.

Sabahattin Ali

Kızım Aliye,

Seni bir an evvel bekliyoruz, gözlerinden öperim. Annene babana selam.
Hayrünnisa

[1] Vazgeçmeye.

11 Mayıs 1935

Benim Biricik Sevgilim,

Mektubunu aldım. Bana olan muhabbetini gösteren satırlara teşekkürler ederim. Sana karşı olan hislerim, artık yazılamayacak derecededir. Bunları ancak karşı karşıya gelince anlatabileceğim. Yalnız şu kadar söyleyeyim ki burada her geçirdiğim gün beni biraz daha eritiyor. (Mamafih[1] şikâyetçi değilim, çünkü bu vesileyle zayıflıyorum.) Siz nikâh dairesine, perşembe günü için kaydettiriniz. Saatini siz kararlaştırınız, yalnız mümkün mertebe tenha bir zaman olsun, onun için öğleden evvel bana daha muvafık gibi geliyor. Ben çarşamba günü İstanbul'a geleceğim. Pendik'te trenden inerek Erenköy'e geleceğim. Sonra İstanbul'a giderek birkaç işimi gördükten sonra tekrar döneceğim. Neyse, bunları orada kararlaştırırız. Şahit filan da bulmak lazım tabii. Siz şimdilik perşembe günü istediğiniz saatte nikâhı kaydettirmekle iktifa ediniz.

Binlerce defa bütün yüzünden, dudaklarından öperim Aliye'm.

Sabahattin Ali

[1] Ancak.

[Tarihsiz]

Aliye, Benim Bir Tanecik Sevgilim,

Mektubunu nasıl dört gözle beklediğimizi tasavvur edemezsin. Bundan evvelki yeisli mektubunun üzerimdeki acı tesirlerini silecek bir mektubunu almak, karşımda tekrar bana, ama yalnız bana inanan bir Aliye görmek istiyordum. Nihayet mektubun geldi. Satırlarında diğer insanlara benzemeyen, bayağılıklardan ve küçüklüklerden uzak insan ruhunu tekrar buldum. Mektubunun bir yeri bana bilhassa yakın geldi: İnsanların hemen hepsi hayatı karın doyurmak ve lalettayin[1] biriyle yatmaktan ibaret farz ederler. Halbuki bu takdirde insanın diğer hayvanlardan ne farkı vardır, onların dimağları da karınlarını doyurmak ve kendilerine bir eş bulmak hususunda kâfi derecede hizmet görüyor, ancak bunları düşünmek, onlardan hiç ayrı olmamak demektir. Halbuki insanın bir de dimağı vardır ki yemek, yatmak, eğlenmek gibi şeylerle alakadar olmayan birtakım ihtiyaçlar taşır. Kendine yakın bir arkadaş arar. Kendisine yardım edecek (maddi ve manevi yardım edecek) diğer bir insan ister ve bunun mümkün olabilmesi için yardım isteyen diğer insanlara yardıma hazır bulunur. Sonra muhakkak sevilmek ister, bunun için de başkalarını sever. Düşün, dünyada yalnızlık kadar feci şey var mıdır? Tabii yalnızlıktan kafa yalnızlığını kastediyorum, yoksa dünya bir sürü kuru kalabalıkla dolu... Ama bizim manevi hayatımızda, maddi hayatımızda bize eş, arkadaş olabilecek insan ne kadar azdır. Ben bazen çok sevdiğim bir arkadaşla beraber tenha bir köye gider ve on beş yirmi gün kalırdım. Bu zaman zarfında hiç yalnızlık üzüntüsü çekmezdim. Çünkü kafa dengi bir arkadaşım vardı. Fakat mesela hapishanede yattığım zamanlar, sekiz yüz kişinin arasında olduğum halde yalnızlıktan bunalırdım. Yalnız orada değil, şimdi serbest iken bile kendimi kimsesiz hissediyor ve bunun için seni her gün artan bir istekle bekliyorum. Burada da birçok güya ahbap var, fakat insan hangisine içini dolduran dertleri, kafasını yakan düşünceleri açabilir? Derhal gülerler yahut anlıyormuş gibi tavırlar aldıkları halde bir şey anlamadıklarını sersem gözleriyle belli ederler.

Açıkça konuşmak icap ederse, yengemler bile, bütün iyi kalpliliklerine rağmen çok basittirler. Zaten ben o kadar çok gülen, bu imkânı bulan insan-

[1] Sıradan, alelade.

lara biraz şaşarım. Sonra, bu işte kendileri yardım ettikleri halde sana son yazdıkları şekilde bir mektup yazabilmelerine hayret ettim. Ben gidip bu ne demek deyince derhal tevil etmeye[1] kalktılar. Ben sorarken dudaklarımın ve her tarafımın titrediğini hissediyordum. Hayatımda bu kadar müteessir[2] olduğum zamanlar nadirdir. Ah Aliye, benim güzel, iyi kalpli Aliye'ciğim, bana bir daha sakın o mektubuna benzer mektuplar yazma. Ben hayatımda o kadar ağır laflar dinlemeye mecbur oldum, bunlara o kadar sessizce tahammül ettim ki sevdiğim, uğruna hayatımı bile verebileceğim bir insanın bana en ufak bir sitemi beni bugün fevkalade yaralıyor. Açık bir yaraya bir fiske vuruluyormuş gibi oluyor. Şimdi düşündükçe, senin ve benim üzülmemize (bir hiç yüzünden) sebep olanlara kızıyorum âdeta...

Seni sımsıkı kucaklar, yüzünden, saçlarından, dudaklarından öper, öper, öperim...

Sabahattin Ali

[1] Lafı çevirmeye.

[2] Üzgün.

[tarihsiz]

Sular bulanmadan durulmaz derler. Biz de artık ikimizin de canını sıkan şeylerden bahsetmeyelim de bunları büsbütün unutalım. Ben yengemlere kızdığımı asla belli etmedim. Ben zaten kızdığımı nadiren belli ederim. Teessürümü de hiç göstermem. Herkes beni keyfi yerinde, daima gülen biri sanır. İşte bunun için yazılarım çok dertlidir. Hayatımda gösteremediğim teessürümü yazılarımda gösteriyorum. Bana yazdığın mektupta yengeme yazdığın mektubun bir sureti olduğunu ben Fahrünnisa Ablama söylemiştim, demek ki o gidip ortalığı aleve vermiş. Bundan sonra ikimizin arasında cereyan eden hiçbir şeyden onları haberdar etmem. Aliye, mektupların hep yanımda geziyor, ikide birde onları çıkarıp okuyorum. Hele bu son mektubun... O kadar bahtiyar etti ki beni. "Etrafa kırıldığım zaman beni sen teselli edeceksin, işte o zaman ben her şeyi unutarak senin boynuna sarılacağım," diyorsun. O zaman ben de senin boynuna sarılarak hiç, hiç bırakmayacağım. Sen herhangi bir şeye üzülürsen seni kollarımın arasında avutacağım. Eğer gözlerinden bir damla yaş gelirse onu, güzel gözlerini sıcak dudaklarımla öperek kurutacağım. Tek başına geldiğin daha iyi oluyor. Bundan sonra hiç kimse sana benim kadar yakın olmayacak. Beraber Almanca öğreneceğiz, ben İngilizce öğrenmek istiyorum, beraber İngilizce dersi alacağız, ben kitaplar tercüme edeceğim, bunları beraber okuyacağız, neşeli ve kederli olacağız, ne olursa olsun, bütün bunlar hep beraber, hep ikimizin iştirakiyle olacak ve başka hiç kimse karışmayacak. Pek az misafirliğe gitmek ve pek az misafir çağırmak istiyorum. Bir sürü fesat ve dedikoducu insanlarla ahbaplık edip ne olacak sanki? Biz birbirimize yeteriz, değil mi?.. Ah Aliye, senin Ankara'ya geleceğin günleri nasıl bekliyorum bilsen... Şimdi kapıyı açıp girdiğim zaman beni soğuk bir sessizliğin karşıladığı küçük evde senin güler yüzün tarafından karşılanmak bana saadetlerin en büyüğü gibi geliyor. Biliyor musun, ilk mektuplarımda, "Bana böyle şeyler yazma, sonra sana deli gibi âşık olurum," demiştim, oldum işte... Sana bugün çılgın gibi âşığım. Senden ayrı geçen bu günleri cehennemde imişim gibi geçiriyorum.

Evde resimlerine bakarak uyumaya çalışıyor fakat uyuyamıyorum. Sana kavuşmadan sükûnet bulamayacağım. Nikâhı önümüzdeki hafta içinde, pazartesi veya perşembe günü yaparız. Ben size telgrafla gününü bildiririm. Siz de hemen nikâh memurluğuna bildirirsiniz. Nikâhın ertesi günü de hareket ederiz. Resmi muameleler için çıkarttığım küçük bir fotoğrafımı gönderiyorum. O gün canım sıkıldığı için biraz asık suratlı çıkmışım. Gözlerinden ve dudaklarından hasret ve iştiyakla öperim bir tanecik sevgilim.

Sabahattin Ali

[tarihsiz]

Sevgili Karıcığım,

Sana fena bir haber vereceğim. Bugün muayene edildim. Sapasağlam asker olduğuma dair rapor verdiler. Salih Amcamın mektubu filan fayda vermedi. On beş yirmi gün sonra İstanbul'a hep beraber geleceğiz. Ben raporun neticesini alıncaya kadar daha birkaç gün kalacağım. Sen sakın kimseye asker olacağımı söyleme. Yalnız senden bir ricam var. Hemen radyocuya git, askere gideceğimi, bunun için taksitleri ödeyemeyeceğimi ve askerde iken icraya verse bile para alamayacağını söyle. İsterse radyoyu geri alsın. Peşin olarak verdiğimiz 30 liranın on lirasını da bağışlayalım. Anten de onların olsun. Razı olurlarsa ne âlâ. Olmazlarsa hava alırlar. İstersen bu mektubu da göster. Allah aşkına bu işi ben gelmeden hallet. Sonra Süha'yı gönderip Kâmuran'dan bütün paraları aldır. Sakın ev kirası verme. Beni bekle. Ama hiç müteessir olma, ne yapalım, bu geçidin de atlatılması lazım imiş, bir gün evvel olduğu belki hakkımızda hayırlıdır. Beni seviyorsan üzülme. Ben de çok müteessirim fakat bu teessürümün daha çoğu senin müteessir olacağını düşünmektendir. Beni nakliye sınıfına ayırdılar. Yani asker olup harbe gidersek pek o kadar ateş altına gitmeyeceğiz. Buna da şükür. Mektubumu alınca hemen söylediğim şeyleri yap ve bana bir mektup yazarak o gün "saat 6'dan evvel" postaya at ki Çarşamba günü benim elime gelsin. Adres şudur: "İstanbul, Yeni Kitapçı'dan Sabahattin Ali. Ankara Caddesi Numara 85."

Benim bir tanecik, sevgili karıcığım. Bu mektubu yazarken ne halde olduğumu görsen bana acırsın. Fevkalade perişan bir haldeyim. Beni ancak senin teselli edici mektubun canlandıracak. Sakın ihmal etme. Gözlerinden, yanaklarından, dudaklarından binlerce defa öperim. Süha'nın gözlerinden öperim. Süha'nın imtihanının sonuna kadar Ankara'da kalacağımızı sanıyorum.

Kocan
Sabahattin Ali

Dün ve evvelsi gün annenlerde idim. Hepsi iyiler, selamları var. Gözlerinden öpüyorlar.

S.A.

8 Eylül 1943
Ayvalık

Sevgili Aliye,

Ankara'dan ayrıldığımdan beri hiçbir yerde uzun zaman kalmadığım için sana daha şimdi mektup yazabiliyorum. Dün gece Ayvalık'a geldim. Yarın Edremit'e, oradan tekrar Ayvalık'a, Dikili'ye, Bergama, Soma'ya, Savaştepe'ye, Bandırma'ya ve İstanbul'a gideceğim. İzmir'den Ayvalık'a geldiğim vapurda Bestekâr Adnan'la [Saygun] Macar karısı da vardı. Mustafa Seyit [Sutüven] de İzmir'e bir kongreye gelmiş, bir gün kalmış, aynı vapurla dönüyordu. Zaten Edremit'e uğramaya hiç niyetim olmadığı halde onlar beni zorla götürüyorlar. Adnan, halkevlerini teftiş ediyor. Radyoda bir "Edremit Gecesi" yapmak için tetkiklerde bulunuyor. Bakalım Edremit'ten bir şey çıkarabilecek mi? Vapur geçen sene bizi İstanbul'dan Edremit'e getiren külüstür Antalya vapuruydu. Yolda çok rahatsız oldum. Ama bana rahatsızlık yarıyor galiba, adamakıllı şişmanladım.

10 Eylül

Bu mektubu buraya kadar yazdım, sonra devam edemedim, şimdi Edremit'ten yazıyorum. Bir saat evvel geldim. Hemen birkaç satır yazıyorum. Daha Ulviye'yi de görmedim. Mustafa biraz hastaydı. Ben de Havran'a gitmek niyetindeyim. Şu erzak meselesi... Nazmi Dayım da burada ama daha görmedim. Mektubu bugün de postaya atmayacağım. Yazılacak birkaç havadis bulayım da sonra gönderirim.

11 Eylül

Dün gece Mustafalarda kaldım. Ulviye'nin hastalığı biraz soğuk algınlığı imiş, ikramda kusur etmediler. Sana çok selamı var, Filiz'i de çok andık.

Nazmi Dayımı gördüm, Hatice Teyzem erzakları hazırlıyormuş. Tamam olunca Nazmi Dayıma teslim edip göndertecekler. Fakat bu sefer buğday çok pahalı olduğundan kırk lirayı bulacak galiba. Ama ona da şükür. Çünkü bu sefer makarna, tarhana ve şehriyeyi biraz fazla yaptırıyorum.

Yarın yola çıkacağım için artık başka mektup yazamayacağım. Galiba

yalnız her uğradığım yerden birer kart yollarım. İstanbul'dan da ayrıca mektup yazarım. Sen de sıhhatiniz, ahvaliniz hakkında hemen bir mektup yaz, aşağıdaki adrese yolla, ben ayın on beşinde de İzmir'e hareket edeceğim.

Şimdilik allahaısmarladık. Senin ve Filiz'in binlerce defa gözlerinizden, yanaklarınızdan öperim. İkinizi de hasretle kucaklarım sevgili karıcığım.

Sabahattin Ali

Mektubu şu adrese yolla, çünkü İstanbul'da nerede kalacağımı bilmiyorum. Galatasaray'da kalırsam mektup belki elime geçmez. Bu adrese her halde uğrayacağım. Mektubu bana verirler.

Bay Mesut Togar
eliyle Sabahattin Ali
Bahariye, Sokullu Sokak No: 14
Kadıköy / İstanbul

Bayan Aliye Ali
Havuzbaşı Karanfil Sokak
Adalar Apt. No: 11
Yenişehir /Ankara

12 Eylül 1943

Sevgili Karıcığım,

Bugün Bergama'ya geldim. Yolda iki defa otomobil bozuldu, saatlerce bekledik. Kara bahtım. Saat 2'den 8'e kadar da hiç durmadan harabeleri gezdim. Çok güzel ama canım da çıktı. Yarın Soma'ya hareket ediyorum. Seni ve Filiz'i hasretle kucaklar, gözlerinizden öperim.

S. Ali

Bayan Aliye
Ali Karanfil Sokak
Adalar Apt. No: 11
Yenişehir /Ankara

20 Eylül 1943

Sevgili Karıcığım,

İstanbul'a geldim, artık benim seyahat bitti demektir, bundan sonra imtihan için dolaşacağız. Önümüzdeki pazar günü İzmir'e hareket ediyoruz. 5 Birinciteşrin [Ekim] saat 16'da (yani 4'te) Ankara'dayım. Nasılsın? Filiz nasıl? Mektebe yazıldı mı? Hemen cevap yaz, geç kalırsan elime geçmez. İkinizi de milyonlarca defa kucaklar, öperim.

S. Ali

18 Temmuz 1944

Sevgili Aliye,

Mektubun oldukça geç geldi. Seni de, Filiz'i de çok merak ettim. Az kalsın kampa telefon edecektim. Orada telefon olmadığını söylediler. Sonra kampta yer olmadığını Rebia [Şeref] söylemişti. Giremediğinizi tahmin ediyordum. Ne ise, anneannenin yanında rahat iseniz ehemmiyeti yok, fakat hiç olmazsa on beş gün kadar kampa girebilirseniz iyi olur. Dönüş biletini aldınız mı? Ayın kaçı için aldınız? Bütün bunları bana İzmir'e yaz. Senin mayoyu buradan kiminle gönderebilirim? Posta ile göndersem kıymetinden çok para eder. Sen orada güzel bir şey al. Filiz'in sıhhatine dikkat et, her gün sabah akşam derece koy ve derecelerini bana yaz. Burada Eckstein idrarda bir şey bulamadı. Ciğerleri de temiz olduğuna göre ehemmiyetli bir hastalık olmasa gerek. Fakat sonbahara kadar iyice kendini toplamazsa önümüzdeki sene mektebe gitmesi doğru olmaz. Münevverin nikâhlandığına memnun oldum. Allah mesut etsin. Onun da Cevdet'in de gözlerinden öperim. Anneannen, Kemal, annen, baban ne âlemdeler, hiç bahsetmiyorsun. Onlardan haber ver. Ben camları kâğıtladım. Bu perşembe günü, yani ayın yirmisinde Balıkesir'e, oradan Edremit-Ayvalık üzerinden İzmir'e gidiyorum. Bir Ağustos'ta İzmir'de olacağım. Mektubunu ona göre yaz, mesela Yirmi Sekiz Temmuz'da falan. İzmir'e gider gitmez mektup bulayım.

Ankara sıcaklardan berbat bir halde... Şu son haftada dayanılmaz sıcaklar oldu. Edremit daha sıcaktır ama Ayvalık ve İzmir'de her gün denize gireceğim. Yazı falan yazamıyorum. Sinirlerim hâlâ düzelmedi. Son on beş günde dört beş kilo kaybetmişim (73 kilo geliyorum), fakat seyahatte herhalde düzelirim. Hele deniz, asabıma[1] çok iyi tesir eder. Ben ev kirasını vereceğim, mümkün olursa elektrik hesabını da keseceğim. Sana İstanbul'da para lazım olursa ne kadar lazım olduğunu İzmir'e yaz, ben oradan yollarım. Aylığı oraya getirteceğim. Yalnız döndükten sonra ay başına kadar Ankara'da lazım olacak parayı da hesap et, onu da yollayayım. Benim On Beş Eylül'de bir buçuk ay için askere alınmam ihtimali kuvvetlendi. O takdirde Ankara'ya ancak Cumhuriyet Bayramı'nda dönebileceğim demektir. (Askerliğim Ankara'ya çıkarsa tabii başka...)

[1] Sinirlerime.

Şimdilik bu kadar. Hasretle senin, Filiz'in gözlerinizden, yanaklarınızdan öperim. Diğer büyüklerin ellerinden, küçüklerin gözlerinden öperim, soranlara selam, sevgili karıcığım.

Sabahattin Ali

İzmir'deki adresim:
Sabahattin Ali
İnönü Tramvay Caddesi No. 205
Bay Sırrı Sanlı eliyle
Karataş
İzmir

18 Temmuz 1944

Ankara

Benim Bir Tanecik, Sevgili Filiz'im!

Güzel yazılı mektubunu aldım. Neşeli olduğuna sevindim. Seni ne kadar çok özlediğimi bilemezsin. Evde dolaştıkça hep seni, senin sesini arıyorum. Annenle arabaya binip plaja git, iyice yüzme öğren. Gelecek sene hep beraber Ayvalık'a gideriz. Bol bol yemek ye. Ankara'ya iyice şişman dön. Bahçede çok dut yiyip sakın mideni bozma. Sen de beni çok özledin mi? Annenle beraber bana İzmir'e mektup yazmayı sakın unutma.

Kara gözlerinden hasretle öperim, benim bir tanecik, güzel, sevgili yavrum Filiz'im.

Baban
S. Ali

[tarihsiz]

Sevgili Aliye'ciğim,

Sana bu mektubu Edremit'ten yazıyorum. Nasılsınız? Filiz'in sıhhati ne yolda? Ateşi düştü, kilo aldı mı? İstanbul'dan memnun mu? Sen nasılsın? Fazla şişmanlama ha! Kamp meselesi ne oldu? Dört Ağustos'ta giriyor musun? Ankara'ya bilet aldın mı? Ne zaman döneceksin? Bana birer birer bu suallerin cevaplarını yaz, ben ağustos ev kirasını verdim. Elektrik işini hallettim, altı yüz kilo çok kuru odun alıp yerleştirdim. Kömürü dönünce alacağım. Bir ay kadar idare edecek kömürümüz var. Anahtarı kapıyı kilitleyip altından misafir odasına attım. Sen yatak odasını açıp girer, sonra misafir odasının anahtarını alırsın.

Ben iyiyim, uykum düzeldi. Bir kilo kadar da aldım. Ha, geçen mektubumda yazmayı unutmuşum, Edremit'e hareket etmeden tartıldım, tam yedi kilo düşmüşüm, 69 kilo olmuşum. On beş günde bu kadar çok zayıflamak beni korkuttu. Ne ise, şimdi iyiyim. Bugün yine tek başıma dağlara çıktım, fakat az kalsın başım derde giriyordu. Dün gece Edremit'te iki casus yakalamışlar, herifler polisin elinden kaçmış, karanlıkta kaybolmuşlar. Bir tanesini birkaç nefer tutmuş, fakat o da bir neferi öldürdükten sonra kaçmaya muvaffak olmuş. Bunun üzerine bütün köylere haber gitmiş. Kahverengi elbiseli, pembe gözlüklü, kısa boylu, şişmanca ve kumral bir casus kaçtı, nerede bulursanız yakalayın, teslim olmazsa vurun, diye emir verilmiş. Paşadağ'daki Yörük köylerinden geçerken korucular beni yakaladılar. Tarife uyuyor diye köyden köye götürdüler. Hatta bir yerde ellerimi arkama bağlamaya kalktılar. Bereket versin jandarma telefonu olan bir köye geldik de kaymakama telefon ettim, adam benim ahbabım, hemen bıraktırdı. Yoksa geceyi köylerde, jandarma karakollarında geçirecektim. Tesadüfün münasebetsizliğine bak: Casus meselesi tam benim dağa çıkacağım güne rastlıyor... Mustafa Seyit işin alayında, oh olsun, deyip duruyor. Kaymakam da kahkahayı basıyor. Ama benim altı saat güneşin altında köyden köye dolaştığım, beş altı korucunun muhafazasında, arkamda köylü çocukları, casus yakalandı, diye gezdiğim yanıma kâr kaldı.

İşte sana bir sürü havadis. İzmir'de verdiğim adrese muhakkak ve hemen mektup yaz. Ulviye burada değil, annesiyle beraber İstanbul'a gitmiş, daha epeyce kalacak. Onun adresini arkaya yazıyorum, kendisini bul, beraber

gezersiniz. Buradan akrabaların, Mustafa'nın annesinin, kendisinin, Emine'nin selamları var. Ben de senin ve Filiz'in hasretle gözlerinizden, yanaklarınızdan öperim sevgili karıcığım.

Sabahattin Ali

Ulviye'nin adresi:

Bayan Ulviye Sutüven
Talimhane, Recep Paşa Caddesi,
Modern Apartman
Daire No: 3

Taksim / İstanbul

Ankara'ya döner dönmez Cici'yi Hayvanat Bahçesi'nden almayı unutma. Tek başına bu işi yapamazsın, İpek Hanım'la beraber al.

S.A.

7 Ağustos 1944

Sevgili Aliye,

Mektubuna biraz geç cevap veriyorum. Bu İzmir işi karmakarışık bir hal aldı. Denize filan giremiyorum. Çünkü geldiğimin ertesi günü İnciraltı Plajı'na vapur seferleri kalktı, şehirde de girilmiyor, çünkü deniz çok pis. Bugün de ışıkların karartılması hakkındaki emri gazetelerde okudum. Galiba vaziyet İzmir'de temsiller vermemize müsaade etmeyecek. Bugün vali ile görüşeceğim, sonra vekile telefon edeceğim. Belki ben senden evvel Ankara'ya dönmüş olurum. Sen de ayın yirmisinde dönersin. Böyle karışık zamanlarda en emniyetli yer Ankara. Bak, İstanbul'da da tedbirler alınıyor. İnşallah sonu hayırlı olur.

Ben sana posta ile 100 lira yolluyorum. İstanbul ve Ankara'da sana ay başına kadar yeter. Manifaturacıya vereceğin on liradan başka masraf yok.

Eylül başında da mektebe gider, Müdür Muavini Senai Bey'den maaş ve ücretimi alırsın. Mecmuu[1] 260 lira eder. Bundan kendine şu miktarı ayırırsın:

50 Ev kirası,
90 Ev masrafı için sana,
10 Manifaturacı,
10 Elektrik,
10 Sütçü.
170

Bu miktardan geri kalan 90 lirayı da İzmir'e bana yollarsın, anneme ve Kemal'e ben buradan yollarım.

Mantoluk kumaşı da ben alırım. İstanbul'a gidemeyecek olursak Ankara'dan alırız. Vaat ettiğim şeyi yaparım, bilirsin.

Bu ay Ankara'da şeker parası bıraktım, şeker alındı, mekteptedir, Ankara'ya dönünce bu şekeri almayı unutma.

Dün, yani 6 Ağustos Pazar günü öğleden sonra mektepte uyurken gayet acayip bir rüya gördüm. Ankara'daki evde imişiz, büyük bir zelzele oluyor, bu kışın olan zelzeleden çok daha kuvvetli, fakat eve bir şey olmuyor, ben

[1] Toplamı.

telaşla Filiz'i alıp kaçırmak için Filiz'in karyolasına koşuyorum. Fakat içinde Filiz yok, bizim Cici'ye benzeyen bir kedi var. Sen bana, "Canım, Filiz'i ben İstanbul'a götürmedim mi," diyorsun. Ben de "Ha, peki," diyorum.

Uyandığım zaman çok merak ettim, fakat böyle şeylere inanmadığım için kendimi avuttum. Bana Filiz'in sıhhati hakkında çok mufassal[1] malumat ver. Bilhassa ateşi hakkında kati şeyler yaz, merak ediyorum.

Benim sıhhatim fena değil. Oldukça iyi uyuyorum, yemek de yiyorum. Bir kilo aldım. Daha fazla almak istemiyorum. Vaktim çalışmak ve İzmir civarını gezmekle geçiyor. Köylere filan gidiyorum.

Şimdilik bu kadar. Senin, Filiz'in, yanaklarınızdan, gözlerinizden hasretle, binlerce defa öperim. Annenin, babanın, anneannnenin ellerinden, Cevdet'le Münevver'in gözlerinden öperim, sevgili karıcığım.

Kocan
Sabahattin Ali

Acele mektup yaz, yeni adresim şudur:

Sabahattin Ali
Konservatuvar Dramaturgu, Atatürk Lisesi
İzmir

Benim canım, şekerim, bir tanem Filiz'im,

Bu sefer senin mektubun çok dokunaklı idi. Annene yazdığım gibi, rüyalarımda bile seni görüyorum. Nasıl, öksürüğün geçti mi? Bol bol denize giriyor musun?

Cici'yi bir kere gördüm, artık korkusu geçmiş gibiydi. Siz Ankara'ya döner dönmez hemen onu Hayvanat Bahçesi'nden alın.

Filiz'ciğim, seni ne kadar özlediğimi anlatamam. Hep Ankara'da seni tekrar göreceğim günü bekliyorum.

Şimdilik yüz bin milyon defa gözlerinden, yanaklarından hasretle öperim canım evladım.

Baban
S. Ali

[1] Ayrıntılı.

24 Eylül 1944

Çok Sevgili Aliye'ciğim,

Artık herhalde yerleşmişsindir. Pencerelere koyduğum siyah kâğıtlar karartmada işine yaramıştır. Artık eylül geldiği için Ankara'nın sıkıntılı devri geçti demektir. Ne yapıyorsun? Muvaffaklar[1] ne âlemde? Pertev [Naili Boratav], Niyazi [Berkes] filan asker olmuşlar. Bizim temsiller iyi gidiyor. Fakat f u a r karanlık, temsilden çıkar çıkmaz karanlıkta mektebe geliyoruz. İzmir'in geçen seneki kadar neşesi yok. Sıcaklar da insanı deli edecek. Bu yüzden iki üç kilo daha zayıfladım. Gece sıcaktan uyuyamıyorum. Pencereyi açsam sivrisinek doluyor. Cibinlik alayım desem 40 lira, ne ise, galiba 15 Eylül'de askerim. Belki Ankara'ya, belki Çankırı'ya gideceğim. Allah kerim.

Sen nasılsın? Keyfin yolunda mı? Sevgilim, Filiz'im nasıl? Onun bir fotoğrafçıda, hiç olmazsa vesikalık bir resmini çıkartıp gönder. Kendinin de bir resmini yolla. İkinizi de fevkalade göreceğim geldi. Ben yazları seyahate alıştığım için, uzun zaman İzmir'de kalmak beni sıkmaya başladı. Cici'yi Hayvanat Bahçesi'nden aldınız mı? Sakın İpek Hanım'ı yanınıza almadan gitmeseydiniz. Hele sepet ve çuval olmadan onu eve getirmeniz imkânsızdır. Ben götürürken neler çektiğimi unutmadım.

Bana ahvaliniz hakkında mufassal mektuplar yaz. Bu pazar sabahı ev sahiplerine telefon edeceğim, bir aksilik çıkmazsa görüşürüz. Filiz de telefona gelirse sesini duyarım.

Şimdilik bu kadar, senin, Filiz'in yüz binlerce defa gözlerinizden, yanaklarınızdan öperim. Seni ayrıca binlerce defa kucaklar, dudaklarından sıkı sıkı öperim, bir tanecik karıcığım.

Kocan
Sabahattin Ali

[1] Muvaffak Şerif ve ailesi.

30 Eylül 1944

Sevgili Aliye'm,

Mektubuma hâlâ cevap vermedin. Ben cevabını beklemeden yazıyorum. Sana iki teneke zeytinyağı gönderdim. Biri rafine, öteki Ayvalık. Rafinenin kilosunu 205 kuruştan, Ayvalık'ın kilosunu 240 kuruştan aldım. İki teneke 80 lira etti. Şimdi sen bunları alacaksın. Bak, yerini tarif edeyim: Karpiç'in tam karşısındaki sokak var ya, hani yataklı vagon acentesinin bulunduğu sokak, oradan girince, sağ tarafta, Asri Banyolar'ın yanında "İzmir İncir Üzüm Tarım Satış Kooperatifleri Birliği" satış mağazası var. Oraya gidersin. İzmir'den varillerle gönderilen yağların bulunduğu vagonda, Ankara Yenişehir Karanfil Sokak Adalar Apartmanı'nda Bayan Aliye Ali adına iki teneke zeytinyağı geldiğini söylersin. Bu mağazanın hemen önünde zaten taksiler durur, bunlardan birine atlar, eve gelir, afiyetle yağları ekl edersin.[1] Sabun da bulursam yirmi kilo kadar alacağım.

Sen nasılsın, sıcaklar azaldı mı? Filiz'in mektebi ne zaman? Bana her hususta mufassal mektuplar yaz. Şimdilik senin ve Filiz'in binlerce, yüz binlerce defa gözlerinizden, yanaklarınızdan, dudaklarınızdan öperim.

Kocan
Sabahattin Ali

[1] Yersin, tüketirsin.

Sevgili Filiz'ciğim,

Nasılsın? Ankara'ya geldiğine memnun musun? Cici'yi aldınız mı? Tekrar eve alıştı mı? Mektebin ne zaman başlıyor? Ben iyiyim! Seni çok göreceğim geldi. Yakında Ankara'ya dönünce seni bol bol öperim. Allahaısmarladık, sevgili, bir tanecik Filiz'im.

Baban
S. Ali

4 Ekim 1944

Sevgili Aliye'm,

Mektubunu aldım. Yağları ben gelince alırım. Yalnız sen bir telefon et, ya kendin uğra da benim alacağımı söyle, İzmir'den yine aynı vasıta ile bir teneke yağ ile yirmi beş kilo sabun (bir sandık içinde) gelecekti. Bunların da gelip gelmediğini öğren. Camın kırıldığına canım sıkıldı, ama sağlık olsun, üzülme.

Ben pazartesiden evvel bilet bulamadım, pazartesi hareket edip salı oraya varacağım. Artık bu serseri hayat epeyce sıkıntı vermeye başladı. Hele İstanbul'da yapacak işim de kalmadığı için büsbütün sıkılıyorum. Gündüzleri ne ise, bir vapura binip Büyükdere'ye, Ada'ya gidiyorum, fakat geceleri karartılmış bir pansiyon odasında ter dökerek kitap okumak pek latif değil.

Yakında kavuşmak ümidiyle senin, Filiz'in gözlerinden milyonlarca defa öper, her ikinizi de hasretle kucaklarım.

Kocan
S. Ali

Bugün Çankaya Kaymakamı'nı gördüm, (Sizin evde ışık karartmadan[1] boyuna ceza yazıyorlar, ben siliyorum!) dedi. Aman, günün birinde silinmeyiverir, elli papeli sularız, dikkat et!

[1] Sıkıyönetim tedbiri olarak karartma uygulaması yapılıyordu.

20 Ekim 1944

Sevgili Aliye'ciğim,

Çankırı'ya geldim. İlk gecem çok fena geçti. Pis bir yağmur yağıyordu. Motor bozulduğu için her yerde elektrikler sönmüştü. Otellerde yer yoktu. Polis karakoluna gittim. Saat gece yarısından sonra ikiye doğru bir otelde bir yatak bulduklarını söylediler. Gittim baktım, üç yataklı bir oda, iki yatakta iki herif uyuyor. Biri sakallı, öteki, başında yağlı meşin kasketiyle uyuyan şoför kılıklı biri. Pis yatağa, mum ışığı ile soyunup yattım. Sabaha kadar buhranlı rüyalar gördüm. Yatak, yastık, yorgan leş gibi kokuyordu. Meşin kasketli herif sabaha kadar durmadan "bup" yaptı, sakallı herif horladı. Sabahleyin iğrenç muslukta yüzümü bile yıkamadan sokağa fırladım. Kolorduya gittim. "Sen On Beş Eylül'de gelecektin, bir aydan fazla geç kaldın, seni 45 günde terhis edemeyiz, Milli Müdafaa Vekâleti'ne soracağız!" dediler. Ben, "Bana yeni tebliğ edildi," dedim, ama galiba Milli Müdafaa'ya sormadan olmuyor. Herhalde tatsız bir iş. Mamafih halledeceğimi umuyorum. Olmazsa bir ay fazla yaparım.

Kolordu'dan çıkınca bizim Ömer Bey'i aradım, otellere yeniden başvurduk. Hiçbir yerde tek yataklı, temiz bir oda bulamadık. Şehrin dışındaki nakliye taburunda çadırda yatacaktım, fakat yatak yorgan, karyola lazımdı. Nihayet Maarif Müdürü'ne gittim, Allah razı olsun, adam güzel bir ilkmektepte geniş, havadar bir oda buldurdu. Ömer Bey'den yatak, yorgan, karyola, yastık aldım. Kendi getirdiğim iki çarşafa ilave olarak iki çarşaf daha aldım. Mektep müdürü de odama güzel bir masa, dört iskemle, elbise asacağı, bir dolap filan koydurmuş. Sürahi ile bardak bile eksik değil. Şimdilik rahatım iyi, yalnız somya bozuk, sabaha kadar zangır zangur ediyor (hani şu bizim yeni evliliğimizdeki somya cinsinden, ama onun on misli bozuğu, bütün yaylar kopup yan yatmış).

Burada karartma o kadar sıkı değil, pencerelerde perde olmadığı halde, elektriği bizim evdeki gibi maskeledim, yakıp duruyorum. Yarından itibaren bir at alıp dağları kırları dolaşacağım. Bu sefer inşallah kafayı gözü kırmayız.

Cumhuriyet Bayramı'nda, ya izin ya vazife yahut firar suretiyle Ankara'ya geleceğimi umuyorum.

Sen ne âlemdesin? Mektepten unu aldın mı? Senai Bey'e namıma rica et, bu on iki kilo unu bir hademe ile yollayıversin.

Filiz nasıl? Öksürüğü geçti mi? Benim askere geç gelmem yüzünden çıkan müşkülattan sakın kimseye bahsetme, dostlar üzülmesin, düşmanlar sevinmesin.

Şimdilik yazacak başka bir şey yok. Mufassal mektup beklerim. Adresim aşağıdadır. Senin ve Filiz'in binlerce defa gözlerinizden, yanaklarınızdan öperim.

Sabahattin Ali

Adres: S.A.
Güneş İlkokulu'nda
Çankırı

Sevgili Filiz'ciğim,

Nasılsın? Beni arıyor musun? Ben seni çok arıyorum. Bana güzel mektuplar yaz, olur mu? Seni binlerce defa kucaklarım. Güzel Filiz'im.

Baban
Sabahattin Ali

13 Kasım 1946

Sevgili Aliye,

İstanbul'a selametle geldim. Mürettiphanenin yoluna konmasına uğraşıyorum. İşler fena gitmiyor. *Markopaşa*'yı belki on güne kadar çıkarabileceğiz. Ondan sonra bakalım birkaç nüshayı ben idare edeceğim, sonra Aziz Nesin'e bırakabileceğim.

Tokatlıyan Oteli biraz tuzluca geliyor, onun için ucuz ve temiz bir pansiyon buldum, yarın oraya çıkacağım. Bir apartmanın altıncı katında, mamafih asansör var, sonra deniz de görüyor. Gündeliği iki lira... Daha münasibi yok.

Siz ne âlemdesiniz? Canınızı sıkmayıp, dostlara, sinemaya filan gidin. Filiz'in mahut[1] hadisesi ne oldu?[2] Aldırış etmesin, öyle edepsiz karıların sözü ile üzülmek doğru değil. Dostlar arasında dedikodu olursa bana yaz. Ankara havadisleri ver. Uzun mektup yaz. Her ikinizin de gözlerinizden, yanaklarınızdan öperim, sevgili karıcığım.

Kocan
Sabahattin Ali

[1] Bahsi geçen, malum.

[2] Filiz Ali'ye okulda "komünistin kızı" denmektedir.

13 Kasım 1946

Filiz'ciğim,

Nasılsın? O akşam eve iyi döndünüz mü? Okuldaki mesele ne oldu? Öğretmenine meseleyi anlattın mı? Kendisi sormazsa sen açma, daha iyi. Ama sakın üzülme. Derslerin ne âlemde? Zor dersler, anlayamadığın şeyler var mı? Filiz'ciğim, ayrılalı üç gün olduğu halde seni çok göreceğim geldi. Sen de beni özledin mi? Bana çok uzun mektuplar yaz. Ankara'dan, okuldan, evden, kendinden bahset.

Miyop gözlerinden hasretle öperim sevgili kızım.

Baban
Sabahattin Ali

Adres:
S.A.
Vilayet karşısı, İzzeddin Han, No: 25
İstanbul

26 Kasım 1946

Sevgili Aliye,

Mektubunu da, kartını da aldım. Çok meşgul olduğum için biraz geç cevap veriyorum. Gazeteyi herhalde aldın. Arkadaşlar ne diyorlar? Bu iş beni bir hayli yordu. Hele dün, yani gazetenin çıktığı pazartesi sabahı çok alçakça bir oyunla karşılaştık. Gazeteyi İstanbul'a ve Ankara'ya tevzi işini üzerlerine alan bayiler, son dakikada sabotaj yaptılar. "Biz bu gazeteyi dağıtmayız!" dediler. Bunun üzerine Aziz Nesin ile ben gazeteleri sırtlanıp kendimiz tevzi ettik. Bununla beraber *Markopaşa* bir gün içinde satıldı. Herkes tarafından aranıyor, fakat mevcudu kalmadı. Zaten 6.000 nüsha basmıştık. İkinci nüshayı daha fazla basmayı düşünüyoruz. Ankara'da da satılıyor mu? Herkes ne diyor? Bana bunları mufassalan bildir.

Ben Aralık ayının ortalarına doğru Ankara'ya döneceğim. Şimdilik işleri tek başına Aziz Nesin'in üzerine bırakmama imkân yok. Henüz siyasi bakımdan da mizah seviyesi bakımından da kontrole muhtaç. Hiç olmazsa dört nüshayı ben çıkaracağım.

Sana posta ile 200 lira gönderiyorum. Ay başında ev kirasını ver. Hasretle gözlerinden, yanaklarından, dudaklarından öperim sevgili karıcığım.

Kocan
Sabahattin Ali

Sevgili Filiz'ciğim,

Mektubunu okudum, ben aralık ayı ortalarında geleceğim. Seni çok göreceğim geldi. Okuldaki meselenin kapandığına sevindim, fakat bir daha sakın öğretmenlerinden "hınzır karı" diye bahsetme, doğru bir şey değil. Sen ne kitaplar okuyorsun? İstediğin kitaplar varsa bana isimlerini yaz, gelirken getireyim. Güzel gözlerinden milyonlarca defa öperim sevgili kızım.

Baban
Sabahattin Ali

4 Aralık 1946

Sevgili Aliye'ciğim,

Filiz'in hastalığına çok telaşlandım. Hele mektubun altına bir şeyler yazmış, sonra karalamışsın. Bu beni daha çok telaşa düşürdü. Zorla birkaç kelime okuyabildim. Bunlar da "Filiz'in ateşi yükseldi" kelimeleri idi. Pek merak ediyorum. Ne oldu? Derhal mektup yaz.

Gazetenin ikinci nüshası hakkında da senin ve arkadaşların fikirlerini bildir. Cevdet [Kudret Solok] bize birkaç yazı gönderdi. Teşekkürlerimi arz et. Abidin [Dino] resim, Rüştü Şardağ yazı yollayacaktı. Neden lütfetmiyorlar, Cevdet tahkik ediversin. Mediha'ya [Esenel] söyle, halk tarafından en çok beğenilen yazılardan biri, "Gelirsizin İstidası" idi. Biz yüksek entelektüeller için değil, halk için bu gazeteyi çıkarıyoruz. Nitekim halk da bunu anlamakta kusur etmiyor. İlk nüshayı 6.000 basmış idik, hepsi bitti. Elde bir tek yok. İkinciyi on bin bastık, o da bitti ve yetişmedi. Üçüncüyü 12.000 basacağız, Zekeriya'nın [Sertel] kanaatine göre, "Mecmua yirmi beş bine bile çıkabilir, fakat yavaş yavaş," diyor. Ben çok meşgulüm. Bu ayın on beş ile yirmisi arasında Ankara'ya geleceğim ve yılbaşından sonra döneceğim.

Şimdilik bu kadar. Eşe dosta selam, gözlerinden, yanaklarından, dudaklarından hasretle öperim sevgili karıcığım.

Filiz'in hastalığı hakkında tafsilat ver, kinin verirsen günde 3 komprime[1] verilir.

Kocan
Sabahattin Ali

[1] Hap şeklinde.

4 Aralık 1946

Sevgili Filiz'ciğim,

Hastalığını pek merak ettim. Nasılsın, inşallah geçmiştir. Ben gazeteyle çok meşgulüm. Edibe Hanım'la Samiye Hanım dün matbaaya geldiler. Senin selamlarını söyledim. Çok memnun oldular. Onların da sana selamı var. Annene de selam söylediler.

Sıhhatin hakkında bana acele bilgi ver, gözlerinden milyonlarca defa hasretle öperim sevgili kızım.

Baban
S. Ali

27 Ocak 1947

Çok Sevgili Aliye,

Sana iki gün evvel çok sıkıntılı bir mektup yazmıştım. Bugün makine parasından bir miktar alabilmek mümkün oldu, acele borçları ödedikten sonra derhal size 900 lira gönderdim. Parayı İş Bankası'nın Yenişehir Şubesi'nde Filiz'in kumbara hesabına yolladığım için banka defteri ile oraya müracaat ederek 300 lirasını al, kirayı filan ver. Zaten bu mektubu aldığın zaman *Ulus* gazetesi muhasebecisi ve bizim Mehmet Ali'nin [Cimcoz] kardeşi Şerif Cimcoz size 300 lira getirip vermiş olacaktır. Sen bunu sarf eder ve bankadan aldığın parayı Şerif'e iade edersin. Bundan sonra da lazım oldukça bankadan alırsın.

Ben şimdilik paranın üst tarafını kurtarmaya çalışıyorum. Belki bir hafta, on güne kadar, yani Şubat başlarında Ankara'ya gelebileceğim. Hepsi işlerin gidişine bağlı. Siz bana mufassal mektup yazın. Şimdilik her ikinizin de hasretle gözlerinizden öperim.

Kocan
S. Ali

Sevgili Filiz,

Senin *Doğan Kardeş* abonesini 6 ay daha yenilettim. Başka bir istediğin varsa bana yaz. Seni on milyon kere öperim.

Baban
S. Ali

5 Ağustos 1947

Sevgili Aliye,

Mektubunu aldım. Zekeriya Beyler Polonezköyü'nden iki gün önce dönmüşler. Bana dün uğradılar. Ben de hemen sana yazıyorum. Birkaç gün evvel sana elli lira yollatmıştım. İki gün evvel de iki yüz lira daha gönderttim. Bunlarla ev kirasını, elektrik parasını ver, ikinci yataklı ile gel. Fakat yatak zor bulunuyormuş, hemen yataklı vagonlara müracaat ederek ve benim karım olduğunu söyleyerek bir yer kapat. Müşkülat olursa Emin Karakuş'un yardımını iste. Sonra, İstanbul'a geleceğiniz gün belli olunca, iki üç gün evvelden şu adrese geleceğini bildir:

"Bay Haluk Yetiş,
Ankara Caddesi, İzzettin Han No. 25,
İstanbul"

Bu bizim idare memurumuzdur. Seni gelip trenden alır ve Moda'ya götürür. Zekeriya Beylere de ne günü geleceğini bildir. Onun adresi de şöyle:

Bay Zekeriya Sertel,
Moda
Kadıköy / İstanbul

Tabii bana da yazarsın. Benim mektubumu da şu adrese yolla: Sabahattin Ali, Paşakapısı Cezaevi, Üsküdar, İstanbul. Bütün mektupları taahhütlü olarak gönder.

Gelirken benim eski pantolonu, eski beyaz elbiseleri, beyaz gömlekleri, eski pabuçları ve bundan evvelki mektubumda yazdığım eşyaları ve kitapları getir. Ayrıca, Amerikan yazıhanenin üstünde ve kütüphaneye bitişik duran bir kitap vardır. Üzerinde *Methode Mertner* yazar. Hani şu kutu gibi bir şeyin içinde duran Fransızca öğretme kitabı. Onu da getir.

Senden aldıkları yirmi sekiz buçuk lira haksız olarak alınmıştır. Çünkü, Falih Rıfkı davası sonunda verilen karar bana henüz tebliğ edilmediği için katileşemez. Bunun için mahkeme masrafını da alamazlar. Yoksa postacı veya mübaşir vasıtasıyla eve böyle bir karar tebliğ ettiler de sen aldın mı?

Bana göndermeyi veya haber vermeyi unuttun mu? O zaman hapı yuttuk. Eve benim namıma herhangi bir şey tebliğ edecek olurlarsa sakın kabul etme. Benim adresimi ver. Evin kontratı senin üzerinde olduğu için haciz filan yapamazlar. Sana palavra atmışlar. Eğer evvelce eve böyle bir karar tebliğ ettilerse onu da al getir. Fakat kabul etmemek lazımdı. İnşallah böyle bir şey yoktur. O zaman mahkeme dalga geçmiş, katileşmeyen bir hükmü tatbike başlamış olur ki mahkemeyi rezil ederim.

Bana sık sık Mehmet Ali Aybar da uğruyor. Sen buraya gelince Filiz'le beraber birkaç gün de onlarda kalırsın, Aliye teyzem pek memnun olur. Mehmet Ali'nin karısı da çok kibar bir kadın. Beraber denize filan gidersiniz.

Bildiğin gibi ben birisine Arnavut dedim diye iki aya daha mahkûm oldum. Fakat bu davada temyizden ümidim var. Eğer bundan da tasdik çıkarsa hapı yuttuk demektir, çünkü o zaman Falih Rıfkı yüzünden yediğim üç ay da buna eklenir, eder beş ay. Yani benim çıkmam da Şubat 1948 sonuna kalır. Fakat kurtulacağım hakkında ümidim kuvvetlidir. Ne ise, aldırma! Sonu iyi olacak. Hem çok iyi olacağına kuvvetle kanaatim var. Yeter ki biz azmimizi ve imanımızı ve bu millete itimadımızı kaybetmeyelim.

Şimdilik bu kadar... Yakında seni de, sevgili ruhum Filiz'i de İstanbul'da görmeyi ümit ediyorum. Zekeriya Beyler sizi hapishaneye getirirler, yolu öğrenirsiniz.

Her ikinizin gözlerinizden, yanaklarınızdan, dudaklarınızdan, gıdılarınızdan milyonlarca defa öperim sevgilim.

Sabahattin Ali

Bütün arkadaşlara: Melihlere [Melih Cevdet Anday], Necmilere [Sarı], Ümran Beylere [Öktem], Cevdetlere [Kudret], Emin Karakuşlara ve Emin Türklere [Eliçin], Pertevlere [Boratav], Muvaffaklara [Şeref], Niyazi Berkeslere ve [Niyazi] Ağırnaslılara, hulasa soranlara ve sormayanlara selam, Rebia'nın dalgacılığına mim koydum, alacağı olsun.

3 Kasım 1947

Çok Sevgili Aliye,

Bugün pazartesi. Henüz mahkemelerden bir haber yok. Gazetenin para işleriyle uğraşıyorum. Vaziyeti düzeltebilirsem on beş güne kadar *Ali Baha'yı* çıkaracağım. Şimdilik Mehmet Alilerdeyim. Dün pazar günü hiç sokağa çıkmadım. Vâlâ ile Müzehher [Vâ-nû] geldiler. Sana çok selamları var. Nevin Akkaya da selam söyledi. Hep Filiz'den bahsedildi, nasıl, sıhhati yerinde mi? Yemek yiyor mu?

Bu hafta Mahmut'a 800 gazete gönderdik. Kaç satar ve kaç iade ederse, verdiği para ile birlikte bana yaz. Ben bu önümüzdeki sayıdan 1.500 gönderteceğim. Bu son nüsha biraz fazla ciddi idi. Bu hususta Cevdet Kudret ve diğer arkadaşlar ne diyorlar, bana tenkitlerini bildir. Sonra Melih [Cevdet] ile Cevdet [Kudret] her halde yazı yollasınlar. Daha ziyade ufak fıkralar, ilanlar vesaire. Aziz'den yazı almak hemen hemen imkânsız bir hale geldi.

Başka yazacak bir şey yok. Zavallı Mari'nin [Gerekmezyan] geçen salı günü öldüğünü herhalde duymuşsundur. Pek üzüldüm. Burada bütün tanıdıklar selam ediyorlar. Ben de senin, Filiz'in hasretle gözlerinizden, yanaklarınızdan öperim.

Kocan
S. Ali

Sevgili Filiz'im,

Bana uzun ve güzel mektuplar yaz. Hikâye gibi olsun. Ben gelinceye kadar en aşağı iki kilo şişmanla. Gözlerinden, yanaklarından öperim.

S. Ali

10 Kasım 1947

Çok Sevgili Aliye,

Mektubunu aldım, Süha'ya yazdığın mektubu da bana yollamışsın. Ben mi göndereyim, anlamadım. Sana iade ediyorum. Biraz düzelt, benim adresimi de koy, yolla. Ben de yazacağım. Bu hafta *Merhumpaşa* çıkmadı, çıkmayacak. Mahmut'a söyle, iki haftaya kadar *Ali Baba'yı* çıkaracağım. Çünkü paşalar karıştıkça satış düştü, ziyan etmeye başladık. Çok sıkıntılı vaziyetteyim. Yarın sana 100 lira göndereceğim. İdare et. Zaten sen, ben söylemesem de idare edersin ya, çünkü benim idareli, sevgili karıcığımsın. Bu fena günlerde yalnız seni ve Filiz'i düşünerek kendime kuvvet veriyorum.

Ali Baba için afiş yaptırıp Celal Cündoğlu'na göndereceğim. Mahmut'la alakadar olsun ve Ankara'ya astırsın. Ben bazen Mehmet Ali Cimcozlarda, bazen Mehmet Ali Aybarlarda kalıyorum.

Uzun mektubunuzu beklerim. Filiz'i ve seni milyonlarca defa öperim.

Kocan
S. Ali

14 Kasım 1947

Çok Sevgili Aliye,

Şu malum "Adaleti Tahkir" davasında sorgu hâkimi nihayet evrakı Ağır Ceza Mahkemesi'ne vermiş ve tevkifime karar çıkmış. Bu davada ilk celsede beraat edeceğime emin olmakla beraber, o zamana kadar haksız yere yatırılmak istemediğim için hemen bugün İzmir civarına seyahate çıkıyorum. Mahkeme gününde ve saatinde İstanbul'da hazır bulunacağım. Çünkü adaletin tecellisinden eminim.

Siz hiçbir şeyi merak etmeyin. Elinizde bir miktar paranız olacaktı. Benim işim uzarsa Haluk'a [Yetiş] gazete adresine mektup yazın, bir çaresini bulur, size istediğiniz miktarı gönderir. Nerelerde seyahat ettiğimin anlaşılmaması için size gittiğim yerlerden mektup yazmayacağım, fakat merak etmeyin, acı patlıcanı kırağı çalmaz.

Siz kendinize bakın, Filiz'i iyi besle. Arkadaşlar temyizdeki işle alakadar olmakta devam etsinler. Başka yazacak bir şey yok. Senin ve Filiz'in daktilo ile yazılmış mektuplarınızı aldım. Başımdaki bu işleri de Süha'ya yaz. Ben onlara 25 lira gönderttim.

Şimdilik Allahaısmarladık. Gelecek günler her halde güzel olacaktır, üzülmeyin. Senin ve Filiz'in gözlerinizden, yanaklarınızdan, dudaklarınızdan milyonlarca defa öperim. Arkadaşlara selam.

Kocan
Sabahattin Ali

Filiz'im, ruhum, bir tanem,

Sana uzun yazamayacağım, sen beni merak etme, bol yemek ye ve iyi çalış. Hasretle gözlerinden öperim canım.

Baban
S. Ali

1 Aralık 1947

Dün beraat ettim ve tahliye edildim. Hemen Erol'a [Güney] telefon ettim, herhalde haber vermiştir. Yılbaşını neşeli geçirdiniz inşallah. Ben, şu makine işini halledinceye kadar burada kalacağım. Çünkü başka hiçbir ümit kalmadı. Gazete çıkmıyor, elde metelik yok. Mehmet Ali Cimcozlarla Mehmet Ali Aybarlarda oturuyorum, onlardan beş on lira borç alıp dolaşıyorum. Makine işi beş on gün içinde hallolursa elime iki bin beş yüz lira kadar bir para geçecek, ondan sonra ne yapacağımı düşüneceğim. Ne ise, herhalde bir çaresini bulacağız. Sen mektubunu Mehmet Ali Cimcozlara yaz. idarehane adresine yazsan da olur. Sinirlerimi merak etme. Bilirsin ki demir gibidir, ama demir gibi kalmaları için ara sıra, kimse görmeden, sizin yanınızda sinirlenebilmeliyim. İhtiyarlığımda çekilmez bir adam olacağım hakkındaki iltifatına teşekkür ederim. Ama bu tahminin doğru çıkmayacak sanırım. Çünkü ihtiyarlayacağımı kim söyledi? Hep genç kalacağım.

Filiz nasıl, hesaptan zayıf mı almış? Dört aldım, diye yazıyordu. Bu iyi numara mı, kötü mü bilmiyorum. Sakın son hakkında çakmaya kalkmasın, pek ayıp olur. Kendisi radyoda mühim roller oynamış, Nusret [Hızır] söyledi. Tebrik ederim.

Sana birkaç gün sonra daha uzun yazarım. Şimdilik gözlerinizden, yanaklarınızdan öper, acele mektup beklerim sevgilim.

Kocan
S. Ali

Filiz,

Ben çıktım, iyiyim, bana mektup yaz. Yüz bin kere yanağını ısırırım.

Baban
S. Ali

8 Aralık 1947

Gönderdiğim Almanca kitapları
kütüphaneye koy. *Sırça Köşk'ü* beğenip
beğenmediğini de Mehmet Alilere yaz.

S. Ali

Sevgili Aliye,

Ben tekrar İstanbul'dayım. Hiç olmazsa bir hafta kadar hapis yatmadan bu işi temizleyemeyeceğiz. Çünkü beni tevkif etmeden mahkeme gününü tespit etmiyorlar. Herkes beraat edeceğimi muhakkak sayıyor. Fakat ben dışarıdaki işlerimi halletmeden içeri giremezdim. Eğer ilk tevkif çıktığı günü yakalansa idim, ne *Ali Baba* çıkardı ne de *Sırça Köşk*. Eh, şimdi gazete biraz yoluna girdi. Hikâye kitabı da çıktı... Bir iki ufak işim daha var, onları da yoluna koyarsam, bir hafta sonra müddeiumumiliğe[1] müracaat etmek niyetindeyim. İnşallah mahkeme uzun sürmez de yılbaşında hapiste olmam ve Ankara'da ahbaplarla bir arada eğleniriz. Ne ise, mukadderin[2] dışına çıkamayız.

Ben sıhhatçe iyiyim. Yalnız sizi merak ediyorum. Ara sıra Ankara'ya dostlara telefon ettirip sizi sorduruyorum. Sen, herhangi bir ihtiyacın olursa gazeteye, Haluk'a yaz. Remzi Kitabevi, ev kirası vesaire için 100 lira gönderdi, herhalde almışsındır. Filiz'in gözlük reçetesi bende değil, Amerikan yazıhanenin küçük gözlerinden birinde olabilir. Birbirine karıştırmadan bunları bir boş zamanında iyice ara. Bulamazsan Muzaffer'e götür, tekrar muayene edip reçete versin. Yalnız ben, reçeteyi ezberden biliyorum. Bir kâğıt yazdım. İster Muzaffer'e, istersen onun karşısındaki köşede dükkânı olan gözlükçü Münim Bey'e göster, anlarlar. Filiz bu gözlükçüyü bilir.

Benim temyizdeki davadan ne haber? Arkadaşlar bu hususta yeni bir haber verdiler mi? Bu işle alakadar olsunlar ve sen de neticeyi hem Haluk'a, hem de Mehmet Ali Cimcozlara yaz. Ben onlara telefon edip öğrenirim. Mehmet Alilerin adresini biliyorsun, Beyoğlu İstiklal Caddesi 447.

[1] Savcılığa.

[2] Alınyazısının.

Şimdilik gözlerinizden, yanaklarınızdan binlerce defa öperim, sevgili karıcığım.

Kocan
S. Ali

Sevgili Filiz,

Nasılsın? Sakın beni merak etme. Senin baban kedi gibidir, dört ayak üstüne düşmenin bir kolayını bulur. Sen kendi sıhhatine bak ve kilo ile boyunu bana yaz. İnşallah yılbaşında Ankara'ya gelirim de o bayramı beraber geçiririz. Bir milyon defa gözlerinden, yanaklarından öperim, sevgili kızım.

Baban
S. Ali

19 Aralık 1947

Çok Sevgili Aliye'ciğim,

Benim vaziyetim hâlâ karmakarışık. Hakkımda tevkif kararı verdiler. Fakat idarehaneye gelip aramıyorlar. Ben de gönüllü olarak Adliye'ye gitmiyorum. Çünkü evrak tamamlanmamış ise aylarca yatmam lazım gelecek. Galiba işlerin temizlenmesi yılbaşından sonraya kalacak ve kim bilir ne şekilde temizlenecek. Bu vaziyetin devamı benim de sinirlerimi bir hayli bozdu.

Senin gözlerindeki hastalık nedir? Eski şekilde bir şişme filan mı? Muzaffer'e her zaman gidip tedavi ettirebilirsin.

Ali Baba bu hafta çıkmayacak. Parasız gazete çıkmıyor. Her taraftan tehdit, sabotaj. Bayilere sattırmıyorlar, üstelik gırtlağımıza kadar borca girdik. İşleri yoluna koyabilmek için daha dört sayı çıkmamız lazımdı; halbuki her sayı bize 750 liraya mal oluyor. Hiçbir yerden, hiçbir arkadaşımızdan yardım görmeden buna dayanmam imkânı yoktu. Nihayet 2.600 lira borçla işi burada kapatıyorum. Bakalım bundan sonra ne yapacağız? Siz üçüncü ve dördüncü sayıların parasını da alarak (üçüncü 1.300, dördüncü 700 sayı idi) ay başına kadar idare edin. Ben o zamana kadar bir çare bulursam size para yollarım. Olmazsa Mahmut (Hariciye'deki) [Dikerdem] size elinden gelen yardımı yapar. Kendisine Mehmet Ali Aybar'la haber yolladım. Bu mektubu da o getirecek. Kendinizi üzmeyin. Ben hâlâ her şeyin düzeleceğine inanıyorum ve sinirlerimi bozmamaya gayret ediyorum. Sen ve Filiz uzun mektuplar yazarak Mehmet Ali'ye verin, o bana getirir. Şimdilik gözlerinizden, yanaklarınızdan hasretle öperim benim bir tanecik karıcığım.

Kocan
S. Ali

Sevgili Filiz'im!

Ben iyiyim, bana uzun ve güzel mektuplar yaz. Gözlerinden, yanaklarından bir milyon kere öperim.

Baban
S. Ali

22 Aralık 1947

Çok Sevgili Karıcığım Aliye,

Sana bu mektubu Sultanahmet Tevkifhanesi'nden yazıyorum. Herhalde gazetelerde okumuşsundur. Fakat yazdıkları gibi "Yakalanmadım", artık bu işe bir son vermek üzere bulunduğum yerin adresini bildirdim. Zaten son günlerde saklanmıyordum. Ne ise, bu ayın otuzunda muhakemem var. Eğer göz göre göre bir edepsizlik olmazsa ilk celsede beraat eder ve çıkarım. Son günlerde dehşetli sinirlerim bozulmuştu. Nedense hapishane, asabımı teskin ediyor. Olan oldu, artık yapacak bir şey yok, diyor, düşünüp kurmaktan vazgeçiyorum herhalde. Bu hafta *Ali Baba* çıkmayacak. Sen Mahmut'tan üçüncü ve dördüncü sayıların hesabını al, ay başına kadar idare et. Ay başında bir çaresine bakarız. Olmazsa, sana Mehmet Ali Aybar'la yolladığım mektupta yazdığım gibi, Hariciye'deki Mahmut meşgul olacak. Gazetenin neden çıkmadığını da Mehmet Ali'nin getireceği mektupta izah ettim. O mektubu yazdıktan birkaç saat sonra da tevkif edildim. Mehmet Ali birkaç güne kadar Ankara'ya gelecek, kendisiyle uzun uzadıya görüşürsünüz. Beni Ankara'da da aramışlar, bulamayınca İstanbul'a ne yazmışlar biliyor musun? Aynen şöyle: "Ankara'dan İstanbul'a gitmiş ise de İstanbul'daki ikametgâhının neresi olduğunu ailesinden öğrenmek mümkün olamamıştır. Fakat zabıtaca yapılan hususi tetkikatta, kendisinin Çengelköyü'ndeki ve kendi malı olan köşkünde bulunabileceği anlaşılmıştır..." Polisin uydurduğu Çengelköyü'ndeki köşke ne buyrulur? Evrak arasında bu tezkereyi görünce kahkahadan kırılıyordum. Sonra İstanbul polisi de beni her yerde aramış, fakat bir tek yerde, yani bulunabileceğim yerde aramadı, gazete idarehanesine hiç gelmedi. Adliye, "Sabahattin Ali'yi neden bulamıyorsunuz?" diye İstanbul polisine sorunca polis, "Bulunamıyor!" diye cevap vermiş. Müddeiumumilik de bunun üzerine şöyle yazıyor: "Sabahattin Ali maruf[1] bir kimsedir. Sonra geceleri Taksim Gazinosu'nda vesair yerlerde görülmekte, hatta Adliye'de iş takip etmektedir. Böyle bir kimseyi, Adliye'yi tahkir etmiş olduğu halde yakalamamanız hakikaten teessüfümüzü mucip olmuştur!.." Falan filan. Görüyorsun ya, heriflerin zavallılığı, perişanlığı her satırlarında

[1] Tanınan.

kendini gösteriyor. Her halleri komedi. Yalnız mahkemenin bitaraf ve adil olacağını ümit ediyorum.

Yeni gazete tasavvurları hakkında Mehmet Ali size tafsilat verir. Sen ve Filiz bana derhal mufassal malumat veren uzun mektuplar yazın ve derhal şu adrese gönderin:

Sabahattin Ali
Sultanahmet Cezaevi / İstanbul

Şimdilik her ikinizin milyonlarca defa ve hasretle gözlerinizden, yanak larınızdan, dudaklarınızdan öperim sevgili karıcığım!

Kocan
Sabahattin Ali

[tarihsiz]

Sevgili Aliye,

Sana İstanbul Hapishanesi'nden 30 Mayıs tarihinde bir mektup göndermiştim. Bu mektuba on günden fazla bir müddet cevap alamayınca çok merak ettim ve Mehmet Ali Cimcoz vasıtasıyla Erol'a telefon ettirdim. Sıhhatte olduğunuzu, fakat mektubumu almadığınızı öğrendim. Acele mektup bekliyorum. Filiz'in karne vaziyetini, sizin halinizi anlatın. Maaşı ne diye kestiler, ne sebep gösterdiler? Her şeyi bana mufassal olarak yaz. Şimdilik mektupları Mehmet Ali Cimcoz'un adresine yaz. Bu adresi Erol biliyor. İstanbul'un yeni telefon rehberinde de vardır. Ben ezbere bilmiyorum.

Ben dün İstanbul Cezaevi'nden Üsküdar Cezaevi'ne nakledildim. Çünkü İstanbul Tevkifhane, cezası katileşenleri buraya gönderiyorlar. Burası daha sakin, daha rahat ve vukuat da olmuyor. On beş gün poliste kaldığım müddeti de cezama mahsup ettirmeye uğraşıyorum. Bunda muvaffak olursam üç aydan daha az bir cezam kaldı demektir. Yani 10 Eylül'de çıkacağım.

Ankara'da sıcaklar başladı mı? Zekeriya benimle alakadar oldu ve yatak, yorgan, her şey gönderdi. Şimdi onlar Polonezköyü'ne gittiler, bir iki haftaya kadar dönecekler. Bana dedi ki, "Aliye Hanım'la Filiz gelsinler, onlara bizim evde bir oda vereyim. Sen çıkıncaya kadar otursunlar!" Size Yıldız'ın yahut Sevim'in odasını verecek. Çok rahat edersiniz. Temmuz başında yahut haftasında, yalnız lüzumlu giyecek eşyalar ile yatak çarşafı gibi eşya alarak gelirsiniz. Evi güzelce kilitleyin, kimseye vermeyin. Hem Moda'dan Üsküdar'a gelip gitmek de kolay. Cezaevi Karacaahmet'e yakın, üzülecek hiçbir şey yok. Her şey düzelir, hele Filiz hiç üzülmesin. Okullar başlamadan çıkarım. Yeni davalar o kadar ehemmiyetli değil. Siz gelirken bana şunları getirin:

1- Pijama, eski sarı ayakkabılar, mayo, çamaşır.
2- Şu kitaplar:
a) Misafir odasındaki raftan:
Bros: Der Pharao
Ehrenburg: Der Fall von Paris
b) Oturma odasındaki raftan:
Steinbeck: Früchte das Zorns
Norah Lofts: Hölle der Barmherzigkeit.

Bunları muhakkak beraber getirin. Oradaki arkadaşlar ne vaziyette? Cevdetler, Muvaffaklar ne yapıyor? Rebia benim cezanın tasdik edilmiş olduğunu öğrenip daha evvelden bana bildiremez mi idi? Hiç olmazsa ona göre işlerimi tanzim ederdim ve tevkif böyle ani olmazdı.

Ne ise, arkadaşlara, (ama sahiden arkadaş olanlara) selam.

Siz de ne zaman gelmek istediğinizi, ne kadar yol parasına ihtiyacınız olduğunu mufassal olarak bildirin. Senin, Filiz'in hasretle gözlerinizden öperim sevgili karıcığım.

Sevgili, Bir Tane Filiz'im,

Nasılsın? Tabii sınıfı pekiyi derecede geçtin. Müsamereniz nasıl oldu? Radyo'ya gidiyor musun? Yakında sizi İstanbul'da bekliyorum. Moda'ya gelince sık sık bana da gelirsiniz. Bana mektup yaz. Binlerce defa gözlerinden, yanaklarından öperim.

Baban
Sabahattin Ali

10. 1. 1948

Çok Sevgili Aliye,

Mektubunuzu aldım. Siparişlerini hemen gönderiyorum. Kombinezonun birinin büyük gelmesi ihtimali vardır, ufaltırsın. Bunları Avrupa'dan getiren bir terziden aldım. Yani yerli malı değildir. Kurdeleyi de bir tek yerde buldum. Filiz'in çantasına gelince, maalesef plastik oldu, çünkü deriler bunlardan çok daha adi ve dayanıksız. İyileri yok. Plastiklerin en iyisi imiş. Bir de başlık gönderiyorum. Bunu Ziyad Ebüzziya'nın karısı (artık değil, ayrılıyorlarmış) Vâlâ Hanım, Filiz için ördü, sana da çok selamı var. Gömlekleri de Adalet [Cimcoz] buldu. Ben her ikisine sizin adınıza teşekkür ettim, sen de et!

Ben iyiyim, fakat pis bir nezle, iki haftadır geçiremiyorum. Sonra da maddi vaziyetim berbat. Makine parasını bugün, yarın diye hep bekliyoruz, hâlâ alamadık. Zaten hepsi beş bin lira, üç bini borca yatacak, fakat kalan iki bin lira birkaç ay ayakta durmamıza sebep olur, o zamana kadar da yeni bir ekmek parası çaresi düşünürüz.

Mehmet Ali'nin çıkaracağı gazeteye yazı ile yardım edeceğim. Fakat mesuliyete iştirak edecek değilim, merak etme. Bundan sonra biraz da dostlar kahramanlık etsin. Ben elimden geleni yaptım ve bu hale geldim. Dünkü takdirkârlarımız şimdi yüzümüze bakmıyor. Artık pes dedim. Siz ne yapıp yapın, beş on gün daha dayanın, her halde bir çaresine bakacağım. Mahmut size uğradı mı? Hiç bahsetmiyorsun. Belki ben çıktım diye lüzum kalmadı zannetmiştir. Bana yaz ki ben de ona tekrar haber vereyim.

Bana mufassal mektup yaz. Maşallah daktiloyu ilerletmişsin. Ama bizim daktilo ne haldedir kim bilir.

Gözlerinden, yanaklarından, dudaklarından hasretle öperim, ruhum zevcem!

Kocan
S. Ali

Sevgili Filiz'im,

Şeker gibi güzel mektubuna çok teşekkür ederim. Karnendeki numero lara fazla üzülme, fakat ikinci karnede düzeltmeye bak. Benim asıl evim İstanbul değil, sizin yanınız; ama işlerden, felaketlerden baş alamıyorum. İnşallah hepsi düzelir. Vâlâ Teyzenin ördüğü başlığa teşekkür et, başlığın içindeki mektubuna cevap yaz. Gözlerinden, yanaklarından 10000000000 defa öperim canım.

Baban
S. Ali

24. 1. 1948

Sevgili Aliye,

Size on gündür mektup yazamadım. Makineden ha bugün, ha yarın para alacağız, parayı gönderir ve yazarım diye oyalandım. Hâlâ alamadık. Önümüzdeki hafta belki bir miktar almak mümkün olacak. Hayatımda hiç bugünlerdeki kadar sıkılmamış ve imkânsızlıklar içinde çırpınmamıştım. Sizi düşündükçe geceleri gözüme uyku girmiyor. Güç hal ile uyusam bile birkaç saat sonra uyanıyor ve patlayacak hale geliyorum. Sabahtan akşama kadar dört tarafa koştuğum halde bir netice elde edilemiyor. Kendi paramızı kurtarmak için bu kadar kepaze olacağım aklıma bile gelmezdi. Herhalde bu kadar sıkıntının bir hayırlı sonu olacak. Siz beni merak ediyormuşsunuz. Emin Türk, Kitapçı Remzi'ye söylemiş, merak edilecek bir şey yok, Nihal Atsız davası tekrar görüldü, 50 gün cezanın altıda birini indirecekler, kırk gün kalacak, bu sefer yattığım 12 günü de çıkarınca, bu ceza temyizde tasdik edilse bile, 28 gün kadar yatacağım demektir. Diğer işlerimi bir yoluna koysam, böyle bir aylık cezaya aldırmam, nihayet hepsini temizlemiş olurum. Bir daha mahkemelik işlere burnumu sokmak niyetinde değilim. Hulasa beni düşünmeyin, fakat ben sizi düşünmekten deli olacağım. Filiz yaşında yahut ona yakın bir çocuk görünce elimde olmadan gözlerim yaşarıyor. Gezdiğim, dolaştığım yerde aklım hep sizde ve sizin vaziyetinizde. Başka ne yazayım? Yazacak müspet bir şey olmadıktan sonra...

Gelecek hafta içinde, yani ay başına kadar her halde bir şeyler yapacağım. Bana ahvaliniz hakkında mektup yazın. Her ikinizin gözlerinden, yanaklarınızdan öperim.

Kocan
S. Ali

13 Mart 1948

Çok Sevgili Karıcığım,

Bin bela ile bir haftada İstanbul'a gelebildim. Kızılcahamam ile Düzce arasında, yani Bolu Dağı ile Gerede havalisinde pek perişan olduk. Kara saplanıp gece dağ başlarında şoför mahallinde uyuduk, az daha donuyorduk. Üstelik İzmit Dağı'nı da kar sarmış, buradan geçerken makas, yani yay kırdık. Demirci Çingeneler bulup üstünkörü bir tamirle yola devam edebildik. Nihayet İstanbul'a geldik ama şimdi de tamir peşinde koşuyorum. Sana mektubu biraz geç yazıyorum, resimleri bekledim. Hakikaten vaziyetimizin bir kısmını ve çamurların mahiyetini bunlardan anlardın. Mamafih senin Filiz'le olan resimlerin müthiş sükse yaptı. Bunu yazmak doğru değil ya. Artık fiyakadan yanına varılmaz. Hatta birisi seni gösterip "Kızınız bu mu?" diye sordu. Ben de "Hayır, ablamdır," dedim. Neyse, havalar düzelip yollar açılıncaya kadar ister istemez İstanbul'da kalıp çalışacağız. Bakalım iş çıkacak mı, kazanabilecek miyiz. Yarın Kadıköy tarafına geçip bütün gün ev arayacağım. Mehmet Ali *Zincirli Hürriyet'i* çıkarmaya çalışıyor, fakat hiçbir matbaa basmıyor. Bir yerde ümit var, onu bekliyor. Sana Aliye Hanımlar, Siret, Mehmet Ali hepsi selam ediyorlar, Müzehher, Vâlâ Hanım da çok çok selam ediyorlar. Sen mektubu Adaletlere [Cimcoz] yaz, idarehaneye pek uğramıyorum, elime geç geçer. Adresi tekrar aşağıya yazıyorum.

Binlerce defa ve hasretle yanaklarından, gözlerinden öperim sevgili karıcığım.

Kocan
S. Ali

Sabahattin Ali Mehmet
Ali Cimcoz eliyle
İstiklal Caddesi 447/2
Beyoğlu / İstanbul

Ruhum Filiz,

Sana Vâlâ Teyzen bu mektup kâğıtlarıyla zarfları gönderdi. Zeyyat Bey İsviçre'den çocuklarına yollamış. Arkadaşlarına tatilde mektup yazarsın.

Resimleriniz pek şirin çıkmış. Bakıp bakıp öpüyorum. Yakında, yollardan kar kalkar kalkmaz gelip seni kucaklayacağım. Derslerin nasıl? Bana bilgi ver. Milyonlarca defa gözlerinden öperim cici kızım.

Baban
S. Ali

Anketler & Röportajlar

Anketi yapan: İhsan Aygün
Beşinci cevap: Sabahattin Ali

Bay Sabahattin Ali günün en kuvvetli hikâyecisidir. Hikâyelerini *Değirmen* isimli kitabında toplamıştır. *Dağlar ve Rüzgâr* isimli bir şiir kitabı da vardır.

Kendisini Ankara'ya son gidişimde tanıdım. Anketimden bahsettiğim zaman, "Sorularınızı verin, ben size karşılıkları yazar veririm. Zaten dört beş satırdan fazla tutmaz," dedi. Hakikaten beni hiç üzmeden karşılıkları yazdı ve gönderdi.

Edebiyata nasıl başladınız?
Kitap okuyarak.

İlk neşredilen yazınız ve bu neşir esnasındaki heyecanlarınız?
İlk neşredilen yazımı unuttum. Bir vilayet gazetesinde çıkmıştı. Bastırmak için o kadar uğraşmıştım ki, çıkınca heyecan filan duymadım.

Bizim eskilerden okuyup sevdikleriniz?
Bir zamanlar aruza çok meraklıydım, gazeller, terkib-i bentler yazar ve eskileri hırsla okur, üzerlerinde uğraşırdım. Bugün hâlâ okuyup sevdiklerim Fuzuli ve Galip Dede'dir.

Yabancılardan okuyup sevdikleriniz?
Yabancı edebiyatı oldukça yakından takip etmeye uğraşırım. Devirleri içinde mürteci olmamış eski ve yeni bütün sanatkârları severim. Bugün bilhassa Sovyet ve Amerikan muharrirleri arasında severek ve düşünerek okuduğum romancılar vardır.

Eski edebiyatımız hakkında fikirleriniz, bu edebiyatın bugüne tesirleri olmuş mudur?

Eski edebiyat her içtimai hadise gibi, devrinin mahsulüdür. Kitleden uzak kaldığı için ölen o devirle beraber ölmüştür. Bizim gibi onunla düşüp kalkmış olanlar da yok olduktan sonra ancak filologlar bu edebiyatla meşgul olacaklardır. Bugünkü nesil üzerinde eski edebiyat ruhunun tesiri bakidir. Yeni şairlerimizin halkla olan münasebetleri ve yazılarının içi, özü, eski gazelhanlarınkinden[1] farklı değildir. Hepsi kendilerini, tıpkı eskiler gibi, "sahib-i mezak"[2] bir zümreye hitap ettikleri için; halkın fevkinde[3] görmekte, hepsi, tıpkı eskiler gibi, büyük ve kitleyi ilgilendiren meseleler yerine, kendi his ve fikir mozaiklerini yazılarında işlemeye özenmektedirler. Bunun için kendilerini kendilerinden ve kendilerine benzeyen birkaç acayipten başka okuyan olmadığı gibi, okuyacak olan da yoktur. Bunlar, gürül gürül akan hayat nehrinin yanında vızıldayan ve bu suya alakaları ancak onu kirletmek şeklinde görülebilen sineklerdir.

Bugünkü edebiyatımız hakkında dağınık diyorlar, ne gibi bir toplanış vaziyeti düşünüyorsunuz?

Bugün edebiyat denecek toplu bir şeyimiz yoktur. İyi veya fena yazan birkaç şahıs var ki birbiriyle münasebettar bile değiller. Şiir olsun, nesir olsun, yazanın, kafasının dar ve ukala hududunu aşabilip halka yükselen ve şekil, ruh, fikir itibarıyla bir kuvvet ve başarma gösteren ve etrafında bir fikir grubu toplayabilecek olan Türkçe bir forma bile okumadım.

Genç neslin en kuvvetli şair ve yazarları?

Bu boğucu hava içinde birer ışık gibi parlamak isteyen ve edebiyatımızın katili olan ananelerle dövüşen birkaç genç var gibi. Fakat daha ortaya kendilerinden beklendiği kadar kuvvetli şeyler çıkarmadıkları için isim söylemeyeceğim.

Son dil cereyanını nasıl buluyorsunuz?

Kitle ile anlaşmak ve birleşmek için yapılan her hareket güzel ve doğrudur.

Yücel, Sayı 8, Ekim 1935

[1] Gazel söyleyenlerinkinden.

[2] Zevk sahibi.

[3] Üzerinde.

SABAHATTİN ALİ İLE BİR KONUŞMA

Muzaffer Reşit

Bugünkü edebiyatımız hakkında toplu fikriniz nedir?

Edebiyat, içinde yaşanan cemiyet şartlarının şuurlu veya şuursuz bir ifadesi olduğuna göre, bugünkü edebiyatımız, bugünkü cemiyetimizin bir örneğidir. Ve burada da hayatta olduğu gibi birtakım değişme, kendini idame[1] prosesüsleri[2] ile karşı karşıyayız. İleri hamleler, geriye doğru çeken mürteci kuvvetler dövüş halindedir. Hatta hayatta ortadan kaldırılması kolay olan gerilikler fikirlerden böyle kolaylıkla silinemediği ve mürteci ideolojiler çok kere aldatıcı kisvelere bürünmeyi hayatlarını devam ettirmenin bazen muvaffak olan bir çaresi gibi kullandıkları için edebiyatımızda bu ileri-geri çekişmesi daha kuvvetle ve sarahatle hissolunuyor. Birbirlerine hiç kastetmez gibi görünen cereyanlarda bile birbirlerine karşı bir cephe alış sezmemek imkânsızdır. Mamafih[3] gitgide kuvvetlenen ileri cereyan, dünden kendilerini bir türlü ayıramayanları yenmekte daha fazla gecikmeyecektir. Bu ileri-geri tarifim nesil meselesi falan değildir. Yirmi yaşında "geri"ler olduğu gibi altmış yaşında ileriler de vardır. Bu tarif dünyayı görüş, dünyanın temposuna uyuş bakımından yapılmıştır.

Edebiyatımızın hangi istikametlerde ve nasıl gelişmesine taraftarsınız, bunun için ne gibi şartları lüzumlu görüyorsunuz?

Edebiyat, hatta alelumum[4] sanat, bence sanatkârın düşündüğü ve duyduğu bir fikrin ve bir hissin ortaya atılması, tamim edilmesi[5] demektir; yani bir nevi propagandadır. Ben hiçbir zaman sanatın maksatsız olduğuna kani

[1] Ayakta tutma.

[2] Süreçleri.

[3] Ancak.

[4] Umumi.

[5] Yayılması.

olmadım. Sanatın bir tek ve sarih maksadı vardır: İnsanları daha iyiye, daha doğruya, daha güzele yükseltmek, insanlarda bu yükselme arzusunu uyandırmak. Sanatın ve burada mevzumuz edebiyat olduğuna göre edebiyatın, bu mânâda gelişmesini isterim. Bu takdirde de endividüalizmden[1] mümkün olduğu kadar hayata, muhite dönmek, muhitten birçok şeyler almak ve muhite birçok şeyler vererek yazmak lazımdır. Bunun yapılabilmesinin birinci şartı ise, muharrire realist olmak müsaadesinin verilmesidir.

Edebiyatımızla okurlar kitlesi arasında bugün açılmış olan boşluğu nasıl izah ediyorsunuz?

Bugünkü edebiyatla okurlar kitlesi arasında boşluk değil, uçurum vardır. Kabahat doğrudan doğruya, hiç noksansız, edebiyatta, muharrirdedir. Ben bizim halkımızın okumaktan kaçmadığını yakından bilirim. Yalnız ona okuyacağı şey hâlâ verilmemiştir ve o hâlâ, büyük bir inat ve sabırla, okumaktan vazgeçmiyor. Asırlardan beri okuyageldiği şeyleri tekrar ediyor. Bir bayramda şehre inmiş olan birkaç köylünün kırkar kuruş vererek *Kerem ile Aslı, Hayber Kalesi* gibi kitaplar aldıklarını ve bunları köye hediye götürdüklerini gördüm. Kitap hediyesinin asilzadeler arasında bile moda olmadığı zamanda halkımızın kitaba para vermediğinden bahsetmek ayıptır. Ankara'da bir pazar yerinde limon satan bir çocuğun kazandığı otuz kuruşun on beş kuruşu ile bir *Türkçe Yasinişerif* aldığına şahit oldum. Bu, okumak isteyen ve kitaba para veren kitleyi ne kadar başıboş bıraktığımızı gösterir. On üç yaşındaki bir çocuk, parasını vereceği kitabın bir *Yasinişerif* değil, daha kendisine yakın ve daha 1936 senesine yakın bir eser olmasını elbette isterdi, ama nerede o eser? Okurlar kitlesi bugünle hiçbir alakası olmayan bir adamın saltanatla beraber ölen aristokrasi için duyduğu maraz[2] hasreti mi okusun? Genç bir şairimizin: "Hakikatte iki halis ve orijinal insan tipi vardır: Biri *hiçbir şeyi bilmeyen köylü* ve *aşağı sınıf halk*, öbürü her şeyi bilen, yaratıcı ve idare edici *fert*!" diye biten derin mânâlı yazılarını mı benimsesin?

Kitle için yazdıklarını zanneden muharrirlerimiz ise en gülünç olanlarıdır. Kitle ile beraber ıstırap çekmeyen, halkın sevinci ile yüzü gülüp onun isyanı ile şaha kalkmayan, nabzı kitlenin nabzıyla aynı tempoda atmayan adamın kitleye "sen" diye hitap etmesi hatta gülünçten de ileri bir şeydir. Hâlâ köylüyü Amerikalı bir seyyah gözüyle seyredip onda ya mistik, karanlık bir ruh veya iptidai bir hayvan gören büyük romancılarımız var. Halktan bahsediyorum diyen yabancı ve ucuz esprili hikâyelerle halkı maskaraya çe-

[1] Bireycilikten.

[2] Hastalıklı.

viren meşhur muharrirlerimiz var. Cinsi ihtibaslardan[1] histeriye uğramış yarım tahsilli genç kızlar için yazdığı sulu romanının ciltlerine dayanarak kendisine "en çok okunan halk muharriri" sıfatını takan şımarık şarlatanlar var. Edebiyatımızla okurlar kitlesi arasındaki boşluğu bunlar mı dolduracak?

Bizim gibi geniş halk kitlelerini en kısa zamanda terbiye etmekle mükellef bir memlekette edebiyatçılara da bu yolda bir vazife düştüğünü, halkçı ve faydacı bir edebiyata lüzum olduğunu ileri sürenler var. Bu hususta siz ne düşünüyorsunuz?

Bence hayattaki her şey gibi, edebiyat da bir hizmet ve bir mücadeledir. Ve yukarıda söylediğim şeye, daha doğruya, daha iyiye, daha güzele götüren bir mücadele ve hiçbir zaman yüksek ruhlu bay üdebanın gönül eğlencesi değil!

Halk ve divan edebiyatlarımızdan bugün için faydalanma imkânı var mıdır?

Sanat, olmuş ve olacak her şeyden faydalanır. Divan edebiyatı gibi kitle ile arasındaki köprüleri yakmış zümre edebiyatları ancak içtimai tetkik mevzuu olur ve şair bunları ibretle gözden geçirir. Halk edebiyatı ise, halka varabilmek yollarını işaret edeceği için daha istifadelidir. Fakat bunu da olduğu gibi almak yanlıştır. Halk edebiyatının geri tarafları çoktur. Mahsullerinin ekserisi din ve tasarruf karanlığının, derebeylik zihniyetinin tesirleri ile dopdoludur. Bu materyali kullanacak olanlar ayıklamasını bilen insanlar olmalıdır.

Bugünkü roman ve şiirimizi beraber ele alınca hangisini üstün buluyorsunuz ve niçin?

Bugünkü roman ve şiirimizi ele alınca şiirimizde tek tük ileri hamleler görüyoruz. Fakat romanda, daha doğrusu alelumum epik sahada, üstüne düşen vazifeleri kısmen olsun yapmış bir eser ortada yoktur. Biraz acı ama bu böyle.

Varlık, Sayı 65, 15 Mart 1936

[1] Hapsoluşlardan, bastırılmışlıklardan.

ANKETİMİZ:

"En çok sevdiğiniz ve tekrar tekrar okuduğunuz beş kitap?"
Sabahattin Ali, Hikâyeci:
Klim Sanzin, Gorki - Sakin Don Nehri, Solokof - Taranta Babu'ya Mektuplar, Nâzım Hikmet - İnsanlığın Hali, Andre Mallrau - Idiot, Dostoyevski.

Yücel, Sayı 19, Eylül 1936

ŞAİR MEHMET ÂKİF İÇİN
MEMLEKETİN FİKİR VE EDEBİYAT ADAMLARI NE DİYORLAR?

Şimdiye kadar Mehmet Âkif için birçok yazı yazıldı. Bunların çoğu onun hakkında daha çok hissi hükümlerin bilinmesine vesile oldu. Maksadımız çok daha mühim saydığımız bu yedi noktanın aydınlanmasıdır. Anketimize verilen cevaplardan dört tanesini daha basıyoruz.

1. Akif milliyetçi bir şair midir, İslamcı bir şair midir?
2. Akif bir sınıf şairi midir, yoksa bir halk şairi midir?
3. Akif'in Türk inkılabına hizmeti var mıdır?
4. Akif'in edebiyata teknik bakımdan hizmeti olmuş mudur?
5. Akif'in memleketten uzaklaşmasını nasıl izah edebilirsiniz?
6. Akif'in eserlerinde sosyal bir tez var mıdır?
7. Akif'in insani olan tarafları var mıdır?

Sabahattin Ali diyor ki:

1. Akif reformist bir din şairidir.
2. Türk kurtuluş hareketine iştirak eden muhtelif sınıf ve camialar vardır. Akif bunlardan bir kısmının tercümanı olmak ve bir kısmına da aktif heyecan vermek itibarıyla bu harekete hürmet edenler arasında yer alabilir!
3. Akif yürüyen tarihin arkasından yetişemeyeceğini anlayınca kenara çekilmeyi tercih etmiştir.
4. Akif'in kuvvetli sanatkâr tarafları ve her sanatkârın insani tarafları vardır.

Yeni Adam, Sayı 169, 25 Mart 1937

SABAHATTİN ALİ İLE BİR KONUŞMA

Ümran Nazif

Günlerden beri görünmeyen güneş, okulun büyük avlusuna bir bahar sabahının latif ve ılık havasını serpiyordu. Vakit öğle idi. Çelik vücutlu genç yedek subay namzetleri büyük bir neşe ile yemekhanelerinden bahçeye dönüyorlardı. Yazıcı bir arkadaşla göz göze geldik. Onun nerede olduğunu sordum. "Sabahattin Ali'yi mi?" dedi. "Şimdi onu havuz başındaki sıraların birinde bulacaksın!"

Yemek üzerine leziz bir şey (mesela bir likör) arayan bir adam telaşı ile oraya doğru yürüdüm, içimde nedense bugün de, daha birçok zamanlar hissettiğim gibi *Kağnı* ve *Değirmen* muharririyle konuşmak için yenilmez bir arzu vardı. Onu söylenen yerde buldum.

İnce dudaklarının ucunda bermutat[1] kalın ve henüz külü dökülmemiş iri bir sigara vardı. Sırtını bankın arkalığına dayamış; ağarmış başı yukarıda; gümüş çerçeveli gözlüklerinin parlak camları altında olduğundan daha büyük görünen gözleri ta yükseklerdeki bulutsuz, lekesiz gökyüzünde idi. Ne düşünüyordu?.. Bir hikâye mevzuu... Yeni romana bir pasaj... Yoksa dışarıdaki güneşli yolları... Denizi veya evini mi?.. Kim bilir...

Yanına geldiğimi görünce gözlük camlarının yanından ve şişkin gözkapakları arasından lekesiz ve saf kestane renkli gözlerini bana çevirdi. Yüzünde, bu biraz geçkin adam yüzünde, kocaman, hudutsuz bir çocuk tebessümü belirdi. Gözlerinin içi her zamanki gibi bir mektep çocuğunun cevvaliyeti[2] ve zekâsıyla parıldıyordu. Sigarasını dudaklarından almadan (çünkü bu vaziyette uzun müddet konuşabilir) bana yanında yer gösterdi.

"Hayrola..." dedim. "Güneşleniyor musun?"

[1] Âdeti üzere.

[2] Çevikliği.

Dilinin ucuyla sigarasını dudakları arasında tahkim edip,[1] "Evet..." dedi. "Yemek üzerine güneşlenmek hazımdır..."

❋ ❋ ❋

"Ne onlar?"

Dizlerim üzerinde duran yeni çıkmış *Varlık* mecmuasıyla *Yücel*'i ona uzattım. Hafif rüzgârın rahat vermeyip, sahifelerini çevirdiği mecmualardaki yazılara göz ucuyla bakıyordu.

"Sabahattin..." dedim. "Yeni yazılan şiir, hikâye ve romanlarla bunların yazıcıları hakkında ne düşünüyorsun?"

"Bu neden icap etti? Ne münasebetle sordun?"

Güldüm ve "Hiçbir münasebetle değil," dedim. "Seninle kısaca bugünün okuyucularına sunulan şiir, hikâye ve romanlarla bunları yazanlar hakkında konuşmak istiyorum. Bugünkü şiirde mevcut tez ve tezsizlik cereyanları hakkında ne düşünüyorsun? Görüyorsun ki muhakkak güç bir sanat tipi olan hikâye yazmak, hikâyecilik, 'zengin bir adamın para harcaması kadar kolay' harcıâlem bir hal almaktadır.

Yevmi[2] gazete ve diğer birçok mecmualarda bir kadın kadar narin ve zarif birtakım imzalar altında 'aşktan... Sevgiden... Ağlamaktan... Gözyaşından... vesaire vesaireden' gayet laubali bir lisanla bahseden yazılar görüyoruz. Sonra bugün ayakta duran kıymetli birkaç sanatkâr romancımız müstesna bir zamanlar genç, ihtiyar, çoluk ve çocuğun ağzından düşmeyen romancılarımız maalesef sanat hayatında son nefeslerini vermiş bulunuyorlar. Birçokları kitapların okunmadığından müşteki...[3] Hastalık eserde mi? Okuyucuda mı? İşte dostumun bu hususlardaki düşüncelerini dinlemek istiyorum."

Dudaklarını dişleri arasında emdi. Ve "Bana bir sigara daha yaktıracaksın..." dedi.

Ve sigarasını tazeledikten sonra, "Azizim, Ümran Nazif..." dedi. "Bence şiirin eskisi ve yenisi yoktur. İyi şiir muhakkak ki insana bir şey ilave eder, bu şey bazen tez olur; bazen bizim manen daha genişlememizi temin eden bir heyecan olur. Kötü şiir ise, içinde tez bulunsun bulunmasın, bizi ya güldürür ya tiksindirir. Mamafih, bazen kabiliyetli şairlerin *abnorm*[4] heyecanlar terennüm ettikleri de görülmüştür. Ben bunu onların lehine kaydedilecek bir hadise telakki etmem. Bütün sanat, insanların hayrı için mevcut olduğuna göre, sarahaten ve şuurlu olarak şerre perestiş edenler[5] bence hakiki mânâ-

[1] Sağlamlaştırıp.

[2] Günlük.

[3] Şikâyetçi.

[4] Anormal.

[5] Tapanlar.

sıyla sanatkâr dahi değildirler. Sanatta bulunmasını lüzumlu gördüğüm bu hayır, muayyen bir mânâda belki de "tez"dir.

Hikâye yazmak hayli güç bir iştir. Güçlüğü nispetinde nankördür. Şiir insanda yarattığı lirik heyecanının derecesi kadar uzun ömürlü olur, fakat epik eserin hayatı yarattığı insanların hakiki bilgisine, canlılığına tabidir. Hikâyede ise insan yaratmak pek zor, bazen imkânsızdır. Hikâyenin merkez sıkleti[1] vaka, *anekdot* olduğuna ve vakalar pek çabuk aktüel olmaktan çıkacağına göre, hikâyelerin uzun ömürlüleri parmakla gösterilecek kadar azdır.

Garp'a baksanız, orada bile bugün ayakta durabilenler Boccacio, Poe biraz da Çekof'tur...[2]

Gündelik gazete ve mecmualarda hakikaten insanın nazarıdikkatini[3] celbeden hikâye ve yazılara gelince, bunlardan bahse dahi değmez sanırım. Gevezelik ve sululuk ne zamandan beri sanat sayılmaktadır? Bunu bir türlü anlayamıyorum.

Bu gibi yazılara Garp'ta "arka merdiven romanları" deniyor ki biz de buna "servis kapısı yazıları" diyebiliyoruz. Bunlar işini bitiren hizmetçilerin mutfak kapısında okuyacakları yazılardır.

Bizde de bu gibi yazıcıların yazılarına rağbet edip okuyanlar, onlar kadar okumuş insanlar olsa gerektir.

Ha... Bak, roman, hikâyenin yukarıda söylediğimiz aczinden kurtulmuştur. Burada insan yaratmak daima mümkündür. Bittabi bu kudrete malik olmak şartıyla, en bayağı bekâr sohbeti maceralarını hassas aşk romanları şekline sokmak roman yazmak değildir. Romanın ne demek olduğunu anlatmaya çalışacak değilim. Yalnız, şunu söyleyeyim ki; roman Türkiye'de kari[4] bulamamış değildir. İyi roman daima hitap edecek bir kitleye malik olagelmiştir.

Türkiye'de, kötü muharrirlerin karilerin zevkine her gün yaptıkları suikastlara rağmen, bir kari buhranı yoktur. Eser buhranı vardır. İyi eseri kari tutmuyor demek için evvela iyi eseri ortaya atmak lazımdır. Hani? Bunu yapmadıkça kariyi kabahatli bulmak, aczimize pek acemice bir bahane bulmaktan ileri geçemez."

Mektebin emektar borazancısı borazanını çalıyordu. Ayağa kalktı. Yerden bir selam çakarak, "Vakit tamam!" dedi.

Ve ayaklarını çakıl taşları üzerinde bir tempo ile sürterekten yanımdan uzaklaşıp gitti.

Varlık, Sayı 108, 1 Ocak 1938

[1] Ağırlığı.

[2] Anton Çehov.

[3] İlgisini.

[4] Okur.

SABAHATTİN ALİ DİYOR Kİ:

Birçoklarının ihtimal vermediği, "olamaz" dediği bir şey bugün bir vaka olarak karşımızdadır. Bir kültür mecmuası, aksamadan, birkaç kere kılık değiştirmeden, etraftan destek dilenmeden, sövüp saymadan, "Kari böyle yazıları tutar" mânâsıyla zina veya palavra edebiyatına başvurmadan, ulemalık taslamadan beş seneden beri yaşamaktadır. Buna pek basit bir yoldan varmıştır; okuyucu için lüzumlu ve faydalı olduğuna kanaat getirmediği yazıları sayfalarından uzak tutmak suretiyle! Bu mecmuanın (*Yeni Adam*'ı[1] kastettiğimi anlamamak mümkün mü?), evet, bu mecmuanın ne iş yaptığını birkaç cümlede hulasa etmek mümkündür: Şuurlu milliyetçilik, yani milliyetperver lakırdıları, millet soyucuları değil, asıl milleti sevmek, onun refahı için çalışmak, onun haklarını müdafaa etmek mânâsına gelen milliyetçilik, bu mecmuanın sayfalarında ilk ve kuvvetli müdafaayı bulmuştur.

Asıl insaniyetçilik, yani vatansızlıkla müsavi[2] olmayan ve kozmopolit gevezelikten ayrı insanlığımızın tabii bir neticesi olan hümanizm Türk kariine bu mecmuanın sütunlarında sunulmuştur.

Memleket ve dünya hadiseleri menfaat veya salaklığın süzgecinden geçmeden doğru tasvir ve tefsirlerini *Yeni Adam*'da bulmuştur. Bu işte bunun için, yalnız bunun için, bu mecmua, beş seneden beri, günden güne Türk kültür hayatının ayrılmaz bir rüknü haline gelmiş ve yaşamıştır.

Onun yaşayacağına bundan daha kuvvetli alamet ve deliller ister mi?

Yeni Adam, Sayı 210, 6 İlkkânun [Aralık] 1938

[1] İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun 1934 yılında çıkarmayabaşladığı dergi.

[2] Denk.

SABAHATTİN ALİ

Mehmet Behçet Yazar

I. Sabahattin Ali'nin Hayatı ve Eserleri

Sabahattin Ali, hayatı ve eserleri hakkında şu malumatı vermektedir:

"1907'de doğdum. Garbi Anadoluluyum, nüfus kaydım Ayvalık'tadır. İlk tahsilimi Çanakkale, İstanbul ve Edremit'te, orta tahsilimi Balıkesir ve İstanbul muallim mekteplerinde yaptım. 1927'de Yozgat'ta bir sene muallimlikten sonra, 1928'de Maarif Vekaleti hesabına Almanya'ya gittim. 1930'da döndüm ve evvela Aydın'da, sonra Konya'da ve Ankara'da Almanca muallimliği yaptım. Şimdi Maarif Vekâleti'nde Neşriyat Müdürlüğü kalembaşısıyım ve Ankara Tiyatro Mektebi'nde öğretmenim."

II. Sabahattin Ali'nin Edebiyatımız Hakkındaki Fikirleri ve Sanat Telakkisi

"İslamiyet'ten evvelki Türk edebiyatı, Divan edebiyatı, Tekke ve Halk edebiyatları, Tanzimat edebiyatı, Edebiyat-ı Cedide, Fecriati, Genç Kalemler vesaire, bugün başlaması icap eden yarının edebiyatına bilavasıta[1] bağlanabilecek birer edebi devir olmak vasıflarından mahrumdurlar.

Bu devirler, daha ziyade edebiyat tarihçilerini, mütebahhirleri[2] meşgul edecek ve istikbalin sanatkârına, asıl bu ellerden geçtikten sonra işe yarar bir şekilde vasıl olacaktır.

Her biri, zaman zaman, muayyen bir sınıfın, bir zümrenin, bir sitenin, yeni beliren bir hayat ve dünyayı görüş şeklinin, basit bir hayranlığın, derin bir iç dünyasının, hulasa maddi ve manevi birçok hadise ve tesirlerin birer

[1] Aracısız.

[2] Uzmanları.

muhassalası,[1] birer ifadesi olan bu edebi devirler ve kollar, teker teker, bir milletin edebiyatı vasfına hak kazanacak şartlardan mahrumdurlar. Sanatkârlık tarafı kuvvetli olanların iç cevheri basit veya mahdut;[2] iç dünyası bütün bir kütleyi kavrayacak kadar geniş olanlarının ise sanat tarafı iptidai ve bozuktur.

Bunlardan bir veya birkaç tanesinin doğrudan doğruya bir edebiyata analık etmesi şöyle dursun, yukarıda zikrettiğim mutavassıt[3] ellerden geçmedikten sonra bir sanatkâra kaba materyal olarak hizmet etmesi bile imkânsızdır.

Bu nokta göz önünde tutulduğu takdirde, bugün edebiyat sahasında görülen ve yukarıda ismi geçen edebi devir ve kollardan bir veya birkaçına karşı mânâsız bir iptila veya onlardan nefret ve yüz çevirme şeklinde tecelli eden sapıklıklar kolayca izah edilebilir.

İstikbalin edebiyatı, muhakkak ki bizde bugüne kadar görünenlere benzemeyen bir çehre arz edecektir.

Sanatın gayesi de, her içtimai fiil gibi, cemiyet olduğuna göre, gelecek büyük sanatkârların içtimai taraflarının çok kuvvetli olacağı ve mazinin ve halin zengin hazinelerinden toplayarak kendi kafalarının genişliği, dehalarının derinliği içinde yoğuracakları büyük meseleleri, insanlığa ileri ve yukarı doğru birer adım daha attıracak eserler halinde ortaya koyacakları şüphesizdir.

Benim kanaatimce sanat insana insanı ve hayatı ve bunların mânâsını öğretmekle muvazzaftır.[4] Ancak bu takdirde geniş bir kütlede daha çok insani olmak, daha iyi bir hayata varmak arzuları belirir. Bizim istikbaldeki edebiyatımız bu gayelere varmak için, yollar gösterecek kadar yükselmiş, yani yeni birer devir açacak olan büyük dehalar yetiştirmiş olursa o zaman biz de dünyanın edebi orkestrası içinde mevkiimizi almış bulunuruz.

Bütün bir beşeriyeti ve bir kâinatı içine alacağı yerde kendi cılız ve âmâ benliğine saplanan bir edebiyatın, bence, psikopatoloji etütlerine mevzu olmaktan başka bir meziyeti yoktur.

Sanat bütün teferruatıyla hayatı ihtiva etmeli, insanda yaşamak, insan gibi yaşamak, daha iyiye, daha yükseğe, daha temize doğru koşarak yaşamak arzusunu, hatta ihtiyacını uyandırmalıdır.

Hulasa sanat gaye değil, vasıtadır. Gaye hayattır."

Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı, Kanaat Kitabevi, İstanbul 1938

[1] Sonucu.

[2] Sınırlı.

[3] Aracı olan.

[4] Görevlidir.

EDEBİYAT ANKETİ:

SABAHATTİN ALİ'NİN CEVABI

Modern edebiyat deyince ne anlıyorsunuz?

Modern edebiyat deyince hiçbir şey anlamam; sahici edebiyat deyince bir şey anlarım. Bu da o edebiyattır ki, bugün moderndir; yarın ve yarından sonra da modernlerden daha kuvvetle ayaktadır.

Sizce edebiyat modern sosyetelerde ilmin ve endüstrinin yaptığı gibi temelli bir vazife mi görür, yoksa tali bir rol sahibi midir?

İlim ve endüstriden evvel de sanat ve edebiyat mevcut olduğuna göre edebiyatın rolü hiç olmazsa onlardan aşağı değildir. Edebiyat, alelumum sanat, endüstri ve ilmi vücuda getirecek insanı ve cemiyet yaratmak, ona şekil vermek gibi bir takım vaziyetlere maliktir de, bunlara tali demek bilmem mümkün olur mu?

Artistin sosyal vazifesinden ne anlarsınız?

Artistin zaten bir tek vazifesi vardır: Eser vücuda getirerek muhtelif şekil ve suretle neşretmek, ifade etmek istediği şeyleri türlü kalıplara koyarak diğer insanlara uzatmak. Bu da tamamıyla sosyal bir iştir. Bütün sanat sosyal bir iştir. Şu halde artist de hizmetinde bulunduğu sosyeteyi –hatta kudretine göre bütün insanlığı– *daha doğruya, daha iyiye ve daha güzele götürmek için çalışacak, hitap ettiği kimselerde bu doğru, iyi ve güzelin* hasretini uyandırmak ve bunlara gidilecek yolu işaret etmek isteyecektir.

Gündelik gazetenin edebiyat kültüründe mühim bir rolü var mıdır ve gazetelerimiz kendilerine düşen bu vazifeyi yapıyorlar mı?

Sanatın her türlüsü bir ifadedir. Şu halde her ifade vasıtası mühim bir rol sahibidir. Hele gündelik gazete, bizim gibi kitap okumak *itiyadı* henüz doğ-

mamış olan memleketlerde, pek büyük bir ehemmiyet iktisap eder.[1] Mevcut olmayan itiyat ve zevkleri doğurup terbiye edebilir. Fakat bizim gazetelerimiz bu vazifenin bir zerresini bile yapmamakta ve yapmak da istememektedir. Onların "Elkâsibü habibullah"[2] *düsturuna* Müslümanca ittiba ederek dünyada ve ahrette muhabbet kazanmaktan gayri endişeleri yoktur.

Türk inkılâbının edebiyattan istediği vazifeler ne olabilir?

Beşeriyetin bir parçası olan 18 milyon insanın ruhu, karakteri, dertleri, zevkleri, hulasa maddi ve manevi bütün varlığıyla meşgul olan ve bu varlığı evvela bilene ve bilmeyene öğretmek, sonra da daha yukarı seviyelere yükseltmek için uğraşan bir edebiyat yaratmak... Dalkavukluk, meddahlık, riyakârlık yapmayan, her satırında basit ve daha aşağı bir ruhun izleri okunmayan, halk için yazılmış göründüğü halde hakikatte yüksek makamların teveccüh ve takdirlerine hitap etmekte bulunmayan, hulasa her türlü hokkabazlıktan uzak olarak yüksek bir sanat seviyesi ve kuvvetli sosyal gayeler peşinde koşan manzum ve mensur eserler... İşte, Türk inkılabı edebiyattan bunları ister ve edebiyatçıların vazifesi bu yolda çalışmaktır.

Genç istidatlar arasında hangilerini en çok dikkate layık buluyorsunuz?

Gençler arasında beğendiğim, sevdiğim, gıpta ettiğim ve dikkate layık bulduğum bir tek kişidir: Sait Faik.

Sizce son çeyrek asır içinde neşredilen edebi eserlerimiz arasında en güzelleri hangileridir?

Halide Edip'in, Reşat Nuri'nin ve mistik olmadığı müddetçe Yakup Kadri'nin eserleri, Nâzım Hikmet'in şiirleri.

Yeni Adam, Sayı 247, 21 Eylül 1939

[1] Kazanır.

[2] Çalışıp kazanan, Allah'ın sevgili kuludur. (Hadis)

YENİ ADAM'IN TİYATRO ANKETİ

Yeni Adam "Pedagoji Anketi"nden sonra çok enteresan bir ankete başlıyor. Memleketimizde tiyatro hareketlerinin oldukça canlı bir ehemmiyet kazandığı bu son günlerde yeni anketin alaka ile takip edileceğinden şüphe etmiyoruz. Anket sualleri memlekette tiyatro ile uzaktan veya yakından alakalı bütün münevverlere soruldu. Aldığımız cevapları gelecek haftadan itibaren neşre başlayacağız. Suallerimiz şunlardır:

• *Tiyatronun sadece bir zevk işi ve herhangi güzel sanat kolu değil, milli şahsiyetin inkişafında belli başlı bir amil*[1] *olduğuna inanıyoruz. Bu hususta düşündüğünüzü öğrenmek isteriz.*

• *"Milli tiyatro" diye milli dilin sahneleşme kabiliyetini arayan, milli piyes yaratma teşebbüslerini koruyan, milli artistlerin çoğalmasına çalışan, temsil sanatında kör mukallitlik yerine, öz tiyatro kültürüne inisiye olan*[2] *ve bu sebeple yaratıcılık şartlarına yabancı kalmayan bir tiyatro faaliyeti anlıyoruz. Bu anlayışla Türkiye'de milli bir tiyatro var mıdır? Yoksa, bunun doğması için neler düşünüyorsunuz? Bu işte eski ve yeni klasiklere vereceğimiz yer ve ehemmiyet ne olabilir?*

• *Karagöz, ortaoyunu ve tuluatçılığın*[3] *milli tiyatronun ve öz tiyatronun orijini olduğunu düşünüyoruz. Tiyatroda bir inkılap yapabilmek için milli dehayı taşıyan bu orijinal temsillerin karakteri iyice anlaşılmalı, değil midir?*

• *Biz "tiyatroyu müellif yazar, rejisör yaratır, aktör oynar" demiyoruz; "tiyatroyu müellif yazar, rejisör monte eder, fakat yalnız aktör kendi şahsi dehasıyla yaratabilir" diyoruz. Sizin kanaatiniz nedir?*

• *Tiyatro "sahne, dekor, kostüm, makyaj, ışık, pitoresk sanatı değil, nutuk, temsil, ifade ve şahsiyet sanatıdır," diyoruz; aktörün temsil kudretine ilk ve en büyük ehemmiyeti veriyoruz. Siz ne diyorsunuz?*

---

[1] Etken.

[2] İştirak eden.

[3] Doğaçlama tiyatronun.

- *Milli ve modern tiyatronun halka gitmesini istiyoruz. Bunun için mevzuların halk tarafından anlaşılabilir olmasını, aynı mevzuların bütün halkı ilgilendirecek kolektif mevzular olmasını ve bu mevzuların kolaylıkla bozulmayacak ve aşınmayacak derecede sağlam olmasını istiyoruz. Sizin fikriniz nedir?*
- *Bizde temsil gruplarının yapmacık bir dil kullandıklarını, temsilden ziyade süse ehemmiyet verdiklerini ve halkı tutamadıkları için yanlış ve çıkmaz bir yola girdiklerini sanıyoruz. Siz ne düşünüyorsunuz?*
- *Bizde tiyatro müellifi var mıdır? Bunlar kimlerdir? Şimdiye kadar Türkçede orijinal, hiç olmazsa dikkate değer piyesler meydana getirebilmişler midir?*
- *Şimdiye kadar Türkiye'nin sosyal hayatı üzerinde tesir yapmış tiyatro eserleri var mıdır?*
- *Türk aktörleri arasında sizce en yüksek temsil kabiliyeti gösterenler kimlerdir? Biz, merhum Kemal Küçük'ü en büyük Türk aktörü olarak tanıyoruz ve yaşayanlar arasında üç dört tanesini en kuvvetli olarak tanıyoruz. Siz ne fikirdesiniz?*

Yeni Adam, Sayı 278, 25 Nisan 1940

Sabahattin Ali'nin cevabı:

Muhterem Efendim,

Tiyatro anketinizde sorduğunuz bilcümle hususların cevapları esasen bu suallerde mündemiç[1] bulunduğuna göre benim şahsi fikir ve kanaatlerimi, bu vesile ile izhar etmeme sebep ve lüzum görmediğimi arz ederim.

Hürmetlerimle,

Yeni Adam, Sayı 283, 6 Haziran 1940

[1] Saklı, mevcut.

SABAHATTİN ALİ İLE ŞİİRE DAİR BİR GÖRÜŞME

Geçen gün yeni şairlerden Arif Dino ile şaire dair yaptığımız bir görüşmede o, "Şiir ifrazattır," demiş ve ilave etmişti: Aklın ifrazatı.

Belediyenin çöpü tariften aciz kaldığı bir sırada bir şairin şiiri tarif edivermesi herkesin hayretini mucip oldu. Anketçiler şimdiden harekete geçmiş bulunuyorlar. Fıkracılar bu "ifrazat" meselesiyle meşgul. Aklın ifrazatıyla vücudun ifrazatı birbirine karıştırılıyor ve heyhat! Şiir, şiir olalıdan beri yan yana gelmediği şeyler arasında yuvarlanıp gidiyor...

Her zaman eskilerle konuşacak değiliz ya, biraz da yenilerle görüşelim, gençlere suallerimizi soralım, gerek şiirleri, gerek sanat telakkileri hakkında ya kendilerinden yahut kendilerine yakın olanlardan alacağımız malumatla kari vaziyetinde bulunanları tenvir etmeye çalışalım dedik ve böyle düşündüğümüz sırada karşımıza çıkan, eski ve yeni neslin müştereken beğendiği ve eskiden ziyade yeniye yakın genç hikâyeci Sabahattin Ali ile musahebeye[1] oturduk.

Sabahattin Ali, "Şiir ifrazattır," sözünün yanlış anlaşılmasına kızmış:

"İfrazat, insan cihazlarının herhangi birinden müfrez olan[2] şeye denilebileceğine göre, şiir de aklın bir ifrazı olabilir. Halbuki, bazı edipler bunu daha galiz bir mânâda almayı tercih ediyorlar. Oldukça müstamel[3] bir lügattaki cehlin, bozuk niyetlilere derhal hazım cihazı ihracatını hazırlatması dikkate değer. Eğer, 'Şiir ifragattır,'[4] denmiş olsaydı bunun akla gelmesi mümkün olabilirdi. İfrazat başka, ifragat başkadır."

"Peki," dedim, "ifrazatla ifragat meselesini bir tarafa bırakalım. Dilcilerimiz bu mesele üzerinde meşgul olmakta gecikmeyeceklerdir. Senin için şiir nedir?"

[1] Sohbete.

[2] Çıkan.

[3] Kullanılan.

[4] Boşaltımdır.

"Şiir bence muayyen bir ifade tarzıdır. Heyecanların ifadesidir. Tarif edilebileceğini zannetmiyorum."

"Yeni şiirler niçin kafiyesiz, vezinsizdir?"

"Kafiye üzerinde ısrar edilmesinin sebebini anlayamıyorum. Dünya edebiyatında yer tutmuş büyük şiirlerden çoğunda kafiye yoktur. Ne Homer'de, ne Dante'nin *İlahi Komedi*'sinde kafiyeye rastlanır. Schiller'in bütün manzum piyesleri kafiyesizdir. *Faust*'un yarıdan çoğunda kafiye yoktur. Bunlar da şiir için kafiye zarureti olmadığını gösterir.

Vezne gelince, zikre bile hacet göremiyorum. Eski ve bilhassa yeni şairlerden ekserisi, bütün dünyada ve bu arada bizde birçok şairler vezinsiz şiirleriyle şairliklerini kabul ettirmişlerdir."

"Ya şiirde mantık ve mânâ? Biliyorsunuz ki birçok kimseler yeni şiirlerde bunların olmadığından şikâyetçidirler."

"Bilakayduşart[1] her şiirde kendine göre bir mantık ve mânâ vardır. Mücerret[2] şekilde bir şiiri yazmak istemiş olmak dahi dimağın mantıklı ve mânâlı olan bir faaliyetinin neticesidir. Yeni şiirlerde de mantık ve mânâ vardır. Yalnız şiir harice aksettirdiğimiz bir ifade olduğuna göre, eğer şair bunların kendi içindeki tahassüsler[3] olduğunu söylerse, iki üç kelime içinde, nadir mantıksızlıklardan birini yapmış olur. Şair hiç olmazsa iki kişinin anlayabileceği cinsten bir hisse tercüman olmalıdır ki sosyal bir iş yapmış olsun!"

"Necip Fazıl Kısakürek, 'Ben şiir ve sanatta henüz 'gençler' diye bir zümre tanımıyorum,' diyor. Halbuki gençler de 'Biz varız!' iddiasındadırlar. Hangisi doğru acaba?"

Sabahattin Ali güldü:

"Necip Fazıl'ın iddiası doğrudur," dedi. "Çünkü bunu iddia eden büyük şairin, değil herhangi bir zümrenin mevcudiyetini, kendinden başka herhangi bir şekilde mahlukat, hatta nebatat[4] ve camidatın[5] mevcudiyetini bile kabul edeceğinden şüpheliyim."

Akşam, 23 Eylül 1940

[1] Kayıtsız şartsız.

[2] Soyut.

[3] Hislenişler.

[4] Bitkiler.

[5] Cemadatın, cansız varlıkların.

YENİ EDEBİYAT'IN ANKETİ
HALKÇI EDEBİYAT VE REALİZM

Bizim kanaatimizce halkçı bir edebiyat yapmak ancak realizm ile mümkündür. Siz ne dersiniz?

Halkçı bir edebiyatın ancak realist olabileceği izaha ihtiyaç göstermeyecek kadar açık bir hakikattir. Halk alelumum realist olduğu ve tahriften hoşlanmadığı için, hakikatleri maksatlı veya maksatsız, şuurlu veya şuursuz değiştiren muharrirlerden de pek hoşlanmaz. Yalnız bu realizm, naturalizme pek benzeyen diğer realizm ile karıştırılmamalıdır. Realist olacağım diye hayatta vakıa halinde mevcut bulunan romantizmi inkâr etmek saflık olur. Zaten ben bu izm'lerden pek bir şey anlamam. Benim için sadece hayat ve insan vardır, bin türlü tezahürleriyle bugün realist, yarın romantik, öbür gün natüralist olan hayat ve insan. Muharrir yalnız görüşünde değil, yazışında da bu hayat gibi olmalı, yani her şeyden evvel bir insan olmalıdır... Muhtelif taraflarıyla herkes gibi bir insan. Ve böyle yazmalıdır. Muharrir realist mi, şöyle mi, böyle mi diye araştıracağımıza namuslu mu yoksa yalancı ve tahrifçi mi diye sormalıyız. Hakiki realizm samimi olmak, yalan söylememektir.

Türkiye'de realist edipler var mıdır? Varsa kimlerdir?

Türkiye'de bu bakımdan realist denilebilecek birkaç muharrir vardır. Fakat hiçbir eserinde hiçbir satırının, hiçbir his veya düşüncesinin yalan olmadığını söyleyebilecek hakiki büyük muharriri galiba biraz daha bekleyeceğiz.

Yeni Edebiyat, Sayı 3, 15 İkinciteşrin [Kasım] 1940

SABAHATTİN ALİ İLE BİR GÖRÜŞME

İkinci Dünya Harbi, fikir ve sanat hayatımıza ne gibi tesirler yaptı?

Büyük bir tesir yaptığı iddia edilemez: Dünyada olup biten dev gibi hadiselere zorla gözlerini kapamak ve gözleri kapatmak isteyenlerin çokluğu, dünyanın gidişine ayak uydurmak isteyenlerin yürüyüşünü hayli ağırlaştırmıştır. Buna rağmen yavaş yavaş *dünyanın ileri hamlelerinin tesiri bizim fikir ve sanat hayatımızda da görülüyor. Hakikati sezen, gören, ortaya sermek isteyenlerin sesi gitgide yükseliyor.*

Sizce sanatta eski-yeni ikiliği mi, yoksa ileri-geri davası mı vardır?

İkisi de yoktur. Sanatta sadece hakiki sanat, yani içinde geliştiği kitleye organik bağlarla bağlı olan ve bu kitleye bir şeyler vermek isteyen sanatla, kendi içine kapanık gaflet uykusuna yatmış yalancı oyunlar davası vardır.

Halkçı sanat, halk edebiyatı geleneğini devam ettirmek demek midir? Halkçı sanattan ne anlıyorsunuz?

Hayır. Sahiden halkçı sanat halk kitlelerinin meselelerini en tesirli, en kuvvetli ifade şekilleriyle verebilen sanattır. Bu da ancak bugünün zevklerine uygun ve geniş ifade imkânları veren sanat formları ile mümkün olur.

Fikir ve sanat hayatımızın geleceği hakkında ne düşünüyorsunuz?

Sanatın alıcısı olan kitleler, bunun satıcıları olan sanatkârların faaliyetiyle gitgide daha çok alakalandığı ve arkadaki bağlar boyuna sıklaştığı için, aylakçılar oyunundan başka bir şey olmayan "hoşça vakit geçirme" sanatının ortadan kalkacağına ve canlı, yaratıcı bir sanatın insanları daha ileri, daha mesut bir geleceğe hazırlayacağına inanıyorum.

Ant, Sayı 8, 1 Temmuz 1945

Edebiyat Yazıları

GÖRÜŞ MECMUASI HAKKINDA ŞAHSİ BAZI MÜTALAALAR

Sessizliğinden daima şikâyet edilen edebiyat âlemimizde yeni bir nağmenin duyulmak üzere olduğu söyleniyordu: Ankara'da *Görüş* isminde bir mecmua çıkıyormuş.

Daha çok uzun zamanlar, muazzam bir konser dinlemekten mahrum olduğumuzu biliyordum; işiteceğim şey olsa olsa güzel bir plak olabilirdi, hakiki sanata temas eden bir plak. Fakat sukutuhayale uğradım: *Görüş* mecmuası hanende-i şehir[1] Hafız Burhan Bey'e alaturkadan okutturulan bir "Alibaba"ya, bir "Voyvo"ya benziyordu.

Mecmuaya kısaca bir göz gezdirelim: Mutedil bir büyüklük, sade bir kap, fiyatı evvela 50 kuruşmuş, fakat sahipleri bu risaleyi ellerine alıp, insaf gözüyle içine dışına bir bakınca bu kadar etmeyeceğini anlamışlar ve 25 kuruşa indirmişler.

Birinci makale Ahmet Kutsi Bey'in, gazetenin mesleği olduğu söylenen "edebiyat, tenkit, sanat" ile pek az akrabalığı olan uzun ve ilmi, içtimai, siyasi bir makale. Yunus Nadi ve Necmettin Sadık Beylerin başmakalelerini okumayanlara tavsiye edilebilir. Fakat Kutsi Bey bazen kapanmayı, karanlığı o kadar seviyor ki bu zulmette onun kendini gördüğümden bile şüpheliyim. Bundan sonra İsmail Hakkı Bey'in "Metafizik" isimli bir yazısı var. "Kant"ı karıştırmadan felsefi yazı yazılmayacağı hakikatine erişenlerden olduğu besbelli. Bütün geçen filozoflara birer taşçı rolü verip "Bergson"u binanın mimarı yapan, yalnız ona filozof diyen üstat, minimini bir hatacıkta bulunarak sanatın sade "hayal ve his" sahasında kaldığını söylüyor.

Bundan sonra "Ahmet Hamdi Bey'in "Şiir Hakkında" diye yine uzunca bir makalesi. Fakat artık bu "yapılmalı, yazılmalı"lardan o kadar bıktık ki, "yaptım, yazdım"lara o kadar hasretiz ki.

Gelelim Kutsi Bey'in şiirlerine: Eskiden kendisinin bazı şiirlerine tesadüf

[1] Ünlü şarkıcı.

eder ve mânâsına nüfuz edemezdim, iyi ki edemezdim, bunlara nüfuz ettim de ne oldu sanki?

Mesela birinci şiiri hulasa edelim: Fakir bir genç bir pansiyonda oturuyor, o kadar fakir ki ölürsem belediye kaldırsın diye vasiyet ediyor. Bir sabah vakti öleceğini de keramet gösterip ilave ediyor. Şiirden anlaşıldığına göre pansiyon sahibesi genç adamın aynı zamanda maşukasıdır[1] ve ihtiyar Sürpik Dudu'nun bu garip delikanlıya acıyarak geceleri koynuna girmesi hakikaten çok rikkati caliptir.[2]

"Mezar Taşları" ismindeki ikinci şiiri yazmak, Halit Fahri, Cevdet Kudret beyler dururken ona düşmezdi. Rahmetli "Bodler"[3] bizim memleket şuarası[4] arasında taksim edilirken onun bu nevi şiirlerini taklit imtiyazını bu iki zatın aldıklarını zannediyorum. Hem canım, Bodler her nevi şiir yazmış bir adamdır, onun yalnız mezarlık tarafını cemaatle tespih etmek doğru mu?

Üçüncü şiir "Neredesin?" diye bir şey. Bunun şu her zaman dinlediğimiz, "Hasretin gönlümde lâkin kim bilir sen neredesin" şarkısına bir kelime dahi ilave etmediğine yemin edebilirim. Yalnız Kutsi Bey bunu esrarengiz muhayyilelerinin karanlık tüllerine sararak mistik bir şekle sokmak istemiştir. Ve bizim göğsümüzü döverek söylediğimiz, "Ah neredesin" sayhası, burada "Edgar Poe"nun hikâyelerinde olduğu gibi kabuslu uykular arasından geliyor. Kutsi Bey kıymetli bir gençtir, kendisinden böyle çocukluklar beklenmezdi. Pansiyon sahibesiyle olan muaşaka[5] filan daha ziyade bekâr meclislerinde anlatılır. Ankara'daki zaruri ihtibasın[6] doğurduğunu zannettiğim bu şiirler, herkesin Kutsi Bey'den beklediği şiirler değildir.

Şehzade Burhan Bey'in "Bediiyat[7] Nedir?" diye yazdıkları makaleyi okumak beni epeyce yordu. Zaten bütün bu mecmuayı okumak için Türkçe bilmek kâfi değildi, her yazının içine çerez kabilinden Frenkçe kelimeler serpiştirilmişti. Burhan Bey ise ayrıca İngilizce beyitlerle süsleyerek bu lisana da bigâne[8] olmadıklarını ehl-i irfana[9] göstermek istemişlerdir. Fakat bütün bu zahmetlerden sonra elsine-i selase[10] ile yazılan bu makaleyi okuyunca gördüm ki hep bildiğim, hep bildiğimiz şeyler. Otuz sene evvel Hüseyin Cahit

[1] Sevgilisidir.

[2] Şefkat uyandırır.

[3] Charles Baudelaire.

[4] Şairleri.

[5] Gönül ilişkisi.

[6] Hapsoluşun, alıkoyulmanın.

[7] Estetik.

[8] Yabancı, kayıtsız.

[9] İrfan sahiplerine.

[10] Üç dille.

Bey *Servet-i Fünun*'da aynı makamdan şarkı söylemişti, hatta Nurullah Atâ[1] Bey üstadımızın bir zamanlar Adana Lisesi'ne verdikleri "Estetik" notları geçenlerde elime geçmiş, orada da aynı şeyleri görmüştüm. Burhan Bey yeni teşrif buyurdukları için lise talebesinin bile bildiği bu şeylerin cahili olduğumuzu zannediyorlar. Makalelerinin sonunda da mühimce bir hatada bulunmuşlar, "Bethofen, Vagner, Şekspir"in[2] zamanlarında anlaşılmadıklarını yazmışlar. Bethofen zamanında anlaşılmış ve takdir edilmişti, eğer bununla para kazanmak kastediliyor ise o adam bugün de olsa on para kazanamazdı. Çünkü hakiki sanatı anlayanlar bugün de o günkü kadar azdır. Ve sanatkâra refah, en az vaat edilebilen bir şeydir. "Bethofen"in münzevi olması da anlaşılmamaktan değil, daha başka sebeplerden idi.

Vagner hakkında ise bugün de münazaa[3] edilmektedir ve bu adamın şöhreti hâlâ sallanmaktadır. Bence Vagner, bir Fransız musiki tarihçisinin dediği gibi, dehasını kendini dâhi diye yutturmakta gösteren bir adamdır. Biraz musikiden çaktığım için Burhan Bey bana bu hususta itimat edebilirler.

Şekspir ise zannedildiği gibi zamanında az meşhur bir adam değildi. 1623'te, yani ölümünden 7 sene sonra ilk külliyat-ı asarının[4] başına arkadaşı, şair "Ben Conson"un yazdığı şiir meydandadır. Burada Conson Şekspir'e:

"Senin önünde Aşilyos,[5] Oripid,[6] Sofokles eğilmelidir. Roma gururla, Atina azametle doluydu, fakat onlar senin benzerini görmediler. Zafer sana ey Britanya, bütün Avrupa sahnelerinin baş eğdiği adama sen 'benimdir' diyorsun. O yalnız bizim zamanımız için değil, her zaman için yaşıyor," diye hitap etmektedir. Şekspir'in zamanında tanınmamış olduğu, Volter'in[7] bunaklığında (90 yaşlarında) söylediği laflardandır. Bu yazıdan sonra Ahmet Hamdi Bey'in "Pol Valeri"[8] hakkında bir yazısı var. Bu makale de zannımca lüzumsuzdu. Keşke bu çok meşhur adamın birkaç şiiri tercüme edilse idi de hep okusaydık ve eğer bu mümkün değilse, bu dâhiyi okumak Fransızca bilmeye vabeste[9] ise o zaman hakkındaki makaleleri de o lisanda arasaydık.

Bir zamanlar Yaşar Nabi, Cevdet Kudret Beyler gibi çocukların Stefan

[1] Nurullah Ataç.

[2] Beethoven, Wagner, Shakespeare.

[3] Tartışma, ağız kavgası.

[4] Eserlerinin külliyatının.

[5] Eshilos.

[6] Euripides.

[7] Voltaire.

[8] Paul Valéry

[9] Bağlı.

Malarme,[1] Alber Samen[2] vesaire hakkındaki gülünç tetkiklerine benzeyen bu yazıyı Hamdi Bey'e yakıştıramadım.

Bundan sonra zararsız bir musiki ve resim makalesi ve Kutsi Bey'in "Varan 3" hakkındaki tenkidi geliyor. Fakat Kutsi Bey bunu, "Varan 3"ü hiç okumadan, arkadaşlarının Nâzım Hikmet hakkındaki laflarını dinleyerek de yazabilirdi. Hatta ben böyle yaptığını zannediyorum. Kutsi Bey, "'Varan 3' bana bunları düşündürdü, dediği halde hiçbir şey düşünmüşe benzemiyor. Hatta son ibarede kendi kendisini üç dört defa nakzediyor.[3] "Sanatkâr bir emelin hadimi[4] olursa iyi değildir," diyor, sonra, "İyidir ama bunu güzel ifade etmeli," diyor. Nâzım güzel ifade etmedi mi, bunu da anlatmıyor; logaritmalık mesele vesselam.

Hamdi Bey'in *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* tenkidi ise büsbütün ömür. Roman ve romanlarımız hakkında umumi bir sürü mütalaadan sonra iki üç satırla da bu kitaptan bahsediyor.

Bu gençler ellerine bir mecmua geçince şimdiye kadar söylemek fırsatı bulamadıkları bütün lakırdıları oraya geçirmeye ahdetmişler galiba, fakat bu laflar söylenilmemesi bir zıya[5] olan laflardan değil.

Haddizatında bir boşluğu doldurmaya çalışan, kıymetli gençler elinde bulunduğu hissini veren bu mecmuanın, içine koyduğu yazıların da biraz kıymetli olmasına dikkat etmesi kendisi için iyidir zannediyorum. Mütalaalarımızı hüsnüniyetle[6] karşılayacaklarından eminiz.

Resimli Ay, Sayı 6, Ağustos 1930

[1] Stéphane Mallarmé.

[2] Albert Samain.

[3] Bozuyor.

[4] Hizmetkârı.

[5] Kayıp.

[6] İyi niyetle.

NORVEÇ EDEBİYATI: KNUT HAMSUN

Son devir dünya edebiyatında şöhretleri kendi memleket hudutlarını aşmış ve dehâları sağken teslim edilmiş birkaç isim söylemek istenirse aklımıza evvela şu dört isim gelecektir:

Bernard Shaw, Rabindranath Tagore, Maksim Gorki, Knut Hamsun. Tagore, bazı zevkler için çok güzel bir şair olmasına rağmen şöhretini biraz da yabancı olmasına ve acayip bir lisan konuşmasına borçludur.

"Shaw"un ise, bütün iktidar ve ihtişamıyla beraber, bazen aktüaliteden çok iyi istifade eden bir muharrir olup kaldığı vakidir. Fazla nükteci ve alaycıdır, bu tabiatta olan her adam gibi alay edilmekten korkar ve yalnız bunun için, duyduğu en samimi ve yüksek şeyleri bile bazen göstermekten kaçar. Bu hislerine gem vurur.

En samimi, en az müstehzi olan *Jeanne d'Arc* piyesinde bile ara sıra bu endişeye, iğnelemek, muasırlara[1] çatmak arzusuna rast geliriz...

Gorki, bu ateşli inkılapçı ve coşkun edip, hayatı bakımından "Hamsun"a büyük bir benzerlik gösterir. Hikâyelerinde derin aşkları, romanlarında beşer elemlerini yaşatan bu ölmez adam bugünkü Rus edebiyatının başlı başına bir rehberidir. Fakat Hamsun, kendisine mahsus ağırlığı, yalnız hakiki dâhilerde görülen bir başkalığı ile bunların hepsinin üstündedir.

Diğerleri hakkında bazı bakımlardan münakaşalar yapılabileceği halde, kudretini ve ebediliğini münakaşasız teslim ettirmiş olan yalnız budur.

Bu edebiyatın bizde az tadılmış olmasının sebebi basittir: Bize dünya edebiyatı yalnız Fransız transiti ile gelir, Fransa ise, son zamanlara kadar, hudutlarını birçok ecnebi esere kapamış bir yerdi. Oraya bir parça İngiliz, biraz Rus edebiyatı gelebilirdi. Fransa'da Norveçli "Bjornson"[2] bugün bile tanınmış değildir ve "Dostoyevski"yi bir cinai roman muharriri zannedenler pek çoktur.

---

[1] Çağdaşlarına.

[2] Björnstjerne Björnson.

İşte bu memlekette Hamsun da pek az bilinir. Tercüme edilen eserler *Açlık, Pan, Victoria, Hulyakâr* vesaire gibi birkaç taneden ibarettir. 1920 Nobel mükâfatını kazanan *Yerin Bereketi* isimli romanı Fransızcada yoktur...

Hamsun'dan Türkçeye ancak üç eser çevrilmiş ve bunlardan yalnız *Açlık* kitap halinde çıkmıştır. *Pan, Hâkimiyet-i Milliye*'de; *Victoria, Vakıf*'ta tefrika edilip kalmışlardır. Türkiye'den bahseden *Hilâlin Altında* isimli kitabının eski bir tercümesi bulunduğunu duydum, fakat göremedim.

Halbuki bu adamın bütün eserlerini Almanca, Rusça hatta kısmen İngilizcede ve diğer birçok lisanlarda bulmak kabildir. Mesela Almanya'da en çok okunan ecnebi muharrirdir. (*Pan* yüz binden, *Yerin Bereketi* altmış binden fazla satılmıştır.)

1929'da Nobel mükâfatı alan romancı Thomas Mann'ın "yaşayanların en büyüğü" dediği bu adam bugün Dickens, Balzac ve Dostoyevski'ler ayarında bir romancı sayılmaktadır.

Knut Hamsun, 1859 senesi Ağustos'unda Norveç'in şimalinde Gudbrandsdalen'de Lom isminde bir köyde doğdu. İlk zamanlarda babasının yanında çalıştı. Fakat ailesinin fakrı kendisini, ekmeğini dışarıda aramaya mecbur etti. Kunduracı çıraklığından köy mektebi muallimliğine kadar birçok işlerde bulundu. Okuyup yazmayı kendi kendine öğrenmişti. İlk hikâyesi on dokuz yaşında iken bir kasaba gazetesinde çıktı, sonradan *Victoria* romanında değişmiş ve fevkalade tekâmül etmiş olarak görülen bu yazının mevzuu aşktı ve ilerideki Hamsun'dan haber veriyordu. Fakat tabiatıyla kimsenin gözüne çarpmadı. Yalnız zengin bir adam kendisini Kristianya'ya (şimdiki Oslo) kadar yollayarak tahsil ve inkişafını temin etmek istedi. Fakat genç adam yazılarını burada kimseye okutturamadı. Hiçbir gazete kendisine yüz vermiyordu. Açlık baş gösterince bir kereste fabrikasına amele girdi ve nihayet talihini Amerika'da denemeye karar vererek oraya gitti, tramvay biletçiliğinden çayırlarda orakçılığa kadar her şeyi yaptı. Sonra hastalanarak Norveç'e döndü. Bir hastanede bir müddet yattıktan sonra çıktı ve Oslo sokaklarında, cebinde yazıları, gazete idarehaneleri arasında tekrar dolaşmaya başladı. Talih kendisine gülmüyordu. Yazdığı ilmi, felsefi makalelerle musahabeler[1] ısrar ile reddediliyordu, bu hal bir buçuk seneden fazla devam etti ve kendisinin sonradan *Açlık* romanında anlattığı feci ve korkunç hayat, aç ve sefil günler, tekrar Amerika'ya kapağı atıncaya kadar devam etti.

Fakat Amerika, bu kafasının içi tutuşan adama bu sefer de güler yüz göstermedi. Oradaki İskandinav kolonilerinde modern Amerika aleyhinde konferanslar verdi ve alay edildi. Buna acıyan bir tüccar yol parasını vererek

[1] Sohbet yazıları.

kendisini eski dünyaya yolladı. Hamsun için Kopenhag'da yeni bir sefalet devresi başlıyordu. Bu sıralarda *Açlık* romanının birinci kısmını yazdı, bir gazete müdürü bunu okur okumaz genç adama büyük bir alaka gösterdi ve roman bu gazetede tefrika edildi. Bu roman Hamsun'un ismini hudutların dışında da meşhur etti. Almancaya ve Rusçaya derhal tercüme edildi, aynı senede (Modern Amerika'nın fikri hayatına dair) isimli bir tetkiki ve *Muammalar* diye bir romanı çıktı. Bunları *Açlık*, kitap halinde takip etti. Şöhretini asıl dünyaya yayan, 1893'te çıkan *Pan* romanıdır. Şimal yazlarını, ormanlarını ve orada geçen çok kuvvetli ve yakıcı bir aşk macerasını anlatan bu romanda tasvirler harikuladedir. İnsan okurken otların mırıldandığını ve ormanın konuştuğunu duyar gibi olur. Bu eser, dünya edebiyatında bir ikincisi olmayan eserlerdendir... Bunu birçok güzel ve yine vakaları Şimal'de cereyan eden romanlar takip etti. *Yerin Bereketi* 1920 Nobel mükâfatını aldı. Bundan sonra uzun müddet susmuş görünen Hamsun, 1927'de *Sonuncu Bap*, 1929'da *Serseri*, 1931'de *August* ve 1933'te *Senelerden ve Günlerden Sonra* isimli büyük romanları ortaya atarak, 75 yaşına geldiği halde yaratıcılığından ve kudretinden hiçbir şey kaybetmediğini, hâlâ yeniye, güzele, büyüğe doğru durmadan yükseldiğini bize ispat etti.

Acaba bu neslin ebediyete vereceği adam hakikaten Hamsun mudur? Şimdiden böyle bir hüküm vermek esaslı bir şey olmaz. İşte İbsen meydandadır. Bir zamanların yarım Allah'ı olan, Avrupa sahnelerine rakipsiz hükmeden bu adam artık bizi hayran etmiyor. Hatta eserlerinin ve oradaki fikirlerin bizi güldürmeyişini sırf kendi nezaketimizde aramalıyız. Çünkü İbsen'in o kadar mühim olarak ortaya attığı teoriler bugün bizim için bir mesele bile değildirler. Ehemmiyetlerini kaybetmiş şeylerdir.

Fakat Hamsun'un böyle mevzuları seçmediğini, insanlarının daha uzun ömürlü, daha canlı insanlar olduğunu şimdiden söyleyebiliriz. O romanlarına bizi her zaman için meşgul edebilecek meseleleri almıştır. Bunlar muhakkak ki her zaman okunacaktır. Her geçen dakika bu sanatkârı daha büyük olarak gözümüzün önüne koyacak, ona hayranlığımız, büyüklüğünü idrakimiz zamanla mütemadiyen artacaktır.

Fransız edebiyat tarihçisi Van Tigem, Hamsun'u Dostoyevski'ye benzetiyor. Bu benzetiş onun *Açlık* romanından başka bir şey okumadığını ispat eder. Çünkü Hamsun'un bir sefalet ve ıstırap abidesi olan bu ilk eserinde o büyük sefalet dâhisi Dostoyevski'nin bulunduğu yerler ihtimal gösterilebilir, fakat ikisi arasında kâinatı görüş ve kavrayış itibarıyla öyle büyük farklar vardır ki, her ikisini de okuyan bir adama yukarıdaki iddianın cahilce gelmemesi mümkün değildir. Bunlar yalnız kahramanlarının ölmezliği, canlılığı itibarıyla mukayese edilebilirler, her ikisinde de insanlar hakikattekinden daha hakikidirler. Fakat bu insanlara öyle bambaşka gözlerle bakarlar ki.

Dostoyevski karanlıktır. Teşrihlerinde[1] insafsızdır. Hatta bunu gören

[1] Analizlerinde.

Turgenyef biraz mübalağa ederek ona, "asrımızın Marquis de Sade'ı" demiştir. Fakat bu romancının her satırında derin bir merhamet ve sevgi saklıdır. O, en fena olarak gösterdiği insanlarda bile bir iyi taraf bulur ve onu sever. Meyustur, fakat hiçbir zaman ümitsiz değildir ve sonunda daima bir ışık görür.

Hamsun ise aydınlıktır. Tatlıdır. Kahramanlarına karşı kısmen lakayttır. Kendisinde merhametten ziyade keskin, ağır, fakat acıtmayan bir istihza görülür. Daha doğrusu merhameti biraz da istihfaf ile karışıktır. Bu âlemin bir kere böyle geldiğini ve böyle gideceğini, bunu düzeltmeye çalışmanın beyhude olduğunu söyler. Ve onun fikrince bu böyle imiş diye üzülmeye, dirsekleri masaya dayayıp derin ve karanlık düşüncelere dalmaya hacet yoktur. Onca, bizim vazifemiz inkıyat etmek,[1] ebedi kanunlara baş eğmektir... Ve ıstırabımızı teskin için kendimizi birtakım yalanlarla avutmak...

Dostoyevski Avrupa'da uzun müddet kalınca karısına şöyle bağırmıştı: "Rusya'ya dönelim. Rusları unutuyorum..." Ve günün içtimai meseleleri kendisini her zaman meşgul etmişti. Mütemadiyen beşeriyet muammaları halletmeye uğraşırdı.

Hamsun ise çok yalnız bir hayat yaşadığı için bugünkü dünya ile alakası azdır. Norveç'teki küçük cemiyet parçalarını emsalsiz bir kudretle anlatır ve bununla iktifa eder.[2] Böylece ölmez insan tipleri yaratmıştır, fakat bu tipler, bugünkü dünyayı saran birçok içtimai hareketlere yabancıdırlar. Çünkü bu hareketlere zaten Norveç yabancıdır. Hamsun ise bütün hususiyetleriyle bir Norveçli, bir Şimal adamıdır.

Walter von Molo'nun dediği gibi: "O kadar çok şey bilir ki, hiçbir şeyi kati olarak bilmemekle mağrurdur. Kendisi için asıl muamma ve hayatın sırrı, hiç bıkmadan kendi en derunî 'ben'ini temaşa ve imtihan ettiği aynadır."

Yaşadığı memleket dünya patırtılarından uzak, yalnız azametli tabiat ile didinen insanların memleketidir. Hamsun memleketinin en büyük bir evladı olmak sıfatıyla orayı temsil eder. Gürültüsüz, patırtısız ve tabiat kadar büyüktür. Kitaplarını okurken orada geniş, hudutsuz ve derin bir insan ruhundan başka bir şeyler aramamalıdır...

Varlık, Sayı 21, 15 Mayıs 1934

[1] İtaat etmek.

[2] Yetinir.

SHAKESPEARE MESELESİ

HAKİKİ SHAKESPEARE

Daha Shakespeare'in yaşadığı zamanlarda bile onun kıymeti, şahsı ve eserleri üzerinde muhtelif hükümler verilmeye başlanmış, bu hal günümüze kadar, bazen kabarıp bazen sönerek devam etmiştir. Yeryüzünden sersem insanların tamamen yok olup gitmesine ve herkesin, ne kadar açık olursa olsun, her hakikati görmesine imkân olmadığını ve sakat işleyen kafalar her zaman kendilerine yoldaş bulabileceği için bu nevi acayiplikler daha da devam edecektir.

Yüksek kültürlü memleketlerde bir Shakespeare meselesi artık mevcut değildir. Oralarda ikide birde zuhur eden "orijinal" münekkit ve âlimler, kendilerine benzeyen beş on deliyi de bağırtıp çağırttıktan ve hakiki ilim ve sanat muhitlerini bir hayli güldürdükten sonra unutulup giderler. Halbuki bizde nedense bu gibi cinnet mahsulü fikirler ciddiye alınmakta, üzerinde durulacak meseleler telakki edilmekte ve bu şekilde birçok kafalar bulandırılmaktadır.

Bu yazımız, Shakespeare'in şahsı ve eserleri etrafındaki tereddütlerin ne kadar gülünç, ne kadar "bozuk kafalar mahsulü" olduğunu göstermek ve bir Shakespeare meselesi mevcut olmadığını ve olamayacağını anlatmak için yazılmıştır.

Shakespeare'in şahsı etrafındaki tereddütlerin en göze çarpanı, onun hayatı hakkında hemen hemen hiçbir şey bilinmediği yolundaki batıl itikattır. Bu rivayet, hatta birçok aklı başında adamlar tarafından, bir mütearife[1] olarak kabul edilmekte, böylece birçok başka saçmalıkların da bu birinci saçmaya dayanarak ortaya atılmasına meydan verilmektedir. Şu hakikat evvela kafalara yerleşmelidir ki:

On altıncı asrın hiçbir büyük tiyatro muharriri, hiçbir büyük İngiliz şairi hakkında, Shakespeare hakkında bildiğimizden daha fazla bir şey bilmiyoruz.

[1] Aksiyom.

Şu hakikatleri de göz önünde tutalım: O devirlerde aktörlerin mevkileri çok muhakkardı[1] ve dram muharrirleri hiçbir hürmet görmezler, hatta resmen "edebiyat dışında" addolunurlardı. Shakespeare'in de hissedar olduğu Globe tiyatrosu yanmış ve bu yangında muharririn el yazıları ve birçok vesikalar zayi olmuştur. İngiltere'de o sıralarda birçok dahili harpler patlamıştır. 1642 senesinde, Püritenlerin[2] galebesi[3] ile bütün tiyatrolar kapatılmış ve bunların yazıları darmadağınık olmuştur. 1666'daki büyük Londra yangını son vesikaları da kül yapmıştır.

Bütün bunlar düşünüldüğü zaman, Shakespeare hakkındaki membaların, hayatı hakkındaki bilgilerin, hatta insanı hayrete düşürecek kadar çok olduğu görülür.

Sonra unutulmamalıdır ki, Shakespeare ve muasırları, bir tiyatro muharririnin bir eseri yazıp oynatmakla vazifesi bittiği ve bunu tabettirmenin[4] küstahlık, belâpervazlık,[5] hatta mensup oldukları tiyatro hesabına zararlı bir iş olduğu kanaatinde idiler. Dramın ve tiyatronun bir ehemmiyet alması Shakespeare'den sonra başlar. Shakespeare'in tabileri o zamanın lisanına uyarak onun dramlarına *trifles*[6] demektedirler. Sonra birçok dostlarının söylediklerine göre, bu büyük muharrir silik kalmayı isteyen ve kendini göstermekten ziyade etrafı gözden geçirmeye meyyal bir tabiatı olan bir adamdı.

Goethe çok isabetli olarak Shakespeare dramları hakkında şunları söylüyor:

"Shakespeare, piyeslerinin basılmış kitaplar haline gelebileceğini, bunların sayılıp birbiriyle mukayese edileceğini ve hesaba çekileceğini aklına bile getirmemiştir. Yazarken onun gözlerinin önünde daha ziyade sahne vardı. Dramlarını, sahneden aşağı doğru uzanarak kulaklara ve gözlere şöyle temas eden ve çabucak geçip gidiveren, elle tutulması, araştırılması imkânsız, hareketli ve canlı bir şey olarak görüyordu ve bu şekilde mesele yalnız icap ettiği anda tesirli ve mânâlı olmak idi."

Hamlet'in tiyatro hakkındaki meşhur sözleri *(Hamlet,* "Perde 3, Sahne 2") muharririn sahneyi ne kadar yüksek tuttuğunu, ona ne kadar ehemmiyet verdiğini gösterdiği halde, edip ve şairler hakkında muhtelif dramlarındaki ehemmiyet vermeyiş ve küçük görüşler, onun matbu eserlere karşı lakaytlığını gösterir. Ve bu adamın el yazısıyla dramı mevcut değildir diye birçok şüphelere düşmek, yukarıdaki izahattan sonra sahiden gülünç olur.

[1] Aşağıydı, hakir görülmüştü.

[2] Dinde saflaşmayı savunan, Jean Calvin'in fikirlerinden etkilenen grup.

[3] Üstünlüğü.

[4] Bastırmanın.

[5] Yüksekten uçmak.

[6] (İng.) Ivır zıvır.

Shakespeare, zamanında hiç de az takdir edilmiş bir kimse değildi. Birçok budalaların yaşayıp yaşayamadığından şüphe ettikleri bu adamdan, muasırları birçok yerlerde bahsetmişlerdir. Zamanındaki insanların kendisi hakkında 225 tane sözü, yani mevzubahis edişleri, hükümleri, telmihleri[1] kaydedilmiştir. Bunlar bir kitap halinde toplanmış olarak bu gün her bilgi isteklisinin ifadesine konulmuştur.

Francis Meres 1598'de çıkardığı *Palladis Tamia* (Pallas Hazinesi) isimli kitapta Shakespeare'i eski klasiklerle aynı dereceye koymakta ve "dostları arasında dolaşan şeker gibi tatlı sonelerin" ve on iki dramın muharriri olarak zikretmektedir. Daha o zaman lisandaki üstatlığını da takdir etmiştir: *Fine filed phrase* (iyi kurulmuş cümle). Meres, kudretinin en yüksek misallerini vermiş olmadığı bir devrede bile onun hakkında şöyle diyor: "Nasıl Euphrobus'un[2] ruhunun Pythagoras'ta yaşadığı söyleniyorsa, Ovid'in[3] tatlı ve latif ruhu da, tatlı dilli Shakespeare'de yaşamaktadır. Bunu onun 'Venüs ve Adonis'i, 'Lucrezia'sı ve hususi dostları arasında dolaşan tatlı soneleri ispat eder..."

Shakespeare'in devrindeki şahsiyeti hakkında bir fikir vermek için, o zamanın şairlerinden Robert Greene'in bir yazısını alalım. Greene bu yazıda üç dostunu, yani o devrin en mühim üç edibi ve şairi olan Marlowe, Nash ve Peele'yi bu yeni doğan yıldıza karşı dikkate davet ve ikaz ediyor:

"İşte uçmak üzere olan bir karga ki, bizim tüylerimizle mücehhezdir[4] (ve kendi kaplan kalbi ile) bir aktör postuna bürünmüştür. Zannediyor ki bizim en iyilerimiz kadar bir 'blanke verse' (beş aksanlı mısra) yazabilir. O tam mânâsıyla bir hezarfendir.[5] Kendi kanaatince de yegâne sahne sarsıcısıdır (Shake - Scene)."

Shakespeare'in cahil olduğu iddiası da birçok aklı başında insanları yanlış yola sevk edecek kadar çok yayılmıştır. Okuması yazması pek az, malumatı pek noksan olduğu rivayeti birçokları tarafından basit bir hakikat olarak kabul edilmektedir. Halbuki bu koskoca kanaatin, bu dev gibi yanlışlığın aslının ne olduğunu bilmek insanı katılarak gülmeye sevk eder. Bu saçma kanaat, Ben Jonson'un,[6] Shakespeare'in 1623'te neşredilen ve "Folio nüshası" diye meşhur olan külliyat-ı asarına yazdığı bir mukaddimede, şairi göklere çıkarırken söylediği bir cümleden doğmuştur. Ben Jonson, emsali dünyaya gelmemiş bir adam olarak anlattığı Shakespeare'e hitap ederek:

[1] Anıştırmaları.

[2] Euphorbos. Troyalı kahraman. Ünlü filozof Pythagoras, Euphorbos'un ruhunun kendisinde yaşadığına inanırdı.

[3] Ovidius'un.

[4] Donanmıştır.

[5] Bin ilime vakıf olandır.

[6] Ben Johnson'ın.

"Gerçi sen biraz Latince ve daha az Yunanca biliyordun, fakat büyüklük senin kendinde idi ve bunun önünde, Yunan ve Roma'nın gürleyici dâhileri eğilmelidir," diyor.

İşte Shakespeare'in bütün cehaleti, Ben Jonson'un bu, "sen biraz Latince ve daha az Yunanca biliyordun," cümlesinden anlaşılmaktadır; asırlardan beri birçok kafalarda yer eden, hatta aksi düşünülmeyen bu yayılmış kanaat işte bu kadar gülünç bir membadan köklerini almaktadır. Zavallı Ben Jonson, en masum cümlesinin en sevdiği adam hakkında en sıkılmaz bir iftiraya kök olacağını bilseydi ne kadar üzülürdü. Bu misal bile, insanların bazen ne kadar şümullü[1] hatalara düşebileceğini gösterir. Zaten şairler hakkındaki hükümleri şairler, şiir tabiatı olanlar, şiiri sevenler değil de, âlimler ve edebiyat tarihçileri vermeye başlayalı bu nevi hükümler bu kadar mânâsız, yersiz, saçma olmaya başlamıştır. Goethe, Wieland, Lessing, Herder, Schiller hiçbir zaman Shakespeare hakkında bizim bugün malik olduğumuz malumatın hatta onda birine malik değildiler; fakat onlar Shakespeare'in sanatkârlığı hakkında bugünkü âlimlerden namütenahi[2] fazla şeyler biliyorlardı. Harici şeyler hakkında fazla bilmeyi istemiyorlardı bile, çünkü bu onlara şairin özü hakkında fazla bir şey söylemiş olmayacaktı. Onlar bir şairin kıymetini, doğum yılının veya mektepte okuduğu sene adedinin şu veya bu olmasında değil, eserlerinde arıyorlardı.

Shakespeare cahil falan değildi. Bir dram muharririnde olması lazım gelen bütün meziyetlere, bütün kabiliyetlere malikti. Onun ilmi kifayetsizliğinden bahsetmek moda olduğu halde, iyi Yunanca bilmemekle dram yazamamak arasında ne gibi bir münasebet olduğunu söyleyen yoktur. Shakespeare, ne yaptığını, tiyatro eserinin nasıl yazılacağını, seyircileri alakadar edecek şahısların ve vakaların nasıl olması lazım geleceğini gayet iyi bilirdi. Voltaire'in "sarhoş vahşi" dediği adam, sahne sanatını herhalde bu Fransız'dan fazla anlamıştı. Kendi memleketindeki Latince mektebi bitiren, fakat üniversite tahsilini yapmayan Shakespeare, zamanının allameleri nevinden bir âlim olmamakla beraber, çok geniş bir mütalaa[3] ufkuna malikti. Eserlerini aldığı yerler, onun ne kadar çok, ne kadar muhtelif sahalarda okuduğunu gösterir. Ulema kitapları yerine bir sanatkâra daha fazla lazım olan eserler, mesela Fransız ve İtalyan hikâye kitapları, İspanyol romanları, seyahat tasvirleri, Yunan ve Roma şair ve muharrirlerinden tercümeler ve Montaigne'in yazıları gibi akıllıca şeyler okumayı tercih ediyordu, Fransızcayı da iyi bildiği muhakkaktır.

Kısacası, bir parça aklıselimi ve edebi anlayışı olan adam görür ki ne

[1] Kapsamlı.

[2] Sonsuz.

[3] Okuma, değerlendirme.

Shakespeare şahsiyeti sisler içinde kalmış, Homer[1] gibi efsanevi bir adamdır, ne de okuması yazması kıt bir tuluatçı ve destancıdır. O, zamanındaki büyükler tarafından, tiyatro ve tiyatrocuların muhakkar mevkiine rağmen, takdir edilmiş, dikkati üzerine çekmiş, hayatı vesikalarla sabit ve malum bir insan ve sanatının şuuruna varmış, yaptığı işi çok iyi bilen, o zamanki mühmel[2] mevkiine rağmen tiyatronun istikbalini ışık içinde gören emsalsiz bir dâhidir. Onun şahsiyeti ve eserleri etrafına bulanık bir perde çekmek isteyenler, bulanık suda balık avlamaktan hoşlanan anormal insanlardır.

Varlık, Sayı 32, II. Teşrin [Kasım] 1934

[1] Homeros.

[2] İhmal edilmiş.

SHAKESPEARE MESELESİ

SAHTE SHAKESPEARE'LER: BACON

Stratford'da doğan ve geçenlerde orada adını anmak için yeni bir tiyatro kurulan Shakespeare'in, meşhur dramların asıl müellifi olmadığı, bu eserlerin başka insanların elinden çıktığı iddiası da son zamanların modasıdır.

Bu iddiada olanların, "Shakespeare bu dramları yapamazdı," derken ileri sürdükleri deliller şunlardır:

"Bu Stratford'lu köylünün terbiye ve tahsili hakkında hiçbir şey malum değildir, imzası bir cahil elinden çıkmış bir çiziktirmedir, hiçbir yabancı dil bilmez, hiçbir başka memleketi tanımazdı. Ufak bir aktörden ibaretti, halbuki ömrünün sonlarında epeyce hali vakti yerinde bir hayat geçirmiştir, bu servetin kaynağı belli değildir ve vasiyetnamesinde de dramlarından hiç bahis yoktur. Yaptığı iddia edilen dramlarla asla alakadar olmamış, onları bastırmaya teşebbüs etmemiştir. Bir satır el yazısı mevcut değildir, vesaire..."

Biz geçen yazımızda Shakespeare'in terbiye ve tahsili hakkında kâfi malumat vermiş ve cehaleti hakkındaki masalın nereden çıktığını göstermiştik. Diğer iddialara gelince, Shakespeare'in bugün elde bulunan imzaları vasiyetnamesindeki imzalardır. Vasiyetnamesini ise ölümünden birkaç gün evvel tanzim etmiş ve imzalamıştı. Hasta ve zayıf bir halde, elleri titreyerek attığı imzadan, adamcağızın adını düzgün yazamayan bir cahil ve acemi olduğu neticesini çıkarmak mânâsızdır. Yabancı dil bildiği muhakkaktır. Eserlerinde geçen Fransızca kelimelerin onun bildiği Fransızcanın hepsini teşkil ettiği yolundaki, hiçbir hakikate dayanmayan iddiaya cevap vermek bile zaittir.[1] Yabancı memleketleri görmemesi onu dram müellifi olmaktan bilmem ne dereceye kadar meneder. 16. asırda seyahat bugünkü kadar kolay ve yapılmış değildi ve Koock[2] seyahat acenteliği maalesef ortada yoktu.

Vasiyetnamesinde servetinin membaı olarak dramlarını gösteremez, hat-

[1] Fazladır.

[2] Muhtemelen 1808'de kurulan Cook adlı seyahat şirketi kastediliyor.

ta onlardan bahis dahi edemezdi, çünkü Püritenlerin hâkim olduğu ve tiyatronun yasak edildiği Stratford şehrinde onun tiyatrodan para kazandığını söylemesi, ailesini şerefsizliğe mahkûm ederdi. Sonra dramları kendi malı değildi ki onlardan, ancak mutasarrıf olduğu[1] şeyleri zikrettiği vasiyetnamesinde, bahsetmeye lüzum görsün. O, dramlarını, bir zamanlar sahipleri arasında olduğu Globe tiyatrosuna satmıştı... Bu eserler üzerinde hiçbir hakkı kalmamıştı, hatta onları bastıramazdı bile... Bir satır el yazısı yoktur, çünkü o zamanlar mektup yazmak âdet değildi, ancak iş için mektup yazılırdı ve 200.000 nüfuslu Londra'da dostlar birbirini her gün "The Mermaid" (deniz kıyısı) ismindeki "edipler meyhanesi"nde görürlerdi; çünkü Shakespeare'in el yazısıyla olan dramları Globe tiyatrosuyla beraber yanmıştı. Ve nihayet şu da sorulabilir ki: O asır büyüklerinden kimin bir satır el yazısı vardır? Spencer'ın, Marlowe'un, Lyly'un, Sidney'in, hatta Ben Johnson'ın eserlerinin müsveddeleri nerede? Milton'ın *Kaybolmuş Cennet*'inin müsveddeleri nerede?

İşte, bu gibi esassız sebeplerle Shakespeare'in eserleri kendisinden alınır ve bol keseden şuna buna dağıtılır. Şimdiye kadar bu eserlerin müellifi olarak ortaya sürülen isimler tam yedi tane idi. Filozof Francis Bacon, Altıncı Berlin Kontu, Beşinci Rutland Kontu, Yedinci Oxford Kontu, Sir Walter Raleigh, Christopher Marlowe ve nihayet "Awon'un Tatlı Kuğusu" ismi verilen bir kadın...

Son günlerde bu yedi isme bir de Oxford Kontu Eduard de Vere ismi karışmıştır.

Filozof Bacon gibi bir adama Shakespeare'in eserlerinin müellifliğini vermek acayipliğini 1856 senesinde Delia Bacon isminde bir Amerikalı kadın ortaya atmıştır. Bu iddiasının amillerinden birisi de bu isim benzerliğidir. Bu kadın, bilahare delirerek ölmüş ve ölmeden evvel fikirlerinin saçmalığını itiraf etmiştir.

Yüksek ve asil şeylerin yine yüksek ve asil insanlar tarafından meydana getirileceğini kabul eden bir insan için, Shakespeare'in dramları gibi hak, doğruluk, yüksek ruhluluk ile dolu eserlerin, o devrin en bayağı ruhlu ve kendi velinimeti Esset ve Southampton'a nankörlük, hatta hıyanet edecek kadar düşkün adamı olan Bacon tarafından yazıldığını tasavvur etmek bile imkânsızdır.

Bu iddiayı müdafaa edenlerin delilleri hep aynıdır: Shakespeare'in eserlerinde çok bilgi ve hikmet vardır, Bacon da çok bilen hakim[2] bir adamdı, şu halde bunları o yazmıştır. Shakespeare'in bunları yazmayacağı aşikârdır, çünkü o bir yüncü ve eldivencinin oğlu idi, üniversitede okumamıştı ve Ben Johnson'ın söylediğine göre biraz Latince ve daha az Yunanca biliyordu...

[1] Üzerinde hak sahibi olduğu.

[2] Hikmet sahibi, bilge.

Bugün Goethe hakkında hiç malumatımız olmadığını veya Shakespeare'e dair bildiğimiz kadar malumatımız olduğunu, fakat Kant'a dair adamakıllı çok şeyler bildiğimizi farz edelim: Goethe'nin eserlerini Kant'ın yazdığı iddiası da aynı şekilde ortaya atılamaz mıydı?

Bu iddiacılar arasında, Shakespeare'in eserlerinin ilk "Folio nüshası"nda bir gizli yazı keşfettiğini, buradan Bacon'ın müellifliği anlaşıldığını ileri sürenler; Donnelly ve içerisinde, Shakespeare dramlarında da geçen birkaç atasözü bulunan fakat birçok sahifeleri "Akşamlar hayır olsun", "Afiyette misiniz?" gibi "Hakimane!"[1] cümlelerle dolu bir çocuk defterini, Bacon'ın dramlarına esas olan not defteri diye ortaya atanlar (Madame Pott) bile görülmüştür.

Bacon'ın bu dramlara ismini atmayarak başkasına izafe etmesine sebep olarak, Bacon'ın dramlara ismini koyması münasip olmayacak kadar yüksek mevkide olduğu, aynı zamanda hayatının ve hürriyetinin tehlikeye gireceği söylenir.

Bacon ilk devlet memuriyetini 1603'te, yani Shakespeare'in yirmi piyesinin oynanmış bulunduğu bir zamanda almıştır. Ve Francis Meres'in, Shakespeare'in on iki dramından bahsettiği 1598 senesinde Bacon bir hiçti. İsmini ortaya atmaktan yüksek memuriyetine (!) hiçbir zarar gelmezdi ve ancak Shakespeare'in ölümünden üç sene sonra "Lord-Şansölye" olmuştu. Essex'in Kraliçe Elisabeth aleyhindeki cemiyetine girdiği için hayatından korkarak ismini vermediği iddiası da gülünçtür: Çünkü Bacon'ın arkadaşlarını satarak yakasını sıyırdığı bu teşekkül 1601'de kurulmuştur ki, bu kendisinin, 1595'te *Romeo ve Jülyet*'in müellifliğini inkâra sebep olamazdı.

Bacon'ın imzası altındaki eserleri meydandadır. Bunlar arasında edebi mahiyeti olanlar da vardır. Bunlardan biri olan *Yeni Atlantis* isimli ütopik eser, bunu yapanda hiçbir edebi yaratış kabiliyeti, hiçbir teknik maharet bulunmadığını göz önüne koyar. Küçük bir vakayı bu kadar acemice tertip eden, bu kadar kuru ve soğuk bir kalemi olan bir adam dünyanın en ustalıklı kurulmuş, en tatlı sözlerle dolmuş dramlarını yazmış olabilir mi? Bacon, kraliçe kendi çiftliğine misafir gelince bir sone yazmıştır. Bacon'cıların delillerinden biri de budur. Fakat bu soneyi okumak bile böyle bir iddiaya gülmeye kâfidir; Bacon kendisi de bu şiiri gönderdiği bir dostuna, "Şair olmadığımı itiraf ederim," diye yazmıştır. Fakat bunu Bacon'cılara kabul ettirmeye imkân yoktur.

Shakespeare'in Bacon namına imza atan bir sahtekâr olduğunu söyleyenlerin bir kısmı Marlow dramlarını da ona bağışlamışlardır. Ve hiçbirisi, dostları tarafından karakteri çizilen Shakespeare'in böyle bir sahtekârlığa alet olacak adam olmadığını görememiştir.

[1] Bilgece.

Bacon'cılar, Bacon eserlerinde bir kere bile Shakespeare ismi geçmemesini de bir delil olarak ortaya atıyorlar. Böyle bir isim geçmiş olsa onu da delil olarak alacakları muhakkak olmakla beraber, şunu söyleyelim ki, Bacon'ın eserlerinde hiçbir İngiliz şairinin ismi yoktur: Ne Spencer'ın, ne Chaucer'ın... Zaten Bacon asla güzel sanatlara ve edebiyata uzun boylu bir alaka göstermemiştir... Bacon iddiasını ortaya ilk atan Delia Bacon'a Carlyle'ın verdiği şu cevap pek nefistir: "Sizin Bacon'ınızın dünyayı yaratmış olması ne kadar mümkünse, bir Hamlet yaratması da o kadar mümkündür." Bacon'ın eserlerini en iyi tanıyan ve onları en son toplayıp neşreden Speddig bu rivayetlerin zuhurunda şöyle demişti: "Shakespeare dramlarını başka birinin yazdığını kabul için herhangi bir sebep mevcut olabilir, ben şunu söylemek salahiyetini kendimde bulurum: Bu başkası kim olursa olsun, Bacon değildir."

Bu sakat iddianın son mertebesine çıkan E. Borman isminde biridir. Bu adam Shakespeare'in cehaleti ve iktidarsızlığı hakkındaki eski delilleri tekrar etmekle beraber, dramların Bacon felsefesinin birer ifadesinden ibaret ve mesela *Fırtına*'nın Bacon'ın rüzgârlara müteallik[1] makalesinin mütemmimi,[2] *Hamlet*'teki Horatio'nun (Ratio/akıl) olduğunu ve nitekim Horatio'nun da hakikaten akıllı bir adamı temsil ettiğini söylemektedir... Bu adamın rivayetince Falstaff tipi *fallstoff* yani "düşen cisim"dir ve tabii, cazibe kuvvetini ifade etmektedir ve terli iken Page ve Ford isminde iki kadın tarafından suya atılan bu Falstaff apaçık olarak "sıcaklık-soğukluk" nazariyesidir...[3]

Aklı başında bir insanın bu deli saçmalarını dinlemeye daha fazla tahammülü yoktur. Fakat unutulmamalıdır ki bunlar kalın ciltler halinde intişar etmiş[4] ve bir fikrin kıymetini kitabın kalınlığında ve sahife altındaki şerhlerin çokluğunda arayan safdiller tarafından "yeni keşfedilmiş hakikatler" diye kabul edilmiştir.

Varlık, Sayı 34, I. Kânun [Aralık] 1934

[1] İlişkin.

[2] Tamamlayanı.

[3] Kuramıdır.

[4] Yayımlanmış.

SHAKESPEARE MESELESİ

SAHTE SHAKESPEARE'LER: EDUARD DE VERE

Bir zamanlar, eski Grek ve Latin klasiklerinin eserlerini Ortakurun[1] manastırlarındaki keşişlerin yazdığı iddiası ortaya atılmış ve bunu birçok da kabul ve müdafaa edenler bulunmuştu. İşte bu neviden yüksek allamelerin buldukları yeni yeni Shakespeare'ler, geçen yazımızda dediğimiz gibi, Bacon ile beraber sekiz tanedir. Bunları teker teker münakaşa etmeye değmez. Burada yalnız en son ortaya atılan ve bermutat "yüksek ve orijinal ilim muhitleri"nde akisler yapan Eduard de Vere meselesini ele alacağız.

1926 senesinde Londra'da bakıcı Cecil Palmer tarafından çıkarılan I. Thomas Looney'nin bir kitabında ilk defa olarak Shakespeare dramlarını yazanın Oxford Kontu Eduard de Vere olduğu iddia edildi. Bunu diğer birtakım kitaplar ve bilhassa Gilbert Salter'in *Yedi Shakespeare* isimli eseri takip etti.

Looney kitabında, Stradford'lu bu zorbayı, haksız olarak çıktığı deha tahtından indiriyor ve böylece dünya ile üç yüz seneden beri eğlenen adama haddini bildiriyordu. Bu dehşetli yeni fikir peşine birçok fazla akıllıları taktı, New York'ta çıkan *American* mecmuasının muharrirlerinden "Oliver Herfora" bu yeni dinin yaygaracısı kesildi. Edebiyat âleminde öyle bir gürültü yapıldı ki bir benzeri Markoni'nin telsizi veya Edison'un elektrik lambasını keşfetmesi gibi faydalı hadiselerde bile yapılmamıştı.

Looney işe başlarken bir polisin bir cinayet veya bir sahtekârlığı meydana çıkarmak için kullandığı metoda benzer bir yol tutmuştur. Evvela Shakespeare eserlerinde muhtemel müellifi meydana verebilecek yerler aramış, bunları toplamıştır; ikincisi, bunlar arasında çok kuvvetli bulunan birisini destek olarak almıştır; üçüncüsü, bu destek noktasına uyar bir adam aramıştır; dördüncüsü, bu adamın öteki noktalarda da uygun olup olmadığını tetkik etmiştir; beşincisi, bütün bunlar denk geliyorsa, bu adamın hayatını

[1] Ortaçağ.

ve eserlerini araştırmış, bunun Shakespeare eserlerindeki tesirlerini tespit etmeye çalışmıştır; altıncısı, bütün diğer delilleri gözden geçirmiş ve nihayet, yeni keşfettiği müellif ile eskisi arasında ne gibi şahsi münasebetler bulunduğunu ortaya çıkarmak istemiştir.

Ve bu metot ile şu neticeye varmıştır: Her şeyden evvel çok istidatlı lirik bir deha; eksantrik, hiç değilse bütün mutat bağlardan kurtulmuş ve kendini büsbütün edebi heyecanlara vermiş bir deha aranacaktır.

Sonra hakiki Shakespeare bir aristokrat olacaktır. Çünkü dramlarda krallar, kraliçeler, kontlar, kontesler mükemmel bir tabiilik ile konuştukları halde, alelade adamlar soğuk ve manken gibi kalmaktadırlar. Aristokratları tasvirdeki bu muvaffakiyet ve burjuvaları tasvirdeki bu muvaffakiyetsizlik onun yüksek asilzadelerden biri olduğuna şüphe bırakmamaktadır.

Kral dramlarından onun Lancaster fırkası taraftarı olduğu, diğer dramlarından İtalya'yı sevdiği, müzik ve spordan hoşlandığı, paraya ehemmiyet vermediği, Püritenlerin Protestanlığını değil, Katolikliği sevdiği, fakat bu sevginin biraz da septik olduğu, kadınlara karşı anlaşılmaz ve biraz da tezatlı tavırlar aldığı anlaşılmaktadır.

Ve bütün bu vasıflar, Stratford'lu bu cahil ve aptal yabancıda değil, asil, zeki, zengin, orijinal Oxford Kontu'nda mevcuttur.

Aklı başında olan, edebiyata, sanat meselelerine bilen gözlerle bakan, yaratma işinin, sanatkârın teşekkülünün mahiyeti hakkında birazcık fikri bulunan bir insan, yukarıdaki kuvvetli delillere dudak bükmekten, gülümsemekten kendini alamaz.

Diğer bütün şairler hakkında buna benzer polis tahkikatı yapılsa hepsinin eserlerine kendilerinden daha muvafık birer müellif bulmak mümkündür, ama nedense bu eserleri yine o ehliyetli olmayan adamlar yazmışlardır. Bu ciheti bir yana bıraksak bile, niçin bir adamın fevkalade eserler yazabilmesi için muhakkak acayip, kayıtları altüst eden bir adam olması iktiza etsin? Goethe hayatında yüksek rütbeli bir burjuva olmaktan pek az kurtulmuştur; en güzel Almanca dramlar yazan "Grillparzer" yarım asırdan fazla küçük bir memur olarak yaşamış, bir hikâyeye mevzu olacak kadar bile macera geçirmemiş, aynı aleladelik içinde ölmüştür. Bir bardak suda fırtına koparmanın moda olduğu ve dejenerelerin yalnız bu hastalıklarına dayanarak edebiyat tarihlerine girmedikleri zamanlarda, kafalarının içinde dünyalar yaşayan, heyecanların en büyüğünü duyan sahici sanatkârlar dış hayatlarını acayipliğe bürümek lüzumunu duymazlardı; çünkü o zamanlar bu gibi şeylerden şişinerek bahseden gazeteler mevcut değildi.

Sonra asilzadelik meselesi ne kadar esaslıdır? Öyle ya insan asilzade olmadan onları anlayabilir mi? Kralları hatta tanrıları görülmemiş bir tabiilikle konuşturan Homer herhalde kör bir dilenci değildi; ya bir hükümdar sülalesine, yahut da Olimp'e mensup idi. Eşilos, Öripides, keza... Sonra:

Corneille ve Racine, kralları tabii konuşturan dramcılardır, tarih kaydetmese dahi muhakkak bir yerden şehzadelik bulaşığı almış olacaklar...

Diğer delillerin ne kadar kuvvetli olduğunu ve Stratford'lu Shakespeare'i ne dereceye kadar eserlerinin müellifliğinden azledebileceğini okuyanların hükmüne bırakıyorum. Fakat şunu da söyleyelim ki, Shakespeare'in dramları kendisinden evvelki muharrirlerin hikâyelerinden, dramlarından, eski tarihlerden alınmadır ve bunlarda değişiklikler pek azdır. Shakespeare'in dehâsı bu mevzuları işleyişindeki ustalıkla, onları bir iki kelime çıkarıp birkaç cümle koyarak aleladelikten şaheserliğe çıkarmakta kendini gösterir, o, *Fırtına* piyesinde sihirbaz Prospero'ya söylediği gibi, sihirli değneğini hangi şeye dokundurdu ise o şey paha biçilmez kıymetler almıştır. Halbuki E. de Vere gibi aristokrat bir sanat gururu taşıyan ve yaşamak için sanata muhtaç olmayan bir adamın buna "tenezzül etmeye" zihniyetinin müsait olmayacağı meydandadır. Sırf sanat için dram yapan bir kont, dört beş sene önce Londra tiyatrolarında oynanmış bir piyesi değiştirip ona *Hamlet* ismini veremez, bu *Hamlet* dünyanın en mükemmel dramı, eskisi, kötü ve acemi bir piyes olsa bile...

Shakespeare'in bir lort olmadığı ve o zaman için muhakkar addedilen bir mesleğe gönlünü ve ömrünü bağladığı birçok yazılarından da belli olmaktadır, 111. sonesinde

[...] Bunun için benim ismim bir damga ile damgalanmıştır ve bunun için benim mevcudiyetim, uğraştığım şeyin içinde kaybolup gitmektedir, tıpkı bir boyacının eli gibi...

diyerek içindeki sanatkâr gururu ile mevkii arasındaki tezadı anlatan şair 29. sonesinde bu derdini bütün açıklığı ve acılığıyla ortaya vurmuştur. Hem dediklerime bir delil, hem de çok güzel bir şiir olduğu için soneyi aynen alarak bu trilojiyi bitiriyorum:

Mukadderatın ve dünyanın istihfafına[1] uğramış olarak tek başıma merdut[2] bahtımdan şikâyet ettiğim, sağır gökyüzüne boş yere bağırdığım ve kendime bakıp hayatıma lanet ettiğim ve başkaları gibi ümit dolu, güzel ve dost sahibi olmayı ve şu sanatı veya bu kudreti istediğim ve kendimdekilerin en kıymetlisinden bile en az memnun olduğum zamanlarda; kendi kendime bile hemen hemen istihfafa değer göründüğüm zamanlarda seni düşünür ve sabahleyin uçan bir tarla kuşu gibi bu donuk yerden yükselerek göklerin kapısında şarkılar söylerim. Çünkü senin aşkını anmak beni o kadar zenginleştirir ki, bahtımı taçlara ve devletlere bile değişmem.

Varlık, Sayı 37, II. Kânun [Ocak] 1935

[1] Küçümsemesine.

[2] Kabule layık olmayan, reddedilesi.

BİR FELSEFE KİTABI

Elime tesadüfen bir kitap geçti: "Mehmet Saffet, Maarif Vekâleti Milli Talim ve Terbiye Heyeti azasından, Gazi Terbiye Enstitüsü Felsefe Tarihi Muallimi" imzalı ve *Muasır Avrupa Felsefesi / Kant'tan Zamanımıza Kadar* isimli... Şöyle bir göz gezdirdim, sonra hayret içinde başından sonuna kadar ve dikkatle okudum. Bu yaşıma kadar (28 yaşındayım) birçok yanlışla dolu kitaplar okumuştum, fakat bu kadar hatanın bir yere toplanabildiğine ilk defa rast geliyordum.

Uzun şeyler söylemeyerek, bu yanlışlardan rasgele birkaç tanesini işaret edeceğim ve bütün kitabı ele almaya belki bu mecmuanın sayfaları bile kâfi gelemeyeceğinden, kitaba mevzu olan on dokuzuncu asır felsefesinin iki mühim ve birbirine zıt siması, ferdiyetçi Nietzsche ile cemiyetçi Marx fasıllarında yapılan yenilip yutulmaz gaflardan sadece bir ikisini göstereceğim:

1 - Nietzsche'nin hayatından bahsedilen 115. sayfada "On sekiz yaşında Allah'a karşı olan imanını kaybetti ve felsefesiyle bunun yerine fevkalbeşeri[1] ikame etti," deniliyor.

Nietzsche fevkalbeşer fikrini ilk defa 1883 ile 1885 arasında yazdığı *Zerdüşt Böyle Söylüyordu* isimli kitabında, yani 39-41 yaşlarında iken ortaya atmış ve ona felsefi ve ilmi bir mahiyeti ancak ana eseri olan ve sistemini ortaya koyan *Die Wille zur Macht* (Kudret İradesi) (1885'te başlanmış, öldükten sonra neşredilmiştir) isimli kitabına vermiştir. Bu kitap Bay Saffet tarafından bir kere bile zikredilmemekte, bunun yerine bir sürü ikinci derecede kitaplar sayılmakta ve on sekiz yaşındaki çocuğa felsefi sistemler kurdurulmaktadır.

2 - Aynı sayfada şöyle bir ibare var:

"23 yaşında askere gitmiş, Sadova ve Sedan muharebelerine iştirak et-

[1] Üstinsan.

mişti. Dul bir ananın biricik oğlu ve kasir-ül basar[1] oluşu kendisini bu davetten kurtaramamıştı."

Ve beş on satır aşağıda şu cümleyi görüyoruz:

"(...) sonra musiki hakkında eserini yazmak için Alp Dağları'na çekildi, burada iken 1870 harbinin haberini aldı. Cepheye çağrılıyordu. Gidip gitmemek elinde idi. Fakat memleketinin davetine icabeti vazife bildi."

Yukarıda, "Miyop ve dul bir ananın biricik oğlu oluşuna rağmen kendini askerlikten kurtaramadı," deniliyor ve altta, "Gidip gitmemek elinde idi," diye yazılıyor. Hangisinin doğru olduğunu anlamaya ve Nietzsche'nin vatan aşkının derecesi hakkında hüküm vermeye insan aklı muktedir değildir.

3 - 116. sayfada şöyle bir cümle var: 1872'de meşhur bir eseri olan *Musiki Ruhundan Trajedinin Doğumu*'nu neşretti.

Bu kitabın ismi yanlıştır. Almancası *Geburt der Tragödie* yani sadece *Trajedinin Doğuşu*'dur.

4 - 119. sahifede filozofun *Neşeli Akıllılık* isimli bir kitabından bahsediliyor, bunun da ismi aslında *Die fröhliche Wissenschaft* yani *Neşeli İlim*'dir. Kitap serlevhalarındaki[2] bu hatalar müellifin bir lisana salahiyetle sahip olmadığını göstermekle kalmıyor, Nietzsche'nin, ilimden somurtkan çehreyi atıp ona güler yüz vermek istediğini söyleyerek yazdığı kitabın mevzuuna da asla vakıf olmadığını anlatıyor.

5 - Bilhassa bu sahifedeki bir cümle şaheserdir:

"Otuz yaşında Zarathustra, eski İran Zerdüştü gibi bulunduğu dağdan aşağıya, halk arasına inerek onlara yeni bir din getiriyordu."

Acaba Bay Saffet şaka mı yapıyor, yoksa Zarathustra ile eski İran Zerdüştü'nün aynı adam olduğunu, Nietzsche'nin kitabında dağdan indiği söylenen adamın da doğrudan doğruya bu İran Zerdüştü olduğunu sahiden bilmiyor mu? Biliyorsa bu ne biçim cümle, bu ne ifadedir. Bilmiyorsa bir felsefe tarihini telif etmek[3] (kitabın tercüme olduğuna dair bir kayıt yok, yalnız birçok ecnebi muharrirlerden istifade edildiği söyleniyor) ne cesarettir?

Bu fasıl daha doğrusu kitabın hangi sahifesi olursa olsun hayret verecek kadar yanlışlıklar ve anlaşılmazlıklarla doludur ve bunlardan birkaç tanesini zikrettiğimiz için diğerleri doğruymuş gibi bir zan hasıl olmamalıdır. Bütün hataları gösterebilmek için kitabı aynen bu sahifelere geçirmek lazımdır.

Varlık, Sayı 50, 1 Ağustos 1935

[1] Miyop.

[2] Başlıklarındaki, isimlerindeki.

[3] Kaleme almak.

DE PROFUNDİS

–Burhan Toprak'ın Tercümesi Münasebetiyle–

19. asrın sonlarında bir kuyrukluyıldız gibi birdenbire bütün etrafın gözünü kamaştıran ve sonra gene birdenbire yuvarlanıp karanlıklara karışan İngiliz şairi Oscar Wilde'ın garip bir talihi vardır: Yazdığı salon piyesleri, hafif ve bol nükteli komediler, Batıcı bir melankoliye bürünmüş masalları ile İngiliz kibar âleminin ve edebi muhitlerin sevgilisi payesine varan; fakat büyük bir rezalet doğuran bir muhakemeden ve bir mahkûmiyetten sonra bu eski sevdalıları tarafından bir anda unutulan, hatta cemiyetin ve edebiyatın dışına tükürülen bu adam, ölümünden bir müddet sonra tekrar dünya edebiyatına doğdu, hem de bir daha oradaki yerini hiçbir mahkeme kararı ve hiçbir skandal yüzünden bırakmamak şartıyla...

Ona bu yeni hayatı, bu basübadelmevti[1] veren, neşrini asla düşünmediği, tamamıyla şahsi bir yazı, hapishanede iken yazdığı bir mektuptur.

1905 senesi Şubat'ında, yani ölümünden beş sene sonra Robert Ross tarafından, Wilde'ın hapishanede yazmış olduğu bir nevi notlar *De Profundis* ismi altında neşredildi. Daha evvel (aynı senenin kânunuevvelinde) Almancası intişar etmiş[2] olan bu eserden bütün gazete ve mecmualar gürültü ile bahsettiler ve *De Profundis* yalnız İngiltere'de, 1919'a kadar, yani 14 sene içinde 37 defa tabedildi.[3] Ve bundan sonra müellifin unutulmaya başlayan adı yeniden duyuldu, hiç oynanmayan veya isimsiz oynanan piyesleri en büyük tiyatrolarda gösterildi. Kitapları hakkında uzun tetkik makaleleri, hayatı hakkında yazılar çıktı ve Wilde böylece bir dereceye kadar itibarını yeniden kazandı.

Neşredilen bu notlar, Wilde'ın hapishaneden arkadaşı Lord Alfred

[1] Öldükten sonra dirilişi.

[2] Yayımlanmış.

[3] Basıldı.

Douglas'a yazdığı uzun bir mektubun bazı parçalarıydı. Bir zamanlar fevkalade yakın dostu ve kendisini bu felakete sürükleyen dava ile çok yakından alakadar, hatta bu davanın sebebi olan ve felaket zamanlarında Wilde'a tamamen arkasını çeviren bu adamla âdeta bir hesaplaşma demek olan bu mektup, yazıldıkça asıl hedefini kaybederek hapishanedeki ruh maceralarının bir tasviri olmuş ve yazı ilerledikçe yaratmak zevkini yeniden duymaya başlayan muharrir o zamana kadar yazılarında görülmeyen bir samimiliğe yükselmiştir.

Mektup ince ince yazılmış seksen büyük sahifedir. Neşredilen kısım ise bunun ancak üçte birinden biraz fazladır. İlk yarısı, "hiç enteresan olmayan işlerden ve hususi şeylerden" bahsettiği için tamamen çıkarılmıştır. Mevcut olmayan diğer altıda biri, neşredilen kısımların arasından çıkarılmış ve buraları üç nokta, vesaire ile atlanmıştır.

Kitabın asıl ismi *De Profundis* değildir. Oscar Wilde, Robert Ross'a yazdığı bir mektupta (Burhan Toprak tercümesi, sahife 71) buna *Epistola*[1] ismini vermektedir, ki bu da eserin aslında mektup olarak yazıldığını gösterir.

Muharrir bunu yazmaya başladığı zaman neşretmeyi düşünmemişti. Bu, değişik ve karanlık ruhi haletlerin tesiri altında yazılmış tamamen hususi bir mektuptu, fakat yavaş yavaş derlendi, toplandı, yalnız muhataba değil, birçok seçme dosta da okunması düşünülerek devam edildi. Eser hakkında hüküm verirken bunu asla göz önünden uzak tutmamalı ve muharririn biraz fasıla ile yaptığı bazı tezatların "insanca" şeyler olduğunu hatırlamalıdır, mahpusun hissiyatı mütemadiyen tahavvül[2] halindedir ve dışarıdaki bir insanın hüküm miyarları[3] burada ekseriya, hatta daima yanlış neticeler verir. Nitekim muharrir bugün çıkınca ne yapacağı hakkında kesin hükümler verirken, yarın sonsuz bir ümitsizliğe, kararsızlığa düşüyor. Sonra, mektup uzun fasılalarla yazılmıştır. Bunu da göz önünde tutmalıdır.

Kitabın en büyük hususiyeti, Wilde'ın yazdığı yazıların en samimisi olmasıdır. Baştan itibaren bütün sahifelerde bir insan, ıstırap çeken bir insan vardır. Hakiki Wilde burada yüzünü göstermiştir. Sonra ilk göze çarpan noktalardan biri de, "sanatkâr" Wilde'ın hiç kuvvetinden kaybetmemiş olmasıdır.

Taş bir odada yazılan bu satırların üslubu muharririn en güzel eserleriyle, masalları ve mensur şiirleriyle birdir. Şekil itibarıyla mükemmel ve şiirle doludur. Bütün ıstırabını, felaketlerini, sukutunu[4] halis altına tebdil etmiş;[5]

---

[1] Mektup.

[2] Değişim.

[3] Ölçüleri.

[4] Düşmesini, düşkünlüğünü.

[5] Dönüştürmüş.

muhayyilesiyle buna başka ve güzel renkler vermiştir. Belki en pis mevzu burada üstatça ele alınmış, anlatılmıştır ve dünya edebiyatında bunun bir misli daha yoktur; çünkü hiçbir muharrir böyle bir vaziyette kalmış değildir.

Wilde kendisine sürülen lekenin altından gayet basit bir usul ile kalkıyor: Bunu sessizce kabul etmek suretiyle, kabahati itiraf ediyor, yalnız cezayı (ki iki sene ağır hapistir) biraz fazla sert buluyor. Mustarip ve yalnız bir kalp ile bütün isyan ve hiddet merhalelerini aşıyor ve en sonunda ıstırabın kendi ferdiyetinin inkişafı[1] için lazım bir şey olduğu neticesine kadar varıyor; nihayet ıstırabı ve ıstırabın dinini methe başlıyor. Hatta Wilde bu yazılarının bir yerinde şöyle diyor: "Kalpler kırılmak içindirler" ve kendisinin de kalbi kırıktır.

Hakiki Wilde'ı, bu mustarip ve terk edilmiş insanı anlamak için bu eseri okumak lazımdır. Şimdiye kadar Türkçede kitap halinde mevcut olmayan *De Profundis* son günlerde Burhan Toprak'ın güzel ve akıcı Türkçesiyle dilimize çevrildi. Tercüme Fransızcasından yapıldığı için, en çok kısımları ihtiva eden Almanca nüshaya nazaran bir hayli noksandır. Fakat bu noksan parçalar İngilizce aslında da mevcut olmayan ve yalnız Almancaya tercüme eden Dr. Meyerfeld tarafından muhtelif vasıtalarla ikmal edilmiş[2] bulunan yerlerdir. Burhan Toprak, André Gide'in Almancadan çevirdiği bazı parçaları da alarak bu noksanı da mümkün mertebe tamamlamaya çalışmış, buna rağmen ehemmiyetli yerler eksik kalmıştır. Sonra Fransızca ve İngilizce nüshalarda eşhas[3] isimleri üç nokta veya bir harf ile geçtiği halde Almancasında bunlar ekseriya tam isim halindedir ki, ikinci bir tabında Türkçe nüshasının da bu mükemmelliğe varması çok istenilir.

Burhan Toprak tercümesinin başına konulan kısımlar arasında André Gide'in hatıraları tek başına edebiyatımız için bir kazançtır. Bu satırlarda "insan" Oscar Wilde'ın birçok zayıf ve kuvvetli tarafları gözümüzün önüne serilmekte, bizi bir uçuruma bakıyormuşuz gibi ürpermelere uğratmaktadır.

Yukarıda da söylediğimiz gibi, tercümenin lisanı çok düzgün ve sağlamdır. Gerçi bazı küçük vuzuhsuzluklar[4] vardır: Mesela 130. sahifedeki (bir müddetten beri İsa'ya ait dört mensur şiir üzerinde uğraşıyorum) cümlesinden karilerin[5] bu dört mensur şiirle dört *İncil*'in kastedildiğini anlamaları biraz güçtür. 132. sahifedeki Yunanca satırların sarih Türkçeleri bir not halinde sahifenin altına işaret edilebilirdi vs. Fakat bu gibi ufak unsurlar da pek nadirdir ve bu tercüme, birçok Avrupa dillerindeki tercümelerden

[1] Gelişmesi.

[2] Tamamlanmış.

[3] Kişiler

[4] Açık olmayan yerler.

[5] Okurların.

üstündür. Muharririn melankolik, zaman zaman hiddet, yeis, teslimiyet arasında değişen üslubu ancak bu kadar nakledilebilirdi. Oscar Wilde'ı anlamak, onun hayat eserini yakından tanımak isteyenlere bu kitap kâfidir. Burhan Toprak dilimize ve edebiyatımıza böyle bir eser kazandırdığı için iftihar edebilir.

Varlık, Sayı 56, Son Teşrin [Kasım] 1935

BAŞLAMADAN ÖNCE

Alman müverrihlerinden[1] Max Kemmerich'in[2] yazdığı bu eser bir anekdot dergisi değildir. Çünkü zikrettiği vakaların hepsini vesikalara istinat ettirmekte[3] ve muayyen[4] içtimai ve tarihi müesseseler hakkında bir fikir verebilecek olan hakikatleri, biraz acayiplerinden seçecek olsa bile, sadık bir şekilde ortaya atmaktadır. Bir kültür tarihi de değildir, çünkü mükemmel bir levha çizdiğini iddia etmiyor. Bunların ne olduğunu kari[5] okurken anlayacaktır.

Fena taraflar iyi taraflardan daha çok meydana çıkarılmış ise bu pek tabiidir, çünkü kitap insanlara bir daha yapmamaları icap eden şeyleri göstermek niyetiyle yazılmıştır. Burada nelere medeniyet denildiği, hakikatlerin boş cümlelerle nasıl örtüldüğü görülecek ve ara sıra, bir ışık gibi, insanların yaptıkları akıllıca işlerin zikri de unutulmayacaktır.

Kitap tamamıyla sübjektiftir. Ve muharririn pek dikkate değer saydığı şeyleri kariler fevkalade basit ve ehemmiyetsiz bulabilirler. Yalnız vakalar gayet objektif olarak alınmıştır. Hiçbirine bir ilave yapılmamış, hiçbir yer çıkarılmamıştır.

Yalnız teknik ve ilim başarılarını, yalnız sanatın büyük eserlerini değil, hayata hürmeti, şerefi, hürriyeti, başkasının vicdani kanaatine müdahale etmemeyi en yüksek kültür kriteryomu[6] addedenler bu nevi kültürün dünyamızda pek yeni başladığını itiraf edeceklerdir. Dünya kültürünün, insanlığın tehlikeye uğramak meylini gösterdiği bugünlerde bu garip fıkralar ruhlarda uyandırıcı bir tesir yapacaktır.

Eser on beş fasla ayrılmıştır: Sağlık işleri, kilise ve dinsizler, ahlak, tıp,

[1] Tarihçilerinden.

[2] Yazarın kendisinin tercüme ettiği Tarihte Garip Vakalar adlı kitap için yazılmıştır.

[3] Dayandırmakta.

[4] Belirli.

[5] Okur.

[6] Kriteri.

nezaket, şeref, din ve iman, harf, izdivaç, müsamaha, hukuk, sihirbazlığa karşı tedbirler, sömürgeler ve misyonerler, batıl itikatlar, daha bazı garip şeyler.

Ulus, 29 Temmuz 1936

DEVLET TİYATROSU TEMSİLLERİ: I

OTELCİ KADIN

İki haftadan fazla bir zamandan beri Ankara Halkevi'nde devam eden Devlet Konservatuvarı temsilleri, sonuna yaklaşmaktadır. Seyirciler tarafından Halkevi salonunda ve münekkitlerimiz[1] tarafından gazetelerde hararetle alkışlanan bu temsillerin hususiyeti nedir? Henüz mekteplerini bitirmeyen, sahne tecrübeleri yok denecek kadar az olan genç sanatkârlar bize hiç kusursuz, tam mânâsıyla olgun bir oyun mu gösterdiler? Bizi, temsil ettikleri eserlerdeki büyük ihtiraslar ve insanı bağlayan karakterlerle mi büyülediler? Niçin temsilden sonra salonu terk eden herkes, zihninde belirmek isteyen az veya çok ehemmiyetli tenkitleri geri itiyor, bu akşam gördüklerinde bir başkalık, bütün kusurları örten ve müsamahayı zaruret haline getiren müspet bir taraf bulunduğu noktasında birleşiyordu?

Devlet Konservatuvarı iki eser temsil etmektedir. Bunlardan birisi on sekizinci asır İtalyan tiyatro muharrirlerinden Carlo Goldini'nin *Otelci Kadın* ismindeki üç perdelik komedisi, diğeri de meşhur bestekâr Puccini'nin *Toska* operasının ikinci perdesidir. *Otelci Kadın* piyesi oldukça hafif mevzulu aydınlık ve akılcı bir komedidir. Seyredenleri baştan sona kadar sıkmadan götürüyor. Daima neşeli, kurnaz, hem gönlünü, hem kesesini düşünen, fakat asla dürüstlükten ayrılmayan Otelci Kadın Mirandolina, sahneye ilk çıktığı andan itibaren kazandığı sevgiyi, zavallı âşıklarına reva gördüğü zalimce oyuna rağmen kaybetmiyor. Kadınlara düşman olduğunu iddia ettiği halde Otelci Kadın'ın ağlarına pek çabuk düşen Kavalyere, asaleti ile övünen korkak Marki, saçtığı paralara güvenen saf Kont... Mirandolina'ya karşı duyduğu aşktan dolayı bütün müşterileri kıskanan, şüphe ile ümit arasında çırpınan genç uşak... Bütün bu şahsiyetler, alakamızı hiç aksatmadan perde kapanıncaya kadar devam ettiriyorlar. İkinci derecede bir rolü olan Kaval-

[1] Eleştirmenlerimiz.

yere'nin uşağı bile uzun zaman gözümüzün önünden gitmiyor. Acaba bunun sebebi nedir?

Çünkü oynayanlar, yalan yapmıyorlar. Üzerlerine aldıkları rolleri ezberleyip sahneye çıkmakla her şeyin bitmiş olmadığını, bilakis asıl büyük güçlüğün şimdi başladığını, başka şahsiyetlerin kalıbına girip sahiden yaşamak icap ettiğini anlıyorlar. Türk sahnesinde belki ilk defa olarak, aktörler temsil ettikleri karakterleri, "oynanması icap ettiği gibi" değil "yaşayıp kendilerine mal ettikleri gibi" oynuyorlar. Onun için karşımızda, bir sahne eserini, yerine göre sesini alçaltıp yükselterek, yüzünü çeşit çeşit buruşturup yalancıktan gülerek tekrar eden kuklalar değil, her biri kendi hususiyeti içinde ayrı ayrı yaşayan unutulmaz insanlar görüyoruz. Ve gene bunun için, piyeste hiçbiri büyük ve ehemmiyetli birer şahsiyet olmayan tipleri, pek yakından ve pek iyi tanıdığımız kimseler gibi, zihnimize yerleşmiş buluyoruz. Çünkü bir sahne eserindeki kahramanların hayatı, bunların ehemmiyetine değil, canlılığına bağlıdır. Ve hakiki aktör, çok kere, muharririn yarı ölü bıraktığı tipleri bile hayata kavuşturmaya muktedirdir. Yalancı aktör ise, hareketleri ne kadar ustaca, sesi ne kadar tesirli olursa olsun, bizi ruhumuzun en derin yerinden inandırmaya muvaffak olamaz. Belki bir müddet için gözlerimizi kamaştırır, bizi şaşırtır, fakat tiyatrodan çıkar çıkmaz kafamızda vuzuhsuz birtakım şekillerden başka bir şey kalmadığını, hiçbir canlı insanın hatırasını beraber götürmediğimizi fark ederiz.

Konservatuvar talebeleri, bütün tecrübesizliklerine rağmen "yalan yapmayan" aktörler olduklarını ispat etmişlerdir. Esas budur. Diğer meziyetler zamanla, tecrübeyle elde edilecektir.

Otelci Kadın temsilinin bir başka hususiyeti de, lisanıdır. Seyircilerin hemen hepsi, daha ilk kısımlarda, derin bir nefes aldılar ve kendilerine bile itiraf etmedikleri bir korkudan, bu temsilde de mahut "sahne Türkçesi" ile karşılaşmak korkusundan kurtuldukları için sevindiler. Manakyan'dan[1] beri sahnemize musallat olan ve bugüne kadar anane halinde devam eden o feci dil, bu sefer kulakları tırmalamadı. Sadece bu nokta bile sahnemiz için emsalsiz bir kazançtır. Türkiye'nin hiçbir yerinde konuşulmayan ve Türk tarihinin hiçbir devrinde konuşulmuş olmayan o alelacayip, yapmacık, bazen hırıltılı, bazen yılışık sahne dili, son zamanlarda zevk sahibi olanları tiyatroya gitmekten menedecek kadar ilerlemiş ve yerleşmiş bulunuyordu. Seyirciler ilk defa olarak konservatuvar temsillerinde tabii bir konuşma işittiler. Aktörler hepimizin bildiği, duyduğu, alıştığı şekilde konuşuyorlardı. Sesler bir üstat modeline göre ayarlanmış değildi, herkes kendisi olarak kalıyor, kendisi olarak bağırıyor veya gülüyordu. Mânâsız hecelere basarak derin mânâlara varmak, yerli yersiz uzatmalar yapmak hiçbir aktörün aklına gel-

[1] Mardiros Manakyan. 1920'de vefat eden tiyatro oyuncusu ve yönetmeni.

miyordu. Yirmi otuz metre uzakta oturanlara da duyurabilmek için tabiiden çok daha yüksek sesle ve çok daha vazıh konuşulması icap eden sahneden, hiç tabiiliğini kaybettirmeden güzel Türkçemizi, temiz, açık, samimi bir şekilde duyurmuş olmak şerefi Devlet Konservatuvarı talebesinindir. Ve bunun için biz bu temsillerde sahici Türk Milli Tiyatrosu'nun başlangıcını görmekteyiz.

Toska operasının ikinci perdesi hakkındaki fikirlerimizi yarınki yazımızda bulacaksınız.

Ulus, 19 Nisan 1941

DEVLET TİYATROSU TEMSİLLERİ: II

TOSKA

Avrupa'nın birçok yerlerinde, bugün bile, opera denildiği zaman akla ilk gelen şey müzik ve sadece müzik olur. Muhteşem dekorlar içinde süslü elbiseler giymiş birtakım muganni[1] ve muganniyeler[2] sahneye çıkarlar, suflör sandığına yaklaşıp, bir ellerini manzume okur gibi kaldırıp diğer ellerini kılıçlarına dayayarak aryalarını söylerler, muayyen hareketlerle sağa sola gidip yerlerini teganni[3] sırası gelen diğer artiste bırakırlar. En büyük ihtirasları ifade eden yerleri avaz avaz haykırırken bile yüzler ifadesiz ve lakayt, hareketler mânâsız ve yersizdir. Çok kere, temsil ettikleri şahsiyetlere o kadar yabancıdırlar ki insan, onları bilmedikleri bir dilde, mânâsını anlamadıkları bir şarkıyı söylüyor zanneder. Büyük bir üstadın bestelediği bir operayı dinlemek için tiyatroya giden birçok zevk sahibi insan, oyunun sonuna kadar, başını önüne eğip, gözlerini yere dikerek sadece dinlemeyi, başını kaldırdığı zaman göreceği mânâsız ve gülünç manzara ile kulaklarının zevkini bozmamayı tercih eder.

Halbuki operadan maksat bu olmadığı muhakkaktır. Bir opera eserinin sadece birtakım ses sanatkârlarına konser verdirmek için yazılmadığı aşikârdır. Operada dramatik unsur da müzik kadar ehemmiyetlidir. Opera sahnesi solistlerin yarış ettiği yer değil, teganni edilerek tiyatro oynanan bir yerdir. Yani bir opera aktörü sadece bir muganni değil, aynı zamanda bütün evsafıyla bir aktördür. Teganni ettiği parçaların ruhunu kavraması, söylediklerini hissetmesi, temsil ettiği şahsı tam mânâsıyla benimsemesi ve bir aktör gibi "yaşaması" lazımdır.

Nitekim Avrupa ve Amerika operalarından bir kısmında artık bu kanaat

[1] Erkek şarkıcı.

[2] Kadın şarkıcılar.

[3] Şarkı söyleme.

yerleşmiş, sanatkâr için biraz yorucu olmakla beraber, yürünecek bir tek yolun bu olduğu, opera sahnesinde şarkı söylendiği kadar da oynanmak icap ettiği kabul edilmiştir. Türkiye'de bir opera kurulurken Avrupa'nın eskimiş, sakim[1] yollarından değil de, en yeni, en doğru ve isabetli bir yoldan yürünmesi bizim için büyük bir kazançtır. Geçen sene Devlet Konservatuvarı talebesi tarafından oynanan *Madam Butterfly* operasının ikinci perdesi, Avrupa sahnelerine bile nasip olmayan bir hadise ile karşılaşmıştı: Seyirciler arasında birçokları, genç Japon kızının elemine iştirak ederek ağlamaya başlamışlardı. Demek ki bu rolü oynayan genç sanatkâr sadece partisini söylemekle kalmamış, bütün elemi, bütün hasretiyle sahiden bir Madam Butterfly olarak yaşamıştı.

Bu sefer temsil edilen *Toska* operasının ikinci perdesinde de aynı hususiyeti buluyoruz. Sanatkârlar sadece bir orkestra refakatinde aryalarını söylemiyorlar, üzerlerine aldıkları rolleri, bütün karakter incelikleri benimsiyorlar. Yüzlerinin her hareketi ile, her adımları ile, hatta seslerinin yer yer aldığı mânâ ile sahne üzerinde bir Toska, bir Scarpia, bir Cavaradosso olarak yaşıyorlar. O zaman birdenbire bütün eser başka bir mânâ alıyor, sadece bir opera olarak kalmayıp bir ihtiras piyesi, bir trajedi oluveriyor. Seyirci birkaç sanat şubesinin müşterek tesiri ile sarsılıyor; sırtını koltuğun arkalığına dayayarak, mahdut[2] bir alaka ile, oldukça güzel bir müzik dinleyeceği yerde, ta içinden yakalanıp sürüklendiğini, karşısında ıstırap çeken, seven, yeise[3] düşen birtakım insanların mukadderatlarıyla[4] alakadar olduğunu fark ediyor, şimdi yalnız kulağıyla değil bütün şuuruyla sanat eserinin içine girmiştir; tiyatroyu terk ederken sadece kulağında hoş nağmeler değil, gözlerinde unutulmaz insanların hatırası, ruhunda o insanların mukadderatının tesiri vardır. Seslerinin kalitesi bakımından hakikaten hayret verecek bir mertebeye erişmiş bulunan sanatkârlar, hem orkestra, hem de koro ile rabıtalarını[5] muhafaza ederek müziğin müsamahasız kaidelerine bağlanırken, aynı zamanda çok muvaffak birer aktör olduklarını ispat ettiler. Oynadıkları sahneler, heyecanlı ve ihtiraslı bir tiyatro eserinden farksızdı. Roma polis müdürü Scarpa, gözlerinde, hareketlerinde zapt edilmez bir ihtiras görülen ve sesinde arzuların feryadı titreyen bir adamdı. Toska, sevgilisinin maruz kaldığı işkence ve bunu takip eden ümitsizlik ve yeis anlarında mustarip ruhunun bütün samimiyetiyle feryat eden ve çırpınan hakiki bir sevgili ve metin tavrı, kuvvetli iradesiyle Cavaradossi tam bir idealist idi.

[1] Yanlış, bozuk.

[2] Sınırlı.

[3] Mutsuzluğa, ümitsizliğe.

[4] Alınyazılarıyla.

[5] Bağlantılarını.

Toska'nın ikinci perdesini seyredenler, muhakkak ki kurulması biraz geç kalmış olan Türk operasının artık sağlam temellere dayandığına inanarak salondan çıkmışlardır.

Ulus, 22 Nisan 1941

İKİNCİ DİLDEN TERCÜME MESELESİ VE BİR MİSAL

Edebi bir eseri asıl yazıldığı dilden değil de ikinci bir dilden tercüme etmek, daima tehlikeli, türlü hatalara elverişli bir yoldur. Sanat eserinin dili, diğer yazılı eserlerden farklı olarak, canlı bir mevcudiyettir. (Nitekim diğer yazılı eserlerin dilinde bu canlılık görüldüğü anda onlar da bu bakımdan sanat eseri olurlar.) Tercüme esnasında, mütercim kelimelerin mânâlarını nakil ile kanaat ettiği müddetçe, bu hayat yok olur, ortada sadece birtakım ölü kelimeler silsilesi kalır. Asıl mütercim, bu cansız malzemeye, naklettiği dilde yeni bir hayat vermesini bilen kimsedir. Bu işte ona yardım edecek unsurlar, kendi dilinin dehasına olan vukufu ile beraber, tercüme edeceği eserin dilindeki hayatı bizzat duyması, hatta birlikte yaşamasıdır. Ona yeni tabirler, şekiller, ifade tarzları bulduracak olan bu, yani asıl metindeki hayattır.

Bu büyük yardımdan mahrum olarak yapılacak tercümenin körebe oyunundan farkı yoktur. Eserini tercüme ettiğimiz adamın hakikatte ne söylediğini ve bilhassa bunu nasıl söylediğini bilmeden, tahminlere ve bir üçüncü şahsın delaletine dayanarak, karanlıkta yürümeye mecbur oluruz. Ressamların istihfafla[1] bahsettikleri "fotoğraftan resim yapma", ikinci dilden tercümeye nazaran çok daha dürüst bir iştir. Gerçi fotoğraf, resmini yapacağımız şeyin bütün mânâsını öldürür, siler ve ortada canlı bir şey bırakmaz, fakat hiçbir zaman bir tercüme kadar da tahrif etmez ve değiştirmez. Bir eserin tercümesi ne kadar güzel olursa olsun, hiçbir zaman aslı gibi değildir. Onu, en nihayet, çok muvaffak olmuş bir tabloya benzetebiliriz. Bu tablonun mevzuu olan tabiat, eserde hakikaten canlı olarak kendini gösterebilir, bize aslını hatırlatarak heyecan verebilir, fakat bütün bunlara rağmen o, tabiat değildir ve bu tabloya bakarak yeni bir resim yapmak ve mevzubahis tabiatı bu ikinci tabloda yaşatabileceğini zannetmek, hiçbir aklı başında ressamın hayalinden geçmez.

[1] Küçümsemeyle.

Riyaziyedeki[1] meşhur, "İki şey bir şeye denk olunca o iki şey birbirine denk olur," mütearifesi[2] buraya tatbik edilemez. Mesela Almanca bir eserin Fransızca tercümesi aslına ve Fransızcadan Türkçeye yapılan tercümesi de Fransızca tercümeye pek yakın olabilir; bu hal, o eserin Türkçesiyle Almancası arasında pek büyük farklar bulunmasına mâni değildir. Çünkü bir dilden diğer bir dile geçerken pek göze batmayan nüans farkları, aynı nispette ve masum bir şekilde, bir ikinci dile geçerken de vücut bulunca, aslı ile ikinci tercüme arasında doğrudan doğruya mânâ zıtlıkları hasıl olabilir.

Bunun için, "Bir eserin hiç tercümesi mevcut olmamaktansa ikinci dilden bir tercümesinin bulunması elbette faydalıdır," kanaati, sırf basitliği ve kolaylığı yüzünden, doğru gibi görünse bile, tamamıyla yersizdir. Böyle bir tercüme bize sanat eserinin aslına dair en küçük bir fikir vermeye bile muktedir değildir, bilakis muharrir ve eseri hakkında daima yanlış ve haksız kanaatler teşekkül etmesine sebep olur. Yeryüzünde hiçbir kültürlü millet bu sakim[3] yola sapmamış, hiçbir faydalı mütercim bu tehlikeli ve lüzumsuz işe kalkışmamıştır. İkinci dilden tercüme, sadece tembelliğin ve kayıtsızlığın ifadesidir. Çünkü üç beş sene içinde, Çince de dahil olmak üzere, çalışkan bir adam için öğrenilmeyecek dil yoktur. Fransızca bilen bir insanın mesela İspanyol şaheserlerini bu dilden çevirmeye kalkışacağına, bir iki sene gayret ederek İspanyolca öğrenmesi herhalde daha makul ve faydalı olurdu.

Bu düşünceleri bize ilham eden, son zamanlarda ikinci tabı[4] çıkan bir *Werther* tercümesidir. Alman edebiyatının ve Goethe'nin en mühim eserlerinden biri olan bu roman hakkında Türkiye'de yerleşmiş çok fena bir kanaat vardır. Herkes bu romanın şöhreti ile kıymeti arasındaki farka hayret eder gibidir. Romantik-santimantal bir aşk hikâyesi olmaktan ileri geçemeyen ve kahramanının intiharıyla o devirdeki birçok gençleri aynı harekete teşvik eden bu romanda, gündelik göz yaşartıcı sevda hikâyelerinden farklı bir yer bulunmadığı söylenir...

Ali Kâmi Akyüz tarafından Fransızcasından dilimize çevrilen bu eseri aslı ile şöyle bir karşılaştırma, bize *Werther* hakkındaki bu yanlış hükümlerin nereden çıktığını anlattı. Goethe'nin eserleri, birkaç yarım Faust tercümesi ve pek yayılmamış Iphigenie ve Goetz von Berlichingen tercümeleri bir tarafa bırakılırsa, memleketimizde tanınmamış gibidir. Elden ele dolaşan, hep bu *Werther*'dir. Ali Kâmi Akyüz'ün bundan otuz sene kadar evvel Fransızcadan tercüme ederek *İctihad* mecmuasında neşrettiği ve son zamanlarda Osmanlıcadan Türkçeye naklederek kitap halinde bastırdığı bu tercüme

[1] Aritmetikteki.

[2] Aksiyomu.

[3] Yanlış, bozuk.

[4] Baskısı.

ise, Goethe hakkında bir fikir vermek şöyle dursun, edebiyat tarihlerinden ve makalelerden edinilmiş fikirleri de tamamıyla yıkacak mahiyettedir. Hiç tereddütsüz söylenebilir ki ortada, vakanın yarım yamalak bir kadavrasından başka, Goethe ile münasebeti olan hiçbir şey kalmamıştır. Lisan bütün asaletini ve güzelliğini, vaka –her sahifede rastlanan atlamalar yüzünden– bütün cazibesini ve mantığını kaybetmiştir.

Ali Kâmi Akyüz, kitabın başına koyduğu küçük bir önsözde, "Kitaba önünde de sonunda da bir tek söz bile katmak istemez," dediği halde, kitabın hemen her sahifesinde, Goethe'de mevcut olmayan mânâsız ve alelade cümleler vardır. Aslında mevcut cümlelerin yarısından çoğu yanlış ve fena tercüme edilmiştir ve en garibi, sanki kitaba bir şey ilave etmeye cevaz olmadığı halde rastgele çıkarmakta mahzur yokmuş gibi, sahife sahife atlamalar yapılmıştır.

Okuyanlara bir fikir vermek için aşağıda birkaç misal ile göstereceğimiz bu mübalatsızlıkların,[1] *Werther*'i Almancadan Fransızcaya çeviren Fransız mütercimin kabahati ve Ali Kâmi Akyüz'ün sadece fena bir mütercimin kurbanı olduğunu zannediyoruz. Çünkü bizim kanaatimizce Ali Kâmi Akyüz, ne Goethe gibi bir muharririn dünyaca tanınmış bir eserinin en güzel yerlerini lüzumsuz bulup atacak kadar zevksiz ne de Goethe'ye mânâsız ibareler ilave edecek kadar düşüncesizdir. Buna rağmen, hadise, ikinci dilden yapılan tercümelerin ne kadar tehlikeli olduğunu göstermesi bakımından mütercimlerimize bir ders olacak mahiyettedir. Şimdi tercümeyi baştan itibaren satır satır aslıyla karşılaştıralım:

1 - Almanca eserin başında bulunan ve "Zavallı Werther'in hikâyesine dair ne bulabildim ise ihtimamla topladım ve burada önünüze seriyorum ve bana teşekkür edeceğinizi biliyorum..." diye başlayan küçük izah olduğu gibi atlanmıştır. Eserin bünyesine dahil bulunan bu parçanın neden fazla görüldüğü anlaşılamamıştır.

2 - Yanlış tercümeler, ilk cümle ile başlamaktadır.

"Wie froh bin ich, da ich weg bin," cümlesi, tercümede olduğu gibi, "Buraya geldiğime ne iyi ettim," demek değildir. Bilakis: "Oradan ayrıldığıma ne kadar memnunum," mânâsına gelir. Nitekim bir satır sonra da Werther arkadaşından ayrıldığı için memnun olmaması icap ettiğini söylüyor. Yani mesele buraya gelmek değil, oradan ayrılmaktır.

3 - İlk sahifenin dördüncü satırındaki: "*İnanılacak şey miydi?*" cümlesi eserin aslında yoktur. Uydurulmuştur.

[1] İlgisizliklerin, vurdumduymazlıkların.

4 - Dördüncü sahifedeki bir cümlenin tercümesi bir şaheserdir. Almancasını, Ali Kâmi Akyüz tercümesini ve doğru tercümesini aşağıya alıyoruz:

"Und doch war ich unschuldig. Konnt ich dafür, da , während die eigensinnigen Reize ihrer Schwester mir eine angenehme Unterhaltung verschafften, da eine Leidenschaft in dem armen Herzen sich bildete."

Ali Kâmi Akyüz'ün tercümesi şöyledir:

"Bununla beraber, benim bu işte suçum yoktu. Böyle olacağını düşünebilir miydim? O cilveli, o fıkırdak ablası gönlümü eğlendirirken öteden onun benim için karasevdaya uğrayacağı hatırıma gelir miydi? Elbette gelmezdi."

Doğrusu:

"Buna rağmen bu işte suçsuzdum. Kız kardeşinin kendine mahsus cazibeleri bana tatlı bir meşgale yaratırken diğerinin zavallı kalbinde bir aşk ve ihtiras uyanacağını düşünebilir miydim?"

Görüldüğü gibi, cümlenin bünyesi tamamen bozulduğu gibi, aslında hiç mevcut olmayan kısımlar ilave edilmiş, Goethe'nin lisanına girmesine imkân olmayan "O cilveli, o fıkırdak ablası... karasevdaya uğramak" gibi kelimelerle eserin seviyesi ölçüsüz bir bayağılığa indirilmiş ve nihayet "elbette gelmezdi" gibi kocakarı ağzı bir cümle ile suikast tamamlanmıştır.

5 - Gene dördüncü sahifede: "*Ben burada pek iyiyim*" diye başlayan ibareden evvel tam bir sahife atlanmıştır. Bir sahife kadar tercüme yapıldıktan sonra hemen ikinci sahifede bu kadar uzun bir kısmı çıkarıp atmak, *Werther* tercümesi yapan mütercimin bu esere karşı olan hürmetinin bir misalidir.

6 - Gene aynı sahifeden bir cümle:

"Übrigens befind ich mich hier gar wohl, die Einsamkeit ist meinem Herzen köstlicher Balsam in dieser paradiesischen Gegend, und diese Jahreszeit der Jugend warmt mit aller Fülle mein oft schauderndes Herz."

Ali Kâmi tercümesi:

"Ben burada pek iyiyim. Bu ıssız yerlerin tenhalığı hasta ruhuma şifa oluyor. Her şeye taze can veren yeni mevsimin tatlı sıcaklığı içimdeki ürpermeleri bastırıyor."

Doğrusu şöyle olmak icap ederdi:

"Bununla beraber burada pek iyiyim, bu cennet gibi yerlerde yalnızlık kalbime tatlı bir merhem oluyor ve bu gençlik mevsimi, benim çok kere ürperen kalbimi, bütün taşkınlığıyla ısıtıyor."

Bu cümlede "cennet gibi" kelimesi "ıssız" şeklinde, yani tam zıddıyla tercüme edilmiş, "her şeye taze can veren yeni mevsim" ve "hasta ruhum" tamamıyla uydurulmuştur.

7 - Gene aynı sahifedeki "*Maienkäfer* - mayısböceği", "kelebek" diye tercüme edilmiştir.

8 - Gene aynı sahifede: "*... dagegen rings umher eine unaussprechliche Schönheit der Natur*" şöyle tercüme edilmiştir:

"*Fakat etrafının güzelliğine hiç diyecek yok;*"

Halbuki doğrusu şudur:

"*Buna mukabil etrafta tabiatın fevkalade güzelliği..*"

9 - Beşinci sahifede "lieblich-sevimli" kelimesi "sisli" diye tercüme edilmiş.

10 - Aynı sahifede, "benim en çok sevdiğim yer oldu..." cümlesinden sonra iki cümle atlanmıştır.

11 - Aynı sahifede, "*Heiterkeit*-neşe" kelimesi "kaygısızlık" diye tercüme edilmiş.

12 - Aynı sahifede, "*O zaman ki dere boyunun sisleri önümde yükselir; ...*" diye başlayıp on beş satır kadar devam eden cümle, Türkçenin ne feci hallere girebileceğine hazin bir misaldir.

13 - Altıncı sahifedeki "*dann sehne ich mich oft und denke*" cümlesi şöyle tercüme edilmiş:

"*İşte o zaman derin derin göğüs geçirir ve haykırırım.*"

Halbuki aslında ne derin derin göğüs geçirmek, ne de haykırmak vardır; kısaca şöyle olacaktı:

"*O zaman çok kere içimde bir hasret duyar ve şöyle düşünürdüm.*"

14 - Gene altıncı sahifeden, Almancası:

"*Mein Freund... aber ich gehe darüber zugrunde, ich erliege unter der Gewalt der Herrlichkeit dieser Erscheinungen.*"

Ali Kâmi tercümesi:

"*Fakat dostum, çırpınmak neye yarar? Ben içimden gelen bu ürpermelerin sarsıntısı altında eziliyorum. Ezildiğimi duyuyorum.*"

Halbuki metinde "Çırpınmak neye yarar?" diye bir şey yoktur, bu cümle uydurulmuştur. "İçten gelen ürpermelerin sarsıntısı" da aynı şekilde uydurmadır. Kısaca şöyle tercüme edilmesi lazımdı:

"*Dostum... Fakat ben bu yüzden mahvoluyorum, bu hadiselerin harikuladeliğinin tesiri altında eziliyorum.*"

15 - Aynı sahifenin en sonundaki, "Bak anlatayım," cümlesi Almancasında yoktur, ilave edilmiştir.

16 - Yedinci sahifeden:

Es vergeht kein tag, dass ich nicht eine Stunde da sitze...

Ali Kâmi tercümesi:

"Gün geçmez ki, orada bir saat olsun kafamı dinlendirmeyeyim."

Halbuki bu cümle de gayet basit olarak:

"Gün geçmez ki, orada bir saat olsun oturmayayım," demektir ve "kafa dinlendirmek"ten bahis yoktur. "Oturmak" herhalde mütercime pek basit ve alelade görünmüş olacak.

17 - Gene yedinci sahifeden:

"Wenn ich da sitze, so lebt die patriarchalische Idee so Lebhaft um mich, wie sie, aile die Altvater, am Brunnen Bekanntschaft machen und freien, und wie um die Brunnen und Quellen wohltatige Geister schweben."

Bu cümlenin evvela doğru bir tercümesini yapmaya çalışalım:

"Orada oturduğum zaman, ecdat hatıraları etrafımda canlanır ve yaşar; bütün o eski büyükbabaların çeşme başında nasıl tanışıp nişanlandıklarını ve çeşmelerle pınarların etrafında nasıl iyi ruhların uçuştuklarını görür gibi olurum."

Ali Kâmi tercümesi ise aynı cümleyi şu hale sokmuş:

"Burada oturduğum vakit eski din adamlarının hayatı kafamda canlanır. Gençlerin böyle akarsu başlarında nasıl tanışıp sevişerek evlendiklerini düşünür ve böyle yerlerde her vakit iyi ruhların uçuşmakta olduğuna inanırım."

Bu tercümedeki "eski din adamları"nın, "gençler"in, "akarsu"yun ve daha birçok şeylerin nereden çıktığını bulmak pek güçtür.

Tercümenin ilk beş sahifesinden aldığımız ve daha ileri gitmeye hacet kalmadan iki, üç misline çıkarabileceğimiz bu misaller, kitabın tamamı hakkında bir fikir verebilir kanaatindeyim. Haksızlık etmiş olmamak için rasgele ortalardan bir sahife açtığım zaman (sahife 28) burada, iki, üç satır fasıla ile iki defa, yarımşar sahifenin atlandığını, atlanmayıp bırakılan kısımların ise metinde mevcut olmayan: "Yüzünde güller açıyordu..." nevinden tam Goethe üslubuna uygun (!) cümlelerle süslendiğini gördüm.

Bütün bunların, eseri Almancadan Fransızcaya tercüme eden zatın kabahati olduğu muhakkaktır. Fakat bu, Türk okuyucularına Goethe'nin eseri diye sunulan bu feci kitap hakkındaki hükmümüzü değiştirmez. Bu *Werther* tercümesini okuyan ve muharrir hakkında evvelden teşekkül etmiş bir kanaati olmayan her zevk sahibi insan, bir daha bu adamın bir tek satırını okumak cesaretini kendinde bulamaz.

Mütercimin, hem eserini tercüme ettiği muharrire, hem de bu eseri arz ettiği insan kütlesine karşı büyük bir vicdan borcu olduğunu ve ağır bir mesuliyet altına girdiğini asla unutmaması lazımdır.

Tercüme, Sayı 6, 19 Mart 1941

GYGES VE YÜZÜĞÜ PİYESİ HAKKINDA

Alman tiyatro muharrirlerinin en meşhurlarından Friedrich Hebbel (1813-1863) tarafından yazılmış olan *Gyges ve Yüzüğü* trajedisi, mevzuunu Yunan tarihçisi Heredotos'un anlattığı bir vakadan almaktadır. Yalnız Hebbel bu efsaneye bir de yüzük vakası karıştırmıştır. Piyesin mevzuu kısaca şudur:

Tanrı Herakles'in soyundan gelen Lidya Kralı Kandaules'in sarayında Gyges isminde genç bir Yunanlı misafir vardır. Bir avda tesadüfen Kandaules'in hayatını kurtarmış olan Gyges'le kral gayet yakın iki dost olmuşlardır. Genç Yunanlı bir gün krala, parmağındaki yüzüğün hikâyesini anlatır: Bu yüzüğü, kendini kovalayan haydutların elinden kurtulmak için sığındığı bir mağarada bulmuş ve onun sayesinde haydutların elinden kurtulmuştur; çünkü parmağa takılan yüzük sahibini görünmez yapıyordu.

Kandaules yüzüğün bu kudretini duyunca, çok sevdiği karısı güzel Rhodope'yi Gyges'e göstermek ve onun güzelliğinin başka biri tarafından da takdir edildiğini duymak ister ve yüzük sayesinde görünmez hale gelen Gyges'e bir gece, Rhodope'yi çıplak olarak gösterir. Fakat genç Yunanlı bu harikulade güzellik karşısında kendini tutamayarak içini çekmiş ve kadın bunu duymuştur. Kendisini kimin çıplak olarak gördüğünü öğrenmek için çalışır ve öğrenince de, zaten kendisine âşık olmuş bulunan Gyges'e, Kandaules'i öldürmesini emreder. Lidya halkı da, memlekette birtakım yenilikler yapmak ve kendilerini batıl itikatlardan, köhne ananelerden kurtarmak isteyen hür ve açık fikirli kralı sevmemekte ve spor şenliklerinde büyük başarılar göstererek çelenkler kazanan genç Yunanlıya meyletmektedir. Nihayet Gyges çok sevdiği kralı, Rhodope'nin ısrarıyla bir dövüşte öldürür. Rhodope ile nikâhlanır, fakat kadın, düğün olur olmaz, "İntikamım alındı! Çünkü artık beni, görmeye hakkı olmayan biri görmüş değildir. Fakat şimdi senden işte böyle ayrılıyorum!" diyerek kendini hançerler ve ölür.

Dilimize çevirdiğimiz sahne, Kandaules'in, ölümünden biraz evvel kölesi ile ve Gyges ile konuşmasını göstermektedir.

Tercüme, Sayı 10, 19 Kasım 1941

İYİ ANLAŞILAN KONFERANS[1]

Büyük şehirlerimizden birine yakın bir köyde yeni bir yatı okulu açılıyordu. Açılma törenine maarif[2] müdürü, maarif müfettişleri, şehrin mühimce adamları ve köycüler kalabalık bir kafile halinde gittiler. Köy halkı gelenleri karşıladı. Mektep binasının bulunduğu yerde şehirliler geniş bir halka oldular, bunların arkasında köyün daha ziyade küçük yaşlı sakinleri –herhalde tahsil çağında oldukları için– toplandılar. Nutuklar verildi. Verilen nutuklar alkışlandı. Okul binası gezildi ve köylüler tarafından dışarıdan seyredildi. Köy ve civarı da beş on dakika içinde dolaşıldı. Şehirden gelenler bazı köylüler lafa girişmek teşebbüslerinde bulundular, fakat konuşmalar birkaç sual ve cevaptan ileri gidemedi. Soran karşısındakinin acaba ne diye bu kadar her şeyden habersiz ve vurdumduymaz olduğunu, sorulan ise ötekinin ne diye böyle ipe sapa gelmez şeyler sorduğunu düşünerek birbirlerinden ayrıldılar.

Bu aralık şehirden gelenlerin arasında bulunan bir "iktisatçı", köylüye daha faydalı olmak isteğiyle, kooperatifçilik alanındaki bilgilerini kullanmayı akıl etti. Maarif müdürüne ve köye beraber gelmiş olan nahiye müdürüne "Tam fırsattır, şunlara kooperatifçilik hakkında bir konferans vereyim!" dedi. Kendisi Türkiye'yi sadece bu nevi şirketlerin yükselteceğine inanmıştı. Böyle bir teklifi kabul etmemeye imkân yoktu. Herkes "pek güzel olur!" diye fikrini beyan etti. Yalnız konferansı asıl dinleyecek olanların mütalaası alınmadı. Köyde adam dolaştırılarak halk yeni okulun boş salonlarından birine toplandı. Hatip duvarın dibinde yerini alarak boynunu ileri geri uzattı. Mendilini çıkararak gözlüğünün camları arkasındaki çipil gözlerini sildi. Köylüler henüz pek kurumamış olan çimento döşemenin üzerine oturmuşlar ve şehirliler sağ ve soldaki duvarların kenarına dizilmişlerdi.

İktisatçı, sözüne başlamadan evvel dinleyicilere üst üste birkaç defa:

[1] Yeni Dünya kitabında da öykü olarak yayımlanmıştır.

[2] Eğitim.

"Aman, sözlerimde anlamadığınız bir yer olursa hemen sorun!" diye ihtar etti. Ondan sonra kooperatifçiliğin kısa bir tarihçesini yaptı. Ve tam kırk beş dakika, hiç durmadan sözüne devam etti. Ara sıra dinleyenlerin yüzüne şüphe ile bakarak: "Nasıl, anlıyor musunuz?" diye soruyor ve köylülerin evet makamında başlarını salladıklarını ve bazılarını "anladık, anladık!" dediklerini görüp işitince emniyetle konferansa devam ediyordu. Karşısındakilere ancak bir kısmını verebildiği büyük ilim denizine dalmıştı. "İstihsal kooperatiflerine gelince...", "İstihlak kooperatiflerine gelince..." "Kooperatifçiliğin memleketin iktisadi bünyesi üzerinde yapacağı sefakâr tesirlere gelince..." diyerek meseleyi her tarafından ele alıyor ve tüketmeden bırakmıyordu. Nihayet, ağzı kurumuş, fakat gözleri kendi gözlerinin heyecanıyla yaşarmış bir halde ve "Söylcyin bakalım, şimdi aklınız yattı mı? Beni iyice anladınız mı?" sorusuyla konferansı bitirdi. Bütün köylü dinleyiciler derin bir uykudan uyanır gibi kımıldadılar ve "Çok doğru dedin!.. Hepimiz anladık.." diyerek hatibi mükâfatlandırdılar, sonra bir kenara çekilerek misafirlere yol verdiler. Herkes çıktıktan sonra içerde beş on köylü ile nahiye müdürü ve şehirden gelenler arasında bulunan eski bir köy muallimi kalmıştı. Bu sonuncusu şüpheyle dolu gözlerini hepsi kabahatli gibi önlerine bakan köylülere çevirdi: "Ülen, ne anladınız o efendinin dediklerinden?" diye sordu. Köylüler cevap vermeden birbirlerinin yüzüne baktılar. Nahiye müdürü, muallimden cesaret almış gibi, gülümseyerek: "Hadi canım, doğrusunu söyleyin... Ben bile bir şey anlamadım da, siz ne anlayacaksınız?" dedi. Bunun üzerine köylülerden birkaçının yüzünde de hafif bir gülümseme dolaştı. Nihayet içlerinden orta yaşlı biri genç nahiye müdürünün ve başlıca muallimin yanına sokuldu: "Aslını ararsan biz de bir şey anlamadık ama, müdür bey," dedi "ne edelim, dinledik işte!" Muallim bir talebesini paylar gibi: "Peki, ne diye anlamadık demediniz öyleyse? Adamcağız kaç defa sordu da..." dedi. Köylü, içinden gelen bir gülüşü zapt etmek istiyormuş sandıracak kadar ciddi bir çehre ile:

"Aman beyim," dedi, "anlamadık diyelim de bir daha baştan mı anlatsın!"

Yurt ve Dünya, Sayı 12, Aralık 1941

ANTIGONE'YE GİRİŞ

Antigone trajedisi Sofokles'in elde mevcut yedi dramının en eskisi olarak kabul edilmektedir. İlk defa, İsa'dan evvel 442 senesinde oynanmıştır. 123 tane tiyatro eseri yazmış ve bunlardan 24 tanesi ile birincilik almış olan Sofokles, bu eserinde tamamıyla olgun bir sanatkâr görünmektedir.

Antigone, Oedipus faciasının bir devamıdır:

Oedipus, babası Laios'u bilmeden öldürmüş, Thebai'yi ejderhadan kurtarmış ve şehre hükümdar olmuştu. Yine bilmeden anası İokaste ile evlenmiş ve bu izdivaçta iki erkek *(Polyneikes, Eteokles)* ve iki kız *(Antigone, İsmene)* çocuk doğmuştu. Uzun seneler tam bir saadet içinde yaşadıktan sonra birdenbire Thebai şehrine bir taun[1] musallat oldu. Halk bu korkunç afetten yılmış bir halde, felaketin sebebini arıyor, fakat tanrıların neye kızdıklarını bir türlü anlayamıyordu. Nihayet kâhin Teiresias, Oedipus'un ve halkın ısrarları karşısında, tanrıların bu hiddetinin ancak Laios'un katili bulunduktan sonra yatışacağını söyledi. Oedipus bütün gayretiyle katili aramaya başladı. Fakat yine Teiresias'ın ağzından müthiş hakikat öğrenildi. Bunun üzerine İokaste kendini astı, Oedipus da gözlerini kendi eliyle kör etti.

Felaketlerinin verdiği bir şaşkınlık içinde ve kör bir halde birkaç sene daha hükümdar olarak Thebai'de kalan Oedipus, mütemadiyen etrafındakilerin oyuncağı oluyordu. Günün birinde oğulları babalarının hükümdarlık haklarını da kısmaya kalktılar ve Oedipus'un ağzından müthiş bir beddua çıktı:

"Kendisine yapılan hakaretlere karşılık olarak iki kardeş birbirinin kanına girecekti."

Kızı Antigone ile beraber Thebai'yi terk eden Oedipus birtakım maceralardan sonra Kolonos'ta sakin bir ölüme kavuşunca Antigone Thebai'ye döndü.

[1] Veba.

Orada Oedipus'un oğulları Polyneikes ile Eteokles, babalarının beddu-asına uğramamak için her türlü münazaadan[1] kaçıyorlar ve münavebe[2] ile birer sene hükümdarlık ediyorlardı. Fakat günün birinde Eteokles kendisini kâfi derecede kuvvetli hissederek sırası geldiği halde hükümeti kardeşine devretmek istemedi. Polyneikes Argos şehrine kaçtı, oranın hükümdarı Adrastos'un kızı ile evlendi ve diğer altı kumandan ile birlikte Thebai'ye karşı harbe girişti.

Kâhinlerin bütün ihtarlarına rağmen bu yedi kumandan yedi kapılı Thebai'ye karşı yürüdüler. Şehri muhasara ettiler[3] ve zaferden emin olarak hücuma kalktılar. Bu tehlikeli anda kâhin Teiresias, bir vatandaş kendi isteği ile kendini kurban ettiği takdirde şehrin kurtulacağını ve Oedipus'un öldürdüğü ejderhadan dolayı hâlâ Thebai'ye kızgın olan Harp Tanrısı Ares'in yumuşayacağını bildirdi. Zira Oedipus'un öldürdüğü ejderha Harp Tanrısı Ares'in oğlu idi. Bunun üzerine Kreo'nun oğlu Megareus ejderhanın mağarasının üst tarafındaki surda kendini öldürdü ve şehrin talihini değiştirdi. Bu sırada surlara tırmanmış bulunan Argoslu muharip[4] Kapaneus, tanrıların sarih[5] emirlerine rağmen şehri ateşe vermek istediği için, Zeus'un bir yıldırımı ile yere serildi. Oedipus'un oğulları Polyneikes ile Eteokles şehrin kapılarından birinin önünde karşılaşarak birbirlerini öldürdüler. Argoslular da hep birden dağılıp kaçtılar.

Thebai şehrinin hükümdarlığı, en yakın akraba sıfatıyla İokaste'nin erkek kardeşi ve ölen delikanlıların dayısı Kreon'a kaldı. Kreon derhal Eteokles için muhteşem bir cenaze merasimi yaptırdı, fakat tellallar vasıtasıyla ayrıca şu emri de halka bildirdi: "Düşmanların, bu meyanda Polyneikes'in cesedi, çıplak olarak harp meydanında bırakılacak ve vahşi hayvanlara terk edilecektir. Ölüyü gömmeye ve ona ölülere mahsus merasim yaparak, saygı göstermeye kalkışacak olanın cezası ölümdür." Böyle keyfi bir emre itaat edileceğinden kendisi de şüphe ettiği için Polyneikes'in cesedine nöbetçiler el koydu.

Böyle bir emir, hem Yunanlıların umumiyetle kabul ettikleri âdet ve kanunlara aykırı idi hem de kız kardeşinin oğlu gibi yakın bir akrabasına ve şehrin eski hükümdarına, sarih haklarını silah kuvvetiyle elde etmek istedi diye, ölümünde hakarete kalkışmak kabalık ve hissizlikti. Böyle bir hareket aynı zamanda tanrılara karşı da bir cürüm teşkil ediyordu: Çünkü tanrılar ölülerin gömülmesini herkes için bilhassa ölünün akrabaları için mukaddes bir vazife sayıyorlardı.

[1] Münakaşadan.

[2] Nöbetleşme.

[3] Kuşattılar.

[4] Savaşçı.

[5] Açık.

Kreon'un mânâsız bir gurura ve ihtirasa kapılarak ilan ettiği yasak bu yüzden şehirde umumi bir memnuniyetsizliğe ve halk arasında homurdanmalara sebep oldu. Antigone bu haberi duyar duymaz her tehlikeyi göze alarak sevgili kardeşini gömmeye ve ona karşı mukaddes kardeşlik vazifesini yapmaya karar verdi.

Antigone trajedisi işte buradan başlamaktadır.

Yenitürk, Haziran Eki, Haziran 1942

ESERİN MÜELLİFİ HAKKINDA

IGNAZIO SILONE, bugünkü hür İtalyan edebiyatının en kuvvetli simalarından biridir. Milletinin mukadderatına karşı gösterdiği candan alaka yüzünden İtalya'dan çıkmaya mecbur edilmiş, İsviçre'de yerleşmiştir. Gençliği Güney İtalya'daki köylüler arasında geçmiş, kısır topraktan ekmeklerini tırnaklarıyla söküp alan bu insanların kahramanca mücadelesi onun kafasında silinmez izler bırakmıştır. İlk yazılarıyla birlikte yurdunun çalışan insanları için mücadeleye başlamış, fakat faşist rejimin takibatına uğramıştır.

İsviçre'de, yurdundan uzakta olduğu halde, savaşmaktan vazgeçmemiş, yeni eserler vererek İtalyan milletinin ıstıraplarını dünyaya duyurmaya çalışmıştır. Eserleri Fransızcaya, İngilizceye, daha birçok dillere hemen çevrilmiş ve muharririne büyük bir şöhret temin etmiştir.

İtalya'nın dışında ilk neşrettiği edebi eser, Türk okuyucularına sunduğumuz *Fontamara* romanıdır. 1933 senesinde İsviçre'de ve Almanca olarak neşredilen bu eser, Orta Apeninler'deki Abruz Dağları mıntıkasındaki fakir köylülerin, soyguncu memurlar ve halkçılığı hedef tutmayan bir rejimle mücadelesini, tüyleri ürperten bir realizmle tasvir etmektedir.

Bundan sonra *Ekmek ve Şarap, Kar Altındaki Tohum* adlı romanları çıkmış, fakat ne yazık ki, bilhassa bu son romanıyla, muharrir daha ziyade mistik bir dünya görüşüne sapmaya başlamıştır.

Muharririn başkaca, *Paris'e Yolculuk* diye bir hikâye kitabı, *Faşizm* adlı bir etüdü, *Diktatörler Mektebi* adlı, yarı roman, yarı hiciv bir eseri vardır.

Fontamara, Akba Kitabevi, I. Baskı, Ankara 1943

OKUDUKLARIMIZ

RIFAT ILGAZ VE SON YILLARDA TÜRK ŞİİRİ

Yârenlik adını taşıyan küçük bir şiir kitabı aldım, bir saatten az bir zaman içinde baştan sona kadar içindekilerin hepsini okudum, ondan sonra uzun uzun düşündüm. Bazı şiirleri tekrar okudum ve tekrar düşündüm.

Beni günlerden ve haftalardan beri düşündüren bu küçük şiir kitabı genç şairlerden Rıfat Ilgaz'ın eseri. İçinde 1940-42 yılları arasında yazılmış 20 şiir var.

Türk şiiri son senelerde çok dikkate değer bir gelişme gösterdi. Şimdiye kadar memleketimizde bunun bir benzerini bulmak zordur. Sayısı 10'ları bir hayli geçen çok istidatlı[1] gençler, geniş ve hür bir insanlık fikri etrafında, fakat hepsi kendilerine mahsus yeni nağmelerle Türk şiirinin en güzel örneklerini vermektedirler. Şöyle birkaç isim saymak isteyince insan kendini tutamıyor. Tabiatı yepyeni bir gözle gören, ne istediğini ve ne demek istediğini çok iyi bilen ve şiir tekniği bakımından belki en kuvvetlileri olan Mazhar Lütfü ile H. İ. Dinamo'nun yanında, zeki ve biraz mahzun A. Kadir, ince alaycı Orhan Raşit, velut[2] ve lisana hâkim Suat Taşer, Fethi Giray, Ömer Faruk Toprak var. Şiirlerindeki başarıyı fevkalade nefis bir hikâyesinde daha ileri götürmesini bilen Orhan Kemal var. Bunların hepsi, ayrı ayrı yazılara mevzu olacak kadar kuvvetli, ileri, zevkli şairler.

Fakat ben bugün yalnız bir tanesinden, *Yârenlik* kitabını neşreden Rıfat Ilgaz'dan bahsedeceğim.

Şair büyük mevzulara, palavralı şeylere hiç yanaşmamış, basit, gündelik hadiselerden, apartman kapıcılarından, kolculuktan yetişme bir memur olan babasından, sanatoryum arkadaşlarından, mahalle komşularından bahsediyor. Hemen bütün şiirlerinin mevzuu kendi küçük dertleri, arzuları.

[1] Yetenekli.

[2] Verimli, üretken.

Amma hayret! Bunların hiçbiri sadece Rıfat Ilgaz'ın dertleri değil... Hepsi, hepsi geniş bir kitlenin, bir insanlığın dertleri. Sosyal şiir nedir diyenlere bu kitabı göstermek lazım. En şahsi, en hususi şeyler nasıl cemiyetin malı olabilirmiş, insan kendi hasis[1] dertlerinin dışına nasıl çıkar ve onları nasıl biraz yukarıdan, dudaklarında hazin bir tebessümle seyredebilirmiş... En basit kelimeler, en özentisiz tasvirlerle nasıl hayat dolu tablolar, koskoca bir cemiyet parçasını aksettiren manzaralar çizebilirmiş... Bütün bunları Rıfat Ilgaz'dan öğrenmek kabil. Hiçbir büyük laf etmeden, gözlerimizde hassas yaşlar belirtmeye çalışmadan, kolunu makineye kaptıran Alişim'i hayalimizde canlandıran, Edirnekapı tramvaylarının yolcularını sade kelimelerle dile getiren, sanatoryumda tanıştığı dostunun ölümü üzerinde bizi saatlerce düşündüren, meyhane yârenliklerinde bütün bir neslin hazin romantizmini önümüze seren bu şair, kelimenin tam mânâsıyla kudretli bir sanatkârdır. Onun asıl kudreti, ferdilikten kurtulup cemiyetin malı olabilmesinde, kendi küçük dünyasındaki bütün şahsi meselelerin sosyal mahiyetini kavramasında ve bunları bir üçüncü şahıs bitaraflığı ile anlatabilmesindedir.

Yarenlik bize, bir sanatkârın fildişi kuleye kapanmadan da kendisini verebildiğini, hatta daha fazlasını yaparak, kendisi ile beraber bütün bir cemiyet parçasını da eserlerinde aksettirmek suretiyle sahici sanatkâr, halk sanatkârı mertebesine ulaşabileceğini göstermiştir.

Bana sanat heyecanıyla dolu saatler yaşatan, kendisinin ve insanlığın dertleri hakkında gözümde yeni ufuklar açan şaire bütün kalbimle teşekkür ederim.

Yurt ve Dünya, Sayı 28, Nisan 1943

[1] Adi, bayağı.

YARI MÜNEVVER

Bizde birkaç sahifeden fazla yazı okumaya tahammülü olmayan bir "yarı münevver" zümresi vardır. Bunlar ruhları hasta, iradeleri gevşek, kafalarını bir nokta üzerinde uzunca bir zaman tutmak kabiliyetinden mahrum birtakım psikopatlardır. Bu tip insanların kafası hayatın bütün ciddi meseleleriyle alakalarını kaybettiği için hiçbir şey onları sahiden sarsmaz. Bir çocuk tecessüsü ile her şeye şöyle bir dokunurlar ve derhal daha ne olduğunu anlamadan bırakırlar... Kütleşmiş ve hassaslığını kaybetmiş alakalarını bir an uyandırmak için daima başka şeylere muhtaçtırlar. Konuşmaları bile böyledir. Fevkalade merakla sordukları bir şeyin cevabını dinlerken zihinleri avuçlarının içinden gidiverir, daha siz üçüncü cümleyi söylemeden o, mevzunuzdan şaşılacak kadar uzaklardadır. Ne dediğinizin farkında bile olmadan size, bütün o zavallı saflığı ile, kendisine yeni hediye edilen bir tablodan, dün falanca ile ettiği kavgadan veya maaşına hâlâ zam yapılmadığından bahsediverir.

Ömürlerinde asla bir fikir sahibi olmayacak kadar ruhları tembeldir, bugün şu fikir, yarın öteki fikir kırpıntısını beraberlerinde gezdirmek suretiyle münevver insan olduklarını kendilerine ispata kalkarlar. On dakika içinde maddi ve manevi her çeşitten en aşağı on mevzua dokunup geçtiklerini görmek insana âdeta dehşet verir. Bir meseleyi başından alıp sonuna kadar götüremeyecek derecede uyuşuk oldukları ve "ideophobie" diyebileceğimiz bir nevi "fikri faaliyetten korkma" illetine tutulmuş bulundukları için yanlarında her hadise hakkında hazır birer hüküm reçetesi taşırlar... Bahis mevzuu olan birçok meseleler için düşünmeye lüzum kalmadan ortaya sürülebilecek salahiyetli kararları vardır ve bunlar üzerinde asla münakaşa kabul etmezler. Her türlü itirazı, yine dağarcıkta hazır olarak bulundurdukları bir bayat nükte, istihfaf dolu bir hayret pozu ile önlerler.

"Yarı münevverler" arasında salgın bir halde bulunan bu hastalığın malullerine her zaman, her yerde rastlarız. Öylelerini görürsünüz ki rikkat

uyandıracak kadar samimi, rahat; karşısındakine önünü ilikletecek kadar az mütevazı tavırlarla, mesela bir romancının yanına sokulurlar, ellerini onu himaye ve sıyanetleri[1] altına alır gibi omzuna koyarlar, "Kardeşim, hikâyelerini çok beğeniyorum!.. Fakat ne diye romana başladın? Romanda muvaffak olamıyorsun... Tekrar hikâyeye dön!" derler. Romancı bu irşatlara[2] tabii teşekkür eder, fakat aradan birkaç gün gibi az bir zaman geçince herhangi bir romanındaki bir kahramanın herhangi bir hareketi hakkında onunla konuşmaya kalkar, o zaman iki gün evvelki sözlerini pek çabuk unutan hazin dost: "Ha, vallahi ben senin o romanını aldım, ama daha okumadım," veya "Kusura bakma kardeşim, sen o romanı bana vermişsin ama, falanca aldı, bir daha da getirmedi," der ve birkaç gün fasıla ile o muharririn romanlarının hiçbirini okumadığını meydana vuruverir.

O zaman bu hazin dostun neden hikâye yazmayı tavsiye ettiğini düşünürüz: Nasılsa tatlı canını sıkıntıya sokmuş, şundan bundan, şu veya bu yazarın adını duyduğu için birkaç kısa hikâye okumuştur. Bu yazılar hakkında, yine şundan bundan duyduğu şeylere dayanarak muharrir hakkında belki de müspet bir hüküm vermiştir. Ve büyük bir teveccüh göstererek onu okumanın bir münevver için lazım olduğuna kanidir. Fakat psikopatlığı beş on sahifelik hikâyelerden daha uzununu okumasına imkân vermediği için daha uzun şeyler yazılmasına muhaliftir. Bu mesele üzerinde kendisiyle biraz daha açık konuşacak olsanız derhal saygısızlığı ele alarak: "Kardeşim, ne yapayım, kitabını aldım, baştan beş on sahife okudum, beni sıktı. Demek kendini okutamıyorsun, kabahat sende!" diyecektir. Onun için sözü kısa kesmek daha iyi olur.

Bu gibiler arasında yazı yazmaya merakı olanlar da vardır. Ellerine kalem, önlerine kâğıt alıp saatlerce, günlerce, senelerce oturup düşünmeyi akıllarına bile getiremeyeccekleri için şöyle ayda yılda bir iki, üç sahife keramet yumurtlarlar. Kesik kesik cümleler, sık sık değişen ibarelerle bir düşünceden öbürüne atlarlar. Hatta daha çok mizaçlarına uyduğu için şiir yazmayı tercih ederler. Bir esrar perdesi arkasına saklanmış muazzam bir hiçlikten başka bir şey olmayan manzumeleri vardır. Kendilerine benzeyenler arasında sadık takdirkârlar bulurlar. Karanlık boşluklarının içinde dünyalar saklı olduğunu zannettirecek mühim edalar takınırlar. Herhangi bir gün, herhangi bir sebeple mânâsı anlaşılır, alelade bir şey yazmaya mecbur olacakları zamana kadar acizlerini, zavallı boşluklarını belli etmemeye muvaffak oldukları da vakidir.

Yurt ve Dünya, Haziran 1943

[1] Korumaları.

[2] Aydınlatmalara.

Siyaset Yazıları

KADINLAR ÜZERİNE BİR KONFERANS

17.1. 32 Perşembe günü akşamı Konya Halkevi'nde verilen konferanstır.

Hanımlar, Beyler,

Memleketimizin üzerinde pek az durulmuş, pek az düşünülmüş meselelerinden birine temasa fırsat bulduğum için bahtiyarım. Bu mesele, genç kızlarımızın ve kadınlarımızın bugünkü dimağı[1] vaziyeti meselesidir. Nedense şimdiye kadar layık olduğu ehemmiyetle uğraşılmamış olan bu mesele, en esaslı ve derin yaralarımızdan biridir; bunu sözüme mevzu yaparken ne ağır bir vazifeyi üstüme aldığımın farkındaydım. Fakat üç seneden beri kız mekteplerinde olan hocalığımın bana yaptırdığı müşahadeler,[2] bu müşahadeler üzerindeki düşünüşlerim, bana birtakım hükümler verdirdi, beni birtakım neticelere sevk etti, ben de bu neticeleri daha fazla kendimde saklamaktansa açıkça herkesin gözü önüne koymayı münasip buldum.

Sözlerim, birtakım hakikatlerden bahsettiği için biraz acı ve dokunaklı olacaktır, bunun böyle olması da pek tabiidir, çünkü dediğim gibi memleketimizin en az dokunulmuş bir yarasından bahsedeceğim.

Kızlarımız ve kadınlarımızın bugünkü fikri vaziyeti bizi korkutacak bir şekildedir; biraz dikkatli ve düşünceli bir gözle bakıldığı zaman manzaranın dehşeti karşısında ürküntü geçirmemek kabil değildir fakat beni asıl müteessir eden şey bu hal değildir; çünkü mademki içtimai bir değişiklik içinde, bir istihale[3] üzerinde bulunuyoruz, bu vaziyetlerin tahaddüsü[4] tabii idi, asıl müteessir olunacak taraf vaziyete karşı gösterilen derin lakaytlık ve aldırış etmezliktir. Sanki her şey yolundaymış gibi hiçbir çare aramadan duruyoruz; halbuki çare aramak yalnız bu işle alakadar olanların değil, hepimizin

[1] Zihinsel.

[2] Gözlemler.

[3] Dönüşüm.

[4] Ortaya çıkması.

vazifesidir. Zaten bu işle alakadar olmayan da yok gibidir. Mademki herkesin bir anası var!..

Evvela genç kızlarımızın memleketimizdeki umumi vaziyetini hulasa edelim:

Bunu büyük şehirlerimizde ve küçük şehirlerimizde ayrı ayrı mütalaa etmek[1] icap eder. Büyük şehirlerimizde hayat, küçük şehirlerimizle kıyas kabul etmeyecek kadar ayrı olduğundan buralarda kızlarımızın geçirdiği safhalar da ayrıdır. Bunları teker teker gözden geçirelim, evvela mektebe giden kızlarımız:

Büyük şehirlerimizde bile yüzde itibarıyla pek fazla olmayan bu kızlar, mekteplerde hususi bir usule ve terbiye sistemine tabi tutulmamaktadırlar. Kızların gördüğü derslerle erkeklerin gördüğü dersler arasındaki fark askerlik dersi yerine nakış-dikişten ibaret olduğu için onlar kendilerine yaşlarının iktiza ettirdiği[2] hususi bir ihtimamın gösterilmediğine şahit olmaktadırlar. Bilhassa orta tedrisat[3] mektepleri, kızlarımızın en buhranlı yaşlarına tesadüf ettiği halde, onların ruhi vaziyetleriyle mekteplerin olsun, ailelerin olsun alakaları hiç denecek kadar azdır. Kızlarımız, içlerindeki buhranlarla yalnız bırakılır ve ancak bu yalnız bırakmanın çok tabii neticesi olan birtakım uygunsuzluklar yapıldığı zaman cezri[4] müdahalelerde bulunulur. Biraz daha açık söyleyelim:

Orta tahsil seneleri, kızlarımızın yetişme çağıdır. Bu zamanda onlar şimdiye kadar bilmedikleri bazı şeyleri öğrenirler ve cinsi ihtiyaçları duymaya başlarlar. Bu ihtiyaç gayet tabii olduğu için o nispette de kuvvetlidir. Eğer münasip tarzlarda bu hissiyat tehlikesiz yollara sevk edilmezse işin sakat olacağı tabiidir. Kızlarımıza bu hususta yapılan müdahaleler şimdiye kadar gayet zararlı ve kurûn-ı vustaidir.[5]

Kızlarımıza, "Bir erkeğe karşı duyulan hissiyat ahlaksızcadır, erkeklere kardeş gibi bakacaksınız," demek mânâsızdır, çünkü onlar evvela bu sözlere inanmazlar, inansalar bile erkeklere hiç alakasız ve kardeşçe bakamayacakları, buna tabiaten de imkân olmadığı için, içlerindeki bu en tabii arzuları örtmek, daha en masum yaşlarında riyakâr olmak mecburiyetinde kalırlar. Onlara söylenecek şey daha açık ve samimi olmalıdır. Onlara anlatmalıdır ki iki cins birbiri içindir ve bunların birbirlerine incizap[6] duymaları tabiidir, fakat insan bir hayvan olmadığı ve daima hissiyatının esiri bulunmadığı

[1] Değerlendirmek.

[2] Gerektirdiği.

[3] Eğitim.

[4] Radikal.

[5] Ortaçağ'dan kalmadır.

[6] Çekim.

için, insanın ayrıca bir iradesi de mevcut olduğu için bazı harekâtını[1] tanzim etmesi[2] icap eder. Onlara anlatılmalıdır ki her şeyin bir zamanı vardır ve duydukları cinsi heyecanları izharın[3] mevsimi bu çağlar değildir. Bir şeyin cürüm olup olmaması yerine göre değişir ve muayyen[4] bir çağda izharı gayet tabii olan bu ihtiyaçlar, tahsil çağlarında lüzumsuz, zararlı ve binnetice[5] cürümdür.[6] Fakat bunu söylemek kâfi gelmeyeceği için aynı zamanda onları başka şeylerle meşgul etmeye, düşüncelerini ve hislerini başka taraflara çekmeye çalışmalıdır. Faydalı kitaplar mütalaası, spor, terbiyevi temsiller ve daha birçok bizde ihmal edilen vasıtalar genç kızları cinsiyet düşünce ve buhranlarından uzaklaştıracak vasıtalardır. Yoksa onlara cinsi hissiyatın cürüm olduğu söylenir ve onlar buna rağmen cinsi hissiyatı duymakta devam ederlerse netice iki türlü olur ki iki türlüsü de birbirinden feci, fakat maalesef bugün vakidir. Genç kızlarımızın bir kısmı ya bu menfi telakkilere rağmen cinsi heyecan duymakta devam ediyor; buna mukavemet edemiyor ve başka türlü mümkün olmadığı için kendisini bir flörtle, bazen hatta daha ileri giderek tatmin ediyor ki yaptığı işin cürüm olduğunu bilerek yaptığından bu cürüm şuuru onu manen alçaltıyor ve fahişeleştiriyor.

Veyahut azami bir irade sarf ederek kendisine hâkim oluyor, fakat başka türlü kendisini oyalamak mümkün olmadığı için marazi düşüncelere, hülyalara dalıyor ve en sonunda bu tabii ihtiyaçların gayritabii bir ihtibası[7] neticesinde nevrastenik[8] oluyor.

Birçok kız mekteplerinde görülen çalışkan, ciddi, fakat tenhalığı ve sükûneti seven, ziyadesiyle alıngan, hayatın dalgalarına karşı hayret verecek derecede mukavemetsiz ve acemi, asabi buhranlarla malul tipler bu zavallı kızlardır. Bunların cinsi ihtiyaçları hapsedilecek yerde başka yollara sevk edilse, başka ve daha temiz vasıtalarla, demin söylediğimiz gibi mesela sporun yüzücülük veya tenis ve voleybol gibi kısımlarıyla, zararsız filmler, eğlencelerle teskin edilse bu kızlar ziyan olmamış olurdu. Çünkü ileride aile hayatı teşkil edildiği zaman ne birinci sınıfın, yani fena olduğu kendisine söylenen bir şeyi buna rağmen yaparak ahlaksızlaşan kızların, ne de ihtibaslarla kendilerini gayritabii yaparak nevrastenik olan kızların mesut bir aile yuvası kurmalarına imkân vardır. Orta tahsil çağındaki kızlara gösterilen lakaytlığın ne feci neticeler verdiği düşünülse dehşete düşülür. Da-

[1] Davranışlarını.

[2] Düzenlemesi.

[3] Açığa vurmanın.

[4] Belli.

[5] Sonuçta.

[6] Suçtur.

[7] Hapsoluşu, bastırılması.

[8] Nevrozlu, evhamlı.

rülfünun'a[1] devam eden bir kız arkadaşım lisede iken maalesef okumaya mecbur kaldığı, okumaktan kendisini men edemediği bazı kitap isimlerini bana söylediği zaman hayretle irkilmiştim. Bu kitaplar bizim bile okumaktan hicap edeceğimiz şeyler, *Bin Bir Buseler* ve hatta daha feci kitaplardı. Bu kız arkadaşım bu kitapların kendisinde yaptığı ruhi tesirlerden yana yakıla şikâyet etmişti.

Bu yaşlardaki kızlara karşı takip edilen yanlış prensiplerden biri de onları erkeklerden şiddetle ayırarak, hırslarını tahrik etmek prensibidir. Bir müddet sonra hayatta karşı karşıya gelecekleri ve hayatı müştereken devam ettirecekleri birisinden onları ayrı bulundurmak bir tek kelime ile mânâsızdır. Bilâkis onlar çok kere beraber bulundurulmalı, fakat başta da söylediğim gibi kendilerine zaman ve mekân mefhumları, irade kuvveti verilerek daha ileri gitmek isteyen zararlı bir münasebetten onlar bu şekilde ve daha tabii bir tarzda men edilmelidir. Bu tarz, aynı zamanda nefse itimadı ve zorsuz bir ahlaklılığı doğuracağı için en faydalısıdır.

Bunun aksi niçin zararlıdır ve ne neticeler verir, izah etmiştik. Bugün bunlardan maada memleketin kafa hayatı itibariyle de büyük ve harap edici bir rolü vardır ki onu da söyleyelim:

Cinsi hayatın, dimağ hayatıyla ne kadar yakından münasebettar olduğu malumdur. En körpe ve ateşli çağları, muzır, iyi idare edilememiş, oluruna bırakılmış buhranlarla geçen kızlarımızın bu zaman esnasında ciddi ve fikri meselelerle meşgul olmalarına imkân yoktur. Kafaları bir türlü halledemedikleri tezatlar –yani cemiyetin hükümleriyle tabii ihtiyaçları arasındaki tezatlarla– o kadar dolu, o kadar karmakarışıktır ki âşıkane romanlardan başka bir şey okumak ve romantik hülyalardan başka bir şey düşünmek, ekseriya ellerinden gelmez. Bu devirlerin sükûnetsizliğin verdiği ve tashihi çok güç olan bir sebatsızlık, bir hercailik itiyadı onları hayatlarının sonuna kadar takip eder. Mütemadiyen ve lüzumsuz yere tecrübeye koşmuş olan iradeleri onları terk eder ve hayatta ekseriya denizde dolaşan serseri bir tahta parçası gibi gayesiz ve cereyanlara tabi olarak yaşarlar.

Darülfünuna devam eden kızlarımız arasında bile ayda bir cilt ciddi, hatta edebi bir kitap okuyanına çok nadir tesadüf ettim. Bu kızlarımızın şimdiki düşünceleri orta tahsil çağındaki ihtibasların acısını çıkarmak, gezmek, eğlenmek, biraz da flört yapmaktır.

Tabii burada ekseriyetten bahsediyorum. Aile vaziyetleri veya kendilerinde bulunan fevkalade kudretin sayesinde muhitin bu tesirlerinden kısmen azade kalarak oldukça ciddi bir tahsil yapan hanımlarımız da vardır. Fakat alelumum[2] genç kızlarımızda darülfünun da dahil tesadüf edilen bu ciddi

[1] Üniversiteye.

[2] Umumi.

şeylere karşı lakaytlık, bu feci okumaktan korkma hastalığı, bu adam sendecilik, bu memleket, dünya, muhit vukuatıyla asgari alaka ve ancak kendi bir avuç muhitinde kör, lakayt ve güya eğlenceli bir hayat yaşama iptilası derhal tedbirler aldırmayı icap ettirecek kadar yayılmaktadır.

Gelelim tahsile devam etmeyen veya tahsili ilk devrelerinde terk eden kızlara:

Ekseriya mali ve ailevi sebeplerle veya içtimai telakki farkları yüzünden tahsillerine devama müsaade edilmeyerek evde alıkonulan ve bir aile (ev) kızı olmaları istenilen bu kızların vaziyeti büsbütün fecidir. Muhit-i mektep haricinde fertlerin fikri tenevvürleri için hiç, kelimenin bütün mânâsıyla hiçbir imkân göstermediği böyle kızların kendi kendilerine yetişebilmeleri için ne bu gaye ile yapılan neşriyat, ne içtimai teşekküller, ne de herhangi bir şey mevcut olmadığı için bu kızlar huda-yı nâbit bir ot gibi büyürler, ihtiyar olurlar, dünyaya niçin geldiklerinin, dünyanın ne demek olduğunun farkına bile varmadan tekrar çekilip giderler.

Anaları, babaları, kızlarının ev kızı olmasını istemekle onu ev kadınlığına hazırlamış filan da değildirler; ortalık süpürmeyi, yemek pişirmeyi, vaziyeti iyice ailelerde birazcık ut, keman çalmayı veya iki kelime Fransızca konuşmayı öğrenmelerini kâfi görürler. Yaşları biraz büyüyünce kızların üstlerine başlarına dikkat ederler, tuvalet yaptırırlar, fakat fikri seviyesini yükseltmek/hatta alelumum bir fikri seviye tesis ettirmek için en ufak bir teşebbüste bulunulmaz. Kızların bütün malumatı kendi seviyesindeki arkadaşlarından öğrendiği bozuk, mânâsız ve sakat şeylerdir, mesela bir yün kazağın örgüsü, bir mantonun dikişi saatlerce süren mükâlemelerin[1] mevzuunu teşkil edebilir. Asıl zihinlerini işgal eden meseleler müphem, bazen de vazıh[2] arzular şeklinde tebarüz eden cinsi temayüllerdir ki büyükleri tarafından herhangi bir kontrole tabi olmadığı için şiddetle gayriahlaki şekiller alır ve bazen erkeklerin kendi aralarında bahsetmekten çekinecekleri şeyler bile onlar arasında mevzu bahis edilir. Aynı zamanda dimağlarının da kontrolünden azade olan bu temayüller tamamen hayvani bir şekil almıştır, onlar için erkek, muayyen bir hayvani vazifeyi ifa edecek cazip bir mahlûktan başka bir şey değildir. Onlar için evlenmek hülyalarında rol oynayan erkeğin fikri kabiliyetleri ve ahlakı pek mevzu bahis değildir. Asıl düşündükleri, müstakbel kocalarının fiziki, bedeni güzelliği ve bir de içtimai mevkiidir, bunu da sırf çocukça ve basit arzularının tatmini için isterler. Bu zavallı kızlar, ebeveynlerinin ve muhitlerinin telkini ile kendilerini satılan bir mal telakki etmeye alışmışlardır ve bunun neticesidir ki evlenecekleri şahısta fikri ve hissi bir anlaşma, iyi bir yuva kurma kabiliyetleri, yani bir arkadaş, hayatta müsavi[3]

[1] Konuşmaların.

[2] Açık.

[3] Denk.

haklar ve müsavi kuvvetlerle beraber gidecekleri bir arkadaş değil, yağlı ve parlak bir müşteri ararlar.

Bunun, bu iptidai telakkinin asıl sebebi ebeveynin telakkileridir. Bir aile, kızını satılık bir mal gibi, vitrinde teşhir edilen bir eşya gibi hazırlarsa, onun kafasının içini tamamen boş bırakarak onun fikri ve hissi hayatı ile zerre kadar alakadar olmayarak kızlarının yalnız güzelliğine, alımlılığına ehemmiyet verirlerse, hatta onun fikri seviyesinin yükselmesini bile sırf iyi bir koca bulabilmesi için yaparlarsa, kızlarının kendilerini satılık bir meta olarak görmekten başka yapacakları şey yoktur.

Birçok aileler bilirim ki kızlarını okutmaktan, hatta onlara yüksek tahsil yaptırmaktan maksatları, kızlarının hayatta kuvvetli, müstakil, hayatını tanzime ve icap ettiği zaman bir hayat arkadaşını selametle intihaba[1] muktedir bir fert *olmasını* temin etmek değil, ona parlak bir izdivaç yaptırabilmek düşünceleridir.

Arkadaşlar!

İnsanların hayvanlardan en farklı olan uzuvları, dimağlarıdır. Eğer yaptığımız işlerle hayvanların efali[2] arasında bariz bir fark aramak istersek bunu, ancak dimağımızın yaptığı işlerde bulabiliriz. Yoksa yemek, uyumak, tenasül etmek[3] diğer mahlukatta da vardır. Onların dimağları da karın doyurmak meselesinde, yatacak yer bulmak, bir şeyi tedarik etmek meselesinde kâfi derecede kudret göstermektedir. İnsan dimağının hususiyeti, onun yalnız yukarıda zikrettiğimiz maddi ve hayvani şeyleri değil, tamamen hissi, midemiz ve diğer uzuvlarımızla alakası az birtakım şeyleri de düşünebilme kabiliyetidir.

Edebiyat, bütün sanat şekilleri ve nevileri, maddi menfaatlerden uzak ilim, hep bu dimağı hususiyetin neticeleridir. Ve ancak insan dimağına bu maddi ihtiyaçlarla alakası olmayan hissi bir faaliyet imkânını verdiğimiz zaman hayvanlıktan kurtuluruz.

Şu halde münevver, malumatlı ve dimağı kabiliyetleri inkişaf etmiş[4] bir insan olmak, herhangi bir gayeye vusul[5] için kullanılan lüks bir vasıta değil, doğrudan doğruya bir gayedir, kendimize insan diyebilmek için lazım olan en birinci gaye...

Ve biz, bu gayeyi daha hasis[6] arzulara vasıta olarak kullanırsak, dimağı tekâmülü[7] iyi izdivaçlar yapmak, kendimize mevki temin etmek için ister-

[1] Seçmeye.

[2] Eylemleri.

[3] Çiftleşmek.

[4] Gelişmiş.

[5] Ulaşmak.

[6] Bayağı.

[7] Olgunlaşmayı.

sek, en asil bir uzvumuzu hayvani arzularımıza uşak olarak kullanmış, beşerliğimizden kaybetmiş oluruz...

Gelelim mevzumuza:

Büyük şehirlerimizdeki kızların bu zikrettiklerimizden maada, gayet az yekûn tutan bir sınıfı daha vardır ki bunlar da kozmopolit ailelerin kızlarıdır. Memleketi ve milleti istihfaf eden,[1] kafalarının boşluğuna budalaca gururları, mânâsız küstahlıkları inzimam eden,[2] memleketle bütün bağları koptuğu için ne oldukları bile pek belli olmayan bu sınıfı Türk camiası ile beraber mütalaa etmeye lüzum görmüyorum. Tamamen tereddi etmiş[3] olan bu zümreye Türk demek bence hiç doğru değildir. Milletin vücudunda bir ur gibi yaşayan bu tufeyli[4] zümrenin bize vereceği yegâne his, bir hicap ve nefret hissidir.

Memleketin küçük şehirlerindeki kızlarımız ise fikri hayat ve tahsil hayatı itibariyle şehirlerdekilerden farksız, aynı zamanda onların muhitten aldıkları bazı dünyevi malumattan da mahrumdurlar. Dünya hakkında hemen hemen hiçbir muayyen fikirleri, hayat hakkında hiçbir telakkileri yoktur. Fakat en fazla ümidimiz olan sınıf da bu sınıftır, çünkü:

Kontrolsüz bir medeniyetin bütün kötülükleri daha tamamen girmeye vakit bulamadığı için kızlarda ahlaki safiyet daha tamamen kaybolmamıştır. Cinsi meselelerdeki gayritabiilikleri de böyle şehirlerde alelekser[5] âdet olan erken evlenme ananesi bir dereceye kadar izale etmektedir. Fakat bu şekil izdivaçlar tarafeynin[6] birbirlerini tanımalarına imkân vermeden vukua geldiği için ıslaha muhtaçtır ve bu şekle de tabii bir şekil denilemez.

Küçük şehirlerimizdeki okumuş yazmış sınıfın, yani münevver kadın sınıfının vaziyeti ise büyük şehirlerimizdekinin aynı, hatta daha müfritidir.[7] Çünkü buralarda oyalanma vasıtaları, mesela sinemalar, gezintiler, eğlenceler daha az olduğu için kızlarımız büyük bir can sıkıntısına ve binnetice cinsi ihtibaslarının tevlit ettiği[8] birtakım gayritabiiliklere düşerler. Sonra bir müddet tahsilin verdiği birtakım malumat, içinde bulundukları köşeden başka ve daha cazip bir harici dünya bulunduğunu onlara öğrettiği için derin bir adem-i memnuniyet[9] hissi, bulundukları yeri beğenmemek illeti bunları pençelerine alır; böylece bulundukları yerle alakalarını, bulundukları yere mu-

[1] Küçümseyen.

[2] Ekleyen.

[3] Alçalmış.

[4] Asalak, dalkavuk.

[5] Çoğunlukla.

[6] Tarafların.

[7] Aşırıya kaçanıdır.

[8] Doğurduğu.

[9] Memnuniyetsizlik.

habbetlerini kaybeden bu (küçük şehir münevver kadınları) da köksüz, yarı kozmopolit bir sınıf teşkil ederler.

Memleketin kadın nüfusunun ekseriyetini teşkil eden köylü kadınlarına gelince:

Birbirimizi aldatmaya, gözümüzü bağlamaya lüzum yoktur. Köylü kadınlarımız hemen hemen en iptidai bir hayat sürmekte, dimağlarını kullanacak en ufak bir vesile bile bulamamaktadır. Sorarım size, bir köylü kadınının dünya vaziyeti hakkında en ufak bir malumatı var mıdır? Memleket, vatan mefhumlarına vakıf mıdır? Tarladan, kara öküzden, kızı Fadime'den ve kocası Mahmut'tan başka bir şey düşünür mü? Tabii hayır. Halbuki birçok vesilelerle memleketin en ümit veren, en çok enerji saklayan kadınlarının bu köylü kadınlar olduğunu gördük. İstiklal Harbi'nde köylü kadınlarının fedakârlıkları nihayetsizdir, fakat bunlar şuuri[1] değil, insiyaki[2] hareketlerdir; bunların yuvası ve yavruları taarruza uğrayan bir dişi arslanın savletinden[3] farkı yoktur; biz Anadolu'daki kadınlarımızın içinde saklı olan bu müthiş enerji kümesini şuura çıkarmak, memlekette kuvvetli, çok kuvvetli ve kafası işleyen bir kadın nesli yetiştirmek mecburiyetindeyiz.

Arkadaşlar, sizi daha fazla bekletmek ve sabrınızı tüketmek niyetinde değilim, sözlerimi hulasa edeyim:

Büyük şehirlerimizde olsun, küçük şehirlerimizde olsun, münevver kadınlarımız olsun, okuması yazması olmayan kadınlarımız olsun, çok, insanı yeise düşürecek kadar çok ihmal edilmiştir. Bunda kadınlarımızın hiçbir kabahati yoktur, hatta bu umumi tasnifler haricinde kalan ve çok müteşekkir olunur ki miktarı pek de az olmayan bir hakiki münevver kadın sınıfımız vardır ki bu sınıf, teşekkülünü yalnız kendisine borçludur. Bu sınıf memleketteki bütün manialara,[4] bütün alakasızlığa rağmen kendisini erkeklerden daha aşağı olmayan bir dereceye yükseltmiştir, fakat bu kâfi değildir. Bu hiçtir, memleketin bütün kadınlarına medeni hayatta layık olduğu rolün verilmesi zamanı gelmiştir. Artık okuyan kızlarımızın boş fakat bilgiç ve mânâsız bozuk bir kukla olmaktan, alelumum kızlarımızın satılık bir mal, bir vitrin eşyası haline gelmekten kurtulması lazımdır. Artık köylü kadınlarımızı kara öküzün bir yardımcısı, bir yarım hayvan olmaktan kurtarmalıyız, bunun için de harici tedbirlerden ziyade içten gelen arzular lazımdır. Kadınlarımız bunu bütün kuvvetleriyle istemeli, bunun için bütün kuvvetleriyle uğraşmalıdırlar. Hiç kimse hiç kimseyi yükseltemez, herkes kendi kendisini yükseltmek mecburiyetindedir. Mademki erkeğin kadından fazla bir şeysi yoktur,

[1] Bilinçli.

[2] İçgüdüsel.

[3] Saldırısından.

[4] Engellere.

mademki kadının zaaflarını erkek, erkeğin zaaflarını kadın ikmal etmekte ve bu iki cins hayat yolunu yürüyebilmek için birbirine muhtaç bulunmaktadır, şu halde birinin diğerini yoldan alıkoymaması için aynı kuvvetlere malik bulunmaları icap eder ve her şeyden evvel izalesi[1] icap eden zihniyet şudur:

Kadın bir erkeğe varmaz, kadın bir erkeğe verilmez ve bir erkek bir kızı almaz, (almak, vermek) bu tabirler kadını kıymetten düşüren, ona ahkâr (en hakir) mahiyeti veren şeylerdir ve her şeyden evvel bu zihniyeti kadınlarımız kafalarından çıkarmalıdır; bilmelidirler ki iki cins birbiriyle hayatlarını birleştirirken yuvaya getirdikleri aynı kıymette şeylerdir ve koca mal sahibi değil, ortak, hayat ortağı demektir. Bu hukuk müsavatı kadınlarımızın şuurunda yer ettikten sonra onların kuvvetli ve hakiki bir insan olmak için dimağı ve fikri sahada da yükselmek isteyecekleri tabiidir.

Memleketimizin kadın ve erkeklerini, biri diğerini sürükleyen ve taşıyan değil, el ele ve aynı tempoda yürüyen iki mahluk olarak göreceğimiz günün uzak olmamasını dilerim. Bu kadar efendim.

17.10.1932
Konya

[1] Ortadan kaldırılması.

EMPERYALİSTİN TARİFİ

Kelimeler insanların anlaşmasını sağlayan vasıtalar olduğuna göre, eğer bu kelimelerin anlamları üzerinde anlaşma olmazsa kimsenin kimseyi anlayamayacağı meydandadır. Hele ilim ıstılahlarında[1] böyle bir kargaşalık zihinleri o kadar bulandırır ki, düşünce mahsulü diye ortaya atılan şeylerin nihayet deli saçmasından farkı kalmaz. Nitekim bizim basının bazı mütefekkirleri birtakım mefhumları o kadar olmayacak yerlerde kullanmışlar, keyiflerine göre o kadar evirip çevirmişlerdir ki bugün aklı başında bir okuyucu gazetelerde gördüğü "hürriyet, hak, insanlık, demokrasi, emperyalizm, tecavüz" ve daha birçok kelimelerden ne mânâ çıkaracağını şaşırmıştır. Hele emperyalist kelimesi son zamanlarda öyle münasebetsiz münasebetlerle kullanılmaya başladı ki bu mefhumun, mektep talebesinin bileceği bir tarifini yapmak hiç de lüzumsuz olmayacak.

Bir kere bugünkü emperyalizmin, ismini aldığı eski imparatorlukların şekil ve bünyesiyle hiçbir alakası kalmamıştır. Bu tabirin modern ilimde kastettiği anlamı, kısaca –belki biraz da noksan olarak– şöyle anlatabiliriz:

1. Sermaye temerküz ettikçe,[2] yani muayyen ellerde biriktikçe inhisarcılığa[3] başlar; sanayii, ticareti, bankaları, hatta araziyi içine alır, böylece bir mali oligarşi yani para tahakkümü baş gösterir.

2. Bu mali sermaye kendi memleketinde yatırılacak yer bulamayınca (çünkü kendi memleketinde her şeyi avucu içine zaten almıştır) dışarıya, başka memleketlere akın etmek ister, böylece mal yerine para ihracı başlar. (İktisadi bakımdan geri memleketlerde yabancı sermayenin sanayi işletmeleri, ticaret şirketleri kurması, hatta arazi satın alması gibi.)

3. Yabancı ülkelere yapılan bu mali sermaye akınında başka rakiplerle karşılaşmamak için dünya nüfuz mıntıkalarına bölünür.

[1] Terimlerinde.

[2] Merkezileştikçe.

[3] Tekelciliğe.

4. Muhtelif memleketlerin mali sermayeleri bu nüfuz mıntıkaları paylaşmasında anlaşamadıklarından yahut bazıları bölüşmede geç kaldıkları için yeni bir taksim istediklerinden silaha sarılıp dünyayı yeniden aralarında pay etmek için boğazlaşırlar.

Bu tariften de anlaşılacağı üzere, emperyalizm sadece bir tecavüz siyaseti demek olmayıp doğrudan doğruya kapitalist memleketlere mahsus bir şeydir. Memleketten dışarı çıkmak isteyen mali sermayenin zorladığı bir haldir. Bunun için mesela herhangi bir kapitalist firmanın sanayii geri bir memlekette fabrikalar açması emperyalizmdir de hiçbir kapitalist sebebe dayanmayan, sadece emniyet kaygısından veya etnik ve tarihi münasebetlerden doğan arazi istekleri emperyalizm değildir (Türkiye'nin Hatay ve Sovyetler Birliği'nin Garbi Ukrayna'daki hak iddiaları gibi). Çünkü mali sermayesi henüz temerküz etmemiş ve memleket içindeki bütün sahaları doyurmamış (Türkiye, Çin, Bulgaristan) veya kapitalist rejimlerden sosyalist rejime geçmiş (Sovyetler Birliği) cemiyetlerin emperyalist olmalarına imkân yoktur.

Bunlar bugünkü iktisat ilminin belli başlı mütearifeleridir,[1] fakat bunları bilmek tenezzülünü göstermeyince insanın nasıl birbirini tutmaz lakırdılar edebildiğini görmek de hazin oluyor.

Mesela ileri bir dava için yazı yazdığına şüphe olmayan Sayın Falih Rıfkı Atay, 12 İkincikânun tarihli *Ulus'taki* baş makalesinde, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Fransa gibi büyük demokrasilerin hep emperyalist olduğundan tegafül ederek,[2] demokrasiyi, emperyalizmin zıddı gibi ele almak, bu yolda sütunlar doldurmak garipliğinde bulunmuştur.

"Bu harp, küçük milletler hukukunu inkâr eden ve dünyayı birkaç büyük devletin nüfuzu altına almak isteyen müdahaleci ve emperyalist ihtiraslarla başlamıştır. Demokrasiler bu ihtiraslara karşı bütün var yoklarını ortaya attılar. Hiç kimse, eğer zaferi onlar kazanacaklarsa, demokrasiler savaşının totaliterciler barışı ile nihayet bulacağını iddia edemez."

Anlamadan kullanılan mefhumlar bu birkaç satırda korkunç bir şekilde bir araya toplanmıştır. Doğru gibi başlayan ilk cümle ne demek olduğu anlaşılmayan bir "müdahaleci" kelimesiyle berbat ediliyor. "Müdahaleciden ne kastediliyor? Kimin veya neyin, kime veya neye müdahalesi? Yoksa bununla sadece mütecaviz mi denmek istiyor? Bunlar belli değil. "Demokrasiler bu

[1] Aksiyomlarıdır.

[2] Gaflete düşerek.

ihtiraslara karşı bütün var yoklarını ortaya attılar!" derken, demokrasilerin emperyalist ihtirasları olmadığı iddia edilmek gibi gülünç bir hükme varılmıştır. Halbuki onları bütün var yoklarını ortaya atmaya sürükleyen şey de anlaşılmış birtakım kıymetleri müdafaa düşüncesinin yanında asıl bu ihtirastır. (Demokrat Fransa'nın, her şeye rağmen nasıl bükülmez bir emperyalist ruhu taşıdığını geçenlerde cereyan eden Lübnan hadiselerinde gördük.) Hele üçüncü cümle mefhumları büsbütün birbirine karıştırıyor. Bu sefer de emperyalistle totaliter aynı kazana atılıyor (üstelik bu kelime yanlış kullanılıyor. Totaliterci olmaz, ya totaliter yahut totaliteci olur). Halbuki totaliter demek emperyalist demek değildir. Bir rejim meşruti krallık, demokrat cumhuriyet veya diktatörlük aynı zamanda da emperyalist olabilir; yahut totaliter olduğu halde emperyalist olmayabilir. (Rıza Şah Pehlevi zamanında İran, bugünkü Arjantin ve Bolivya gibi.)

İşte bu mefhumlar üzerindeki bu laubalilik yüzünden *Ulus* gazetesi başyazarı,[1] Birleşik Amerika'nın "başlıca şahsiyetlerinden biri" "emperyalist olmamakla tanınmış olduğumuzdan..." deyince, yahut *Times* gazetesi "Biz hâlâ imparatorluğuz ama, emperyalist değiliz!" diye yazınca, bunları alıp, üzerinde düşünmeden makalesine koyuyor, hatta laf arasında emperyalizmin "kuvvetlinin zayıf üzerinde hükmünü geçirmesinden" ibaret olduğunu iddia etmek gibi, bir de keramet savuruyor.

A. Metin,[2] *Tan,* 23 Ocak 1944

[1] Falih Rıfkı Atay.

[2] Sabahattin Ali'nin müstear adı.

BU MEMLEKETİ KURTARMAK İÇİN

Memleketi içinde bulunduğu gerilikten kurtarmak için herkesin kendine göre şifalı bir tedbiri var. Herkes için yalnız kendi tedbiri doğru, bunun dışında kalanlar ehemmiyetsiz, yanlış... Yarı münevverlere mahsus bir dar görüşlülük, bir "basitleştirme" itiyadı ile birçok okumuş yazmışlar tutturuyorlar:

"Efendim, bu memleketi kurtarmak için her köyde bir okul açılmalıdır, ondan sonrası kolay."

"Efendim, memleketi yükseltmek için her eve bir tezgâh verilmelidir, üst tarafı kendiliğinden olur."

"Efendim, evvela hırsızlar asılsın, yalnız namuslular kalsın, bakın bu memleket ne olur..."

Son zamanlarda buna bir de "Nüfusumuzu çoğaltalım, memleket Avrupa seviyesine çıkar," vecizesi katıldı. "Bu vatan yüz milyonu besler!" deniyor ve bu yüz milyona beş on tane çocukla katılmak için derhal icap eden tedbiri almayanlar vatan haini sayılıyor. Cezai mahiyette bekârlık ve çocuk vergileri ile nüfus artması sağlanmak isteniyor.

Bu vatan yüz milyonu besler, doğru! Ama bugünkü haliyle on sekiz milyonu zor besliyor... Bu da birinci hüküm kadar doğru. Acaba böyle teklifler yapanlar, nüfus artması ve azalması gibi şeylerin milletin ekonomik durumu ile sımsıkı bağlı olduğunu bilmiyorlar mı? Yoksa bilmiyormuş gibi yapmayı daha mı muvafık buluyorlar?

Daha birkaç ay evvel, "nesebi sahih[1] olmayan çocuklar" meselesi zihinleri bir hayli meşgul etmişti. Köylerde imam nikâhı ile evlenmenin, iki üç karı almanın önüne geçilemediği zikredilerek buna bir çare aranıyordu.

Şimdi bekârlar evlenmiyor diye yanıp yakılmak ne tuhaf oluyor! Acaba bekârlık vergisi teklif edenlerin, Adliye Vekaleti'nin bu gayri meşru evlenmeler hakkındaki anketinden ve nesebi sahih olmayan çocuklar meselesinden haberleri yok mu? Halkın büyük bir kısmı birden fazla kadın almaya

[1] Soyu belli.

mecbur oluyor, küçük bir kısmı da hiç evlenemiyorsa, bunun sebepleri üzerinde derin derin düşünmek lazım değil midir? Üç beş maddelik bir kanun müsveddesi hazırlayarak bütün işleri halletmeye kalkmak, memleketin içtimai bünyesindeki karışıklığa, iktisadi münasebetlerdeki sakatlıklara bile bile gözleri yumarak tatlı bir rüya âlemine dalmak değil midir?

❖ ❖ ❖

Acaba, "Çok çocuk yetiştirmek lazım!" diye, kaloriferli odalarında kristal yazı masalarının başında "laf ile dünyaya nizamat"[1] verenler, bu "çok çocuk"ların halini bir gördüler mi? Ankara'nın Yenişehir tarafında sefil çocuk görülmez, çünkü Yenişehir halkının göz zevkini ve vicdan rahatını pek düşünen Ankara vilayeti, böyle çocukları oraya sokmaz. Onlar yalnız Bentderesi ve Dağ Mahallesi semtlerini süslerler; oralarda dilenir, sürünür, hırsızlık ederler. Fakat İstanbul bu lüksü pek yapamıyor, İstanbul'un her yerinde bu sarı benizli, değnek gibi bacaklı, saçları uzamış, yalınayak çocukları görmek mümkün. Çeşme yalaklarında uyuyan, dilenci şebekeleri tarafından işletilen, akşamüzerleri incecik sesleriyle, "En, en, en son havadis" diye bağırarak, koltuklarında yağmur yahut kardan ıslanmış birkaç gazete ile caddelerde koşuşan, vapur iskelelerinde morarmış ellerindeki ufak mukavva kutuları uzatarak: "*Yeni Hayat*...[2] Hani ya, *Yeni Hayat*!" diye yalvarıp sokulan bu çocuklara gösterdiğimiz büyük, insani alakaya dayanarak mı daha çok çocuk istiyoruz? Yoksa Bektaşi'nin çamurdan yaptığı insanlar için söylediği gibi: "Rızkını vermeyecek olduktan sonra yap yap koyuver!" prensibini mi ele alacağız.

❖ ❖ ❖

Hayır, rızkını vermediğimiz, veremediğimiz müddetçe ne çocuk, ne nüfus isteyemeyiz. Karnını doyuramadığımız, sıhhatini koruyamadığımız, tahsilini temin edemediğimiz her çocuk, "bu memlekete yüz milyon lazım" diyenlerin gözüne, onları gaflet uykularından uyandırmak için sokulmuş birer parmaktır. Bize yarının hastanelerini, darülacezelerini, cezaevlerini doldıracak, cahil, mesleksiz, serseri yüz milyonun lüzumu yok! Bize, insan gibi yaşamak, hayatın nimetlerinden istifade etmek imkânlarına, hiç olmazsa bu sakat tedbirleri tavsiye edenler kadar sahip yirmi milyon vatandaş, daha faydalıdır. Bunun için işi kabuğundan değil, çekirdeğinden ele almak, evvela bu memlekette sefaletle, cehaletle içtimai müsavatsızlıkla, hulasa bütün

[1] Düzen.

[2] Peyami Safa ve kardeşi İlhami Safa'nın çıkardığı gazete.

gerçek taraflarla hep birden mücadele etmek lazımdır. Hiç bir içtimai mesele tek başına var olamaz, hepsi birbirine zincirleme bağlıdır. Zincirin bir halkasını ele alıp üst tarafını unutursak, köylerde on çocuk doğurup bilgisizlik, bakımsızlık, sefalet yüzünden ancak ikisini yaşatabilen anaları, sıtmadan, veremden ölen, trahomdan kör olan yetişkinleri düşünmeden, "Fazla çocuk doğurmuyoruz da ondan küçük ve geri millet olarak kalıyoruz!" diye bağırırsak, gülünç vaziyete düşmüş oluruz.

Bize yeni bir hayat getirecek yeni bir nesil, yeni bir hamle, yeni bir dünya görüşü gerek... Ama istediğimiz bu yeni hayat, yukarda söylediğimiz, çocukların sattığı cinsten, sefil ve korkunç bir "Yeni Hayat!" değil...

A. Metin, *Tan,* 9 Şubat 1944

MİLLİYETÇİNİN TARİFİ

Bizim basında mânâsı en çok tahrif edilen kelimelerden biri de "milliyetçi"-dir. Senelerden beri bu zavallı kelime, vücut bulduğu sırada hayalinden bile geçmeyen öyle garip yerlerde kullanıldı, o kadar ağır hakaretlere uğradı ki, artık neye delalet ettiğini kendisi bile unuttu. Bunun için her çekilen yere sürükleniyor, her gizli maksada oyuncak olabiliyor.

Milletinin içtimai seviyesinin yükselmesine engel olmak için demagojiden cinayete kadar her vasıtaya başvuranlara "milliyetçi" dediler. Hak edilmemiş rahatlarını, çalınmış servetlerini muhafaza için yabancı emellere hizmet edenlere "milliyetçi" dediler. Yurduna saldıran düşmanla işbirliği edenlere, düşman hesabına kendi milletini kurşuna dizdirenlere, milletin kurtuluş hamlesine önayak olabileceklerin kökünü kazımak için kendi yüksek mekteplerini kapatıp talebesini toplama kamplarına yahut mecburi iş yerlerine gönderenlere "milliyetçi" dediler; hulasa, insanlık namına mukaddes ne varsa hepsini keyifleri ve menfaatleri uğruna çiğneyenlere "milliyetçi" dediler.

Halbuki bu kelime, hiç de bu hakaretlere layık değildir. Milliyetçilik, mesut ve ahenkli bir insan cemiyetinin kurulması için gereken yapı taşlarından biri, belki en kıymetlisidir.

Ama hangi milliyetçilik? Bizim anladığımıza göre, milliyetçilik şudur:

1- Mensup olduğu milletin, dünyanın en mesut, en müreffeh, hayat ve kültür seviyesi en yüksek topluluğu haline gelmesi için, yorulmak bilmez bir gayret ve tükenmez bir feragatle, her şeye rağmen çalışmak.

2- Millette mevcut bütün iyi, ileri, insanlığın yükselmesine yarayacak vasıfları meydana çıkarıp, bunları geliştirmek; buna mukabil her millette bulunduğu şüphe götürmeyen geri, sakat tarafları, ilerlemeye engel olan kusurları bularak, bunlara karşı insafsız bir mücadele açmak.

3-İlim gibi, güzel sanatlar gibi kültür varlıklarını, yalnız muayyen bazı sınıfların veya zümrelerin istifade edebildikleri birer lüks olmaktan kurtarıp, bütün milletin malı haline getirmek (ki bunun yapılabilmesi için birinci maddede söylediğimiz refahın mevcut olması ilk şarttır).

4- Milletin mukadderatına ait meseleleri milletle irtibatlarını kaybetmiş zümrelerin bilgisiz, alakasız ellerinde oyuncak olmaktan kurtarıp, doğrudan doğruya bir milletin kendisine teslim etmek.

Halbuki, milletin elinde hiçbir hak bırakmayan, halkı küçük bir zümre tarafından idare edilmeye muhtaç farz eden "otoriter" rejimler, maksatlarını maskelemek için milliyetçi kelimesini kabullendiler. Bizim basının "totaliter" muharrirleri de onlara ayak uydurdular. Böylece, yirmi sene kadar evvel Beyaz Ruslarla birlikte yurdumuza gelen, burada "totaliter" Japonların yardımı ile Turan cemiyeti kuran sayın "politikacı" Muharrem Feyzi Togay, *Tasvir-i Efkâr*'daki fıkrasında, "hava harbi ve İspanya" gibi masum bir serlevha[1] altında faaliyetini yürütmeye çalışıyor. Kelimelere zorla mefhum değiştirterek İspanya faşistlerini övüyor, hatta daha da ileri giderek mesela şunları yazıyor:

"Komünist memurları Vichy hükümeti ile münasebette bulundukları iddiasıyla birçok milliyetçi Fransız memurunu tevkif etmişlerdir."

Burada, Bay Togay'ın milliyetçi Fransız memuru diye adlandırdığı kimseler, istilacılara yardım ve hizmet eden, Fransa'daki vatanseverlerin mukavemet hareketini baltalamak için işgal kuvvetleriyle işbirliği yapan, millettaşlarını idam edilmek üzere düşmana teslim eden vatan hainleridir.

Berikiler ise, canlarını istihkâr ederek[2] müstevliye[3] karşı silaha sarılan, her türlü mahrumiyet ve tehlike içinde Fransa'nın kurtuluşuna çalışan, köprüleri uçuran, bisikletle Alman karargâhlarına baskın yapan vatanseverlerdir.

Şunu hatırlatmak isteriz ki Herr Göbbels, hakikatleri değiştirmek hususunda Sayın Muharrem Feyzi Togay'ın gösterdiği cesareti gösteremiyor.

A. Metin, *Tan,* 11 Şubat 1944

[1] Başlık.

[2] Hafife alarak, feda ederek.

[3] İstilacıya.

HÜRRİYET MESELESİ

Bazı insanların pek garip bir hürriyet anlayışı var. "Hudutsuz hürriyet yoktur, her hürriyet, başkasının hürriyetiyle hudutludur", hükmünü işlerine geldiği gibi tefsir ediyor ve kendilerine biraz fazla "hürriyet" bahşederek, hoşlarına gitmeyen her hareketi, hatta her temayülü zincire vurmayı tavsiye ediyor, bunu haklı gösterebilmek için de en basit hürriyet tezahürlerine "anarşi" damgası vurmaktan çekinmiyorlar.

Evet, hürriyet başkasının hürriyetiyle hudutludur. Fakat cemiyet hayatında bu "başkası"nın hürriyetinin hudutları nedir? İktidarı ellerinde tutanlar, bunu sarsabilecek her şeyi kendi hürriyetlerine tecavüz saymakta haklı mıdırlar? O zaman her müstebit[1] idarenin, bir bakımdan, hürriyet prensiplerine pek sadık olduğu neticesine varmak lazım gelirdi. Geniş kitle, sadece devletin emrettiğini yahut devletin işine geleni yapmakta hür olursa, buna hürriyet demek biraz güçtür.

❖ ❖ ❖

Cemiyetlerin hayatında hürriyeti hudutlandıran çoğunluğun istek ve dilekleridir. Fertlerin bütün şahsi endişe, arzu ve temayülleri, kitlelerin umumi menfaatleri önünde durmaya, gerilemeye mecburdur. Fakat bunun mümkün olabilmesi için de kitlelere isteklerini, temayüllerini meydana vurabilmek imkânının verilmesi gerektir. Bunun için hürriyeti en mukaddes prensip bilen memleketlerde "efkârıumumiye"[2] denilen şeyin büyük kıymeti ve ehemmiyeti vardır; her türlü icraat onun bilgisine sunulduktan ve onun tasvibi[3] alındıktan sonra yapılır. Hiçbir cemiyet, hürriyete yavaş yavaş, alıştıra alıştıra kavuşturulmaz. Hürriyete, onu kullana kullana alışılır. Bunun aksini

[1] Otoriter, baskıcı.

[2] Kamuoyu.

[3] Onayı.

iddia etmek, Abdülhamid'in otuz sene Kanunuesasi'yi "Millet henüz rüşde[1] ermemiştir!" bahanesiyle tatbik etmemesine benzer. Mesela uzun asırlar istibdat içinde yaşayan Türk milleti İstiklâl Savaşı sırasında kendisine verilen geniş sahici hürriyeti fena kullanmak şöyle dursun, bu hürriyete ne kadar lâyık olduğunu bütün dünyaya ispat eden bir kudret, bir kabiliyet, bilhassa bir disiplin göstermiştir. Devletin her büyük karardan evvel memleketin her köşesinde yaptırdığı mitingler, millet mukadderatını ellerinde tutanlara en emniyetli, en sağlam birer destek olmuş, onlara daha geniş bir hareket "hürriyet"i vermiştir. Çünkü umumi bir kaidedir; idare edilene verilen hürriyet idare edenin hürriyetini de müspet sahada çoğaltır. Buna mukabil millet kontrolü, söz, toplantı, basın hürriyeti fena kullananların zararlarını önlemeye azami derecede yardım eder.

Bizim anayasamız, Türk milletine layık olduğu hürriyeti hiç noksansız sağlayan en kuvvetli müeyyidedir.[2] Türk milletinin olgunluğuna, disiplinine güvenilerek verilmiş olan hürriyetin hiçbir bahane, hiçbir demagoji ile kısılamayacağına, bunun aksine gitgide genişleyeceğine, büyük hürriyete gideceğine inanıyoruz.

Bunun için, *Ulus* gazetesinin "Fikir hareketleri" sahifesinde sık sık kara bir hürriyet düşmanlığı görmek bizi şaşırtıyordu. Aynı gazetenin 20 Şubat tarihli sayısında Falih Rıfkı Atay'ın Halkevleri'nin kuruluş yıldönümü dolayısıyla yazdığı başyazıda inkılapçı ruha aykırı "hürriyet" tarifleri görmek bizi büsbütün üzdü. Kendi kanaatlerine uymayan ve işine gelmeyen hareketleri "şuursuz, mesuliyetsiz, keyif, hırs veya menfaatten doğma" diye adlandırmak, keyfe göre "hürriyet"in elini kolunu bağlamayı tavsiye etmek, *Hint* kitabının ileri düşünceli mukaddimesini[3] yazan Falih Rıfkı Atay'a değil, *Üss-i İnkılap* muharriri Ahmet Mithat Efendi'ye yakışır.

A. Metin, *Tan,* 3 Mart 1944

[1] Olgunluğa.

[2] Yaptırımdır.

[3] Girişini.

MİLLİYETÇİ GENÇLİK

Birçok şeylere düşmansınız! Birçok şeylerin aleyhindesiniz. İkide bir toplanıp kahrolsun kızıllar, yere batsın solcu profesörler, yok olsun millete sahici hürriyet isteyen gazeteler diye feryadı basıyorsunuz.

Çok güzel, insan sevmekte de, nefret etmekte de hürdür. Bazı şeyleri sevmemekten sizi kimse menedemez. Bu hislerinizi açığa vurmak, hatta nümayişler[1] tertip edip avaz avaz, "Kahrolsun!" diye haykırmak, en dokunulmaz haklarınız arasındadır.

Yalnız merak ettiğimiz bir tek cihet var: Evet, birçok şeyler kahrolsun, mahvolsun, yere batsın... Fakat ne yaşasın? Birçok şeylerin aleyhindesiniz. Gazete yırtıyor, kitap yakıyor, profesör ve rektör dövüyorsunuz. Fakat sevdiğiniz nedir? Neyin uğrunda, neyin lehinde bağırıyor, heyecanlanıyorsunuz? Bunu daha hiçbirinizin ağzından duyamadık. Evet, ikide bir, "Yaşasın Türk milleti!" diye bağırdığınız oluyor, ama bu Türk milletinin yaşaması için bir şey yaptığınızı, birazcık gayret sarf ettiğinizi göremedik. Milletlerinin sahiden yaşamasını isteyen memleketlerde olduğu gibi, sizin rahatınızdan, maddi nimetlerinizden, keyfinizden, eğlencenizden fedakârlık ederek korkunç bir sefalet ve gerilik içinde kıvranan milletinizi yaşatmağa çabaladığınız duyulmadı.

Bakın çocuklar... Şuna buna kahrolsun demekle millet yaşamaz. Millet, sizin salonlarda toplanıp cezbeli dervişler gibi çırpınmanızı değil, kendisine elinizi uzatmanızı bekliyor. Yazın plajlarda, çalgılı bahçelerde safa süreceğine köylere, fakir mahallelere dağılıp kendisini cehaletten kurtaracak şekilde onunla meşgul olan gençleri gözlüyor. Kitap yırtan değil, kerpiç kulübelere kadar kitap götüren aydınları, gazete çıkarıp eline ulaştıran idealistleri bekliyor. Pek çok olan boş zamanlarında yurdun bin bir köşesine dağılıp orağa, harmana yardım eden, veremle, frengi ile sıtma ile trahom ile savaşa atılan, kafası da kolu da halkın emrine verilmiş milliyetçi gençliği arıyor.

[1] Gösteriler.

Bunun dışında kalan gençlerin ne milliyetçilikle ne milletle bir ilişikleri yoktur. Çünkü bu millet palavraya artık iyice doydu. Coşkun nümayişlerinizde biraz gözünüzü açıp etrafınıza baksanız, yolun iki tarafında dizilip sizi gülümseyerek seyreden "millet"in bakışlarındaki istihfafı muhakkak fark edersiniz.

Sabahattin Ali, *Yirminci Asır,* 16 Ocak 1948

ASIL BÜYÜK TEHLİKE BUGÜNKÜ EHLİYETSİZ İKTİDARIN DEVAMIDIR

Altı sene süren bir dünya savaşının dışında kaldığımız halde, harp eden milletlerden daha perişan olduk. Bir başvekil tarafından A'dan Z'ye kadar bozuk olduğu söylenen ehliyetsiz bir idare makinesi, bir sürü fırsat düşkününün elinde oyuncak haline geldi. Yıllardan beri milletin soyulmasına, hastalık, sefalet, gerilik içine yuvarlanmasına sebep, hatta âlet oldu. Birbiri arkasına iktidara gelip, her biri kendinden evvelkinin işlerini tersine çeviren ve tek prensibi prensipsizlik olan hükümetler, milletin ekmeğini, yağını, kömürünü bile temin edemeyecek kadar beceriksizlikte başarı gösterdiler.

Bütün bunların tabii bir neticesi olarak da millet, baştakilere karşı hudutsuz bir nefret ve itimatsızlık beslemeye başladı ve her fırsatta bunu gösterdi. Asırlardan beri kendisine her bakımdan yabancılaşmış kimselerin elinde oyuncak olmanın verdiği gevşekliğe rağmen, iradesini kullanmak imkânını bulur bulmaz ne yapacağını, 21 Temmuz 1946 seçimlerinde belli etti.

Cumhuriyetin ilk yıllarındaki emperyalizm düşmanı ve halkçı mahiyetini kaybetmiş olan iktidar, milletle kendisi arasındaki uçurumu görünce müthiş bir korkuya kapıldı. Yirmi beş senenin hesabını veremeyeceğini ve böyle bir hesap sormanın, sadece koltukları, apartmanları, bankadaki paraları değil, tatlı canları bile tehlikeye düşürebileceğini pekâlâ hissediyordu. Ne pahasına olursa olsun iktidarı bırakmamak, bir ölüm dirim meselesiydi. Halbuki herhangi bir kuvvete dayanmayan iktidarın tutunmasına da imkân yoktu. İşte o zaman, baştakiler yüzlerindeki halkçı maskeyi tamamen fırlatıp attılar, millete karşı âdeta kin denilebilecek bir kırgınlık ve istihfafla, zorba valileri ve eli sopalı jandarmaları harekete geçirdiler. Ve asla dayanamayacakları milleti böylece zorla baskı altında tutarken, kendileri de yabancı bir devlete dayanarak iskemlelerinde kalmak yolunu tuttular. Emperyalizme karşı yapılan kanlı bir halk savaşının doğurduğu Türkiye Cumhuriyeti, böylece, girmediği bir harbin sonunda, mürteci ve soyguncu

kuvvetlerin yanında yer aldı. Dünyanın neresinde bir milli kurtuluş savaşı varsa ona düşman, dünyanın neresinde mürteci bir general, parazit bir kral, halk düşmanı bir yabancı müdahalesi varsa ona dost kesildi. Fakat iktidardakilerin bütün mukadderatlarını bağladıkları bu yabancı memleketlerin halk efkârı[1] bizdeki gibi boğulmuş ve yıldırılmış olmadığından, kendimizi onlara şirin göstermek lazımdı. Derhal bir demokrasi komedyası başladı. Her şey eski tas, eski hamam olduğu ve halk kütleleri siyasi ve iktisadi hak ve hürriyetlerden tamamen mahrum edildiği halde, "çok partili demokrasi" diye bir teranedir tutturdular. Söylediklerine ne kendileri ne halk kütleleri ne de hatta dalkavukluk ettikleri devletler inanıyorlardı. Fakat akıllarınca zevahir kurtarılmış oluyordu. Amerika ve İngiltere'deki mürteci mahfiller ise bu komediyi desteklemeyi, Yakın ve Orta Şark'taki hâkimiyet emellerine uygun buluyorlar ve kendilerine "kayıtsız şartsız" itaat edecek bir zümrenin Türkiye'de iktidarı muhafaza etmesini istiyorlardı. Bunun için, bizim gazete ve radyoların yalanlarını onlar da kendi milletlerine ulaştırdılar, ana karakteri "halk düşmanı" olan bir iktidarı, demokrasi diye desteklemekten çekinmediler. Bizimkiler de onların gözünü daha iyi boyamak için himmette kusur etmediler. İngiliz lortları içecek şarap bulamazken, bizimkiler kokteyl partilerde sel gibi viski dağıttılar; halk veremden kırılırken, İngiliz Kralı bir Aksaraylı hemşerimiz kadar gıda alımıyor diye sıkılmadan yalan söylediler; köylümüzün dörtte üçü inlerde, kovuklarda, kerpiç kulübelerde hayvanlarıyla birlikte yaşarken, yabancıların geçtiği tren yolu boylarına göstermelik modern köyler yaptılar. Millet kilosu iki buçuk liradan pirinç bulamazken, devlet kesesinden besledikleri bir lokantada yabancılara iki liraya lüks yemekler yedirdiler.

Halbuki memleketin iktisadi temelleri kökünden sarsılmıştı, umumi sefalet, baştakilerin kör gözlerine bile batacak bir mahiyet almış ve bütün yabancı dostlara rağmen endişelerini arttırmaya başlamıştı. Kafaları milli bir çerçeve içinde kalkınma çareleri arayıp bulamayacak kadar zayıf olan ve milletten bu yolda hiçbir yardım görmeyeceklerini pekâlâ bilen bu adamlar, bütün ümitlerini dışarıdaki dostlarının himmetine bağlamışlardı. Yakında patlayacağını hesapladıkları korkunç bir dünya boğuşmasında yurdumuza bir fedai vazifesi yükledikleri için hesapsız kitapsız yardım istiyorlar ve bunu sahiden bekliyorlardı.

Amerikan halkı, vergi mükellefi ise hiç de bu fikirde değildi. Kendisine on binlerce kilometre uzaktaki bir memleketin maceracı politikasını desteklemek için hiç de nefsini sıkıntıya sokmak istemiyordu. Kendi hükümetinin yalanlarını da bir hadde kadar yutuyor, fakat işin ucu keseye dokununca hemen suratını buruşturuyordu. Bunun için yardım meselesi, hiç de bizim hayalperestlerin arzuladığı şekli almadı. Yani hiçbir yabancı devletin, Ame-

[1] Fikirleri.

rika kadar zengin de olsa, bizim gibi iflasa yaklaşmış, halkı yokluk ve hastalıktan kırılan, devletle millet arasındaki münasebetleri âdeta hasmane bir mahiyet almış bir memlekete bol keseden altın dökmeyeceği meydana çıktı. Zaten bunun aksini düşünmek gafletin büyüğüydü. Fakat bizimkileri bir telaştır, aldı. Halk ile göz göze gelip hesaplaşmaktan tir tir titreyen zavallılar, sırtlarını dayadıkları destek yıkılmış gibi telaş içinde sendelemeye, akla hayale gelmedik çarelere başvurup yeni efendilerinden bir şeyler koparmaya uğraşıyorlardı. Bu hususta, sözde muhalefet de iktidarla birlikte aynı oyunu oynamaktan çekinmedi. Milletin bağrında asırlardan beri biriken kurtuluş emellerinin meydana çıkmasına vesile olduktan sonra, halkın bu radikal temayüllerinden evvela kendisi korkup iktidarın kucağına sığınan Demokrat Parti de Amerikan bankerlerine şirin görünmek için takla atmaya başladı. Bütün dünyada halk düşmanı zümrelerin halkın iradesini kullanması tehlikesine karşı başvurdukları köhne çareye iktidar partisiyle birlikte sarıldı.

Bu çare ise, komünist tehlikesi masalıdır. Gerçi yurdumuzda ne bir tehlike teşkil edecek kadar komünist, ne de onları destekleyebilecek şuurlu ve teşkilatlı bir işçi kütlesi vardır. Buna rağmen böyle bir tehlike, Amerika'dan para koparmak ve içerdeki namuslu halk dostlarını yıldırmak için lüzumlu olduğundan, mevcut değilse de icat edilmelidir. İşte bunun için sosyalist partilerin kurulmasına izin verilip, sonra bunlar "Komünist" diye gürültü patırtı ile kapatılır. Bir içişleri bakanı çıkar, kimisi yirmi beş sene önceye ait, kimisi tahrif edilmiş sözde vesikalar okuyarak yaygara yapar. Birkaç kap yemek veya birkaç lira para ile gırtlaklarından yakaladıkları beş on gafil delikanlıya Hitler usulü nümayişler tertip ettirilir. Hakikati söylemekten başka kusuru olmayan gazeteler kızıl diye tahrip edilir, susturulur. Biraz uyanık kafalı olan profesörler işlerinden atılır. Bütün bunlar, içeriye ve dışarıya karşı, memleketin kızıl bir tehlike ile karşı karşıya bulunduğu vehmini vermek için yapılmaktadır. Hatta duyduğumuza göre, yerli Gestapo son günlerde birtakım zavallı işçilere gizli teşkilat kurdurmaya bile çalışıyormuş. Tabii bundaki maksat da meydanda: Yarın böyle bir tuzağa düşen beş on işçi bulunursa, bin bir türlü gürültü ile yeni tevkifler yapılacak. "Yurdumuzu tehdit eden kızıl tehlike" hakkında feryatlar koparılacak, "kominformun memleketteki yıkıcı faaliyeti" üzerinde tüyler ürpertici masallar anlatılacaktır. Ve bu oyunda bütün halk düşmanları elbirliği etmiş vaziyettedir. Bu hususta, ihtiyar tilki Hüseyin Cahit Yalçın, ihtirastan gözleri kararmış Fahri Kurtuluş, yabancı menfaatlerin yorulmaz müdafaacısı Yalman, tipik Bizanslı Fuat Köprülü, Turancıların oyuncağı Kenan Öner hep aynı saftadırlar.

Memlekette mevcut olmayan bir kızıl tehlikeyi, halkçı kuvvetlere karşı bir silah olarak kullanabilmek için âdeta zorla yaratan ve körükleyen bu adamlar, hiçbir zaman bu yalanlarla halkın gözünü boyayamayacaklardır.

Ve yine bu millet pek iyi biliyor ki, asıl tehlike, bu memleketin istiklalini de, hürriyetini de, varlığını da tehdit eden bir tek ve hakiki tehlike, bugünkü ehliyetsiz iktidarın devamıdır.

Sabahattin Ali, *Zincirli Hürriyet,* 5 Şubat 1948

İSTİKLAL

Evet, Mustafa Kemal'in kurduğu Türkiye Cumhuriyeti'nin Birleşmiş Milletler Kurulu'ndaki murahhası,[1] Ürdün'ün her bakımdan müstakil ve tam mânâsıyla hür olduğunu, hemen Birleşmiş Milletler Kurulu'na katılmasının gerektiğini ileri sürmüş. Bu murahhas, Mustafa Kemal'in genç arkadaşlarından rahmetli Reşit Galip'in de kardeşidir.

Ama bizim bildiğimize göre, bundan yirmi beş sene kadar önce Mustafa Kemal, Ürdün şeklinde bir istiklal ve hürriyeti kabul etmediği için Türk milletinin başına geçip silaha sarılmıştı. Halbuki o zaman bize teklif edilen sulh şartları, bugün Ürdün'ün elde ettiği istiklal şartlarından çok daha hafifti.

Çünkü bizim bildiğimize göre, müstakil[2] bir memleketin toprakları üzerinde, ister general olsun, ister teknisyen, ister üniforma giysin, ister sivil, ister yaya dolaşsın, ister Jeep otomobiline binsin, yabancı bir devletin ordusuna mensup birlikler, devamlı vazife ile bulunamazlar.

Bizim bildiğimize göre müstakil bir memleketin topraklarından bir karışı bile askeri maksatlarda kullanılmak için, yani üs olarak, sulh zamanında yabancı bir devletin kara, deniz, hava kuvvetlerinin veya teknik personelinin emrine verilemez.

Bizce müstakil bir memleketin başında bulunanlar oraya yabancılar tarafından değil, ister kral, ister cumhurbaşkanı olsun, o memleketin insanları veya o memleketin tarihi tarafından getirilirler.

Halbuki gene bizim bildiğimize göre, müstakil Ürdün'de, nüfusunun yarısı kadar sayıda yabancı işgal ordusu vardır. Bu müstakil memleketin kendi ordusunun, jandarmasının, polisinin masrafları yabancı bir devlet tarafından ödenir; bu müstakil devletin toprakları, yabancı bir devletin kışlaları, askeri hava meydanları ile kaplıdır. Bu müstakil memleketin başındaki adam, yabancı bir devlet tarafından kral ilan edilmiştir.

[1] Delegesi.

[2] Bağımsız.

Acaba Mustafa Kemal'in memleketinde bu kadar kısa zamanda istiklal anlayışı bu kadar kökten değişmeler mi geçirdi?

Acaba bu memlekette Ürdün'dekine benzeyen bir istiklali soğukkanlılıkla karşılayacak olan kimseler mi türedi?

On sekiz milyon insan, Ürdün gibi müstakil olmamak için gene silaha sarılmaya her an hazırdır. Bu milletin emperyalistler elinde bir kere daha oyuncak olmaya hiç niyeti yoktur. Aksini düşünenler, Damat Ferit'in hüsranına uğramaya mahkûmdurlar.

Markopaşa, (1), 25 Kasım 1946

YABANCI SERMAYE

Yurdumuza tekrar yabancı sermaye gelecekmiş. Gazeteler bu havadisi verirken cümbüş ediyorlar. Resmi makamlar da memlekete yabancı parası girmesini kolaylaştırmaya himmet[1] ediyorlar.

Hele bu sermaye bir gelsinmiş, asfalt yollar uzayıp gidecek, gökleri uçaklar kaplayacak, memleket malla dolacak, madenler gürül gürül işleyecek, herkes yağ bal içinde yüzecekmiş.

İyi ya, kırk seneden beri şu yabancı sermayeyi defetmek için sarf edilen gayret neydi?

Şimdi hatırlıyorum. Daha beş altı yaşında bir çocuktum. Seferberlik başlamıştı. O zamanın maceracı hükümeti bu kanlı macerayı halka şirin göstermek için sokaklarda davul zurna çaldırıp şöyle bağırtıyordu:

"Kapitülasyonlar kalktı!.. Bütün millet şâd oldu!.."

Ve dört sene Seferberlik'te, ondan sonra üç sene İstiklal Harbi'nde, yabancı sermayenin bizi sürüklediği yarı müstemlekelikten[2] kurtulmak için dövüştüğümüz söylendi. Lozan'ın en şerefli tarafı, bizi yabancı sermaye köleliğinden kurtarması idi.

Arkasından yirmi sene, hep bu yabancı sermayeyi silkip atmaya çalıştık. Minimini Belçika'nın tramvay şirketindeki sermayesinden kurtulunca bayram ettik. İzmir su şirketi yabancı sermayeden kurtuldu diye tören yaptık. Havagazını aldık, sevincimizden zıpladık, elektriği kurtardık, gazetelere sütun sütun yazı yazdık.

Bütün bunların sonu buna mı varacaktı? El açıp davet edecek olduktan sonra, yabancı sermayeyi ne diye düğün bayramla kapı dışarı ettik?

Bu işte hangi menfaatlerin oyunu var? Dünyayı bir ahtapot gibi sarmaya çalışan emperyalist sermayenin kucağına atılmak, milletin alın terini dolara ve sterline satmak isteyenler kim? Gözü doymaz paranın bu korkunç taar-

[1] Gayret.

[2] Sömürgelikten.

ruz karşısında milletini ve vatanını seven her namuslu insan sesini yükseltmeye mecburdur.

Çünkü bir memlekete girip yerleşen yabancı sermayeyi çıkarıp atmanın yabancı orduları sürüp denize dökmekten çok daha güç olduğunu, biz Osmanlı İmparatorluğu'nun mirasçıları herkesten iyi biliriz.

Markopaşa, Sayı 2, 2 Aralık 1946

İNGİLİZLERİ SEVERİM

Geçen gün bir İngiliz dostum dedi ki:

"*Markopaşa*'da boyuna İngiltere aleyhinde yazılar çıkıyor, niçin İngilizlere bu kadar düşmansınız?"

Ne münasebet, ben İngilizleri çok severim. İlim ve sanat alanında dünyaya İngiltere kadar cesur ve büyük adamlar vermiş kaç memleket gösterebiliriz? İngiliz riyakârlığına karşı en kuvvetli tokatları indiren şair Byron İngiliz değil midir? Fakir İngiliz çocuklarının korkunç sefaletini ve İngiliz orta hallileri ile zenginlerinin katı yürekliğini, menfaat düşkünlüğünü, sinsiliğini en çıplak şekilde ortaya döken romancı Dickens, İngiliz değil midir? Bugün İngiltere'nin hodbin,[1] kendini beğenmiş ve gülünç taraflarını dünyaya ilan eden Bernard Shaw, İngiltere'de yerleşmiş ve İngiliz kültürüyle yetişmiş İrlandalı bir İngiliz muharriri değil midir? Yine bu gün İngiltere'nin ikiyüzlü, bencil ve neticesi her yerde kanlı politikasını İngiliz parlamentosunda yerden yere çalan, İngiliz emperyalizminin pençesinde inleyen mazlum milletlerin müdafaasını en yüksek sesle haykıran yüzden fazla mebus[2] İngiliz değil mi?

İngiltere'nin yetiştirdiği böyle kahramanlar, sayılamayacak kadar çoktur. Bunları yetiştiren milleti bütün kalbimle seviyor ve takdir ediyorum.

Ben İngiltere'ye ancak, İngilizleri çok seven bir İngiliz kadar kızıyorum.

Markopaşa, Sayı 3, 9 Aralık 1946

[1] Bencil.

[2] Milletvekili.

AYIP

Geçen gün Millet Meclisi'nde bir milletvekili "kökü dışarıda olan *Markopaşa*" diye bir söz etti.

Bu milletvekili, ne yazık ki, bu satırları yazanın elini sıkan ve evine gelen bir adamdır.

Halbuki ben bu milletvekilinin kökü dışarıda olduğuna sahiden inanacak olsam, elini sıkmak değil, suratına tükürürdüm.

Bu milletvekili herhalde bu satırları yazanın kitaplarını okumuştur. Bunların içinde bu memleket ve bu millet endişesinden başka bir duyguyu aksettiren, yani kökü dışarıda olan bir tek satır gösterebilir mi?

Bu milletvekili herhalde *Markopaşa*'yı da okumuştur. Yurdumuzun dertlerini, milletimizin kaygılarını kâh acı kâh şakacı bir dille ele almaktan başka bir şey yaptığımızı iddia edebilir ve bunu ispat için bir tek satır gösterebilir mi?

Vatanımızın istiklali üzerine en küçük bir gölge düşmesin, istiklal anlayışımız Atatürk'ün çizdiği yoldan ayrılmasın dediğimiz için mi kökümüz dışarıda?

Bin bir hileli yoldan bağrımıza sokulup bizi tekrar yarı müstemlekeliğe sürüklemek isteyen sömürücü yabancı sermayeye karşı uyanık bulunmayı istediğimiz için mi kökümüz dışarıda?

Yoksa şu veya bu yabancı devletin, kendi parlamento ve gazetelerinde bile şiddetle tenkit edilen yanlış siyasetini bazı başyazarlarımız gibi dalkavukça övmediğimiz için mi kökümüz dışarıda?

Bu milletvekili pek iyi bilir ki, bu satırların muharriri sırf kalemini ve kanaatlerini satmadığı için birçok kahırlara uğramış, o milletvekili gibilerin gözünde nimet sayılan şeyleri tepmiştir.

Kökü bu toprakta olanların en kutsi ve en kaçınılmaz vazifesi olan askerlik hizmetini dahi yapmamış bulunan ve şimdi bazı arkadaşlarının kendisinden daha çabuk parlak mevkilere yükseldiğini görüp içi giden bu mil-

letvekilinin kendini göstermek için daha temiz bir yol seçmesi doğru olmaz mıydı?

Siyasi ihtiraslar bir insanı, başkalarının mukaddesatına dil uzatacak kadar mı ileri götürmeli?

Ayıp değil mi?

Markopaşa, Sayı 4, 18 Aralık 1946

TAM DEMOKRASİ

Artık bizde de tam demokrasiye geçmenin sırası geldiği kanaatindeyiz.

Demokrasi, halkın halk tarafından halk için idaresi demek olduğuna göre, hükümet halka ait işlerden elini eteğini çekmeye başlamalı, kendi işine bakmalıdır.

Mesela şimdiye kadar yalnız okulunu, köyünün yolunu, deresinin köprüsünü yapmaya mecbur olan köylü, bundan sonra bütün memleketin şoselerini, demiryollarını, demir ve beton köprülerini de aralarında imece ile yapmalı, hükümet ise ancak hükümet konağı, beyzadelere lüks okul, kendilerinin bulunduğu semtlere asfalt yol yaptırmakla kalarak halk hâkimiyetine hürmet etmelidir.

Yine halkın bir ihtiyacı olan petrolü aramak, sondaj yapmak, Amerika'dan makine getirmek, petrol bulamamak gibi kârlı işler Raman Dağı civarındaki aşiretlere bırakılmalı, hükümet Maliye Bakanlığı, Bütçe ve Mali Kontrol Umum Müdürlüğü'nde altın madeni aramak gibi verimli işlerle uğraşmalıdır.

Hele katiller, hırsızlar, yankesiciler, dolandırıcılar, vurguncular, karaborsacılar, millet malı hırsızları ve haydutlar gibi sadece halkın başına bela olan unsurlarla mücadele işi, demokrasinin yüksek bir tecellisi olarak, yine sadece halka bırakılmalı, hükümet bu işe karışmamalıdır.

Hükümet ancak, kafalarında makam sahiplerinin hoşuna gitmeyecek fikirler taşıyan kimseleri zararsız hale getirmek için gereken en şiddetli tedbirleri almakla yetinmelidir.

Fakat hangi çeşit adamın, hangi çeşit fikrinin, hangi çeşit makam sahibinin ne dereceye kadar hoşuna gitmeyeceğini tespit etmek zorca olduğundan, umumiyetle kafalarında herhangi bir fikri taşımak gibi demokrasiye aykırı harekette bulunanları derleyip, toplayıp kamplarda muhafaza suretiyle demokrasiye hizmet etmek, bizce en kestirme yoldur.

Böylece, bizden geri olan bütün demokrasiler bizi taklide başlarlar ve birkaç sene evvel sayın Saraçoğlu'nun, "Bu harpten sonra bütün dünya bizim rejimimizi kendisine örnek tutacaktır," yolunda savurmuş olduğu keramet tahakkuk eder.

Markopaşa, Sayı 5, 6 Ocak 1947

KOKUYOR

Ankara'da bir doktor öldürülüyor, bir başka doktor kendini öldürüyor. Sonra bir vali kendini öldürüyor. Ortaya sahte katil sürülüyor. Mahkemenin yeri değiştiriliyor, işin içine mühim isimler karışıyor, yabancı ülkelere giden paralardan, yabancı elçiliklerle temaslardan bahsediliyor, nihayet sahici katil meydana çıkıyor, ama öldürme sebebi gizli kalıyor. Bazı şeyler açıklanıyorsa da bazı şeyler saklanıyor.

Bir vapurla altın kaçırılıyor. Avrupa'da kibar bir bayan sınırda altın kaçırırken yakalanıyor. İşe mühim kimselerin, hatta elçilerin adı karışıyor. Gazeteler sütunlar dolduruyor, evvelce daha lüks bir vapurla kaçırılan altınların dedikodusu yapılıyor. Yine bir şeyler açıklanıyor, bir şeyler saklanıyor.

Yirmi seneden beri petrol aranıyor, petrol bulunamıyor. On liralık makineler on milyona satın alınıp bir kenara atılıyor. Yabancı şirketlerin dalavereleri alıp yürüyor. İş gazetelere düşüyor. Bir şeyler açıklanıyor ama bir şeyler de saklanıyor.

Arsa dalavereleri dönüyor, apartmanlar alınıp satılıyor, köşkler elden çıkarılıp parası Amerika'ya yatırılıyor. Bakanlar sorguya çekiliyor. Bakanların kardeşleri mahkemeye veriliyor. Bazı servetlerin hesapları sorulur gibi oluyor, bir şeyler açıklansa bile birçok şeyler saklanıyor.

Ne oluyor, anlayamıyoruz. Ama bir şeyler, bir şeyler var ki kokuyor, çok fena kokuyor.

Markopaşa, Sayı 6, 13 Ocak 1947

AK KOYUN, KARA KOYUN!

Artık milliyet meselesini apaçık konuşalım.

Bu kelimeyi istismar ederek banka çeki, açık bono gibi kullananlar çoğaldı. İki lafın başında, "Milliyet, milliyetçilik," deyip lafı adamın ağzına tıkıyorlar. Kimde ne yoksa onun lafını çok eder.

Tek ayağının üzerinde seksen yalan kıvıranlar, "Namussuzum ki, vallah, billah, tallah," diye yemin ederler.

Artık ak koyun, kara koyun belli olmalıdır. İnsanların alnını karışlayarak, kafataslarını santime vurup, "Bizdensin bu yana", "Sen bizden değilsin, şu yana," diyen milliyet kalpazanları vaftiz babası kesildiler.

Asıl milliyetçilere, "Ajan, milliyetsiz, vatansız!" diye seksen çeşit ad takıyorlar.

Artık ak koyun kara koyun belli olsun.

Yerli filmleri tenkit edemezsiniz; suratlarına beş kilo pamuk tutkallayıp, beyaz perdede şaklabanlık etmenin adı, milli filmdir. Dalkavukluğu hece veznine tercüme edenler, milli şairdir. En mukaddes müdafaa yardımını satışa çıkaran kumar kâğıtları, milli piyangodur.

Şehvetli öpücükleri, ucundan kan damlayan kamaları tasvir eden herzenameler, milli romandır. Meyhanelerde, kokmuş Bizans artığı salyalı çığlık, milli müziktir.

Üç bin lira hava parasıyla tutulan üç oda milli servettir.

Karaborsa! Ağzınıza almayın, milli ticarettir.

Verem, sıtma, frengi... Sakın ha! Milli hastalıktır.

Ankara cinayetinin esrarı mı? Amanın, milli cinayettir.

Altın mı kaçırıyorlar? Ne söylüyorsunuz, milli kaçakçılıktır.

"Millet aç!" diyemezsiniz, açlık milli gıdadır.

"Etin kilosu üç liraya çıktı." Haddiniz varsa şikâyet edin, milli ekonomidir.

İş o hale geldi ki, milli nakil vasıtamız olan milli tramvaylarla milli rayların arasında paramparça olmak milli kahramanlıktır.

Artık ak koyun kara koyun seçilsin! Yalnız ve yalnız hakikati söyleyenler gayrimilli. Anladık, her şeyimiz milli. Biz bize benzeriz. Fakat efendiler!.. İnsaf edin, insaf edin ki bu millet de bir parça millidir.

Markopaşa, Sayı 7, 20 Ocak 1947

HEP LAF

Yirmi beş senede çok şeyler yapmışız. Asırlara sığmayan işler başarmışız. Dünyanın parmağı ağzında kalmış.

Fesi atıp, şapkayı geçirmişiz başımıza. Harflerin eskisini atıp, yenisini almışız. Yurdu demir ağlarla örmüşüz, okul üstüne okul yapmışız. Fabrika bacalarının çıkardığı dumandan göz gözü görmez olmuş. Kanallar, regülatörler, barajlar...

Bozkırların göbeğini asfaltla hançerlemiş, yemyeşil, modern şehirler kurmuşuz. Yabancı sermayeye kul köle olmaktan kurtulmuşuz. Milli bankalarımız, milli milyonerlerimiz türemiş. Hastaneler, klinikler, dispanserler açmışız.

Saymakla tükenir gibi değil ki...

Milli bayram günlerinde şakşakçı gazetelerin olağanüstü sayılarında okuyoruz. Caddelere asılan vecize bezlerinde görüyoruz. Cilalı kâğıtlara basılmış istatistikler, parlak kâğıtlara çizili grafikler, dergiler hep gözümüzün önünde.

Hepsi güzel, inkâr etmek aklımızdan bile geçmiyor. Ama biz ne yapalım ki, elle tutulur eserlere bakıp, hüküm veren kıt akıllı insanlarız. Grafikler, istatistikler, dergiler, çizgiler, resimler, nutuklar bize bir şey söylemiyor.

Bütün bu sayılıp dökülenlerin bir tek gayesi olması gerektir. O da bu topraklar üstünde yaşayan insanların, eskisinden daha mesut, daha şuurlu, daha sıhhatli, daha varlıklı ve daha yüksek bir medeniyet seviyesinde yaşamasıdır.

Şimdi, bu devrim yaygaracılarına soruyoruz. Ellerini vicdanlarına koyup, cevap versinler.

Bu milletin özü olan en az 17 milyonluk kitlenin kültürü kaç arpa boyu, kaç iğne başı ilerlemiştir?

Daha insanca yaşanacak evlerde mi barınmaktadırlar? Zevkte, sanatta eskiyi aratmayacak bir yükselme var mı? Bu koskoca kitleyi asırlardan beri kemiren sıtma, trahom, frengi, hele verem eksilmiş mi, yoksa artmış mıdır?

Bu paçavralar içinde gezenler, evvelce çıplak mı geziyorlardı?

Hele, en mühimi, bu on yedi milyon, acaba eski yediğinden yılda bir lokma fazla yiyebiliyor mu?

Üst tarafı laf efendim, laf.

Markopaşa, Sayı 8, 27 Ocak 1947

YEŞİL SARIK

Ne zaman, "Bu millet kendi başına buyruk olsun," dense parlarlar, köpürürlerdi:

"Ne münasebet? Daha sırası değil. Millet henüz olgunlaşmadı. Kara kuvvet başkaldırmak için fırsat bekliyor. Bu halka hürriyet ver, göreceksin, meclis yeşil sarıklarla dolar."

Gazetelerinde, nutuklarında hep bunu ileri sürüyorlardı. Memlekette rahat nefes almaya bile imkân vermeyen baskılarına bir sebep göstermek gerekince, –ara sıra anarşi olur, düzen bozulur, gibi sözler etseler bile– asıl bu irtica bahanesini ele alıyorlar, "Yobazlığın hortlamasına müsaade edemeyiz," diye yırtınıyorlardı.

Nihayet günün birinde yobazlık, kara kuvvet, yeşil sarık, irtica sahiden hortladı. Ama Menemen'de değil, o eline ayağına köstek vurmak istedikleri halkın içinde de değil... Ankara'da ve kendi aralarında...

Yirminci yüzyılın ortasındayız. Sesini günden güne yükselten irtica bağırıyor:

"Kız okullarını oğlan okullarından ayıralım. Kız öğrencileri köy enstitülerine almayalım." (Sanki tarlada ve fabrikada da kadını erkekten ayırabilirlermiş gibi.)

"Ulum-u diniye[1] okutalım da şu bozuk ahlakımız düzelsin." (Sanki kendi ahlaklarında din ile düzelecek taraf kalmış gibi.)

Dünyanın neresinde bir gerilik varsa dört elle sarılıyorlar.

Hür ve efendi bir milletin içinde yaşadıklarını unutup uşaklara dalkavukluk ediyorlar. Ankara'nın bir camisinde beş on ihtiyar bir hacı babanın eteğini öpünce utançlarından yere geçecekleri yerde sinsi ve memnun gülümsüyorlar. Çünkü onların kanaatlerince, bu millet ne kadar uyuşturulursa, kendi hak edilmemiş ekmeklerini o kadar emniyetle yiyeceklerdir.

[1] Dini ilimler.

Daha dün Atatürk'ün etrafında ileri düşünceli, laik zihniyetli görünmeye çalışan bu ikiyüzlüler, şimdi yeşil sarığı küflü kafalarına geçirip diyorlar ki: Amerika'da da, İngiltere'de de ahlak dine dayanırmış. Bu ne kadar kökü içeride düşünce böyle? Amerika'da bir sürü de tarikat vardır. Şu halde hemen tekkeleri de açalım. Suriye'ye, Mısır'a giden şeyhleri geri çağıralım, sokakları keşküllü dervişlerle dolduralım.

Ne hallere düşmüşler!.. Demek halkın gözünü boyamak için ellerinde başka çareleri kalmamış.

Markopaşa, Sayı 9, 3 Şubat 1947

NE İSTİYORUZ?

Biz istiyoruz ki bu memlekette yapılan her iş, üç beş kişinin çıkarına değil, bu toprakları dolduran milyonların yararına olsun. Herhangi bir karar alınırken, İzmir'deki ortak tüccar, İstanbul'daki ahbap milyoner değil, bu kararların altında beli bükülen, çoluk çocuk inleyen yığınlar göz önünde tutulsun.

Biz istiyoruz ki bu topraklar üzerindeki insanlar, kafalarında taşıdıkları fikirlerden dolayı değil, bu yurdun ve bu halkın yararına yahut zararına yaptıkları işlerden hesap versinler. Bu iş incelenirken, koltuğuna ısınmış beş on hazır yiyicinin menfaati, keyfi değil, milletin hayrı düşünülsün. Ve insanları sahiden insan eden o en büyük nimet; hürriyet, riyakâr ağızlarda "adam avlama yemi" olarak kullanılmasın.

Biz istiyoruz ki, şu topraklar ve onun üzerinde yaşayan insanlar, hiçbir yabancı devletin oyuncağı olmasın. Bir karış toprağımıza, bir tek vatandaşımıza bile göz dikilmesin. İster orduya dayanarak, ister bankaya dayanarak, ister dost görünerek, ister düşman görünerek, bu topraklarda kendi çıkarlarına yerleşmeye uğraşanlara yüz verilmesin. Dünya işlerinde politikamız, şunun bunun kölece peşinden gitmek değil, bu milletin selametini en iyi sağlayacak yolları MÜSTAKİL olarak seçmek şeklinde kendini göstersin.

İşte biz sadece bunları istiyor ve böyle düşünüyoruz.

Eğer böyle düşünmek ve bunları istemek bir suçsa, hemen haber versinler, bu suçu işlemekten, yazmaktan, söylemekten vazgeçelim.

Yok, bunlar suç değilse, o zaman bize açık veya sinsi yollardan kahpece vurmaktan vazgeçsinler. Çünkü namuslu insanlar, kendine güvenen insanlar, haklı olduğuna inanan insanlar, bu kadar kirli yollardan gitmeye lüzum da görmezler, tenezzül de etmezler.

Markopaşa, Sayı 10, 10 Şubat 1947

YABANCI ŞAHİT; YALANCI ŞAHİT

Halk Partisi'nin gazetesi olan *Ulus*'un 23 Ocak Perşembe günkü sayısında üç yazı görmüş ve bir hayli düşünmüştük. Düşündüklerimizi şimdi yazıyoruz:

Birinci yazı bu gazetenin başyazarının "Londra'dan gönderdiği mesaj". Tabii, büyük adamlar söz söylemez, mesaj yollar. Falih Rıfkı Atay da bu mühim mesajında, altı sene harp etmiş olan İngiltere'nin sıkıntılarını sayıp dökerek, harbe girmemiş olan Türkiye'ye ders veriyor, diyor ki:

"Türklerin, İngiltere'deki hayatı yakından takip etmelerini ve bu örneklerini yakından tanımalarını ne kadar isterdim."

Bütün Türklerin Falih Rıfkı gibi bol tahsisat[1] alarak İngiltere'yi ziyaretlerine imkân olmadığına göre, bu temenni palavradan ibaret, asıl maksat, "İngiltere'ye bak da haline şükret," diyerek, bu millete ıstıraplarını, sefaletlerini, hoş göstermeye çalışmak... Eski ve bir hayli tesirini kaybetmiş bir usul.

❖ ❖ ❖

İkinci yazı, *Times* gazetesinde çıkan bir makale, Türkiye'nin yakın tarihte misli görülmemiş bir şekilde, tek partiden çift partiye, diktatörlükten demokrasiye geçtiğini, hem de üstelik bunun diktatör partinin kendi isteğiyle olduğunu ileri sürüyor. Sonra, şu hepimizin gözü önünde geçen, nasıl yapıldığını milletçe bildiğimiz son seçimleri ele alarak ince hesaplar yapıyor, sonunda, İngiliz dostlardan beklenebileceği gibi, iktidar partisini temize çıkarıyor.

❖ ❖ ❖

Üçüncü yazı da şu: "Yabancı gözüyle" Türkiye'de köylü ve tüccar memnundur. 7 Eylül kararlarından bahseden bir İngiliz dergisi çok dikkate değer

[1] Ödenek.

görüşler belirtiyor. Makaleyi okuyoruz. Başbakanla ticaret bakanının, bu feci kararları halka bir keramet diye göstermek için ileri sürdükleri iddialarının tekrarından ibaret. Hep bildiğimiz lakırdılar. Bu da tam İngiliz dostlardan beklenebilecek bir yazı.

İyi ya, bu parti ve hükümet gazetesi neden bu kökü içeride davalarımızı, kökü dışarıda şahitlere müdafaa ettirmek istiyor? Neden gidişattan hoşnut olmayan Türk milletinin çenesini kapamak için İngiliz gazetelerine, dergilerine başvuruyor? Neden "yerli" meseleleri "YABANCI GÖZÜYLE" incelemeyi işine daha uygun buluyor?

Türkiye'yi de Ürdün gibi, Irak gibi müstakil görmek isteyen İngiliz dostlarımızdan elbette başka şey bekleyemezdik. Hatta yüz milyon dolarlık şirketler kurarak Türk halkının emeğiyle kasalarını şişirmek isteyen Amerikan tröstlerinin gazeteleri de yarın aynı tarzda şeyler yazarak, kendilerine bu yolda kolaylık gösterenleri övebilirler. Halk Partisi de mal bulmuş gibi bunları tekrarlayabilir. Çünkü onlar birbirleriyle dostturlar. Allah muhabbetlerini artırsın.

Ama bu milletin kendi davaları, kendi dertleri için ne yabancı şahide ne yalancı şahide ihtiyacı vardır. 7 Eylül kararlarının tesirlerini de, kimlere yaradığını da, çektiği sıkıntıların sebeplerini de, halk, bu satılmış yabancı gazetecilerden daha iyi biliyor, hükmünü ona göre veriyor.

Bu efendiler kendilerini istedikleri kadar "sayın dostlarına" beğendirmeye uğraşsınlar, millet işin farkında.

Markopaşa, Sayı 11, 17 Şubat 1947

NE İNKILAPÇILIK

İlköğretim seferberliği yapıldı. Memleketi kalkındıracak tek yol budur, dendi. Köy enstitülerinde sahiden uyanık gençler yetiştirilecekti. Ümit verici adımlar atılmıştı. Bir de baktık, bu kültür yuvaları, eski medreselere rahmet okutan bir yobazlık baskısı altına alınıyor.

Teknik öğretim davasıdır, diye bir reklamdır alıp yürümüştü. Milyonlar harcandı. Binalar yükseldi, yığın yığın makineler getirildi. Bir de baktık, bu iş de uyuyuverdi.

Klasiklerin tercümesine başlanmıştı. Bütün kültür seven yurttaşlar, hür ve namuslu fikir dünyasına açılan bir pencere gibi, bunlardan temiz ve canlandırıcı bir hava alacaklardı. Bir de baktık, bu iş de yarıda bırakılıverdi. Şimdi okuma yazma düşmanları, "ciddi ve ilmi" eserler tercüme ettireceklermiş.

Hele istiklal anlayışındaki değişiklik? Davalarımızın haklılığına dayanarak, yüz milyonluk devletlerle başa baş ne vakar içinde konuşurduk. Şimdi yüz binlik kukla devletleri etekliyoruz. Dün kovduğumuz yabancı simsarlara şimdi şaklabanlık ediyoruz. Din ile dünyayı ayırmıştık, şimdi devlet eliyle "münevver yobazı" yetiştirileceği söyleniyor. *Sebilürreşad*'lar[1] yeniden çıkıyor. Saymakla tükenir gibi değil ki...

Ne inkılapçı insanlar; milletçe yirmi beş senede aldığımız yolu, yirmi beş haftada nasıl da gerisingeriye gidiverdiler.

Markopaşa, Sayı 12, 24 Şubat 1947

[1] Mehmet Âkif Ersoy ve Eşref Edip'in birlikte çıkardığı İslamcı tandanslı dergi.

GÖRÜLMEMİŞ TİYATRO

Bu millet, sekiz asırdan beri belki sekiz yıl bile kendi başına buyruk olmamıştır. Ya kendine yabancı olanlar, yahut kendine yabancılaşmış olanlar tarafından soyulmuş, kırdırılmış, ezilmiş, kandırılmış ve oyalanmıştır. Bunun için bu topraklar üzerinde milyonlarca insan, ceza ve medeni kanunların bile giremediği kalın bir kabuk içinde, maişeti, kültürü, zevki, menfaati onu idare edenlerden ayrı bir halde yaşayıp gitmiştir.

Ve bir gün, bu olaylarda hiçbir değişiklik olmadan, laf olsun diye bir demokrasi, (yani halk idaresi) oyunu ilan ediliverdi. Al demokrasi, ver demokrasi, çeşitli partiler, serbest seçim, falan filan... Halk, acaba sahi mi, diye şöyle bir başını kaldıracak, âdeta inanacak oldu. Bir seçim yapıldı ki... Halk tekrar kabuğuna döndü... Şimdi post kavgalarına ve kirli çamaşır sergilerine, o sekiz yüz yıllık olgun ve alaylı gülüşüyle bakıyor ve tiksiniyor... Hayır, halk bu tiyatrodan hoşlanmadı.

Bir hürriyet oyunudur aldı yürüdü. "Yazın! Çizin! Teşkilatlanın! Gazete çıkarın! Hürsünüz! Kanundan başka bağ yoktur!" diye ilan edildi. Buna kanıp bu söylenenleri yapan temiz yürekliler çıktı. Ve günün birinde, kanunla değil, "isabetli sezişlere" dayanarak bu hürriyet sahnesinin dekorlarına da, inanmak gafletine düşen aktörlerine de, bir tekme yapıştırıldı.

Halk bunu da aynı tiksinti ile seyretti ve bu tiyatroyu da beğenmedi.

Şimdi inanmayanların tiyatroları başlıyor. İlk numara: Sendikalar oyunu!

İyi ama efendiler, millet bu tiyatrolardan gık dedi. Kime oynuyorsunuz? Yabancı seyircilere mi?

Markopaşa, Sayı 13, 3 Mart 1947

LANET OLSUN

Kendi menfaatlerini milletlerin menfaatinden üstün tutanlara, kendi hak edilmemiş ekmeklerini yiyebilmekte devam etmek için milletlerini kölelik zincirleri, cehalet karanlığı, korku uyuşukluğu içinde bırakmaya çabalayanlara lanet olsun...

Hiçbir fikre inanmadıkları için fikirlere, insanı insan eden duygulara yabancı oldukları için insanlık sevgisine, herhangi bir şeyi bilip öğrenemeyecek kadar beyinsiz ve tembel oldukları için bilgiye ve kitaba düşman olanlara lanet olsun...

Halkın arasına girecek, onlarla sarmaş dolaş olacak suratları olmadığı için halkı hor görenler, her zaman ve her yerde kendilerinden daha isabetli davranacak ehliyette olan halk kitlelerini ahmak bir koyun sürüsü, yahut düşüncesiz bir yığın sayanlara, halkın dostluğuna da, düşmanlığına da kulak asmayacak kadar gaflete düşenlere lanet olsun...

İnsanların toplu halde yaşayabilmeleri için ilk şart olan hak ve adalet kaidelerini bile kendi iğrenç arzularına alet ederek, aralarında yaşadıkları insan cemiyetini korkunç bir düzensizliğe sürüklemeye çalışanlara lanet olsun...

Üzerinde yaşadıkları toprakları boş lakırdı ve gösterişten ileri geçmeyen akılsız, bilgisiz tedbirler ve tedbirsizliklerle günden güne bakımsız, verimsiz, perişan bir toprak yığını haline getirenlere, o toprağın üstünde yaşayanları, oralarda eskiden insan gibi yaşamış olan milletin hatırası için yüz karası olacak kadar düşük seviyelere indirenlere lanet olsun...

Kendilerini sattıkları devletin sözde dostluğunu kendi milletine mazur gösterebilmek için yurtlarına kavi[1] ve korkunç düşmanlar icat edenlere ve memleketlerini yakın tehlikelere sokmak isteyenlere lanet olsun...

Markopaşa, Sayı 14, 10 Mart 1947

[1] Kuvvetli.

ADALET

Geçenlerde vefat eden çok kıymetli Yargıtay Başsavcısı, bir gün şöyle demişti:

"Bir memleketin ordusu bozuk olabilir, harbe girmedikçe bu meydana çıkmaz; maarifi bozuk olabilir, bunun acısı da ancak aradan bir nesillik bir zaman geçince kendini gösterir; iktisadiyatı bozuksa, millet uzun seneler süren bir sefalet içinde sürüklenir gider. Ama bir memlekette adalet bozulursa, halk adalete inanmamaya başlarsa, anarşi hemen kendini gösterir, herkes hakkını kendi aramaya kalkar ve o insan cemiyeti derhal dağılmaya, batmaya mahkûmdur."

Henüz bu hale gelmedik. Henüz bu memlekette kanunlardan ve vicdanlarından başka hiçbir yerden emir almayan hâkimlerimiz var.

Yedi sekiz ay önce Yargıtay'ın verdiği bir kararı dinledim. Birkaç hürriyet kahramanı aleyhinde verilmiş olan bir hükmü Yargıtay bu kararıyla bozuyordu. Ufakça bir odada, çıplak bir tahta masanın etrafında oturan beş tane yaşlı baş, hükümetin diş gıcırdattığı bu gazetecileri kurtarıyor, derhal serbest bıraktırıyordu. Bu beş ak saçlı adam, o anda, polisi, jandarması, valileri ve her türlü teşkilatıyla hükümetten, devletten çok daha kuvvetliydi. Onları böyle kuvvetlendiren şey de insan cemiyetinin temel taşı olan ADALET idi.

Halk düşmanları, insanlık düşmanları, kendileri için bir tehlike saydıkları adaletin de elini kolunu bağlamaya, onu da kendilerine uşak yapmaya çabalıyorlar.

Ama bu memlekette henüz adalet var. Namuslu insanlar yalnız bu adalette kendilerine bir destek görüyor, bu boğucu hava içinde ona güvenerek bir parça rahat nefes alabiliyorlar.

Ve bir adalet mevcut oldukça, bu memleketin istikbalinden ümidi kesmiyoruz. Halk Partisi'nin iktidarı daha bir müddet devam etse bile.

Markopaşa, Sayı 15, 17 Mart 1947

GÜTENBERG MATBAASI

Dünyaya karşı demokrasi göstermeliğimiz bir Demokrat Partimiz var. Amerikalılardan 150 milyon borç alacak kadar hürriyetimiz var. Ağaçlar bu yıl boy atmadı, otobüste kaba etime kıymık battı, bu nasıl hükümet, diye kokmaz bulaşmaz, tavşan tersi muhalefetleriyle apartman diken muhalif gazetecilerimiz var. Herkes dilediği gibi düşünmekte, düşündüğünü söylemekte serbesttir, diyen Başbakanımız var.

Evet, bütün bu bol hürriyet numaraları, demokrasi varyetesi, muhalefet cambazlığı arasında, şu küçücük mizah gazetesini çıkarmanın imkânı yok.

Markopaşa, meğer ne kadar büyük bir kuvvetmiş. Biz onlardan, onlar bizden korkuyor. Korku, dağları beklermiş, şimdi matbaaları bekliyor. Hiçbir matbaa *Markopaşa*'yı basmıyor.

Muharrirleri nezaret altına alınır, mahkemeye verilir, tehdit edilir, yer yer aleyhlerine nümayişler tertip edilir. Sözümona rekabet maksadıyla sürülerle mizah gazeteleri çıkartılır...

Ey, bir cılız kalemden dile gelen hakikat... Sen devleri korkutacak kadar mı korkunçsun?..

Dünyaya niçin geldiğini, niçin yaşaması ve niçin ölmesi lazım geldiğini bilen insanlar bu gazeteyi çıkarıyor.

İşte okuyucular, size bir gazete takdim ediyoruz ki bununla yarın küçük menfaatleri, mikroskopik kaygıları, günlük endişeleri ve sandalye sevdaları uğruna medeni cesaret gösteremeyenler hür matbuat tarihimizin yüzünü kızartacaktır. Ve insanlar layık oldukları idareye müstahaktırlar. Şimdi gazetemizi teksir makinesiyle basıyoruz. Bu makineye GÜTENBERG matbaası ismini verdik. Gazetemizi bastırmamak için bütün matbaalara tesir yapanlar, inşallah bu on kiloluk makineyi mühürlemek, kırıp parçalamak gibi gülünç bir duruma düşmezler.

Markopaşa, Sayı 16, 7 Nisan 1947

"RECEPKRASİ VE CELALKRATİK"

Yalnız ve yalnız Dil Kurumu terimce ve uydurca uyduracak değil a... Bir de biz deneyelim dedik ve şu "demokrasi" kelimesinin etimolojik kökünü araştırdık. Ne çare ki onun kökü de (Cemil Barlas'ın kulakları çınlasın) dışarda imiş. Kelimenin aslı, halk mânâsına *demos* ile idare mânâsına *kralos*'tan yapılmış. Sözümona demokrasi demek, halk idaresi demekmiş.

Demokrasinin kökü dışarda olmasına gönlüm razı olmadı. Kökünü içeri almaya çalıştım. Şöyle ki:

Türkiye, "Recepkrasi" ile idare edilir. "Recepkrat" bir idare vardır. Recepkrasi'nin de aslı Recepos ve *kralos*'tan gelir.

Demokrat Parti ise "Celalkrasi" kurmak ve "Celalkratik" kanunlar yapmak istiyor. Bunun için de "anti-Celalkratik" kanunlarla mücadele ediyor.

Türk Dili Uydurca
Kolu Başkanı
General Marko

ZİL TAKIP OYNASINLAR

Ciğeri metelik etmez laf ebeleri vardır: Bunlar ömürlerince her başarılı işin dedikodusunu yapmaya mahkûmdurlar. Dost görünürler, düşmana parmak ısırtırlar. Mücadele kudretinden mahrumdurlar, açılan mücadeleye de hasetlerinden katılamazlar. Şimdi bu sahte dostlara soruyorlarmış:

"*Markopaşa*'yı neden kapatmıyorlar?" Bu şekilde müphem imalarla fitil vermeye çalışanlar pek iyi bilirler ki şu dört küçük sayfalık *Markopaşa*'nın dört bir tarafını faşist neşriyat kuşatmıştır: Her türlü iftira ile onu boğmaya uğraşıyorlar. Buna karşılık sahte dostlarımız ne yapıyor; soruyorlar: "*Markopaşa,* neden kapatılmıyormuş," dert olmuş. İsterlerse, bir istida[1] verip, "Gazetemizi kapatın," diyelim, onlar da zil takıp oynasınlar.

Markopaşa, Sayı 18, 21 Nisan 1947

[1] Dilekçe.

HANGİ CEPHEDEN GELİRSE GELSİN, EMPERYALİZMİN ALEYHİNDEYİZ

Amerika'nın emperyalist siyasetine karşı kahramanca mücadele eden Henry Wallace, bilindiği gibi, Amerika'nın Cumhurbaşkanı Muavini, Ticaret ve Ziraat Bakanı idi.

Şimdi Wallace, tam demokrat bir insan olarak, bilhassa küçük milletlerin hürriyet ve istiklali uğruna kendi hükümetiyle mücadele halindedir. Amerika içinde ve dışında bu uğurda çalışmaktadır. Roosevelt'in yapmaya çalıştığını, Truman'ın yıktığını söylemektedir.

Biraz bizdeki gibi, Atatürk'ün eseri yıkılıyor dediğimiz zaman bize nasıl tan ediyorlarsa,[1] Wallace'a da öyle küfrediyorlar. İşte bizim gazetelerden Wallace hakkında birkaç başlık:

"1 numaralı düşmanımız Moskof Wallace"

"Müzevir,[2] geveze Wallace"

"Wallace'ın herzeleri"

"Küstah, utanmaz adam"

"Wallace saçmalıyor, zırvalıyor"

"Wallace yine sapıttı"

"Wallace'ın çenesi düştü"

"Wallace işi cıvıttı"

Daha neler de neler... Bu nazik ithafları Wallace'a Çörçil[3] de söylüyor. Ve hiçbir zaman, Çörçil'le ağız birliği edenler, bir yabancı ile ağız birliği etmiş olmuyorlar da Türkiye'de bazı hakikatleri açığa vuranlar, bunlar dış memleketlerdeki radyo ve gazetelere aksedince, yabancılarla ağız birliği etmiş oluyorlar. Yoksa Çörçil babamızın oğlu mu?

[1] Kınanıyorsa.

[2] Arabozucu.

[3] William Churchill.

Hangi Türk, bir yabancı radyo tarafından hükümeti aleyhine neşriyat yapılmasına tahammül eder? Bizi ne zannediyorlar?

Bir yabancı radyo istasyonundan bizim aleyhimize söylenen her sözden en ziyade teessür duyan yine biziz. Ve mücadelemiz de budur.

Wallace ne diyor?

Küçük milletleri büyük devletler paylaşmak için dalavere çeviriyorlar. Bu, üçüncü dünya harbine gidiştir. Buna karşı küçük milletlerin birleşerek, büyük devletler arasında muvazene kurmaları lazımdır. İşte hakikat budur. Bunun neresi Moskofluktur? Bilakis anti-emperyalist ve en doğru fikirdir.

Biz de tamamen böyle düşünüyoruz. Ama ne yapalım ki, doğru söyleyeni dokuz köyden kovuyorlar. Ve hakikatler, kolay kolay hazmedilmiyor. Atı alan Üsküdar'ı geçtikten sonra, dostu düşmanı seçmek, Hanya'yı Konya'yı anlamak para etmez.

Markopaşa, Sayı 19, 28 Nisan 1947

18 MİLYON TÜRK NE OLACAK?

Tasvir gazetesinin zayıf başmuharriri Zeyyad Ebuzziya İtalya'ya gitti. Oradan gazetesine gönderdiği sansasyonel haberler arasında Balkanlardan İtalya'ya kaçmış olan iki bin beş yüz Türk'ü kurtaralım, bunları mahkemeye sevk edip asacaklar, diye feryat figan ediyor. Haber ilk görüşte hakikaten ülkücüdür: İki bin beş yüz Türk öldürülecek, insan hakikatleri bilmezse, bu şekilde sadece gazete sürümü için uydurulan haberler karşısında elbette üzülür.

Hakikat şudur:

Evvela bu iki bin beş yüzün ancak bin kadarı Balkanlı Türk'tür. Diğerleri İslam, fakat Türk değildirler.

Yugoslavya Almanya tarafından işgal edilince, firari Kudüs müftüsü Hüseyin Almanlarla işbirliği yapmış ve Almanlar tarafından harp etmek için Balkanlı Müslümanlar arasında propagandaya başlamıştır. Bu suretle bir tümen teşkil edilmiş ve bu tümen Almanlar hesabına çalışmıştı.

Yani faşizmin zaferi için müttefiklerle harp etmişti. Bilahare bunlar İtalya cephesine gönderilmiş ve İtalya'nın işgalinde, bu tümenden artakalan iki bin beş yüz kişi İngiliz ve Amerikalılara teslim olarak esir kamplarına götürülmüştü. Ortada kaçan kimse yoktur.

Bugün Balkanlarda başka Türk yok mu? Niçin Balkanlı yüz binlerce Türk kaçmamıştır da bunlar kaçmıştır? Yalnız bunlara mı zulüm yapılacaktır?Sonra, kaçacak yer olarak İtalya'yı mı buldular?

Şimdi bazı gazeteler bu uydurma haberi okuyup, "Bu iki bin beş yüz Türk'ün akıbeti ne olacak? Peker kabinesinden soruyoruz," diyorlar.

Biz bu bin Türk'ün akıbetini değil, 18 milyon Türk'ün halini soruyoruz.

Markopaşa, Sayı 20, 5 Mayıs 1947

YAŞASIN MİLLET

Ne hoş manzara: Atatürk'ün kurduğu parti, Atatürk'ün istiklal anlayışını müdafaa ettiği için bir mecmuayı parçalatıp matbaasını bastırıyor.

Karşı tarafta, hürriyet ve demokrasi mücadelesi yaptığını söyleyen partinin şeflerinden zavallı bir ihtiyar, Turancı faşistlerle işbirliği ederek, güya iktidardakilere hücum ediyor.

Bir taraf, ötekinin komünistlerle işbirliği ettiğini, öteki ise, bu tarafın komünistleri himaye ettiğini haykırıyor.

İktidar partisi, Cumhuriyet ordusunun başında yirmi sene duran adamı, komünistlerin oyuncağı gibi göstermekten çekinmiyor.

Muhalefet, iktidarın komünistleri himaye ettiğini ispat için, bugünkü İçişleri Bakanı'nın bazı sözlerine ve Milli Eğitim Bakanı'nın bazı işlerine dayanıyor.

Demokrasi ve hürriyet mücadelesinin şeflerinden biri, "Demokrasiye aykırı kanunlar kalkmalıdır," diyor ve koca kongreler bu uğurda yemin ediyor.

Aynı hareketin şeflerinden biri, ilim kürsüsünde serbestçe ders vermelerine bu "demokrasiye aykırı kanunlar"ın bile müsaade ettiği bazı vatandaşları alaşağı etmeli, ezmeli, diye yırtınıyor.

Devlet Reisi'nin bugün hain dediği kimseler, yarın kahraman rolüne çıkıyorlar. Mahkemeler, Anayasa'ya aykırı buldukları fiillerin suçlularını cezalandırmak için madde bulamadıklarını ileri sürüyorlar.

Kendisi üç beş maceracının sözüne kanan zavallı bir ihtiyar, başka birine, "Seni kandırdılar!" diye haykırıyor.

Bir kör dövüşüdür ki içinden çıkılır gibi değil. Ortada fikir yok, küfür var. Millet menfaati yok, iskemle kavgası var.

Millet bir kenarda, günden güne işlerin içyüzünü anlayarak, kendisine yabancı olan bu aylakçıların kendisine yabancı olan kavgalarını seyirle ve eninde sonunda gelecek kendi gününü beklemekle meşgul. Yaşasın millet!

Markopaşa, Sayı 21, 12 Mayıs 1947

"KREDİYİ DÜŞÜREN KREDİ"

Amerikan yardımı hakkında şimdiye kadar duyduklarımızdan ve okuduklarınızdan bir şey anlayabildiniz mi? Ben kendi hesabıma işin içinden hâlâ çıkamadım. Bu yardımın yüz milyon mu, yüz elli milyon mu, askeri mi, iktisadi mi, karşılıklı mı, karşılıksız mı, borç mu hediye mi, velhasıl memleket için iyi mi yoksa fena mı olduğunu kime sordumsa kesin bir cevap veremedi.

Çünkü yasaktır ama öyle resmi yasaklardan değil. Şu nereden geldiğini bilmediğimiz hürriyet ve demokrasi maskesi altında elimizi kolumuzu bağlayan dilimizi kurutan yasaklardan. Amerikan yardımının asaleti hakkında şüpheye mi düşüyorsunuz? Bolşeviksiniz. Ve bu damgaları alnınıza vururken ortaya attığınız fikri münakaşaya bile yanaşmıyorlar. Birkaç yüz kişilik bir kafileye bir miktar "milli heyecan" aşılandı mı, siz sokak ortasında yırtılan gazeteleriniz ve memleket kaygısından başka suçu olmayan fikirlerinizle baş başa kalıyorsunuz.

Amerikan mandacılarından başka herkesin aklına takılan, "Bu yardımın sonu nereye varacak?" sorusuna neden açık ve inandırıcı cevap veremediler. Hatta işin münakaşasına bile yanaşmadılar? Yardım etrafında bir sürü alkış ve minnettarlık avazeleri,[1] yahut da mânâsız birkaç beylik yazı ile Türk milletini kandırdıklarını mı sanıyorlar? Öyle sanıyorlarsa, aldanıyorlar, çünkü, "Verelim mi, vermeyelim mi?" diye aylarca düşünmek nasıl Amerikan milletinin hakkı ise, "Alalım mı, almayalım mı?" diye düşünmek ve konuşmak da Türk milletinin hakkıdır.

Markopaşa, Sayı 22, 19 Mayıs 1947

[1] Naraları.

MİLLETİ ALDATMASINLAR

Hasan Saka hükümeti, güya, hayatı ucuzlatacak tedbirler alıyormuş. İlk tedbir Amerika'dan ucuzlatma mütehassısı getirtmek olacakmış. O tedbiri alacaklarını biliyoruz. En alamet tedbir odur zaten.

Bize kalırsa, hükümet bu işi yapamaz. Çünkü bugün Türk piyasasına Amerikan malları hâkimdir. Dışarıdan gelen malların yüzde yetmişi bu mallardır. Bunlar için gümrük tarifesi yüzde elli nispetinde ucuzlatılmıştır. Aynı zamanda, Türk parası, alış kabiliyeti bakımından, bugün doların elinde oyuncaktır.

Yunanistan'a, İngiltere'ye, daha başka yerlere gıda maddeleri gönderiyoruz. Bu maddeler istihsal[1] fazlamız değildir. Bizim yiyeceğimizden kesilerek, midemizden çekip çıkarılarak ihraç ediliyor. Az olan şey ise, derhal kıymet kazanır, pahalılaşır.

Amerika mallarını ucuzlatırsa, bunları ucuza alabiliriz. Hasan Saka hükümeti, Amerika'yı böyle bir ucuzlatmaya zorlayacak kudrette değildir. Amerika muamelelerini peşin para ile yaptığından, ondan mal almak için dövize, yani dolara ihtiyacımız vardır. Elimizde dolar bulunmadığına göre, dışarı mal satmak suretiyle ancak bunu temin edebiliriz. O halde, Hasan Saka hükümeti ihracatı durdurup, yerli gıda maddelerini ucuzlatmak imkânından da katiyen mahrumdur.

Bir Fransız gazetecisinin sözünü değiştirip diyebiliriz ki Hasan Saka hükümetinin Amerika karşısında eli kolu bağlıdır ve bu hükümet hayatı ucuzlatmak gibi müstakil ve milli bir iktisadi politika takip etmek imkânına katiyen malik değildir.

Anlaşılan Hasan Saka hükümeti, yine Halk Partisi hükümetlerinin meşhur yalan vaatleriyle çalışıyor. Doğru iş ?!?!?!?

Milleti aldatmaktan artık vazgeçsinler.

Markopaşa, Sayı 23, 10 Ekim 194

[1] Üretim.

GENÇ ARKADAŞ

Yurdunu, milletini dünyada her şeyin üstünde tut. Bütün varlığını, bu toprakları şenlendirmek, bu topraklar üstünde yaşayan insanların yüzünü güldürmek yolunda harca.

Birbirini boğazlamadan yaşamak isteyen bütün insanlara dostluk göster; kendi menfaatleri için dünyayı kana bulamak isteyenlere inanma. Bunları insanlığın, yurdunun ve milletinin düşmanı say.

Yurduna açık veya gizli yollardan girmek ve yerleşmek isteyen yabancılara yüz verme. Seni sömürmek ve köle etmek isteyen böyle düşmanlara karşı kafanla, kaleminle, gerekirse kanınla mücadele et.

Bu millete dayanmadıkları için, herhalde yabancı bir devlete dayanmak lazım olduğuna seni inandırmak isteyenlerin sözlerine kanma.

Müdafaa edilecek fikirleri olmadığı için her türlü fikre düşmanlık edenleri ve etraflarına sadece kabiliyetsiz, cahil sürüler toplamak isteyenleri arana sokma.

Seni maceralara sürüklemek isteyen gafillere yüz verme. Bu milletin bin bir yarasına merhem olmayı bir yana bırakıp dipsiz maceralar peşinde, yabancı ülkeler zapt etmek hülyalarıyla halkı kırdırmak, bu arada külah kapmak isteyen vicdansızların parlak sözlerine kulak asma. Çünkü sen, büyüklük delisi zevzeklerin, Hitler kâküllü kaçıkların oyuncağı olamayacak kadar ağırbaşlısın.

Ve hele her şeyin başında, seni aldatarak alçakça işlere oyuncak etmek isteyen düşmanınla, sana hakikati söyleyen dostunu birbirinden ayırmasını bil! Bunu senin zekândan ve namusundan bekleriz.

Merhumpaşa, Sayı 1, 26 Mayıs 1947

ACZİMİZ

Biz, fikirlerimize düşman olanlarla her şekilde mücadeleye hazırız: Yazı ile, sözle, gazete çıkararak, kitap neşrederek, mahkeme karşısına çıkarak... Hatta hapse girerek... Memleketin ve milletin hayrına olduğuna inandığımız fikirleri her zaman ortaya dökeceğiz, hiçbir şeyden yılmayacağız. Çünkü halkın bizimle beraber olduğunu biliyoruz. Şimdiye kadar bu uğurda nasıl savaştığımızı herkes gördü, anladı: En sinsi iftiralara, en barbarca taarruzlara uğradık, matbaalarla, mürettiphanelerle, bayilerle uğraştık. İnsanı canından bezdirecek zorluklarla karşılaştık, fakat davamızdan bezmedik. Tehditler bizi yıldırmadı, zorluklar yolumuzdan döndürmedi.

Yalnız bir noktada aczimizi itirafa mecburuz: Biz hiçbir zaman, düşmanlarımızın bize karşı kullandıkları silahları kullanamayacağız. Çünkü bu silahlar, bizim elimizi süremeyeceğimiz kadar kirli ve korkakçadır.

Bir gazetenin kanun dairesinde çıkmasına müsaade ettikten sonra onu kanunsuz yollardan sattırmamak, binlerce lira sarfıyla basılan kırk elli bin gazeteyi keyfi bir emirle ve bütün kanunlara rağmen toplatmak, idarehaneleri mühürletip açtırmamak, yahut da gece vakti, satılmış adamlara idarehane soydurup yazı, resim, evrak, defter çaldırmak, sonra da, hain dedikleri insanlardan çaldıkları bu yazılarla başka bir gazete çıkarıp beş on kuruş kazanmaya kalkışmak...

Hayır, bunlar bizim yapabileceğimiz işler değil... İtiraf ediyoruz. Bu hususta hasımlarımızdan çok gerideyiz...

Merhumpaşa, Sayı 2, 16 Ekim 1947

MİLLETİN POSTUNU PAYLAŞIYORLAR

Ey benim bahtı kara milletim! Sekiz yüz yıldan beri seni ya sana yabancı olanlar, yahut da arandan çıktıkları halde sana yabancılaşmış bulunanlar sömürdü. Bahtını ellerine teslim ettiklerinin menfaatleri sana yabancı, zevkleri sana yabancı, sanatları sana yabancı, dilleri sana yabancıydı. Seni çoluğundan çocuğundan, çiftinden çubuğundan ayırıp cepheden cepheye sürerken yürekleri elbette ki sızlamadı. Çünkü onlar kendi şan ve şereflerini, kendi keselerinin dolmasını düşünüyorlardı. Sen sıcağın, kurağın, eşkıyanın elinde kırılırken, onlar saraylar, köşkler yaptırmak, buzlu rakılar içip çırçıplak karılarla sazlı sözlü ahenkler etmek sevdasında idiler. Bu hep böyle sürdü. Sana bazen "kulumuzsun", bazen "efendimizsin" demelerine rağmen, hiçbir şey değişmedi, değişemez de. Sen kendi bahtını kendi eline almadıkça, sen sana yabancılaşmış olanların hâlâ senin adına konuşmalarına göz yumdukça hiçbir şey değişmez. Bak, derdine derman olacaklarını umup peşlerine takıldıkların, dün seni ezenlerle bugün canciğer oluverdiler, yan yana gezip tozuyor, bir sofrada kadeh tokuşturuyor, aynı odada kadınların kucaklarında yatıyorlar.

Başka türlüsünü mü bekliyordun? Dünkü kurtların bugün kuzu oluvereceklerini mi sanmıştın? Boş hülyalara kapılma, onlar, "Büyük lokmayı kim yutacak?" diye ikide bir kendi aralarında kapışsalar bile, eninde sonunda sana karşı birleşirler. Aman, dikkat et! Galiba, yine senin postunu paylaşıyorlar.

Merhumpaşa, Sayı 3, 25 Ekim 1947

FİKİR VE KÜFÜR

Bir yıldan beri bu gazetede türlü fikirler ortaya attık. Bu fikirler yüzünden türlü hücumlara uğradık. Biz isterdik ki bize hücum edenler, karşımıza, yani halkın önüne yine birtakım fikirlerle çıksınlar. Ne gezer! Onlar sadece sövmüşler. Gaziantep'ten İstanbul'a, İzmir'den Samsun'a ve Çarşamba'ya kadar, yurdun dört bucağında çıkan bir sürü gazete ve dergide aleyhimizde üç yüzden fazla yazı çıkmış. Hepsini gözden geçirdik. Bir tekinde olsun, bir tek fikrimiz, bir tek satırımız ele alınıp, çürütülmemiş. Sadece küfür edilmiş.

Biz demişiz ki: Bu memleketin istiklali her şeyden üstündür. Milletin oluk gibi kan akıtarak kazandığı bu istiklali siyasi oyunlara alet edip elden kaçırmayalım. Sömürücü devletlerin elinde oyuncak olmayalım!..

Cevap vermişler: Hain, satılmış, Bolşevik ajanı!..

Biz demişiz ki: Yabancı sermayeye imtiyazlar vermeyelim, memleketin mali ve askeri işlerine yabancılar burunlarını sokmasınlar. Hem soyuluruz, hem de bir dünya patırtısı çıkarsa, arada biz eziliriz.

Cevap vermişler: Demokrasi düşmanı, Moskova ağzı konuşan kızıl!..

Biz demişiz ki: Halkın selametini temin ile vazifelendirilmiş olanların siyaset oyunlarına katılmaya, halka zulmetmeye, onu dövmeye ve halkın sırtına binmeye, onu tabutluklara kapatmaya hakları yoktur. Bunun önüne geçilsin.

Cevap vermişler: Bozguncu, devlet düşmanı, anarşist!..

Biz demişiz ki: Yıllardan beri arkası gelmeyen dalavereler, arsa oyunları, memleket dışına para kaçırma rezaletleri, esrarı çözülmeyen cinayetler, millet malı soygunculukları alıp yürümüştür. Öte yanda, millet kara sabanın arkasında donsuz didiniyor. Bu gidişatın sonu hayra çıkmaz.

Cevap vermişler: Müfsit, tezvirci, komünist!..

Biz bir fikir ortaya atmışız onlar bize cevap yerine, küfür savurmuşlar...

Bu türlü bir mücadelenin zevkli olmadığı meydanda... Lakin yüreğimizi ferahlatan cihet şu ki, halk; o iyiyi kötüden, doğruyu eğriden ayırmakta hiç şaşmayan varlık, hep bizim tarafımızı tutuyor.

Var olsun...

Merhumpaşa, Sayı 4, 1 Kasım 1947

BİR GAZETE ÇIKTI

Bir gazete çıktı... 1947 yılında, Türkiye Cumhuriyeti hudutları içinde, dünyanın en medeni şehirlerinden İstanbul'da, haftada bir defa, şu elinizde tuttuğunuz gazetecik kadar dört küçük sayfalı bir gazete çıktı. Bu gazete ancak 22 sayı çıkabildi efendim. Muhtelif fasılalarla, bazen neşriyatını durdurarak, bazen ara vermek mecburiyetinde kalarak, gecikerek, okunmayacak kadar fena baskı ile utanarak çıkmak suretiyle ve bütün bu mecburiyetlerden dolayı, çok sabırlı okuyucularının tahammülünü suiistimal ettiğinden mahcup olarak ancak 22 sayı çıkabildi.

Bu 22 sayı ile Türkiye'de baskı rekoru kırdı: 60 bin basarak birçok para kazandı. Fakat kendisine tahmin edilemeyen zorluklar çıkarıldığından, tek yolunda yürüyebilmek için, muhtaç olduğu teknik vasıtalara ve bunların insafsız ve korkak sahiplerine hayret edilecek yüksek fiyatlar ödeyerek, korkak ve aç gözlerini para ile doyurdu.

Bu 22 sayıda, hiçbir gazeteye yapılmadık şekilde, ona gazeteler insafsızca hücum ettiler, iftira ettiler. Matbaacılara basmamaları için gizli emirler verildi. Bayiler, satmamaları için el altından tehdit edildi. Bu gazeteyi satıp ekmek parası kazanan çıplak ayaklı 7-8 yaşındaki çocuklar toplanarak, parmak izleri alınmak suretiyle, sabıkalılar sınıfına ithal edildi. Birçok vilayetlerde, resmi makamlar tarafından sattırılmaması için zorluklar çıkarıldı, hatta menedildi. Bu gazeteyi satanlardan –Türkiye'de ilk defa olarak– seyyar satıcılık vesikası, muayene kâğıdı soruldu. Yine Türkiye'de ilk defa olarak, 15 yaşından küçük diye çocuklara sattırılmadı.

22 sayıda İstanbul, Ankara ve İzmir'de, daha başka vilayetlerde 33 defa nümayişler tertip ettirildi. Gazeteler yırttırıldı, ayaklar altında çiğnetildi. Hatta şöyle bir vaka oldu:

Bir vilayette, alakalılar, yahut kendilerini alakalı sananlar, işçilere para dağıtarak bu gazeteyi alıp yırtmaları, miting yapmaları için emir verdiler.

Filhakika miting yapıldı, ama işçiler kendilerine verilen para ile söylenilen gazeteyi değil, *Ulus* gazetesini alıp yırttılar.

Bir vilayette de miting hazırlandı. Gazete istasyona çıkar çıkmaz yırtılacaktı. Fakat gazete çıkarılan zorluklar yüzünden geç kaldığı için o vilayete beklenilen trenle yetişemedi. Bu suretle yapılamayan miting için, ertesi gün gazetelere şöyle bir havadis iletildi: "Dün ... gazetesi aleyhinde bir miting tertip edilmişse de idari makamlar mâni olmuşlardır."

22 sayıda bu gazete dört neşriyat müdürü, biri şapirograf[1] olmak üzere 11 matbaa değiştirmek mecburiyetinde kaldı.

Bu 22 sayıda on defa mahkemeye verildi, üç muharrir muhtelif müddetlerle, üst üste mahkûm oldu. Öyle İzmir'deki gibi sürülerek değil, takılmak suretiyle bütün İstanbul'da kelepçeli dolaştırılarak teşhir edildi.

Neler geldi o gazetenin başına efendim. Bütün bunların daha azı, daha çoğu, putperestler tarafından ilahlara tapanlara, ilahlara tapanlar tarafından tek Allah'a tapanlara, onlar Yahudilere, Yahudiler Hıristiyanlara, Hıristiyanlar İslamlara, Katolikler Protestanlara, Fransa'da kralcılar tarafından cumhuriyetçilere yapılmıştı.

Şiddet, cebir ve tazyik edenlerin değil, bunlara çarpılanların muzaffer olduğu meydandadır. Nitekim budandıkça aynı fikrin filiz verdiği, geliştiği görüldü. O gazetenin yerine aynı yolda kaç gazete çıktı. O gazete, para kazanmayı birinci plana almayan arkadaşlarının intişarından[2] memnunluk duydu, yeri boş kalmadı.

Bütün bunlar neden yapıldı? "O gazete komünistmiş," dediler. Halbuki değildi. 22 sayısında, komünizme ait bir kelime bulanların alnı karışlanır.

Bu iftirayı, komünizmin ne olduğunu bilmeyenlerle, bildikleri halde işlerine gelmeyenler yaptı. O gazete, ferdin ve milletin istismarına mâni olmak, insanların hak ettikleri ve layık oldukları kadar kazanmaları, sefaletten kurtulmaları, bir kelime ile demokrasiye kavuşmaları için kendi vadisinde, mütevazı şekilde vazifesini yapmakta idi.

Türk mizah edebiyatında, günlük gazetelere kadar takip ve taklit edilen bir yeni devir, çığır açmıştı. Ya... İşte böyle efendim, neler geldi o gazetenin başına...

Malûmpaşa, Sayı 1, 8 Eylül 1947

[1] İspirto tekniğiyle çoğaltma için kullanılan makine.

[2] Neşredilmesinden.

ÇOK YAŞAYIN

Amerikan milletvekilleri kendi hükümetlerinden sormuşlar: "'Şu Türkiye'ye para verip yardım edelim,' diyorsunuz, ama orası demokrasiden uzak, basın hürriyetinden mahrum bir memlekettir, bu nasıl olur?" Amerikan hükümeti de siyaseti icabı cevap vermiş: "Yok efendim, Türkiye'de dehşetli bir demokrasi, mostralık[1] bir basın hürriyeti vardır... Paramız ziyan olmaz!" Der ya, Amerika bu, malını satacağı, gerekirse ateşe süreceği bir memleketi kötüler mi?

Sayın Recep Peker de parti grubundaki demecinde, birçok kerametleri arasında, "Türkiye'de tam demokrasi ve tam basın hürriyeti vardır," buyurmuş! Buyurur a! O makama buyurmak için geçti. Ama bu buyruklarını pekitmek[2] için, Amerikan hükümetinin yukarıdaki yalanlarını şahit göstermesi garibimize gitti.

Türkiye hakkındaki bütün bilgilerini Ankara'da Süreyya Bar ile Karpiç Lokantası'ndan, İstanbul'da Park Otel ile Taksim Gazinosu pavyonundan edinen sarhoş Amerikan gazetecileri, memleketimizi kokteyl partilerin buğusu, lüks otomobillerin camları arkasından seyreden saf Amerikan diplomatları, dünya pazarlarını paylaşmaya çalışan oyunbaz siyaset adamları Türkiye'yi güllük gülistanlık göstermekte menfaat bulabilirler. Türkiye'de millet hakikatte ne halde imiş, Amerika'nın nesine gerek? O kendi alışverişine bakıyor.

Fakat biz yurdumuzda hürriyet var mı, demokrasi var mı, bunu Amerikan hükümetinden mi öğreneceğiz?

Türkiye'de demokrasinin ne halde olduğunu Senirkent'te sırtına binilen, Karaköse'de sopa ile dövülen, İzmir'de silahla dağıtılan, 21 Temmuz seçimlerini ve muhtar seçimlerini gözü ile gören, geçim darlığı içinde kıvrandığı halde meram anlatacak kimse bulamayan Türk milleti bilmiyor da iki buçuk Amerikan hariciyecisi biliyor, öyle mi?

---

[1] Örnek.

[2] Pekiştirmek.

Türkiye'de basın hürriyetinin ne demek olduğunu, sıkıyönetim emriyle, mahkeme kararıyla gazeteleri kapatılan, gazeteleri çiğnetilen, mahkemeden mahkemeye sürüklenen, hapislere atılan, bileklerine kelepçe vurulan, basın kartı elinden alınan, yabancı ajanı diye damgalanan yüzlerce Türk gazetecisi bilmiyor da, on bin kilometre uzakta politika oyunları çeviren üç beş bezirgân biliyor, öyle mi?

Hiç zahmet etmeyin Peker'im, görünen köy kılavuz istemez.

Memleketi gırtlağına kadar borca sokup getirttiğiniz hurda silahlar, köhne mallar, zehirli naylonlar yetmedi de şimdi millete şirin görünmek için yüzsuyu döküp dışarıdan çürük şahitler tedarik etmek hevesine mi kapıldınız?

Kendi milletinizin hükmüne bu kadar boş mu veriyorsunuz?

İlahi şekerim, siz çok yaşayın!

Malûmpaşa, Sayı 2, 15 Eylül 1947

BEKLİYORUZ

Bu memlekete Lozan'da tam istiklal sağlayan, yabancı orduların ve yabancı sermaye köleliğinin Türkiye'den kovulma ilamını[1] imzalayan İnönü'dür.

Bu memleket halkını ileri medeniyet seviyelerine ulaştırmanın tek yolunu halk tabakalarının ve köylünün irfanını yükseltmede bulan ve ilköğretim seferberliğini açan İnönü'dür.

Hür ve namuslu kafaların yetişmesi için her türlü fikir mahsulünü yakından tanımak gerektiğini görerek, dünya klasiklerini büyük bir hamle ile dilimize kazandıranların öncüsü İnönü'dür.

Irkçılığın ve Turancılığın millet ve yurt için nasıl korkunç bir tehlike olduğunu en açık bir dille dünyaya ilan eden de İnönü'dür.

Ama şimdi, bir yardımın yanına katılan istiklal kırıcı şartları sevinçle karşılamak isteyen kimseler, borularını öğürebiliyorlar. Tekrar yabancı sermaye köleliğine girmeyi özleyenler en iyi vatansever rolündeler.

On sekiz milyona irfan nurunu götürebilmek yolunu tutan, içeride ve dışarıda, dostun düşmanın hayran olduğu hür düşünce ve çalışma yuvaları, Köy Enstitüleri, atılan tırpanlarla, ortaçağ müesseseleri haline getirilmek üzere.

Her cildinin başında İnönü'nün insanlığa ve fikir hürriyetine övgü halinde bir önsözünü taşıyan dünya fikir ve sanat eserleri, ahmak kafalar tarafından yasak kitaplar listesine sokulmak üzere. Okul kitaplarından halkçı yazıları çıkarıp padişahlık destanları koymak, üniversitelerde Nazi usulü temizlemeler yapmak isteyenler var.

Irkçılar, İnönü'nün söylediği hakikatlerle askeri mahkeme kararlarını mecmualarında alt alta basıp, hakikatleri çürütmeye yeltenecek kadar ileri gidiyorlar.

Halbuki İnönü bugün de devlet başkanı...

Lozan kahramanının bu korkunç gidişata müdahale edeceği anı beklemek hakkımızdır.

Malûmpaşa, Sayı 3, 22 Eylül 1947

[1] Bildirisini.

BİR ALÇAK

Bir alçak, on parmağında on kara, kendisi gibi olmayanlara, yani namuslu insanlara saldırıyor.

Her şeyi kendi çirkef vicdanı gibi satılık sanan hayasız, bu vatanın şu veya bu gâvura peşkeş çekilebileceğini iddia ediyor.

Dün bu memleketi iki şişe biraya Almanlara devretmeye hazır olan basılı kâğıt bezirgânı, şimdi, istiklalinin üstüne titrediğimiz aziz yurdumuza üç bardak viskiye müşteri arıyor.

Amma, bu topraklar olsun, bu topraklarda alınlarının teriyle yaşayan asil insanlar olsun, hiçbir zaman o çirkefleri kusan, ciğeri beş para etmez kalem orospusu gibi orta malı değildir; ne Moskof'a satılır, ne Amerikalıya.

Bu alçak, Amerika'nın Türkiye'yi "himaye"sinden bahsediyor. Müstakil bir devlet için "himaye"nin ne demek olduğunu bu millet bilir: Bir zamanlar böyle bir himayeden canını zor kurtarmıştı. Daha geçenlerde Almanlar da Çekoslovakya'yı "himaye"leri altına almışlar ve orada bir "himaye idaresi" kurmuşlardı. Bugün de bütün müstemlekelcr birer sömürücü devletin "himaye"si altındadırlar.

Atatürk'ün idaresinde koca bir milletin oluk gibi kan dökerek istiklalini kazandırdığı bu toprakları Amerikan bankerlerinin himayesine vermekte bu ne acele böyle?

Bu alçak, istediği gâvurun himayesine sığınsın; varlığını, sinsi ve açık her tecavüze karşı dişiyle, tırnağıyla korumasını bilen bu millet, elbet dostunu düşmanından ayıracak ve bu satılık işporta malını layık olduğu çöplüğe dökecektir.

Bakalım, himayelerine güvendiği misterler onu bu korkunç akıbetten kurtarabilecekler mi?

Malûmpaşa, Sayı 4, 29 Eylül 1947

NE ZOR ŞEYMİŞ

Namuslu olmak ne zor şeymiş meğer! Bir gün Almanların pabucunu yalayan, ertesi gün İngilizlere takla atan, daha ertesi gün de Amerika'ya kavuk sallayan soysuzlar gibi olmak istemedik. Yalnız ve yalnız bir tek milletin önünde secdeye vardık. O da kendi cefakeş milletimizdir.

Meğer ne büyük günah işlemişiz! Kanunlu, kanunsuz baskılar altında ezile ezile pestile döndük.

Bugünün itibarlı kişileri gibi kese doldurmadık, makam peşinde koşmadık. İç ve dış bankalara para yatırmadık; han, apartman sahibi olmak, sağdan soldan vurmak ve milleti kasıp kavurmak emellerine kapılmadık. Bütün kavgamızda kendimiz için hiçbir şey istemedik. Yalnız ve yalnız, bu yurdun bütün yükünü omuzlarında taşıyan milyonlarca insanın derdine derman olacak yolları araştırmak istedik.

Bu ne affedilmez suçmuş meğer! Neredeyse, yoldan geçerken mide uşakları arkamızdan bağıracaklar: "Görüyor musun şu haini! İlle de namuslu kalmak istiyor ve ahengimizi bozuyor..."

Çalmadan, çırpmadan, bize ekmeğimizi verenleri aç, bizi giydirenleri donsuz bırakmadan yaşamak istemek bu kadar güç, bu kadar mihnetli,[1] hatta bu kadar tehlikeli mi olmalı idi?

Namuslu olmak ne zor şeymiş meğer! Bereket, zora katlanmasını bilen bu millet de namuslu.

Alibaba, Sayı 1, 25 Kasım 1947

[1] Sıkıntılı.

VAY HASSO'YU DÖVERSİN HA!

Maksat bu zavallı halkı soymak olduktan sonra, bunun türlü yollarını çeşitli çarelerini bulmak elbette kolay olur.

Bir öğretmen yıllarca Anadolu'nun bir köşesinde uğraşıp çalışarak, beş on kuruş biriktirmiş. İzin alıp İstanbul'a doğru yola çıkmış. Yolda bir harami ile arkadaş olmuş. Beraber yiyip içerek at üstünde gidiyorlarmış. Zavallı öğretmen yol arkadaşının harami olduğunu bilmediği için, cebinde parası olduğunu, şehre varınca evlenip yuva kuracağını, yeni eşya alacağını anlatmış.

Harami yol arkadaşını soymaya karar vermiş, ama beraber yiyip içtikleri için doğrudan çullanıp soyamıyor, bir bahane arıyormuş.

Nihayet, "Öğretmen Efendi," demiş, "ben de evleneceğim, yuva kuracağım."

"İnşallah."

"Bir de oğlum olacak."

"İnşallah."

"Adını Hasso koyacağım."

"Çok güzel."

"Benim Hasso'yu sen okutursun, değil mi?"

"Elbette okuturum."

"Yaramazlık ederse, döversin."

"Ne münasebet."

"Yok, yok döversin."

"Vallah dövmem."

"Dövmez olur musun, mutlak döversin."

"Dövmem yahu!"

"Ya dersine çalışmazsa, edepsizlik ederse?"

"Yine dövmem."

"Haylazlık ederse?"

"Ehhh, dövmem ama şöyle böyle belki çırptırırım."

"Vay sen Hasso'yu döversin ha!"

Harami atlamış yol arkadaşının üstüne:

"Sen Hasso'yu döversin ha!" diye diye zavallı öğretmeni bir güzel soyup soğana çevirmiş.

İşte böyle efendim. Bizi bir kere soymaya karar verenler, elbette ki sebep olarak bir Hasso bulacaklar.

Alibaba, Sayı 1, 25 Kasım 1947

İNSANLARA İNANMAK

Yalancının en büyük azabı, sözlerine kimsenin inanmaması değil, kendisinin kimseye inanmaması imiş.

Ne kadar doğru. Kendi menfaatlerinden başka bir şey düşünmeyen, dünyada bütün varlıklarını kendi hasis emellerini doyurabilmeye harcayan zavallılar, bu dünyada –sadece rahat gönülle yaşayabilmek için de olsa– bazı insanların rahatlarından, saadetlerinden, hatta selametlerinden fedakârlık etmeyenlerin başka insanların hayrına çalışabileceğine akıl erdiremiyorlar.

Ruhlarını ve yediklerini hoş bir hayat, birkaç lokma nefis yemek, üç beş bardak keskin içki ve bir miktar cep harçlığı mukabilinde, insanlığın ve bu meyanda kendilerinin içeride ve dışarıdaki düşmanlarına satmış veya kiralamış bulunan biçareler, bütün bu nimet saydıkları şeylerin bir fikir uğruna insanlığın hayrına serpilebileceğine, insanın kendini hakikatlere gönüllü vermesinin yalanlara satmasından daha mesut edici olabileceğine inanamıyorlar.

Ama biz, akrep gibi kendi kendilerini zehirleyen bu adamlara kızmıyor, aksine, onları bu hale getiren sakatlıkları ortadan kaldırmak için savaşıyoruz.

Çünkü hayattaki bütün doğru ve güzel varlıklara inanmayan gözlerle bakan bu insanların ruhlarındaki hazin boşluk, bu günkü insanlığın ibret verici bir aynasıdır. İnsanların insanları seveceği ve insanlara inanacağı günü yaklaştırmak için çalışmakta devam edeceğiz.

Alibaba, Sayı 2, 2 Aralık 1947

BİZİ SEVMİYORLAR

Bugün bu memlekette hüküm yürütenler bizi sevmiyorlar. Eh, cümle âlem gördü ki biz de kendimizi onlara sevdirmeye uğraşmadık.

Onlar, Atıf İnan'ı severler. O Atıf İnan ki bir buçuk yıldır milleti görülmemiş sıkıntılara sokan ve fakir fukarayı gırtlağından geçecek bir lokma ile sırtına giyeceği bir arşından mahrum eden 7 Eylül kararlarını, kendisinin ve ortaklarının kesesini doldurmak için kullandığı söylenmektedir.

Onlar, Edremit Belediye Reisi'ni severler. O Belediye Reisi ki millet aşına koyacak bir fincan yağ bulamazken, devlet yağları işinde dalavere çevirmiş ve bu yüzden mahkûm olmuştur.

Onlar, halk iradesinin kendini göstermesine engel olmak için baskı yapan, seçime hile karıştıran zorba valileri, eli kamçılı kaymakamları, onlar, sandık başlarında bıçakla adam yıldıran İzmir sabıkalılarını, halkın sırtına binen Senirkent jandarmalarını severler.

Onlar, millet veremden, sıtmadan, frengiden, trahomdan kırılırken yabancı memleketlerde sefa süren kodamanları, anafordan[1] milyon kazanıp lüks barlarda eriten fırsat düşkünlerini severler.

Bunların kusurlarını bağışlar, bunların hesaba çekilmesine engel olur, bunların cezalarını affederler.

Biz ki ömrümüzü, halka bu hakikatleri anlatmak, halkın kendi başına buyruk olmasını sağlamak yolunda harcıyoruz, bizi nasıl sevsinler?

Millet bizi sevsin yeter!

Alibaba, Sayı 3, 9 Aralık 1947

[1] (Arg.) Bedavadan, bir iş yapmadan.

UŞAK RUHU

Bu millet kolay dost seçmez, rasgele de düşman olmaz! Ama dostuna dost, düşmanına düşmandır. İkiyüzlülükten hoşlanmaz, döneklikten hazzetmez. Hem ağırbaşlıdır hem de mert huyludur.

Peki, nasıl oluyor da aramızda birtakım insanlar türeyebiliyor ve milletin bu erkek huylarına taban tabana zıt cibilliyetsizlikler gösterebiliyor?

Herhalde bu milletle bir ilişkileri yok da ondan!

Mesela, bir Alman dostluğudur alıp yürüyor. Alman filmleri, Alman şarkıları, Alman sanatkârların konserleri baş tacı oluyor. Rejimimizi Almanlara benzetmek isteyenler türüyor, ticaretimizin dörtte üçü Almanlara bağlanıyor, Gestapo ile işbirliği ediliyor ve Alman sefirinin bir işaretini emir sayanlar bulunuyor.

Derken havalar değişince, dünkü dostlar "Tuu, kaka!" oluveriyorlar. Alman elçiliğinin kokteyl partilerinde basın ataşesinin pabucunu yalayanlar bu sefer, Alman piyeslerini oynatmıyor, Alman plaklarını çaldırmıyorlar. Bu sefer yeni efendileri vardır. Haydi İngiliz hayranlığı: Kültür heyeti sergileri, İngiliz konserleri, her yerde Almanca yerine İngilizce, İngiliz subaylar, İngiliz mütehassıslar başta geliyor.

Derken havalar yine değişiyor... Bu sefer Amerika'ya kul oluyorlar. Haydi Amerikan gemileri, Amerikan gazetecileri, Amerikan plakları, Amerikan sanatı, Amerikan malları, Amerikan subayları itibarda... Hatta soysuzun biri çıkıyor: "Amerika'dan kanunlar alalım, biz Amerika'dan daha iyi mi düşüneceğiz? Her şeyimizi oraya uyduralım!" diye bağırıyor.

Üstelik bu adamlar, yarın yeni efendilerini de yarı yolda bırakırlar. Sırtlarında yumurta küfesi yok ya! Zaten kendi milletlerine dost olmadıktan sonra, kimseye gerçekten dost değildirler. Her şeyleri, hatta ruhları bile bir yerden aşırma ve sahteliktir.

Peki, nasıl oluyor da, aramızda türeyen bu adamlar bu kadar şahsiyetsiz, bu kadar haysiyetsiz, bu kadar uşak ruhlu olabiliyorlar?

Herhalde bu milletle bir ilişkileri kalmamış da ondan.

Alibaba, Sayı 4, 16 Aralık 1947

Tutanaklar

BELGE 1

Poliste ifadem alınırken jandarma yüzbaşısı Rıfat Bey şaka tarzında, "Ah! Sana yüz bin lira vermeli idi de o zaman görmeliydi," dedi. Ben de cevaben, "Yüz bin liraya malik olmak bana fikirlerimden fedakârlık ettiremezdi. Fakat belki bazı eşkâline[1] muhalif olduğum bir hükümete hizmet etmezdim," dedim. Uşaklık tabiri falan polis komiserinin tahrizinden[2] ibarettir. Tahkikatın tahkiki, hakikatin bu merkezde olduğunu ispat eder. Elinde yüz bin lirası olduktan sonra da haftada yirmi üç saat ders okutmaya şitap edecek[3] bir muallimi –samimi olursak– tasavvur edemeyiz. Bu devlet ve bu millet bana birçok masraf etmiş ve beni okutmuştur. Ben muallim mektebinden mezunum. Muallimlik damarlarımın içindedir. Ve vazifenin ne olduğunu, küfran-ı nimet[4] etmemeyi bilirim. Fakat bunlar hiçbir zaman namuslu bir insanı riyakâr olmaya sevk edebilecek şeyler değildir. Derslerimde vasatın fevkinde[5] muvaffak olduğumu, gayret gösterdiğimi hiç kimse inkâr edemez. Bunu tahkik her yerden mümkündür.

Memleketin nizam-ı içtimaisini[6] bozmaya matuf[7] sözler sarf etmediğim de polis tahkikatıyla sabittir. Aksi takdirde benim de diğer maznunlar[8] gibi tevkif edilmem ve serbest bırakılmamam icap ederdi.

Mektep ve maarif muhitinde mütemadi[9] bir tesanütsüzlük[10] unsuru olduğum hakkındaki itham beni şiddetle müteessir etti. Bu ithamın nelere istinat ettiğini bir türlü tahmin edemiyorum. Eğer buna sebep, kitaplarımla kapanarak arkadaşlarımın müşterek hayatlarına iştirak etmeyişimse, hayret ederim.

[1] (İş yapma)Şekillerine.

[2] Kışkırtmasından.

[3] Koşturacak.

[4] Nimeti inkâr.

[5] Üzerinde.

[6] Toplumsal düzenini.

[7] Yönelik.

[8] Zanlılar.

[9] Sürekli.

[10] Geçimsizlik, dayanışmayı bozma.

Eğer buna sebep, taşınmasında içtimai ve kanuni hiçbir mahzur olmayan fikirlerimi evde pek nadiren izhar etmekliğimse,[1] buna da hayret ederim. Çünkü bir fikre sahip olmak cürüm değilse ona lisan vermek de cürüm değildir. Zaten fikirlerin ancak lisana inkılap ettikleri zaman fikir oldukları, lisansız fikir tasavvur edilemeyeceği herkesçe malum bir keyfiyettir.[2]

Hiçbir teşkilata mensup olmadığım, propaganda yapmadığım, talebeye hiçbir suretle telkinatta[3] bulunmadığım, hulasa hiçbir suretle mücrim[4] olmadığım tahkikat ile sabit olmuşken bende mefruz[5] cürümler aramak, himayesine sığındığımız vekâletin bana üvey evlat muamelesi yapmasıdır.

Ben bir kafa taşıyorum. Bu kafa yalnız karnımı doyurmak, üstümü giydirmek imkânlarını ihzar edecek[6] bir makine, bir uşak değildir. İnsan dimağlarının ekmek parasından maada[7] da meşgul olması icap eden bir takım meseleler vardır ki bunların gündelik hayatla bir guna[8] alakaları yoktur. Fakat münevver adam diye, işte bu "ekmek parasından başka şeyleri de düşünen" adamlara derler. Hükümet gazeteleri, "Avrupa medeniyeti yıkılıyor ya, Amerikan yarısı medeniyetin kabulüne mecburiyet hasıl olacaktır," diye neşriyatta bulunurken bir muallim bunların ne olduğunu bilmez, bunlar arasında mukayese yapmak iktidarına malik olmazsa asıl ayıp olan budur. Hakkımdaki istinatların[9] asıl sebebi benim muhitimden ayrı yaşayışım, hatta onlara biraz da tepeden bakışımdır. Fakat bu çok tabiidir. Muhitim beni tatmin edemediği müddetçe onlardan uzaklaşmaya ve beni doyuran kitaplarıma dönmeye mecburum. Onlara benzemeyişim ve tabiatın beni bunların fevkinde halk etmiş olması benim cürmüm değildir. Bunları yazmak da bir tefahür[10] sayılmaz. Çünkü beni böyle yapan ben değilim. Beni asıl müteessir eden memleketin en büyük mütefekkirlerini kucağında toplayan vekâletimizin beni "fikir sahibi" olduğum için kabahatli görmesidir.

Ben omuzlarımın üzerinde bu yükü boşa (?) taşımaktansa onu hiç taşımamayı tercih ederim. Düşünen ve kendini bilen bir insanın da başka türlü yapacağını tasavvur edemiyorum.

[1] Açığa vurmamsa.

[2] Niteliktir.

[3] Yönlendirmede.

[4] Suçlu.

[5] Varsayılan.

[6] Hazırlayacak.

[7] Başka.

[8] Hiçbir şekilde.

[9] Suç isnat edişlerin.

[10] Övünme.

BELGE 2

T.C. Maarif Vekâleti
23471 Hususi 6 Temmuz 1932

Sabahattin Bey,
Ortamektep Almanca Muallimi
Konya

5 Mayıs 1932 gecesi Konya'da Zabitan Yurdu'nda, Kız Muallim Mektebi Fransızca muallim vekili Tiraje Hanım'la aranızda hadis olan[1] vaka münasebetiyle yapılan tahkikat neticesinde:

5 Mayıs 1932 gecesi sarhoş bir halde baloya geldiğiniz ve orada bulunan Kız Muallim Mektebi Fransızca muallim vekili Tiraje Hanım'a yaptığınız müteaddit[2] dans tekliflerinizi reddetmesinden hiddetlenerek Tiraje Hanımın masasına mütemadiyen bakmak ve etrafında dolaşmak, laf atmak, sustalı bir çakı ile oynamak suretiyle kendisine karşı tehditkâr bir vaziyet aldığınız ve bu yüzden birçok ailelerin heyecana düşmelerine ve baloyu terk etmelerine sebep olduğunuz ve bunun üzerine balodan dışarı çıkarıldığınız ve daha evvel yılbaşı gecesi balosuna sarhoş olarak geldiğiniz için aynı muameleye duçar olduğunuz, bu hareketlerinizden dolayı Zabitan Yurdu'na girmenizin kumandanlıkça menedildiği, Tiraje Hanım'la aranızda cereyan eden bu hadise ile buna tekaddüm eden[3] münasebetlerinizi Tiraje Hanım'a Şukufe ve kendinize muallim Nurullah müstear isimlerini vererek *Yeni Anadolu* gazetesinde roman şeklinde yazdığınız anlaşılmıştır.[4]

Bu hareketleriniz ve maruz kaldığınız muameleler muallimlik vakarıyla

[1] Meydana gelen.

[2] Çok sayıda.

[3] Önayak olan.

[4] "Bir Skandal" isimli öyküden söz ediliyor.

ve şerefiyle kabil-i telif[1] görülmemiştir. Aynı zamanda bu hareketler 1702 numaralı kanunun 22. maddesinin 5. ve 6. maddelerine temas etmektedir. Hakkınızda nihai karar verilmek üzere tebliğ tarihinden itibaren 48 saat zarfında müdafaanamenizi mektep müdürlüğüne veriniz efendim.

Maarif Vekili
S. Zeki

[1] Bir arada olması mümkün.

BELGE 3

Konya İkinci Karar Hâkimliği Memuriyet-i Aliyesi'ne[1]

Reisicumhur Hazretlerine hakareti tazammun eden[2] "Memleketten Haber"[3] ünvanlı bir şiiri, Yahya ve Namık Beylerin hanelerinde okuduğum hakkındaki iddianameye itirazımdır.

1- Evlerine ilk defa gittiğim ve yeni tanıştığım bu zatların huzurunda böyle bir şey okumak cesaretini göstermek, delilikten başka bir kelime ile tavsif edilemez.[4] Ben ise melekât-ı akliyesine[5] sahip bir adamımdır.

2- İfadelerine müracaat edilen şahıslardan ifadelerinin tetkiki, muhbirler tarafından şiiri dinledikleri iddia edilenlerin böyle bir şeyden haberleri olmadığını meydana çıkaracaktır. Şu halde muhbirin iddiasının asılsız olduğu, bana şahsen münfail[6] olan Mehmet Emin Soysal Bey ile Cemal Bey'in

[1] Büyük memurluğuna.

[2] İçeren.

[3] Bahsi geçen şiir şöyledir:

"Hey anavatandan ayrılmayanlar
Bulanık dereler durulmuş mudur?
Dinmiş mi olukla akan o kanlar?
Büyük hedeflere varılmış mıdır?

Asarlar mı hâlâ Hakk'a tapanı?
Mebus yaparlar mı her şaklabanı?
Köylünün elinde var mı sabanı?
Sıska öküzleri dirilmiş midir?

Cümlesi beli der Enelhak dese
Hâlâ taparlar mı koca terese?
İsmet girmedi mi hala kodese?
Kel Ali'nin boynu vurulmuş mudur?"

[4] Tanımlanamaz.

[5] Akli melekelerine.

[6] Gücenmiş.

ve onların ortak ve arkadaşları olan Eyüp Hamdi ve Remzi Beylerin bana iftirada bulundukları tezahür eder.

3- Cemal Bey, gazetesinde maarif müfettiş-i umumisi[1] Ali Rıza Bey aleyhinde yazdığı bir yazıyı Muallimler Birliği'nde alenen terbiyeye gayrimuvafık[2] kelimesiyle tavsif ettiğim ve bu yazının tekzibine[3] karar verilmesine sebep olduğum, aynı zamanda gazetesinde parasız çalışmak istemediğim için bana muğber[4] idi ve bu iğbirarını[5] Konya Kütüphanesi memuru Mesut Bey'e de "Ben onu ihbar edeceğim," diye birkaç gün evvelden izhar etmişti.

4- Müfettiş Mehmet Emin Bey ise yapılmasına teşebbüs ettiği Muallimler Tasarruf Sandığı meselesindeki usulsüzlüklerini Muallimler Birliği'nde bir takrirle[6] izah ettiğim için aleyhimde vaziyet almıştı.

5- Eyüp Hamdi Bey, Mehmet Emin Bey ile bir mecmua çıkarmaktadır. Remzi Bey ise Cemal Bey'in ortağıdır. Onları birbirlerine müşterek mantıklar bağladığı için birbirlerini tekit edecekleri[7] şüphesizdir. Hakkımdaki ihbarın Muallimler Birliği'ndeki hücumumdan bir gün sonra yapılması da ihbarın asılsızlığını ispat için başka delile hacet bırakmamaktadır.

6- Diğer şahitlerin aleyhimde herhangi bir ifadede bulunmalarına ve muhbirleri tekit etmelerine imkân olmadığını idrak tetkiki mertebe-i subuta[8] vardırdı.

7- Beş altı ay evvel işret meclisinde okunduğu ve bir defadan fazla dinlenmediği söylenen bir şiirin bu kadar müddet sonra tamamen hafızada kalabilmesi imkân haricindedir. Ve bunu aklıselimin kabul etmesine de imkân yoktur.

8- Böyle bir şiir yazdığımı ve bunu beş altı ay evvel okuduğumu iddia edenler beni bir ay evveline, yani kendileri ile alakamı kestiğim zamana kadar sahibi oldukları gazetede çalıştırıyor ve siyasi başmakaleler yazmama müsaade ediyorlardı. İhbarlarında hakikatten bir zerre bulunsa bunu yapmalarına imkân olmaması icap ederdi.

9- Bana gösterilen "Memleketten Haber" isimli şiiri ilk defa görmekle beraber bunda Reisicumhur Hazretlerinden bahis bulunmadığını, aynı

[1] Genel müfettişi.

[2] Uygun düşmeyen.

[3] Yalanlanmasına.

[4] Küskün.

[5] Küskünlüğünü.

[6] Anlatımla, sunumla.

[7] Destekleyecekleri.

[8] Kesinlik derecesine.

zamanda hakareti tazammun edecek bir yeri de olmadığını ve bunun da tevkifime[1] sebep olmayacağını ayrıca şayan-ı kayıt[2] bulurum.

Madde madde gösterdiğim itirazlarım nazar-ı dikkate[3] alınarak tahkikatın tamikini[4] ve netice-i tahkikata[5] göre men-i muhakememi[6] isterim efendim.

Muhtelit Orta Mektep Almanca Muallimi

[1] Tutuklanma.

[2] Kayda değer.

[3] Göz önüne.

[4] Derinleştirilmesini

[5] Tahkikat sonucuna.

[6] Kovuşturmama kararını.

BELGE 4

Kararname
Karar: 435
Esas: 568

Reisicumhur Hazretlerini gıyaben tahkir eylemekten[1] suçlu olup 22/12/932 tarihinde sulh hâkimliğince sorgusu icra kılındıktan sonra taht-ı tevkife alınan[2] Konya Orta Mektep Almanca muallimi Sabahattin Ali Bey hakkındaki iddianame ve hazırlık tahkikatı son tahkikatın açılması iddiasıyla memuriyetimize tevdi[3] edilip iddianame sureti mumaileyh[4] Sabahattin Bey'e tebliğ edildiği halde müddet-i kanuniyesi[5] zarfında iddianameye itiraz ettiği ve ikametgâh ashabından[6] bulunduğundan kefaletle tahliyesini mutazammın bulunan[7] her iki istida[8] okundu:

Suçlu tahminen dört beş ay evvel Anadolu Demiryolları muhasebe memurlarından Yahya ve Zıvarık nahiyesi başmuallimi Namık Beylerin evlerinde müçtemi[9] ve medûv[10] zevat huzurunda hazırlık tahkikatının 1. sahifesinde yazılı "Memleketten Haber" unvanlı şiiri okumak suretiyle Reisicumhur Hazretlerini gıyaben tahkir eylediği hazırlık tahkikatında ifadeleri alınan Remzi, Cemal, Eyüp Hamdi, tedrisat müfettişi M. Emin Beylerin şahadetlerini inzimam eden[11] diğer

[1] Aşağılamaktan.
[2] Tutuklanan.
[3] Teslim.
[4] İsmi geçen.
[5] Yasal süresi.
[6] Sahiplerinden.
[7] İçeren.
[8] Dilekçe.
[9] Bir araya gelmiş.
[10] Davetli.
[11] Katılan, tasdik eden.

şahit Yahya, Hüsnü, Muhlis ve Raşit Beylerin ifadeleriyle anlaşılmış ve hareketi T.C.K. 158. maddesinin ikinci fıkrası hükmünü müstelzim[1] efaldan[2] bulunmuş olmakla hakkında C.M.U.K. 196 ve 200. maddeleri mucibince[3] son tahkikatın açılmasına ve duruşmasının mevkufen[4] asliye ceza mahkemesinde yapılmasına ve itiraznamede gösterilen kanuni esbap[5] hakk-ı kazayı[6] haiz mafevk[7] mahkemeye ait takdir-i delailden[8] bulunduğundan anında reddine ve suç devlet nüfuzunu kırar mahiyette bulunduğundan kefaletle salıverilmesine imkân-ı kanuni[9] bulunmadığından bu baptaki[10] kefaletle tahliye talebinin reddiyle mevkufen mahkemeye sevkine ve evrakın acele asliye ceza mahkemesine verilmek üzere C. Müddei Umumiliği'ne lüzum-u tevdiine[11] karar verildi.

24/12/932
(imza)

[1] Gerektiren.
[2] Eylemlerden.
[3] Gereğince.
[4] Tutuklu olarak.
[5] Sebepler.
[6] Hüküm hakkını.
[7] Üst.
[8] Delillerin takdirinden.
[9] Yasal imkân.
[10] Konudaki.
[11] Yönlendirilmesinin lüzumuna..

BELGE 5

Müdafaanamede;

Mahkemenin safahatı,[1] hadisenin ne kadar feci tasni edilmiş[2] bir iftira olduğunu göstermiş bulunduğu için ben fazla şeyler söyleyecek değilim. Yalnız bir kere daha vakayı hulasa edelim:[3]

Ben, bu adamların ahbabı ve dostuyum. Benim hakkımda güzel güzel yazılar yazıyorlar ve gazetelerinin en ehemmiyetli yerlerini bana veriyorlar.

Bir gün fikirlerine uymadığım için ve maddi menfaat temin edemedikleri için bunlardan ayrılıyorum.

Bir maarif adamına taarruz eden bir yazı yazdıkları için kendilerine hücum ediyorum, bu onların, bilhassa Cemal Bey'in kinini tahrik ediyor, hakkımda âdeti veçhile bir iftirada bulunuyor.

Bu, onların eski âdetidir; Attar Hacı Hasan vakası ve Ali Rıza vakası...

Bana bu şekilde yapılan iftiranın sebepleri, benim mimli ve şair olmam...

Bu adam, şahsi garezlerini teskin için gazetesini bir vasıta olarak kullandığı gibi, bu sefer daha ileri giderek adaleti de kendi ihtirası ve intikamına alet yapmak istemiştir, fakat burada yanılmıştır, çünkü adalet şimdi onun yakasına yapışacaktır. Asıl Reisicumhur'a hakaret, onun ismini intikam aleti olarak kullanmaktır.

Asıl devlet nüfuzunu kıran cürüm, kendi şahsi intikamı için adliyeye hilaf-ı hakikat[4] ihbarlarda bulunarak devlet kuvvetlerini bir masum aleyhinde ayaklandırmaktır. Efkâr-ı umumiyede[5] devlete karşı bir iğbirar vücuda gelirse ancak bu kabil hadiselerden gelebilir ve bunu tashih eden ancak mahkemelerin adil kararları ve hakiki mücrimlerin[6] tedibidir.[7]

[1] Aşamaları.

[2] Uydurulmuş.

[3] Özetleyelim.

[4] Gerçekdışı.

[5] Kamuoyunda.

[6] Suçluların.

[7] Cezalandırılmasıdır.

Eğer birine kızdığımız zaman iki şahit bulup o adamı mahkûm ettirmek mümkün olsa, Türkiye Cumhuriyeti'nde iki laf etmeye imkân kalmazdı. Bereket ki adaletin şiarı[1] bir tek hakikate on tane yalana şahitten daha çok kıymet vermektedir.

Benim babam asker, babamın babası asker, anamın babası yine askerdi. Bu adamların hepsi bu memleket için kanlarını dökmüşlerdir ve benim şimdi damarlarımda dolaşan kan, bu adamların kanıdır. Benim, bu memlekete, bu memleketi kurtaranlara ihanet etmeme imkân yoktur. Bir memlekete ve memleket evladına silah atan asi Kürt derebeylerinin ahfadı[2] değilim...

Sivas'a yürüme meselesi...

Yirmi vilayetin tapusu meselesi...

Ben bu memleketin hakiki evladıyım; memleket, hükümet ve reisicumhur benimdir. Ben onları gözüm gibi muhafaza ederim.

Ben hükümeti tenkit edersem memleketi sevdiğimden ve kanun dairesinde yaparım. Bir Serbest Fırka macerasından ve yer koruma açısından ve terakki hamlesinden değil. Ve hükümeti müdafaa edersem yine memleketi sevdiğimden yaparım, Halk Fırkası'ndan yedi bin lira vereceklerini vaat ettiklerinden değil.

Abdülhamid devrinin hafiyeleri vardı. İntikam, beşeri hislerin en saklısıdır. Fakat bu adam başka namuslara da el uzatmadan eli kırılmalıdır.

Ben yirmi yaşına gelmeden saçlarımı, bu memlekete hizmet edeyim diye, hizmet edebilecek hale gelmesi için ağarttım, dalavere peşinde ve kesemi doldurmak için ağartmadım.

Devlet ve millet beni dünya kadar masraf ederek okuttu diye bunu bir iftira yüzünden hapislerde çürüyeyim diye yapmadı, bana yapılan bu iftira yalnız şahsıma değil, millet ve devletin bana sarf ettiği emeğe hıyanettir.

[1] Usulü.

[2] Torunu.

BELGE 6

Muhbirin Reisicumhur'a hakareti mutazammın bir şiir okuduğumu iddia ettiği mecliste hazır bulunan şahitlerden ev sahibi Yahya, şair Hüsnü, Raşit Beyler tahkikat evrakının on birinci sahifesindeki şiire şekil itibariyle benzeyen fakat içerisinde hükümet veya reisicumhuru hakarete matuf[1] yerler bulunmayan bir şiir okuduğumu sarahaten[2] söylemiştirler.

1- Aynı mecliste bulunan Eyüp Hamdi Bey, okuduğum şiirin rejime muhalif olduğunu fakat gösterilen şiir olup olmadığını iyice tahattur edemediğini[3] söylemiştir. Eyüp Hamdi Bey, *Terbiye Postası* ismindeki bir mecmuayı muhbir Cemal Bey'in matbaasında bastırmak için onunla ortaktır ve ifadesi gayrisarihtir.[4]

2- Muhbir Cemal ve matbaa şeriki[5] Remzi Beyler, benim okuduğum şiiri tahrif ederek içindeki bazı isimleri değiştirmişler, bu şekilde Vahdettin'i kast eden "koca teres" kelimesini Reisicumhur'u kast eder göstermek istemiştirler. Bu zatlarla son zamanlarda aramın açıldığı kendi ifadeleriyle de sabittir.

3- Remzi Bey, şiiri sarhoş iken ve şöyle bir kulak misafiri olarak dinlediğini söylemiş, sonra da bir kereden fazla dinlemediği bu şiiri sekiz ay sonra tamamen ezbere okumuştur. Buna aklen, mantıken, taben[6] imkân yoktur. Yalnız bu şiirin musanna[7] olduğunu gösterir.

4- Aramızdaki münakaşanın onları bu iftiraya sevk ettiğini, ihbarın, *Yeni Anadolu* gazetesi aleyhinde Muallimler Birliği'nde bir takrir[8] okuduğum

[1] Yönelik.

[2] Açıkça.

[3] Hatırlayamadığını.

[4] Açık değildir.

[5] Ortağı.

[6] Fıtraten.

[7] Uydurma, yapıntı.

[8] Önerge.

günün ertesi günü ve gazete sahibi Cemal Bey tarafından yapılmış olması ispat eder.

5- Muhbir Cemal Bey hakkımda aynı zamanda komünist propagandası yaptığım hakkında da ihbarda bulunmuş, bu daha ilk tahkikatta asılsız çıkmıştır. Bu iftira da onun karakteri ve niyeti hakkında bir fikir verebilir.

6- İhbarın şiirin okunduğu iddia edilen tarihten takriben yedi ay sonra yapılması da muhbirleri samimi bir hissin değil, bir intikamın tahrik eylediğini ispat eder.

7- Namık Bey'in de dahi (?) bu şiiri okuduğumu ve okurken yanımda Namık ve Muhlis Beylerin de bulunduğunu söyleyen Mehmet Emin Bey, Cemal ve Remzi Beylerle Eyüp Hamdi Bey, *Terbiye Postası* mecmuası münasebetiyle şeriktir. Ve Muallimler Birliği'nde bu zat aleyhinde de bir takrir vermiştim.

8- Cemal Bey ve Mehmet Emin Bey, ilk ifadelerinde şiir okunurken yanımda bulundukları söylenen Muhlis ve Namık Beyler, yanlarında böyle bir şiir okunmadığını söylemiştir. Bunun üzerine Mehmet Emin Bey, son ifadesinde, "Bu zatlar yanımızda mıydı, bilemiyorum," diyerek ifadesini değiştirmeye çalışmıştır ki yalancılığı aşikârdır.

9- Şu halde Muhlis, Namık, Yahya, Hüsnü ve Raşit Beyler, benim şiir okuduğumu fakat şiirlerimde fena bir yer bulunmadığını sarahaten söylemiştir. Bunları nazarıitibara almayıp bana kendi ifadeleriyle de iğbirarları sabit olan Cemal, Remzi, Mehmet Emin Beylerin –Eyüp Hamdi unutulmuş– iftiralarına istinat ederek ceza vermek ruh-ı adalete[1] muvafık değildir.

10- Remzi Bey, *Yeni Anadolu* gazetesi'nin 21 Temmuz tarihli nüshasında beni ve benim "Memleketten Haber" isimli bir şiirimi methederek bir yazı neşretmiştir ki bu da benim asıl şiirimde fena bir yer bulunmadığını ispat eder.

11- Remzi Bey'in, "Bu yazı, başka bir şiir içindi," tarzındaki tevili[2] çok gülünçtür. Benim, bütün şiirlerime aynı serlevhayı[3] koymayacağım ve Remzi Bey'in, böyle karışık serlevhalı bir şiiri methetmeyeceği aşikârdır.

12- Şiirin okunduğu söylenen mecliste, bunun okunduktan sonra aynı mecliste olsun, bilahare başka yerde olsun asla mevzubahis edilmeyip, ancak ihbardan sonra konuşulması yine gariptir. Bu kadar münevver zevatın, böyle bir şiiri müteakip hiç olmazsa irşatkâr[4] nasihatlerde, ikazlarda bulunmamalarına imkân yoktur.

[1] Adaletin ruhuna.

[2] Sözü çevirmesi, değiştirmesi.

[3] Başlığı, ismi.

[4] Aydınlatıcı, yola getirici.

13- Remzi Bey, şiiri uzun müddet hafızasında tuttuğunu, hafızasının kuvveti ile izah ettiği halde şiiri okuduğum iddia edilen tarih, gazetede benim hakkımda methiyenin intişarından[1] evvel mi, sonra mı sualine cevap verememiş, hatırlayamamış ve hafızasının zayıflığından bahsetmiştir.

Sabahattin Ali

[1] Yayımlanmasından.

BELGE 7

Muallimler Birliği İdare Heyeti Riyaseti'ne,[1]

1- Nizamnamesinde, "Muallimler Birliği'ne Mensup Muallimlerin Tasarruf Sandığı'dır" ibaresi bulunan bir teşekkül vücuda getirmiş, fakat buna bütün muallimler davet edilmeyerek yalnız Maarif Müdürü'ne merbut[2] muallimlerin, merkez ilin tedrisat[3] müfettişliğinin kontrolü altında bulunanları davet edilmiştir; bunun sebebi nedir?

2- Bu teşekkül zümrevi bir teşekkül ise niçin Muallimler Birliği'nin firması[4] istimal edilmiş[5] ve esasen böyle zümrevi bir teşekküle neden lüzum görülmüştür?

3- Muallimler Birliği İdare Heyeti'nden karar almadan bu şekilde bir teşekkül vücuda getirmek ve bundan birlik reisini bile haberdar etmemek kanunen de bir cürümdür; bunu düşünen olmamıştır.

4- Bu teşekkül son zamanlarda hatasını anlayarak ismini değiştirmiş ve kendisine Konya Muallimleri Tasarruf Sandığı namını vermiştir. Bu, yapılan bir hatayı itiraf etmektir. Fakat onu tamir etmek değil, daha beterini yapmaktır. Çünkü bütün Konya muallimlerine sormadan onların ismini istimal etmek Muallimler Birliği ismini kullanmaktan farklı değildir.

5- Konya Muallimleri namına bir teşekkül vücuda getirmek ve bunu yaparken Konya muallimlerinin heyet-i mecmuasına[6] sormaya lüzum görmemek salahiyet[7] ve cesaretini müteşebbis heyet ve onun başında bulunan ilk tedrisat müfettişi Mehmet Emin Bey nereden bulmuşlardır?

---

[1] Başkanlığına.

[2] Bağlı.

[3] Eğitim.

[4] İsmi.

[5] Kullanılmış.

[6] Toplu heyetine.

[7] Yetki.

Yukarıdaki suallerime heyet-i umumiye[1] huzurunda İdare Heyeti ve alakadarlar tarafından cevap verilmesini rica ederim efendim.

Muhtelit[2] Orta Mektep Almanca Muallimi

Sabahattin Ali

[1] Genel heyet.

[2] Karma.

BELGE 8

Konya Asliye Ceza Mahkemesi
vasıtasıyla Temyiz Mahkemesi
Ceza Daire-i Aliyesi'ne[1]

Aşağıda tafsil edeceğim[2] veçhile Konya Asliye Ceza Mahkemesi'nde akıl, mantık, insanlık, vicdan ve kanunla kabil-i telif[3] olmayacak şekilde bir seneye mahkûm edilmiştim. Aleyhimde gelen nakız[4] kararından sonra cezam teşdit edilerek[5] iki ay daha ilavesiyle 14 aya mahkûm oldum. Birinci hüküm verildiği zaman adalete olan itimadım sarsılmaz derecede kuvvetli ve neticenin lehime olacağına emniyetim berkemal idi, hükmün bu şekilde tecellisi beni hayret, yeis[6] ve inkisara[7] sevk eyledi. Mamafih Temyiz Mahkeme-i Aliyesi'nin[8] adaletine olan itimadım hâlâ baki olduğundan vakayı kısaca bir daha hulasa ve nazar-ı insafınıza[9] arz etmekten nefsimi men edemiyorum:

1- Remzi ve Cemal Bey isminde iki zatın çıkardığı bir gazetede çalışıyor, bunların gazetelerine başmakaleler, romanlar yazıyordum. Fikir ihtilafı ve mali hususat[10] dolayısıyla aramız açıldı. Gazeteleri ile alakamı kestim ve 26 tefrika kadar intişar eden[11] *Kuyucaklı Yusuf* isminde bir romanı yarım bırak-

[1] Büyük dairesine.
[2] Ayrıntılandıracağım.
[3] Bir arada bulunması.
[4] Bozma, iptal etme.
[5] Arttırılarak.
[6] Üzüntü, ümitsizlik.
[7] Hayal kırıklığına.
[8] Yüce mahkemesinin.
[9] İnsafla bakmanıza.
[10] Hususlar.
[11] Yayımlanan.

tım. Böylece karilerine karşı çok mahcup olan mahut[1] gazetecilerin bana ne derece kızacakları aşikârdır.

2- Bir müddet sonra gazetelerinde maarif müfettişlerinden Ali Rıza Bey hakkında tecavüzkâr bir yazı intişar etti, ben bu yazıyı Muallimler Birliği kongresinde mevzubahis ve "terbiyesizce" kelimesiyle tavsif ettim. Bunun da gazete sahiplerini nasıl aleyhime tahrik edeceği kolayca tasavvur edilebilir. Kaldı ki müfettiş Ali Rıza Bey gazete sahiplerinden Remzi Bey'i dört sene kadar evvel muallimlik mesleğini terke mecbur edecek raporlar vermiş, yani Remzi Bey'in ekmeğini elinden almış bir adamdır. Ben bu adamı müdafaa ettiğim için gazete sahiplerini her hıyaneti yapacak kadar tahrik etmiş bulunuyordum.

3- Böylece benden intikam almak isteyen bu adamlar en moda bir usule tevessül ettiler:[2] Gazetelerine neşredilmek üzere bıraktığım şiirlerden gayrimünteşir[3] bir tanesini tahrif ederek müddeiumumiliğe[4] ihbar ettiler ve benim asıl şiirimi okumuş olduğum meclislerden birindeki zevatı da –hafızaların zaafına ve aradan geçen yedi sekiz ay zamana güvenerek– şahit gösterdiler. Mamafih[5] bu şahitlerden Hüsnü, Raşit, Yahya Beyler benim Gazi'yi tahkiri ihtiva eden bir şiir okumadığımı sarahatle beyan etmişlerdir. Eyüp Hamdi Bey mânâsı anlaşılmayacak ifadelerde bulunmuş ve ancak yukarıda zikrettiğim esbap dolayısıyla bana düşman olan Remzi ve Cemal Beyler benim hakareti mutazammın bir şiir okuduğumu iddia etmişlerdir. Böyle şahitlerin ifadesine istinat etmekte olan bir hükmün nakzı icap edeceği muhakkaktır.

4- O mecliste bulunan ve şiirle iştigal eden Hüsnü ve Yahya Beyler bir şey duymazlarken Yahya ve Hüsnü Beylerle musahabede[6] olduğunu, sarhoş bulunduğunu ve bana ancak kulak misafiri olduğunu söyleyen Remzi Bey şiiri bu şekilde bir defa dinlemekle aklında tuttuğunu ve sekiz ay sonra harf be harf okuduğunu iddia etmiştir. Bu iddia gülünç, bu iddiaya inanmak hazin bir şeydir.

5- Muallimler Birliği'nde Remzi ve Cemal Beylerin gazetesi hakkında takrir verdiğim gün ilk tedrisat müfettişlerinden Mehmet Emin Bey hakkında da bir takrir vermiş ve yolsuz bir tasarruf sandığı teşkiline kalktığı için kendisine hücum etmiştim. Gazi Hazretlerini tahkiri ihtiva eden bir şiiri

[1] İsmi geçen.

[2] Başvurdular.

[3] Yayımlanmamış.

[4] Savcılığa.

[5] Ancak.

[6] Sohbette.

Meram'da Namık ve Muhlis Beylerin ve kendisinin huzurunda okuduğumu söyleyen bu Mehmet Emin Bey'dir. Bu Mehmet Emin Bey ki Remzi, Cemal, Eyüp Hamdi Beylerle bir mecmua münasebetiyle ortaktır ve kendisiyle üç aydan beri dargındık. Bu Mehmet Emin Bey ki tahkikat evrakının 13. sahifesindeki ifadesinde benim şiiri okuduğum esnada Muhlis ve Namık Beylerin hazır bulunduğunu sarahaten söylemiş, bu zevat ise yine tahkikat evrakının 7. ve 10. sahifelerindeki ifadelerinde benim böyle bir şiir okumadığımı aynı sarahatle beyan etmişlerdir. Bu Mehmet Emin Bey ki bu şekildeki ifadesi kabul edilmiş, hatta cezanın teşdidi için sebep teşkil etmiştir. Bu, bir tek kelime ile feci ve en hafif tabiriyle insanı adaletten şüpheye düşürecek bir vakıadır.

6- Nakzen gelen dava ile yeni bir muhakeme açılmış olduğu halde gösterdiğim müdafaa şahitleri ile aleyhimdeki şahitlerin muallel[1] olduğunu ispat edecek olan şahitlerin dinlenmesi kabul edilmemiş, tahkikini istediğim noktalar nazar-ı itibara alınmamıştır. Adaletin tecellisi için erken ve geç yoktur. Hakk-ı müdafaam[2] tahdit edilmiştir.[3] Bu şekilde verilen bu hüküm adalet kaidelerine uymuyor.

7- Aleyhimde hiçbir delil yokken ve aleyhimdeki şahitlerin ifadeleri son derecede muallel iken niçin mücrimiyetime[4] inanılmak cihetine gidildiğini anlayamıyorum. Acaba Gazi Hazretlerine hakaret edilmesi keyfiyetinin subutu[5] bu kadar şayan-ı arzu[6] bir şey mi idi ki masumiyeti aşikâr olan benim gibi bir adam bu kadar açık hakikatlere rağmen mahkûm edilmiştir.

8- Acaba ben genç, oldukça münevver ve malumatlı, vazifesini sever ve çalışır bir adam olduğum için mi muzır[7] telakki edildim. Ve göz karartan bir gafletle ve süratle hürriyetimden, istikbalimden, her şeyimden vazgeçmek mecburiyetinde bırakıldım.

9- Maksat beni memlekete muzır addederek imha etmekse bu daha başka türlü yapılabilir ve adalet buna alet edilmezdi. Mahkeme zabıtları gelecek nesillerin elinde birer vesikadır. Cumhuriyet hâkimleri yüzlerini kızartacak mahkeme zabıtlarından içtinap etmeliydiler.[8]

10- Bu meselede beni asıl meyus eden, göz göre (göre) yapılan bu hak-

[1] Kusurlu.
[2] Savunma hakkım.
[3] Kısıtlanmıştır.
[4] Suçluluğuma.
[5] Kesinleşmesi.
[6] Arzu edilesi.
[7] Zararlı.
[8] Çekinmeliydiler.

sızlıklardır. Yoksa halkın, muhakeme esnasında olsun, muhakemeden sonra olsun bana gösterdiği alaka, teveccüh ve masumiyetime olan sarsılmaz itimadı karşısında aldığım cezanın tesirini pek çabuk unutuyorum. Çünkü bence efkâr-ı umumiyenin ve halkın hükmü mahkemelerin kararından yüzlerce defa daha mukaddestir.

11- Halkın bu alakası ve lehimde gösterdiği tezahürat nakzen gelen muhakemenin[1] "adab-ı umumiyeye[2] muhaliftir" diye hafi[3] cereyan etmesine sebep olmuştur ki bu usulsüz, kanunsuz ve lüzumsuzdur. Türkiye mahkemeleri adaleti perde arkasına saklamayacak kadar mütecellit[4] ve bilhassa reisicumhuruna taallûk eden bir davayı cumhurun dinlemesine mâni olmayacak kadar hakikatperest[5] olmalıdırlar. Mahkemede benim yüzümü kızartacak bir şey yoktu; kimin yüzü kızaracağından korkulduğunu anlamadığımı arz ederim.

12- Ben haksız olduğum zaman başımı eğmesini ve susmasını bilen, fakat haklı olduğum zaman alnı yukarda bağıran ve hakkını teslim etmeyenlere her ne bahasına olursa olsun onu teslim ettirmek isteyen bir adamım. Haksızlığa maruz kaldıkça ve bu haksızlık tashih edilmedikçe susmamak hür bir vatandaş sıfatıyla vazifemdir. Bunun tevlit edebileceği[6] neticeleri de göz önünde bulundurur, fakat yine hakkımı istemekten çekinmem. Çünkü adaletin yanlış tatbik olunduğu bir yerde mahpus olmak serbest gezmekten daha şereflidir.

13- Ben Temyiz Mahkemesi'ni bütün tesirlerin ve kabli[7] hükümlerin fevkinde, yalnız adaleti gözeten, adaleti her şeyin, kelimenin bütün şümulüyle[8] her şeyin fevkinde tutan bir teşekkül olarak bildiğim için oraya müracaat ediyorum. Mahkeme-i aliyenize karşı bu sarsılmaz itimadım berdevam[9] olmasa sükûtu daha asilane[10] bulacağım tabii idi.

14- Bir masumun göz göre göre mahkûmiyeti gibi feci bir hadiseye lakayt kalamayacak olan mahkemenizden ne merhamet, ne müsamaha istiyorum. İstediğim şey adalet, vermekle mükellef olduğunuz adalettir. Evrakımın yeniden tetkik edilerek tahdit edilen hakk-ı müdafaamı bütün salahiyetimle

[1] Yargılamanın.
[2] Umumi adaba.
[3] Gizli, kapalı.
[4] Yürekli.
[5] Hakikatsever.
[6] Doğurabileceği.
[7] Sadece akla dayanan, a priori.
[8] Kapsamıyla.
[9] Devam halinde.
[10] Asilce.

istimale[1] müsaade buyurulmasını, gösterdiğim şahitlerin dinlenmesini, tetkikini talep ettiğim hususatın tetkik ettirilmesini ve bunların tahakkuku için de evrakın nakzen iadesini talep eylerim efendim.

Konya Hapishanesi'nde mevkuf
Konya Muhtelit Orta Mektep
Almanca Muallimi
Sabahattin Ali

[1] Kullanmaya.

BELGE 9

Konya Cumhuriyet Müddeiumumiliği Makam-ı Âlisi'ne[1]

Efendim:

Bendeniz, Gazi Hazretlerine tefevvühten[2] dolayı 22 Kanunuevvel[3] 1932 tarihinden beri mevkuf bulunmaktayım. Hakkımda isnat olunan fiilin mahiyeti ne olursa olsun ve deliller neden ibaret bulunursa bulunsun, muhakkak bir vakıa varsa muhakeme edildim ve mahkûm oldum. Mahkeme-i aliye-i temyizce[4] hüküm bozuldu ve geldi. Filhakika bozma sebeplerine nazaran temyiz kararı aleyhimde ise de mademki bozulmuş bir hüküm muvacehesindeyiz,[5] yeni baştan muhakeme ve hüküm verilmek zaruri, aynı zamanda bu bozulma ile hakkımda ikinci bir dava açılmış olmasına göre bütün müdafaa haklarım mahfuz ve baki olduğu şüphesizdir. Bu noktayı arz ettikten sonra önümüzdeki muhakemede Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'muzun bahşettiği bu mukaddes hakkı icabı gibi istimalde hak ve kanunun icabı gibi teshilat[6] göstermenizi ve bozulmadan evvelki muhakemede olduğu gibi makam-ı iddia namına huşunetle[7] karşılanmamasını çok rica ederim.

Muhbirlerin beyanatına nazaran bu hadise bundan sekiz, dokuz ay evvel Meram'da ve bir de Konya'da bilmem nerede olmuş, o günden bu güne kadar susulmuş ve şimdi ortaya atılmış. Ve ifadelerine nazaran bilhassa muhbirler, böyle bir manzumeyi ezber etmişler. Bana nazaran bu yalandır. Ve benim bir manzumem tahrif olunarak husumete, ahlâksızlığa alet edilmiştir. Muhbir

[1] Yüce makamına.

[2] Dil uzatmaktan.

[3] Aralık.

[4] Yüce temyiz mahkemesince

[5] Karşısındayız.

[6] Kolaylık.

[7] Sertlikle, kabalıkla.

Cemal ve şahit Remzi, Emin, Eyüp Hamdi Beylerin vaziyetleri üzerindeki taamlarım(?) ve onların ve benim ahlaki hüviyetlerimiz ile aynı mecliste bulunan daha münevver ve daha şerefli insanların ifadeleri ve bunların beyanları arasındaki mübayenet[1] bihakkın düşünülerek taamlarımın (?) tahkiki hakk-ı müdafaa kadar hukuk-ı amme[2] namına da elzem[3] bir hareketti. Bu mümkün olmadı. Çünkü müdafaamın her harfine müdahale eden ve sözlerimin insicamını[4] her noktada bozan bir hava içinde kaldım. Ve bunaltıldım. Bu beyanımdan mahkemenin nezih ve asil hâkimine bir tariz[5] şemmesi[6] mevzubahis olamayacağını derhal ilave etmeliyim. Şuracıkta istitradi[7] bazı mülahazalarıma[8] müsaadelerini istirham ederim. Bu davada isimleri geçen büyük adamlar vardır. Ve güya tefevvühatın[9] hedefi onlarmış. Ben, "Bunu yapmadım, yalandır," diyorum. Bir lahza için düşününüz. Reisicumhur Gazi Hazretlerinin onun bunun tefevvühüne layık ve benim de ahlaksız ve mücrim bir adam olduğumun subutu mu, yoksa aksi mi içtimai bünyemizin istihfazı[10] ve menafi-i âliye[11] namına daha hayırlıdır? Muhterem hâkimler, tarihi ve hasseten zavallı Türk tarihinin birkaç asırlık gerilere uzanan devirlerini okuyanlar çok iyi bilirler ki her devirde entrikacılar, bozguncular bu kabil modaları ihmal etmemişler ve hatta bunlara öyle samimi renkler vermişlerdir ki her devirde zavallı hâkimleri bile tarih namına ihmal edilemeyecek hatiata[12] sevketmişlerdir. Bu menfur[13] seciye[14] bir devirde din, bir devirde milliyet, diğer birinde siyaset, öbüründe tahkir[15] perdesi arkasında ve cümlesinde de şeytani bir samimiyetle daima tenasüh etmiş[16] ve daima hortlamıştır. İşte huzuru-

[1] Birbirinden farklılık.
[2] Kamu hukuku.
[3] Lüzumlu.
[4] Akışını.
[5] Dokundurma.
[6] Kokusu. Burada "zerresi" anlamında.
[7] Asıl konunun dışında, ikincil olarak.
[8] Düşüncelerime.
[9] Münasebetsiz sözlerin.
[10] Korunması.
[11] Çoğunluğun menfaati.
[12] Hatalara.
[13] Nefrete layık.
[14] Karakter.
[15] Hakaret.
[16] Tekrar doğmuş.

nuza gelen ve suratları kızararak amme[1] vicdanı namına yalanlar söyleyen bu adamlar bu kabil mahluklardır. Bunlar daima cisimsiz cürümler arayan ve devrine göre Allah'a, Peygamberine sebbetti,[2] padişahımıza tecavüzat-ı lisaniyede[3] bulundu, cumhurreisimize küfretti, kıbleye karşı işedi, mücerredat-ı tezvirlerini[4] vasıta intihap eden[5] adamlardır. İşte bu şeytani tabiyelere[6] karşı gerek vatandaş hak ve mukaddesatının ve gerekse içtimai bünyenin korunması için amme namına hareket edenlerin çok uyanık bulunmaları ve yaygaraya kapılmaktan tevakki etmeleridir[7] ki ancak adaleti kurtarabilir.

Aleyhimde şahadette bulunan şahitlerin mahiyetlerini ve aramızda olan husumetleri,[8] Müfettiş Ali Rıza Beyin aleyhindeki neşriyat üzerine Muallimler Birliği'ndeki takririmi ve geçen müzakeratın[9] birlikten celbini[10] ve şahit olarak Nahit Cemal, Ferit, Nazif, Ziya Beylerin dinlenmesini talep ederim. Bundan başka, şahadetten sonra, Remzi Bey'in "Böyle şehadet etmesem arkadaşım Cemal'e dokunacaktı, ben de bu şekilde şahadete mecbur oldum," dediğini lise müdürü Süleyman Bey'den ve muhbir Cemal Bey'in, ihbardan bir gün evvel "O bizim aleyhimizde takrir vermiş, aleyhinde ihbaratta bulunayım da görsün," dediğini milli kütüphane memuru Mesut Bey'le ispat edeceğimden bunların da şahit sıfatıyla celplerini ve Remzi Bey'in hangi müfettişin gösterdiği lüzum üzerine işten menedildiği sebeplerinin maarif idaresinden sorulmasını rica ederim.

Şu hususu da ilaveden men-i nefs[11] edemeyeceğim. Geçen muhakemem hafi olmuştur. Halbuki meselede kanunun tarif ettiği bir sebep mevcut olmadığı için muhakememin gizli olmasına imkân yoktur. Mektep talebelerinin ve efkâr-ı umumiye namına gelenlerin çokluğu bir sebep ise bunu kanun namına kabule imkân yoktur. Şayet etrafımızda çok nezih bir hale teşkil eden münevver kitlenin mahkeme muhitinde tekâsüfü[12] herhangi bir mülahazaya saik oluyorsa, muhakemenin gizli değil, bu sebep gösterilerek başka

[1] Kamu.
[2] Sövdü.
[3] Sözlü saldırıda.
[4] Soyut yalanlarını.
[5] Seçen.
[6] Taktiklere.
[7] Sakınmalarıdır.
[8] Düşmanlıkları.
[9] İsmi söylenenlerin.
[10] Çağrılmasını.
[11] Nefsimi men.
[12] Yığılması.

bir vilâyete nakli mümkün olabilir. Zapta ne şekilde geçtiğini bilmiyorum. Gizli muhakemeye cevaz olmadığından ve binnetice bu da ikinci bir bozma sebebi teşkil etmemek üzere bu hususun da ehemmiyetle göze alınmasını çok rica ederim efendim.

Konya Hapishanesi'nde Mevkuf
Orta Mektep Almanca Muallimi
Sabahattin Ali

BELGE 10

Konya Asliye Ceza Mahkemesi vasıtasıyla Temyiz Mahkemesi Reisliği'ne,

Konya Asliye Ceza Mahkemesi'nin 20.3.933 tarihli kararını aşağıdaki esbaptan dolayı kabul etmeyerek davayı temyiz ediyorum.

1- Şimdiye kadar cereyan eden muhakemelerdeki müdafaalarımda olsun, temyiz istida ve layihalarında[1] olsun, Meram'da Reisicumhur hazretlerini tahkir eden bir şiir okuduğumu iddia eden Mehmet Emin Bey'in ifadesinin mumaileyhin gösterdiği şahit Muhlis ve Namık Beyler tarafından cerh edildiğini,[2] bana muğber olan bu zatın sözlerinin herhangi bir cürmün tahakkukuna sebep teşkil edemeyeceğini söylemiş, fakat bilhassa Yahya Bey'in evinde böyle bir şiir okuduğumu iddia eden Remzi ve Cemal Beylerin bana olan düşmanlıkları hususunda irae ettiğim[3] şahitlerimin dinlenmesini ve müdafaa hakkımı bu yolda bütün salahiyetimle istimale müsaade edilmesini istemiştim.

2- Bu sefer nakzen gelen davada nakz kararında, "Cürmün tekerrür ve devamı hakkındaki müdafaasının yapılması hususunda maznunun iddiası," denilmektedir. Ve mahkeme bu cümleye tebaan[4] yalnız Meram'da böyle bir şiir okuduğumu iddia eden Mehmet Emin Bey hakkındaki şahitleri dinlemiş, esas davaya ait şahitleri dinlememiştir. Ben ise cürmün tekerrür ve devamına ait değil, bütün davaya ait şahitlerin dinlenmesini istediğim için ortada bir yanlışlık olduğu kanaatindeyim. Bu yanlışlık ya temyiz kararında yahut mahkemenin bu kararı anlayış tarzındadır, fakat herhalde bende değildir.

3- Çünkü Meram'da böyle bir şiir okuduğumu iddia eden şahitle Yahya Bey'in evinde böyle bir şiir okuduğumu söyleyen şahitlerin ifadeleri ile

[1] Tasarılarında.

[2] Çürütüldüğünü.

[3] Gösterdiğim.

[4] Tabi olarak.

onları bu yolda ifade vermeye sevk eden amiller aynı iken ve ben bunların hepsi hakkında şahitler irae ederken bunlardan yalnız birine ait müdafaama müsaade edilip diğerlerine edilmemesi ne aklıselimin ne de kanunun kabul edebileceği bir şeydir.

4- Nitekim Meram'da böyle bir şiir okuduğum ilk mahkemede sabit olmuş addedilmişken ikinci defa nakzen gelen davadan sonra bu yolda müdafaama imkân verilmesi böyle bir hadise olmadığını, muhbirlerin iftira ettiğini meydana çıkarmıştır ki yalnız bu, esas davaya ait şahitlerimin de dinlenerek hakikatin yarım değil, tam tecellisine hizmet etmek için kâfi bir sebep teşkil eder.

5- Çünkü bu son müdafaanın dinlenmesi üzerine verilen beraat hükmü diğer kısım mahkûmiyetimin de sebep ve mesnedini teşkil eden delilleri altüst etmesi üzerine artık mahkemece sabit görülen kısım da bütün sebeplerinden mahrum kalmış demektir. Zira o kısma ait olan hüküm dahi, aynı sebeplere müstenit olmasına[1] ve şahadet ve delillerin ilmen tecezzi[2] kabul etmemesine göre bir kısım hadisede muallel oldukları kabul olunan delillerin diğer kısım hadise üzerinde imali zaruretini gösteren sebeplerin kararda izah edilmemesi ve müdafaamın isnat olunan bütün hadiseler üzerinde nazara alınması icap ederken zühul edilmesi[3] ve müdafaamı ispat için dinlenmelerini istediğim şahitlerin istima edilmesi[4] ve bu veçhile müdafaamın tekrar tahdit edilmesi[5] nakzı icap ettirecek sebeplerdendir.

6- Bilhassa Muallimler Birliği'nde şahit Mehmet Emin Bey'in aleyhinde verdiğim takririn kin ve garez tevlidine sebep olabileceği kabul edildikten ve böylece bu şahidin ifadesi reddedildikten sonra aynı günde haklarında Mehmet Emin Bey'in aleyhinde verdiğim takrirden çok daha şiddetli bir takrir verdiğim ve kendilerini alenen terbiye ve namus icabına davet ettiğim Remzi ve Cemal Beylerin ifadelerine inanmak ve bunlara istinaden beni mahkûm etmek yine aklın, kanunun ve bilhassa vicdanların kabul edemeyeceği bir şeydir.

7- Davanın yarısı hakkında bana müdafaa hakkı verildiğini ve kendimi müdafaa ettiğim bu kısımlarda haklı olduğumu ispat ettikten sonra bundan hiç farkı olmayan diğer kısmı hakkında kendimi müdafaa etmeme müsaade edileceği tabiidir, çünkü bu hadise her dimağda bir şüphe suduruna[6] vesile verecek kadar manidardır. Ve adalet ile hakikat tamamen tecelli etmek için

[1] Dayanmasına.

[2] Bölünme.

[3] Atlanması.

[4] Dinlenmesi.

[5] Kısıtlanması.

[6] Oluşmasına.

derin ve esaslı tahkikata muhtaçtır. Buna imkân verecek olan makam yalnız yüksek mahkemenizdir. Yarım kalan bu adaletin tam tecellisi için sizden başka nereye müracaat edebiliriz ki?

8- Gitgide hazin bir komediye dönen bu çok çirkin davanın kati ve dimağların bütün şüphelerini söndüren bir neticeye varması sizin şimdi vereceğiniz karara bağlıdır. Efkâr-ı umumiye neticeyi benden daha sabırsızlıkla beklemektedir. Cumhuriyetin adalet makinesi müfterilerin[1] ve menfaatperestlerin intikam aleti olmadığını ispat etmekte acele etmelidir.

9- İsmi etrafında bu pek acı ve hazin hadiselerin cereyan ettiği yüksek zat bütün bunlardan haberdar olsa ve bilhassa bu cereyan mevzularının icat illetlerine vakıf bulunsa eminim ki teessür ve hayretinden donup kalacaktır.

10- Düşmanın evine mesela bir deste cıgara kağıdı veya bir avuç kibrit atmak ve sonra ihbar etmek yeni bir intikam usulü olmuştu. Son günlerde, "Gaziye hakaret etti", "Hükümete tefevvühatta bulundu" cümleleri de bu kabil hizmetlerde kullanılmaya başladı. Gazi Hazretleri, ismini kaçak cıgara kâğıdı gibi kullananları ve buna karşı gevşek davrananları asla affetmeyecektir.

11- Gazi Hazretleri, Avrupa'da devlet hesabına tahsil ettikten sonra adamakıllı terfih edilen[2] ve halinden hiçbir şikâyeti olmayan genç ve münevver bir muallimin kendisini sevmediğine bilakaydüşart[3] inanmayacaktır.

12- Ben, bundan evvelki layihamda da söylediğim gibi müsamaha ve af istemiyorum. Diyorum ki: Hadisenin yarısının tahkikine müsaade ettiniz, hakikat meydana çıktı. Nakıs[4] adalet olamayacağına göre diğer kısımların tahkikini de emrediniz ki tam adalet zahir olsun. Memleketin en yüksek adalet müessesesi olmak itibarıyla buna sizden başka hiçbir makam muktedir değildir. Adaletin en ufak bir şüpheden azade olarak tecelli etmesine çalışmak yüksek mahkemenizin borcudur.

13- Buradaki asliye mahkemesini davanın esasına girmekten ve bütün müdafaa hakkını istimale müsaade etmekten meneden şey temyiz kararının bu hususta sarih olmaması gibi tali bir nokta idi. Ben adalette şekliyatın[5] değil, hak ve hakikatin hâkim olduğunu zannettiğim için bu cihetin derhal tashih edileceğine kaniim.

14- Hükmün bozularak evrakın iadesini ve son muhakemenin iptida ve

[1] İftiracıların.

[2] Refaha erdirilen.

[3] Kayıtsız şartsız.

[4] Noksan.

[5] Biçemin.

nihayetindeki müdafaalarımda serdettiğim[1] mütalaalar nazarıitibara alınarak ol veçhile müdafaama müsaade edilmesini ve irae ettiğim şahitlerin dinlenmesini talep ve istirham eylerim efendim.

Konya Hapishanesi'nde mevkuf
Muhtelit Orta Mektep Almanca muallimi
Sabahattin Ali

[1] Sunduğum.

BELGE 11

Reisicumhur hazretlerine tefevvühattan dolayı bir seneye mahkûm edilmiş olup Konya Hapishanesi'nde yatıyorum. Hüküm daha kesb-i katiyet[1] etmiş değildi. Temyizce nakzedileceği ve benim tamamen bigünah olduğum hadiseyi yakından bilen herkesçe bir bedahettir.[2] Ben şimdiye dek hakiki adaletin tecellisini beklemekteyim. Zaten nahoş olduğundan şüphe olmayan ve insanı yeise düşüren bugünkü intizar ve merakım beni kâfir diye de mukarrep eder[3] ki buna intizam eden ve bana çok garip ve lüzumsuz görünen bir takım harekât beni ziyadesiyle müteessir etmektedir.

Mevkuf bulunduğum zaman bilaluzum[4] ihtilattan[5] men edildim. Tahkikatın başlamasıyla tevkif arasında bir aya yakın bir zaman geçtiği için bu ihtilattan men keyfiyeti bir işgüzarlıktan başka bir şey değildi. Fakat bu kadarla da kalmadı, mahkûm olduğum halde hâlâ etrafımla temasıma müsaade edilmiyor. Hapishanede bile benim yakamı bırakmadıktan sonra insanın nikbin[6] olabilmesine imkân yoktur. Herhangi menfi telkini yapacağımdan korkuluyorsa bu da lüzumsuzdur. Daha düne kadar elime memleketin en telkine müsait unsurları, yani benim her sözüme bilakaydüşart inanan vatan yavruları teslim edilirken bunda hiçbir mahzur görünmezken bugün mahkûmlarla bile temasıma mâni olmak biraz fazla gibidir. Şimdiye kadar temasta bulunduğum muhitler ve fertler meydandadır. Bunların hiç birisinde fena bir telkinim görülmemiştir. Görülse bu gibi işlerde çok hassas olan Maarif Vekâleti beni hizmetinde kullanmazdı. Bütün bunların sebebi

[1] Kesinlik kazanmış.

[2] Apaçıktır.

[3] Takdim eder.

[4] Gereği olmadığı halde.

[5] İnsanlarla bir araya gelmekten.

[6] İyimser.

Aydın'da komünist diye taht-ı muhakemeye[1] alınmam ise o zaman beraat ettiğim için bunun da tesiri olmaması icap eder. Çünkü benden hâlâ şüphe etmek, Cumhuriyet mahkemelerinin kararlarından ve adaletinden şüphe etmek demektir, onlara karşı itimatsızlık göstermektir.

Bir zamanlar ayrı fikirli olanlara yobazlar, gavur diye hücum edemezlerdi. Bugün bu moda değişti, biraz ayrı fikirli olanlar "komünist" diye damgalanıyor. Son defa da, yani Reisicumhur Hazretlerine hakaret meselesinde bir iftiraya hedef olduğum herkesçe, hatta aleyhimde iddia serdeden müddeiumumilikçe de malumdur. Nitekim ihtilaftan mahkûm olarak hapishaneye geldikten ertesi günü oğlu ile hapishane müdürü bana şifahi emir göndererek muallim arkadaşlarla görüşmeme müsaade etmişti. Mahkûm olduktan sonra bile yine arkadaşlarıma, "Ben müddeiumumi olduğum için lehinde iddiada bulunamazdım, fakat karara şu yoldan itiraz ederse hüküm nakzedilir, mahkûm beraat eder," demiş ve hükmün çürük olan yerlerini not ettirmişti.

Bana karar suretini oğlu ile istinsah ettirerek[2] göndermiş ve aynı zamanda hükmü kendisi de temyiz etmiştir ki bu temyiz aleyhimde ise de, maksadın evrakın bozulması olduğunu, kendisinin lehimde temyiz edeceğini beyan etmiştir.

Artık muhakeme safhasını bizzat idare eden makam-ı iddia bile hususunca bu derecede emin olur, bana suhulet gösterir, haftada iki üç defa mahdumu[3] ile bana irae-i tarik ederse[4] hâlâ bana mücrim gözüyle bakmak, beni etrafımla temastan men etmek hapishanede bir odaya yalnız başına kapatmak bilmem ne dereceye kadar muvafık olacaktır.

En vatanperver adamların bile bu kabil harekât muvacehesinde sarsılacağı, menfi bir adam olacağı aşikârdır. Efkâr-ı umumiye benim bigünah olduğumu tasdik eder, beni haklı görürken efkâr-ı umumiyenin mahkemesi olması icap eden devlet kuvvetleri de maruz kaldığım haksız muamelelerden dolayı beni sıyanet etmek, benim hukukumu aramak mecburiyetindedir. Ve hiç olmazsa hakikatin tecellisine kadar haksız yere duçar olduğum[5] gaddarlığın tahkiki için bana yardım edilmelidir, halbuki hapishanede gardiyanların ve idarenin muamelesinden anladığıma göre hâlâ şüpheli ve muzır bir şahıs telakki edilmekte, bütün diğer mahkûmlardan daha tehlikeli addedilerek tecrit edilmekteyim. Dediğim gibi düne kadar memleketin en mühim vazife-

[1] Yargılanma makamına.

[2] Çoğalttırarak.

[3] Oğlu.

[4] Yol gösterirse.

[5] Maruz kaldığım.

lerinden birini deruhte[1] ve onu tahkiki kolayca mümkün olduğu veçhile çok mükemmel ifa ederken bugün Menemen vakasından veya Kürt isyanının faillerinden birine layık muameleye maruz kalmam muvafık şive-i insaf[2] değildir.

Bu hususta icap edenlere emir buyrularak zaten binihaye[3] olan elem ve yeisimin tahfifine[4] himmet buyrulacağını ümit ve arz-ı hürmet ile dilerim.

Hâkime her ne kadar söyledim ise de beraat ettiremedim. Ben tabii lehinde iddiada bulunamadım, fakat Gazi'nin nakzedeceği muhakkaktır.

[1] Üstlenme.

[2] İnsaflı tavır.

[3] Sonsuz.

[4] Hafifletilmesine.

BELGE 12

Sergardiyan[1] bir idam mahkûmunun nasıl sevk edildiğini şöyle anlattı:

"Bir akşam evvelden müddeiumumi müdürü haberdar eder, müdür de bana söyler, biz de ona göre tertibat alırız, mesela idamlıkların bulunduğu koğuştaki lambalara fazla gazyağı koruz, çünkü sabaha karşı gidip kaldıracağımızdan lambaların sabaha kadar yanması lazımdır. Diğer gardiyanlardan da evlerine gitmeye izinli olanlara, "Bu gece buradasınız!" derim, onlar işi anlarlar, sabahleyin daha şafak atmadan jandarmalar koğuşun pencerelerinden içeri usulca tüfeklerini uzatırlar, biz gardiyanlarla beraber koğuşu açar, idamlığın üzerine çullanırız. O uyku sersemi ne olduğunu anlamadan koridora çıkarır, orada giydiririz, 'Ne yapalım, senin de kaderin böyle imiş,' deriz ve yollarız."

"Peki, diğer mahkûmlar bir şey yapmazlar mı?"

"Kımıldayamazlar bile. Başını kaldırana, 'Yat yerine!' diye bağırdık mı, yorganı çeker, büzülür. Zaten jandarmalar pencerelerde bekler dedik ya!.."

"Niçin böyle birdenbire üstüne atılırsınız da yavaşça kaldırmazsınız?"

"Ölüme gitmek bu, herif durur mu? Ya başımıza bir testi filan atar, ya koğuştan çıkmak istemez, yahut da evvelden bir şey hazırlamıştır, üstümüze hücum eder!.."

"Akşamdan haber verip tecrit etseniz olmaz mı?"

"O zaman da belki kendini öldürür."

"Siz herifi götürürken hiç müteessir olmaz mısınız?"

"Oluruz ama ne çare, tecellisi imiş deriz, vasiyeti varsa sorarız, sonra selamlarız..."

Konya Hapishanesi
25.12.1932
Sabahattin Ali

[1] Başgardiyan.

BELGE 13

Türkiye Hapishaneleri

Türkiye hapishanelerini başlıca üç kısma ayırabiliriz:

1- Büyük şehir hapishaneleri
2- Vilayet hapishaneleri
3- Kaza hapishaneleri

Birinci sınıf hapishaneler yalnız İstanbul ve İzmir'dedir. Bu hapishaneler, nispeten beynelmilel[1] mahiyette olan mücrim[2] tiplerini, cemiyetin çizdiği yollardan bilerek çıkan zayıf karakterli, yanlış düşünüşlü psikopatları ihtiva ederler. Türkiye'ye has olan mücrimler yalnız hiddet veya içki tesiriyle veya kıskançlık yüzünden katillerdir. Diğer mahkûmlar, yani hırsızlar, yankesiciler ve diğer serseriler umumi mücrim evsafını[3] haizdirler.

Türkiye için asıl haiz-i ehemmiyet[4] olan ve çok karakteristik vasıflara malik bulunan hapishaneler, vilayetlerde veya müstakil ağır ceza teşkilatına malik kazalardaki umumi hapishanelerdir.

Bu hapishaneleri umumiyetle mücrim olmayan mahkûmlar doldurur. Ekserisi katilden yatan bu mahkûmlar, kendi muhitleri ve zihniyetleri nazar-ı itibara[5] alınırsa, gayet tabii, makul ve namuslu insanlardır. Çocukluğundan beri, kendisine küfür edildiği zaman silaha davranarak namusunu korumayı meşru ve lazım gösteren zihniyet ve muhit telakkileri, buna muhalif olan kanunun karşısında eriyecek kadar zayıf değildir. Mesela bozkırda kendisine veya akrabasına bir hakaret veya bir zarar yapan adamı öldürmeyerek bunlara tahammül etmek, senelerce hapse mahkûm olup yatmaktan daha

[1] Uluslararası.
[2] Suçlu.
[3] Vasıflarını.
[4] Öneme haiz.
[5] Göz önüne.

haysiyet-şiken,[1] daha gayrikabil-i tahammül[2] addedilmektedir. Mesela Garbi[3] Anadolu'da, köyün biraz yüze gelenlerinin dağa çıkıp zeybek olması, köy basması, düğün yerinde sarhoş olunca etrafa tabanca atması en tabii, en makul, münasip ve hatta mergup[4] hareketlerden addedilmektedir.

Bu telakki tarzları, bu havali sakinlerinin dimağlarında doğdukları günden beri yer etmekte olduğundan kanun icap ettiği tesiri yapamamakta ve ancak iş olsun diye, hiçbir faydası ve gayesi olmadan tatbik edilmektedir. Ceza, diğerlerini ıslah değil, ihafe[5] bile edemediğinden bu sözler mübalağalı değildir. Halk, kanuna rağmen kendi telakkilerine göre hareket etmeyi bir namus borcu ve bir fedakârlık bildikçe hapishanelerin her zaman için böyle mücrim olmayan zihniyet kurbanı mahkûmlarla dolması tabiidir.

Bu kabil mahkûmların çoğu, vakar ve haysiyetlerine burada da ziyadesiyle dikkat ederler. Yalnız bakacak kimseleri olmayan ve bir tayına kalan bazı mahkûmlar (başkalarına hizmet etmeyi haysiyetlerine yediremediklerinden) zorbalaşmaya, diğer zayıf mahkûmlara, yeni gelen mahkûmlara tahakküm, onları istismar etmeye başlarlar. Zaruret ve sefalet bu adamları uzun mahkûmiyet senelerinde hilekâr, hain yapmakta gecikmez...

Bu adamların cemiyet için kaybolmalarına yardım eden en dehşetli vasıtalardan biri de "esrar"dır. Türkiye'de içerisine külliyatlı miktarda esrar girmemiş hiçbir hapishane yoktur. Bir iki tanesi müstesna, birçok yerlerde esrar açıkça ve hatta gardiyanların yanında içilir. Esrarı içeri sokan gardiyanlar ve jandarmalardır. Mahkûmlar da envai türlü vasıtalarla kendileri de getirirler (mesela ekmek veya karpuzun içinde). Esrar kullanmayan mahkûm %4 kadar ancak vardır ve bunu kullananlar göze çarpan ruhi bir düşkünlük (*apati*) içinde dimağen tamamıyla mahvolurlar. Çıktıklarında bunu terk etmeleri imkânsızdır.

Kumar bazı hapishanelerde çok serbesttir. İzmir, İstanbul, Konya, Ankara, Samsun hapishanelerinde alınan bazı sıkı tedbirler bunun buralarda mahdut şekilde oynanmasına mucip olmaktadır. Mamafih çok kere bir tek zar, bir aşık,[6] hatta yazı mı tura mı oynamak için bir kuruş, beş on kişinin kirli ışıklı bir lambanın altında saatlerce kumar oynamasına ve sırtlarından

[1] Onur kırıcı.

[2] Tahammül edilemez.

[3] Batı.

[4] Rağbet gören.

[5] Tehdit.

[6] Hayvanların aşık kemiği ve bu kemikle oynanan oyun.

yeleklerini, üstlerinden yorganlarını vermelerine kifayet eder. Şayan-ı hayret[1] olan cihet, kumarı hemen hemen tamamen çıplakların, yani kimsesi olmayan, yalnız bir tayınla ve başkalarına hizmet ederek yaşamaya mecbur olanların oynamasıdır.

Bütün Türkiye hapishanelerinde ehemmiyetli bir yekûn tutan bir sınıf da devlet veya millet parası çalıp gelen memurlardır. Türkiye'de imkân bulup da para çalmayan memur olmadığına göre bu adamların da hataları ve diğer hapis olmayanlardan farkları yakalanmaktan yani biraz acemilikten ibaret olup, haddizatında kendilerine göre çok sağlam ahlak ve namus telakkileri olan bu adamlara külliyen mücrim demek imkânsızdır.

Sonra bilhassa Orta Anadolu'da görülen kadın kaçırmak (avrat sürümek) cürümleri şayan-ı dikkattir.[2] Buralarda fahişe bir kadını anasının elinden almak, oturaktan[3] kadın kaçırmak, Garbi Anadolu'da yavuklusunu veya sevdiği kızı kaçırmak kadar şerefli ve kabadayıca bir iştir. Böyle bir cürümden yatanları tanıdıkları kadınlar daima ziyaret ederler, hatta mahpus oldukları müddetçe onları beslerler.

Bu hapishanelerde dörtte veya beşte bir miktarı teşkil edebilen hırsız, yankesici ve diğer serseriler alelekser[4] yabancı ve büyük şehirler mahsulü olup, içlerinde köylü pek nadirdir.

Kaza hapishaneleri, cezaları üç seneyi tecavüz etmeyen mahkûmların, yani attığı kurşun öldürmeyip yaralayanlarla doludur. Buraların mahkûmları biraz daha serbesttir, hatta kazada serbestçe gezip dolaşırlar. Şayan-ı dikkat cihetleri buralarda da "mücrim" denecek adamın pek bulunmayışıdır.

Şu halde Türkiye hapishanelerindeki mahkûmların ve mevkufların[5] beşte dördünü cemiyetin mücrim dediği muayyen ruhi vasıflara malik psikopatlar değil, cehalet, zihniyet ve telakki farkları yüzünden kanuna muhalif hareket eden zavallılar teşkil etmektedir ve bunlar hapishanelerde bozulmakta, eğer çıkıp memleketlerine dönerlerse hakiki bir bela teşkil etmektedirler.

Cürümlerinin mahiyeti itibarıyla beynelmilel evsaf arz eden adi mücrimlerin de bizde bir hususiyetleri vardır: Bu adamları cürüm yapmaya sevk eden, başka memleketlerde alelekser vaki olduğu gibi, anormal birtakım temayüller değil, doğrudan doğruya sefalettir. Başka memleketlerde cemiyetin iyi yapamadığı insanlar mücrim olur, bizde cemiyet çok kere kendisi mücrim yapar.

[1] Hayrete şayan.

[2] Dikkate şayandır.

[3] İçkili eğlence âleminden.

[4] Çoğunlukla.

[5] Tutukluların.

Gerçi bütün burjuva cemiyetlerinin mücrim yetişmesine sebep olduğu iddia edilmekte ve bu iddia doğru bulunmakta ise de, bu gibi cemiyetlerde de hiç olmazsa işin zevahiri kurtarılmaya çalışılmakta ve hiçbir memlekette bizde olduğu kadar cürümlerin esbap[1] ve avamiline[2] lakayt kalınmamaktadır.

1933

[1] Sebepler.

[2] Etkenlerine.

BELGE 14

Adliye Vekâlet-i Celilesi'ne,[1]

Bir sene iki aya mahkûm olarak Konya Hapishanesi'nde bulunuyorum. Mahkûmiyetimden evvel hariçte bazı kimselere hususi Almanca dersleri vermekte idim. Burada bu derslere devam etmek imkânının temini, maaşım kesildiği ve başka yerden bir gelirim olmadığı için beni açlıktan ve sefaletten koruyacak ve maişetleri bana merbut[2] olan anam ve bir kız kardeşim de hiç olmazsa sefaletin en feciine düşmekten kurtulacaktır. Aynı zamanda mahkûmların nezaret altında, maişetlerini temin edecek şekilde çalışmaları da kanuni ve mültezemdir.[3] Haftada iki saat gösterilen yerde ve istenilen kontrol altında hariçte iken verdiğim derslere devam etmeme müsaade buyrulmasını istirham eylerim efendim.

Konya Hapishanesi'nde
Konya Muhtelit Orta Mektep Almanca Muallimi
Sabahattin

[1] Yüce bakanlığına.

[2] Bağlı olan.

[3] Lüzumludur.

BELGE 15

Sabık müdür Cevdet Bey zamanında hapishanede idareden ziyade bazı nüfuzlu mahpusların sözü geçmekte, hapishanenin dahili idaresi tamamen bu gibi ağır cezalı eşhasın[1] altında bulunmakta idi.

Müdür hapishane dahiline girdiği zaman bu mahpusların himaye ve siyanetine iftikar eylerdi.[2] Mahpusların ekserisine mali şekilde bağlı olduğu için herhangi bir inzibatsızlık[3] zuhurunda icap eden zaruri ve kati tedbirleri almaz, yukarıda zikredilen şahısları gücendirmekten korkardı. Mahpusların muhtelif yerlerden öküzlerini sattırmak, çoluk çocuğunu aç bırakmak pahasına getirdikleri paraları içeride aç duran zavallılara vermez, bu sarih haklarını müdafaa etmek küstahlığında bulunanları tekdir ve def eylerdi.[4]

Sergardiyan odasında ağlayarak müdürdeki birkaç kuruşunun tahsilini rica eden mahpuslar, müdürde beş lira parası olduğu halde bir buçuk lira borç için yatağını satılığa çıkaran zavallılar çok idi. Bir mahpusun müdür beyin odasına para istemek için gitmesi mumaileyhin şiddetle feveranı için kafi idi. Hatta bir fakirin kendisinde bulunan birkaç kuruşunu almak için delalet edenlere bile ziyadesiyle münfail olurdu.[5]

Hapishanenin ayda muayyen miktar sarf edilecek bir tahsisatı olduğu halde bu para ortadan yok olur, koğuşların kırılan kilitleri bile, sergardiyanlığın müteaddit[6] müzekkerelerine[7] rağmen tecdit edilmezdi.[8] Revir tahsisatı olduğu ve bu revirden maaş alanların yekûnu[9] yarım düzineyi geçtiği halde mahpus-

[1] Kişilerin.

[2] Boyun eğerdi.

[3] Düzensizlik.

[4] Azarlar ve kovardı.

[5] Gücenirdi.

[6] Defalarca.

[7] Söylemelerine, hatırlatmalarına.

[8] Yenilenmezdi.

[9] Toplamı.

lardan hasta olanları pansuman etmek, onlara hizmet etmek birkaç feragat sahibi mahpusun elinde idi. Ve müdür buna göz yumardı. Ve bu revirde birisi öldüğü zaman teçhiz ve tekfin[1] parası bulunmaz, cenaze diğer mahpuslardan toplanan iane[2] ile kaldırılırdı. Ve bu çok hazin, devlet nüfuzunu tamamen kesbeden[3] bir manzaraydı. İhmalkârlığı, vazifeye olan lakaydisi yazmakla tükenmeyecek kadar çoktur. Kendisine kontrol için verilen bir mektubu on beş gün sonra el sürülmemiş olduğu halde masasında bulmak kabildi. Bu hal kendisine söylendiği zaman köpürür ve terbiye hudutları haricine çıkardı.

6.5.1933

[1] Cenazeyi gömülmeye hazırlayıp kefenleme.

[2] Yardım.

[3] Kazanan. Cümlenin gelişi bu noktada olumsuz bir fiil olması gerektiğini, sözcüğün yanlış yazılmış olabileceğini düşündürüyor.

BELGE 16[1]

Huzur-ı Âlicenab-ı Mutasarrıf-ı Ekremiye[2]

Saadetli efendim hazretleri,

Âcizleri (?) idam ve on beş seneye mahkûm olarak sekiz senedir mevkufuz. İptida-yı tevkifimizden[3] bu yana değin memleketimize irsal eylediğimiz[4] mektuplarımız Rumca ve Ermenice ve Bulgarca tahrir edilerek[5] hapishane memurları tarafından lazım gelen muayenelerle postahaneye teslim edilmekte iken bu kere mektuplarımızın Osmanlıca yazılması emir buyurulmuş ise de köleleri fukaradan olup her daim posta ücretinden başka Türkçe mektup yazdırmaya muktedir olamayacağımız gibi şimdiye kadar mektup tahrir ve irsalinde hiçbir güne kusur ve vukuatımız görülmemiş olduğundan lütfen ve merhameten bundan böyle yazılacak mektuplarımızın kemafissabık[6] muayene ve mütalaasıyla postaya teslim ettirilmesi için lazım gelenlere emir ve irade buyurulmasını arz ve istirham eyleriz. Ol bapta emr ü ferman menlehül emrindir.[7]

28 Haziran 1317 (1899)
Hapishane-i umumide mevkuf
İzmirli Üstadi

[1] 1899 tarihli bu dilekçe,o dönem hapiste bulunan azınlık cemaatlerine mensup mahkûmlar tarafından kaleme alınmış olup yazarın evrakı arasından çıkmıştır.

[2] Yüce gönüllü, cömert ve kerem sahibi idarecinin huzuruna.

[3] Tutukluğumuzun başlangıcından.

[4] Gönderdiğimiz.

[5] Yazılarak.

[6] Eskiden olduğu gibi.

[7] Emir ve ferman, emir sahibi kimsenindir.

Mahkûmen mevkuf	Mahkûmen mevkuf	Mahkûmen mevkuf
Rum milletinden	Ermeni milletinden	Bulgar milletinden
6 imza	13 imza	15 imza

Beyan-ı keyfiyet[1] zımnında[2] Hapishane Müdürlüğü Vekâletine
30 Haziran sene 317

Emr ü havale buyurulan işbu arz-ı hal muhakeme olundu. Mahkûmûn merkumûn[3] memleketlerine yazdıkları mektupları Türkçe yazmayıp lisan-ı millileri üzere yazmalarına müsaade buyrulmasını istida etmekte iseler de bilumum mahkûminin[4] mektuplarını Türkçe yazmaları lazımeden[5] bulunmuş olmakla icra-yı icabı zımnında huzur-ı alicenab-ı mutasarrıf-ı ekremiyelerine arz u takdim kılmaya ol babda emr ü ferman.

Müdür Vekili
N
11 Temmuz sene 317

Kendilerine beray-ı takdim[6] Hapishane Müdürlüğü Vekâletine
11 Temmuz sene 317

[1] Halin beyan edilmesi.
[2] Maksadıyla.
[3] Adı geçen, sayılan.
[4] Tutukluların.
[5] Lüzumlu olanlardan.
[6] Sunulması için.

BELGE 17

Sabahattin Ali kanaatimce son neslin hikâyecilerinin en kuvvetlisidir. Ve *Kuyucaklı Yusuf* romanı memleketimiz ve edebiyatımızın yüzünü ağartacak kıymetli bir sanat eseridir. *Kuyucaklı Yusuf,* Avrupa münekkitlerinin *moeurs*, örf ve adet romanı dedikleri nevinden bir romandır. Bu nevi eserler memleketin içtimai ve siyasi müesseselerini insanların ve muhtelif sınıf insanlarının ahlak, âdet vesairelerini inceden inceye tasvir ve bilhassa tenkit ederler. Müessese ve kanunların sakat taraflarına yahut iyi işlemelerine ve iyi tatbik edilmelerine mâni olan hallere ve şahıslara hücum ederler. Hatta birçok ileri memleketler bunların rejime taarruz etmelerini dahi müsamaha ile görürler. Gayeleri bir devrin sakat, çürük, fena taraflarını bulup göstererek daha iyi bir içtimai nizama ve daha yüksek insanlığa zemin hazırlamaktır. Bu itibarla bu eserler adlarına yanlış olarak ahlaki ve idealist roman denen ve bir memleketin halihazırını bütün fena tarafları ile beraber bir ahlaki gaye olarak tasvir ve telkin, fenalığı perçinlemeye yardım eden romanlardan çok daha faydalıdır. Yine bu bakımdan bu romanları sanat ve fikir kıymetinden mahrum diğer neşriyat ile müsavi muameleye tabi tutmak ileri memleketlerde hiç bir zaman akla gelmez.

Faraza kıymetsiz bir eserde yahut alelade bir gazete makalesinde müstehcen addedilecek ve çok haklı olarak takibe uğrayacak bir vaka bu neviden esere mevzu ittihaz edilirse mütehassıs bir doktorun tenasüli[1] bir hastalık hakkında yazdığı bir etüt gibi hürmetle karşılanır. Bizim kanunumuzun faraza intiharı vaka olarak yazdırılmasına müsaade etmediği halde romanda daha tafsilatlı ve cazip bir şekilde tasvirine izin vermesi vazi-i kanunun[2] bu nükteyi anladığına ve bu tefriki yaptığına delalet eder. Örf ve adet romanları hakkındaki bu umumi maruzatımdan Sabahattin Ali'nin hakikaten memleketimizde nadir neşredilen kıymetli bir eser olan *Kuyucaklı Yusuf*'a geçerek bu noktada da düşündüklerimi arz ediyorum. Müddeiumumilik makamı

[1] Cinsel.

[2] Kanun koyucunun.

eserin birkaç paragrafına ilişmekte ve bunlardan bir kısmını halkı izdivaçtan, ikincisini askerlikten soğutacak mahiyette görmektedir.

Yukarda arz ettiğim gibi bu nevi romanlar bir memleketin hepsi aynı derecede faydalı ve mukaddes olan müesseselerini tenkit için yazılır. Aileyi, kadını, mektebi, polisi, belediyeyi bu tenkitten muaf tutalım demek bu nevi roman yazılmasın ve her ne ki müessese örf ve adet ve kanun olarak mevcuttur onların methüsenasına ait riyakâr, sahte, sanatsız bir roman tarzı alıp yürüsün, demekle müsavidir kanaatindeyim. Dünyanın hemen her memleketi gibi Türkiye Cumhuriyeti de günlük siyasi neşriyat için bazı akidat[1] koymuştur. Fakat mücerret fikir ve mücerret sanat sahasında Türk muharririne mutlak bir hürriyet verilmiştir. Türk muharriri netice itibariyle bir rejim meselesi demek olan komünizm bahsinde bile nazariye[2] olarak her istediğini yazarken herhangi bir müessesemiz hakkında bir tenkit romanı yazması hakkı hiç bir suretle tahdit edilemez fikrindeyim.

Bunları *Kuyucaklı Yusuf* hakkındaki iddianamede zikredilen paragrafların aile ve askerlik müesseseleri aleyhinde olduğu kanaatine iştirak ettiğimi farz ederek arz ediyorum.

Halbuki eserin ne umumi heyetinde ne de zikredilen paragraflarda ben böyle bir kasıt göremiyorum. Muharrir aile ocağı kurulmasın demiyor –halbuki bunu dese ve yerine başka bir içtimai nizam da teklif etse bir şey söylemeye hakkımız olamazdı– sadece, "Aile dediğim müessese şu, şu, şu sebeplerden dolayı fena vaziyete düşmüştür. Benim gösterdiğim sebeplerin refine[3] bir çare bulunmazsa yıkılacaktır." mânâsı çıkacak bir tarzda konuşuyor. Tasvir tarzı belki bir parça kara ve mübalağalı görülebilir fakat vakayı olduğundan daha feci ve büyük göstermek binnefs[4] sanatın vazifesi ve hikmet-i mevcudiyetidir.[5] Uzağı yakın, küçüğü büyük göstermeyen dürbün ile pertavsızı[6] nasıl kırıp atmak lazım gelirse bu faydalı mübalağa işini yapamayan romanı da öyle çürüklüğe atmak lazımdır. Askerlik aleyhinde görülen fıkra için de aynı şeyi söyleyeceğim. Bir kere romanda harbe giden askerler 1913'teki Cihan Harbine giden askerlerdir - bunlar şuursuz kahramanlardır - demek bir suç değildir. Nasıl suç olur ki, mekteplerde okunan tarih kitaplarında mukaddes Türk kanının fena başlar, fena kumandanlar elinde gayesiz harplerle asırlarca ziyan edildiği talebeye okutulup münakaşa ettiriliyor. Hatta Türk askerlerinin neden olduğunu bilmeden de büyüklerine itaat ettiğini söylemek bizim için ayrıca bir kalp kuvveti teşkil edecek bir kıymetli hassa addedilebilir.

[1] Kayıtlar, kaideler.

[2] Kuram.

[3] Ortadan kaldırılmasına.

[4] Bizzat.

[5] Varlığının hikmetidir.

[6] Büyüteci.

Hulasa: *Kuyucaklı Yusuf* yüzümüzü ağartacak bir sanat eseridir. Zararlı bir tarafını göremedim. Mevzuubahis tenkitler bugün el üstünde tutulan bazı Avrupa şaheserlerinde gördüğümüz - aynı mevzulara ait - tenkitler yanında son derece masum ve küçük kalır. Yalnız bir şahsın ve bir romanın değil, memleketimizde ilerlemesi lazım bir büyük ve faydalı sanatın da davasını gören Cumhuriyet adliyesinden zaten zayıf olan Türk romanının cesaretini kıracak bir karar çıkmayacağını kuvvetle ümit ederim.

Maarif Vekâleti Müfettişlerinden
Reşat Nuri [Güntekin]

BELGE 18

Ehl-i Vukuf[1] Mütalaası[2] Numara 3 Deniz Kurmay Binbaşısı Münci Ülhan

İstanbul Asliye Birinci Ceza Dairesi'nin 7.10.1937 gün ve 937/593 numaralı tezkireleriyle *Kuyucaklı Yusuf* romanını yazmaktan suçlu Sabahattin Ali ve yine bu kitabı satmaktan suçlu Remzi, Karabet Fikri[3] ve Kenan Yusuf[4] haklarında icra kılınmakta olan mahkemelerinde bu romanın halkı aile hayatından ve askerlikten soğutup soğutmadığının tetkiki için ehl-i ceza tayin edildiğim ve mezkûr[5] kitap üzerinde tetkikatı icra ederek kanaatimi bildireceğime dair emr-i tahlifim[6] yapılmış olduğundan tetkikatını ve kanaatim aşağıda yazılmıştır:

1- Halkı aile hayatından soğutmak şeklinde Cumhuriyet Müddeiumumiliği İkinci Tetkik Dairesi 937/176 sayılı iddianamesinde görülen kısımlarla yukarıda adı geçen roman iyice okunup tetkik edildikten sonra eserin hurd[7] kamış kaleminin kullanıldığı bir devirde vuku bulmuş bir aile faciasını tasvir etmekte olduğu ve bu devrin kanun-ı medeninin[8] kabulünden çok evvelde, yani şeri mahkemelerin hüküm sürdüğü, imam nikahının muteber olduğu devre taalluk ettiği ve muharririn de vakayı daha ziyade heyecanlandırmak için biraz fazla mübalağaya düştüğü görüldüğünden bu kısımları tetkik ederken bir fikr-i mahsusla[9] halkı aile hayatından soğutmak üzere bir telkin yapılmak istenmediği kanaatine vardım. Olsa olsa muharrir bu yazılarıyla Cumhuriyet'ten evvelki devirlerin kötü itiyatlarını ve dünyanın her tarafında

[1] Bilirkişi.

[2] Görüşü.

[3] Gayret Kitabevi'nin sahibi.

[4] Yeni Kitapçı sahibi.

[5] Bahsi geçen.

[6] Vekil bırakma emrim.

[7] Küçük.

[8] Medeni Kanun'un.

[9] Hususi bir fikirle.

rastlanabilecek fena aile bağlarını tasvir etmek istemiştir. Anadolu kelimesinin sık sık tekrar edilmesi ise vakanın Anadolu'da cereyan etmiş olduğunu ifade etmekten ve bu kelimenin bilalüzum[1] israf edilmesinden başka bir maksada atfedilemez.

2- Halkı askerlikten soğutmak bakımından mevzubahis olan yazılar dikkatle incelendi: Muharririn kim olduğu ve kaç yaşında bulunduğu ve böyle bir yazıda bir maksat-ı mahsusu takip edebilecek karakterde bir insan olup olmadığını bilmemekle beraber vaktiyle yedek subay okulunda bulunduğu kabul edilerek kendisinin nispeten genç bulunduğu kabul edilerek mütalaa ve tetkikimi bu cihetten yapıyorum.

Filhakika bu yazılar eserin mevzuu zamanı gözetilmeksizin şeklen mütalaa olunduğu takdirde askerlik ruhuna aykırı görülmekte ise de eser mevzuu zamanına irca olununca bu mahiyeti kalmamaktadır. Eserin mevzuu eski saltanat devrinde ve Umumi Harbin başındaki bir zamanda geçen bir hadisedir. Esasen askerliği ilgili eden (ilgilendiren) bu yazılar 290 sayfalık bir kitabın ancak birkaç satırını işgal etmektedir. Herhalde muharrir eski saltanat devrinin ve Umumi Harbin mağdurlarından, o kanlı felaket harbinin azaplarını çekmiş olan bir ailenin evladı veyahut o kötü günlerin ağlatıcı felaketleriyle ta çocukluğundan beri kulakları doldurulan biri olabilir. Bu yazıları mevzuya heyecan vermek için canlandırırken o devrin muhtelif sahalardaki kötü idaresine temas etmiş ve vakanın sürükleyici cazibesine kapılarak bir fikr-i mahsus takip etmeyerek yazmış da olabilir. Tahlilimde bu noktayı tebarüz ettirmeyi[2] de vicdani bir vazife bildim.

1.11.37

Deniz Harp Akademisi Komutanı yerine Kurmay Binbaşı
M. Ülhan

[1] Lüzumsuz.

[2] Açığa çıkarmayı.

BELGE 19

1- *Kuyucaklı Yusuf* heyet-i umumiyesi[1] itibarıyla "örf ve âdet" romanı denen roman nevine mensuptur. 1900 - 1920 arasındaki (zaman) bakımından içtimaiyatçı, hukukçular ve vazi-i kanunlar için müracaat edilecek bir kaynaktır.

2- Bir roman veya herhangi eser hakkında verilecek hüküm içinden alınacak birkaç kelime, cümle veya sahife üzerine değil, heyet-i umumiyeye göre verilmelidir. *Kuyucaklı Yusuf*'un bütününden çıkan mânâ ise mesut ve güzel bir Türkiye hayali etrafında toplanıyor. Böyle bir mânâ karşısında esere aile ve askerlik gibi mukaddes bir takım içtimai müesseseler bakımından menfi kanaat nevinden bir şey atfedilemez.

3- Bu roman bir hikâye olduğuna göre şahıslara birçok şeyler söylettirilebilir. Sayfa 11, 12'de görülen aile tasviri de böyledir. Bu tasvir Türkiye'nin kabul ettiği aile hukukuyla anlaşmamaktadır. Bu itibarla şayanıdikkattir. Nitekim aynı sayfada "evvelce bir takım emelleri olan... bedbin yapan" mütalaasının içinde aileye karşı menfi bir his değil, bilakis yeni kanun-ı medenimizin talep ettiği demokrat, müsavatçı aile mefkuresi, milli telakkilerimizden olan "malda, yaşta, başta kefaet"[2] telakkisi mevcuttur çünkü roman sahibinin tenkit ettiği aile tipinin aksi "evde meram anlayan, anlaşmaya imkân bulunan, seviyesi, ahlak telakkisi, dünyayı görüşü ve itiyatları tamamıyla aynı olan bir mahluk ile daimi bir beraberlik" değil mi? Şu halde romancı aileyi yıkmıyor onu mükemmel görmek istiyor demektir. Vakanın tasvirinde bir acılık varsa da bunun sebebi muharririn değil hepimizin tenkit edeceği bozuk aile hayatımızdır.

4- Eserin 207. sayfasındaki tasvirlerden romanın askerlik gibi bir vatani vazifeden karileri[3] soğuttuğu davası çürüktür. Bir defa romancının hayalinde mesut ve güzel bir Türkiye yaratmak cehdi vardır. Diğer taraftan "hayatın

[1] Bütünü.

[2] Denklik.

[3] Okurları.

yeknesak... kahramanlar..." gibi tasvirler kitle ve halk ruhunun afaki ifadelerinin harbi yalana cazibe addetmeyerek çıplak görmeleri noktasında aynı derecede afakidir. Nihayet mukaddes vatan müdafaası tarihte görülen bütün harplere atfedilemez. Siyasi şahsiyetlerin ihtirasları uğruna milletleri lüzumsuz harbe sürüklemelerini tenkit hakkını bir muharrire vermek, mütekâmil[1] ve hür olan her rejim için bir vazifedir. Sayfa 229'da görülen "at... içersin..." gibi vaka tasvirleri 1915 Türkiye'sinin musahabesinden[2] ibarettir. Adalet ve hukuk esasına dayanan devlet bu gibi vakaların tasvirinden dolayı içtimai romancıya müteşekkir kalır; nerede kaldı ki eser bir "örf ve âdet" romanıdır. Bu romanın heyet-i umumiyesini bırakıp bir kaç sayfasından muharririn içtimai ve siyasi kanaatlerini istidlale[3] çalışmak gayriilmi[4] bir harekettir.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Felsefe Şubesi Doçenti
Ziyaettin Fahri

[1] İlerlemiş.

[2] Konuşmalarından.

[3] Delillendirmeye.

[4] İlmi olmayan.

BELGE 20

C. M. U.liği Yüksek Makamına
Ankara

Şikâyetçi: Sabahattin Ali
Devlet Konservatuvarı öğretmenlerinden, romancı
Ankara Yenişehir Karanfil Sokak Adalar Apartmanı No: 11

Suçlu: Nihal Atsız
Orhun dergisi sahip ve müdürü
İstanbul Maltepe (Kartal) Feyzullah Caddesi No: 13

Suç: Neşir vasıtasıyla hakaret ve sövme

Subut delili: *Orhun* dergisinin l/Nisan/944 tarih ve 16 sayılı nüshasında "Başvekil Saraçoğlu Şükrü'ye İkinci Açık Mektup" başlıklı yazı.

Hadise: Suçlu Nihal Atsız İstanbul'da basılıp Ankara'da Akba Kitabevi'nde ve umumiyet itibarıyla Ankara'daki gazete bayilerinde neşir olunan *Orhun* dergisinin bağlı olarak takdim ettiğimiz 1/Nisan/944 tarih ve 16 sayılı nüshasında "Başvekil Saraçoğlu Şükrü'ye İkinci Açık Mektup" başlığı altında bir makale neşretmiştir. Bu yazıyı ihtiva eden derginin 2. sahifesinin 2. sütununda 13. satırda 15 sene önce geçmiş ve hesabı verilmiş bir hadiseyi ele alarak beni "bu vatan haini" demek suretiyle halkın hakaret ve husumetine maruz bırakacak ve namus, haysiyet ve vakarıma taarruz teşkil edecek mahiyette tahkir etmiştir. Aynı yazının 6. sahifesinin 2.sütununda 17. satırda tekrar kullanılan "vatan haini" tabiri açıkça hakaret ve sövme suçunu teşkil edecek mahiyettedir.

Bu hakaret beni yalnız vatandaşlarımın kin ve husumetine maruz bırakmakla kalmıyor, aynı zamanda benim şahsi ve mesleki mevki ve haysiyetimi sarsacak, talebem üzerindeki şeref ve itibarımı kıracak bir mahiyet de taşıyor. Hakkında takibat yapılmak ve cezalandırılmak suretiyle cüretkârlığının önlenmesini ve manevi zarar olarak on bin liranın tahsiline karar verilmesini dilerim.

BELGE 21[1]

Benim hüviyetim: 1932'deki hadise, o şiirin kail olunduğunu[2] asla kabul etmedim – af kanunu tarih ve numerosu...

Hakiki mânâsında benim içtimai hüviyetim 1934'te ilk kitabımla başlar. Kitaplarımın 60 bine varan baskısı... Bu eserlerimde memleket ve millet endişesinden başka bir satır bulunmadığı...

Nihal'le tanışma... Onun mahiyeti. Kolordudaki isticvap.[3] Aleyhimde bulunduğu halde ben onun lehinde bulundum.

Birdenbire aleyhimdeki broşürü çıktı –orada neden bana hücum ettiğine dair yazılan satırlar–. Bizim rejimimiz Turancı da, ırkçı da, anayurtçu da değildir.

Sonradan Vehbi Cem, Ankara'da aleyhimde yazdığı yazıda bana tekrar hücum etmiş. Ona Çerkez diyeni –herkesin ırkını karıştırır– Arap yüzbaşı, Çingene nefer, Rum ben, Çerkes Vehbi Cem, Ermeni kan?..

Ben bunlara da cevap vermedim.

Çünkü böyle zevzekliklere, bayağı tecavüzle cevap vermeye ne vaktim, ne haysiyetim müsait değildir. Beni bilenler bilir.

Fakat bu son yazısıyla bana yukarıda da arz ettiğim gibi bir vatandaşa edilebilecek hakaretlerin en adisini, en tahammül edilmezini yazmıştır.

Bu hakarete susmakla mukabele edemeyeceğim. Çünkü mevzubahis olan sadece şahsım değildir. Evvela bu memlekette çok okunan bir muharririm: Baskı sayısı 60 bine varan eserlerimi okuyan en aşağı yarım (milyon) kişilik bir kitleye bir vatan haininin yazılarını okumuş olmadıklarını, vatan hainini beğenmiş sevmiş olmadıklarını ispat etmeye mecburum. Sonra da bu memleketin yüksek dereceli bir okulunda öğretmen bulunduğum için talebelerime yirmi seneden beri bir vatan haininden ders ve feyz almadıklarını söylemeye de mecburum. Hulasa hakkımda zihinlerde belirebilecek her türlü şüpheyi (silme)liyim.

[1] Nihal Atsız'a karşı savunma. N. Atsız, S. Ali'ye hakaret ettiği için mahkûm olmuştur.

[2] Kabul gördüğünü.

[3] Sorgu.

Bunun için iki yol vardı: Kendisine cevap vererek mahiyetini teşhir etmek. Dilimi, münakaşasız olarak ondan iyi kullandığım, haklı bir davayı müdafaa ettiğim için efkâr-ı umumiyeyi tenvir etmek[1] mümkündü.

Fakat başta da söylediğim gibi, ona cevap vermek, onunla dipsiz iddiaları üzerinde münakaşa etmek, kendisinin seviyesine inmek olurdu.

Bunun için cevap vermedim. Rejime aykırı düşüncelerini memlekete yaymakta, benim ileri görüşlü olduğumun kendisine engel olduğunu sezer sezmez, o rejime isnatlar, iftiralar, hakaretlerle saldıran, fakat mahiyetini, ne gibi düşüncelere hizmet ettiğini elimdeki bir takım vesikalarla ispat edebileceğim bu adamı adaletin pençesine teslim etmeyi daha doğru bulurum.

Anlasın ki, hür Türkiye Cumhuriyeti'nde vatandaşların namus ve haysiyeti bu kabil maceraperest olanların oyuncağı değildir.

Anlasın ki, benim gibi eserleri ve yetiştirdiği talebelerle memleketine ve milletine küçük de olsa bir hizmette bulunmaya çalışanlar ve bulunanlar, gayeleri yurdumuzu maceralara sürüklemekten, milletimizi nifaka sokmaktan ve bu yollardan giderek külah kapmaktan başka bir şey olmayan kara emellilerin tecavüzüne uğrayacak olurlarsa mücrimin cezasını çekerler.

Muhterem karilerim. Hadise kısaca bundan ibarettir. Hakaretle dolu makale önünüzde, kanun kafanızda ve adalet duygusu vicdanınızdadır. Vatandaş şerefiyle oynayan bu adama hak ettiği cezanın verilmesini talep ediyorum.

Benim vatan hainliğime, bir zamanlar mahkûm olduğum suçun benim vatan haini addedilmeme sebep olacağı iddiasına karşı sadece şunu söyleyebilirim:

Bu hadise gizli kapaklı bir şey olmadığı, cürmüm, cürmümün mahiyeti, mahkûmiyetim resmi makamlarca da malum olduğu halde, 12 seneden beri devlet memuruyum. 7 seneden beri yüksek okulda öğretmenim, orduda da askerliğimi yaptım, subay oldum. Aldığım iyi sicille iki defa terfi ettim. Bugün Türk ordusunun bir yedek üstteğmeniyim. Memleketimizin bugünkü kanunlarına ve nizamlarına göre, bu şerefli subay elbisesini giymek hakkından ilelebet mahrum edilmiş olan Nihal Atsız'ın bana vatan haini derken bu nokta unutmuş olduğu ve Türk devlethanesinin içinde, Türk ordusunda vatan hainlerinin yaşanabileceği(ni) (?) sandığı görülüyor.

İçtimai hayatın fiili rolünü oynayan insan toplulukları arasındaki münasebetler her zaman arzu edildiği gibi normal bir tarzda ve şekilde cereyan etmeyip zaman zaman fertlerin yekdiğeriyle olan münasebetlerinde içtimai düzeni bozacak şekilde fiili veya kavli hareketler müşahede olunur.[2]

[1] Aydınlatmak.

[2] Gözlemlenir.

BELGE 22[1]

Pek muhterem Cami Beyefendi,

Gazetenin nasıl bir mücadele organı olacağı ve hangi nihai gaye için mücadele edeceği hususlarında, kanaatimce, anlaşmıştık. Bugünkü şartlar içinde mücadelemizin ileri sürebileceği ve gazetede müdafaasını arayacağı umumi tezler üzerinde düşündüklerimi ve ayrıca gazetenin organizasyonuna ve kadrosuna dair şahsımın ileri sürebileceği teklifleri aşağıda arz ediyor ve bu noktalarda mutabık olduğumuzu tahmin etmekle hataya düşmemiş olduğumu sanıyorum.

Kâğıt ve matbaa gibi teknik hususlarda bir karara varıldığını umarak, mümkün olduğu kadar kısa zamanda cevabınızı bekliyorum.

En derin bağlılık ve saygı hislerimle ellerinizden öperim.

Vedat Bey'e saygı ve sevgiler, Süreyya Bey'e selamlar.

Sabahattin Ali

Gazetenin uğrunda mücadele etmesini gerekli sandığım gayeler:

1- Demokratik ana hürriyetlerin, ezcümle söz, yazı, toplanma ve teşkilatlanma hürriyetlerinin tam, riyasız tahakkuku;

Bu hürriyetler ancak kanuni müeyyidelere dayandıkları zaman var olabileceklerine göre, Anayasa da dahil olmak üzere buna aykırı bütün kanunların ve kanun maddelerinin kaldırılması;Devletin demokratça esaslar dahilinde, milleti tam ve hakiki temsil eden organlarla yeniden teşkilatlandırılması; tek dereceli, gizli, serbest seçimden başlayarak.

1- Prensip bakımından halk ve demokrasi düşmanı olan siyasi, gayrisiyasi hiçbir teşekkülün demokratik haklardan ve hürriyetlerden istifade etmesine müsaade edilmemesi;

2- Köylünün yeter derecede toprağa bedelsiz sahip kılınması ve küçük toprak sahiplerinin kooperatifler haline gelebilmelerine müsaade, hatta buna devletçe yardım edilmesi;

[1] Yeni Dünya gazetesinin kuruluşuna dair yazışmalardandır.

3- Büyük sanayinin, münakalat[1] vasıtalarının, madenler ve akarsular gibi toprak hazinelerinin, umumi hizmet ve zaruri ihtiyaç müesseselerin ve bankaların devletleştirilmesi veya devlet kontrolü altına alınması;

4- Devlet ihtiyaçlarının müteahhit denilen tufeyli[2] sınıf tarafından karşılanmasının önüne geçilmesi ve bunun için yeni, ileri bir teşkilat kurulması;

5- Bütün vatandaşların her bakımdan şamil[3] bir sosyal sigorta ile hal ve istikballerinin sefalet ve zarurete karşı emniyete alınması;

6- Azınlıkların hak, vazife ve mükellefiyet bakımından tam vatandaş muamelesi görmeleri ve bunların kendi milli kültürleri içinde gelişmelerine, bu evsaf ile devletin idaresine iştiraklerine ve mecliste temsillerine müsaade edilmesi;

7- Bütün milletin hakiki ve halkçı bir kültür seferberliği ile şuurlu, menfaatlerini müdrik[4] bir kitle haline getirilmesi;

8- Türkiye'nin emniyet ve selameti etrafını çeviren devletlerle iyi komşuluk münasebetlerine bağlı olduğu için, bütün hür ve demokrat komşu devletlerle samimi ve anlayışlı bir dostluk siyaseti kurulması ve bu devletlerin siyasi, kültürel ve ekonomik bünyelerinin ve inkişaflarının yakından ve yalansız takip edilerek milletin bilgisine sunulması.

Gazetenin organizasyonu hakkındaki düşüncelerim şunlardır:

1. Sermayeyi temin edecek kimselerin gazetenin siyasi veçhesine müdahalesine asla cevaz verilmeyecektir;

2. Bunun için gazete ayrı bir teşekkül halinde ve Cami Baykurt imtiyazı kendi üzerine alacağını söylediği için Cami Baykurt'la Sabahattin Ali'nin siyasi mesuliyeti altında çıkacaktır;

3. Gazetede, yukarıda yazılı umumi siyasi kanaat ve esaslara aykırı hiçbir yazı bulunmaması hususu temin edilecektir. Spor ve sinema yazılarında bile ana yoldan ayrılınmasına müsamaha edilmeyecektir;

4. Cami Baykurt veya Sabahattin Ali'den herhangi birinin gazeteye girmesini mahzurlu buldukları yazılar gazeteye konmayacaktır.

5. Gazetenin yazı ve idare kadrosu müştereken tespit ve ücretleri müştereken tayin olunacaktır;

6. Sabahattin Ali'nin gazetede bilfiil çalışması mümkün olmadığı zamanlarda, Cami Baykurt'un da muvafakatiyle yerine bırakacağı kimse, gazetenin siyasi kontrolüne aynen onun gibi iştirak edecektir.

Sabahattin Ali

[1] Nakliye.

[2] Asalak.

[3] Kapsayıcı.

[4] Anlayan.

BELGE 23

10.10.1945

Azizim Vedat Bey,

Bu mektupla birlikte size iki fotoğraf gönderiyorum. Gazetenin ne safhada bulunduğu, kâğıt işinin ne olduğu, bina meselesinin nasıl halledildiği hakkında vereceğiniz haberleri bekliyorum. Mukavelename sureti ile senedi alır almaz çeki göndereceğim.

Burada bazı müteahhitlerle görüştüm, "Verilecek olan 5000 liralık itibar mektubu için banka çok faiz alır, aynı zamanda bunu her sene değiştirmek lazımdır, en iyisi yüzde altı faizli devlet tahvilleri alıp yatırmaktır, çünkü faizi işlemekte devam eder," diyorlar. Bu para nasıl olsa bağlanacaksa bari böyle yapmalı.

İsim ne oldu? "Ulak" ve "Savaş" olmasına hiç taraftar değilim, birincisi nedense her söylediğim insan tarafından yadırganıyor, ikincisi de hem bugüne uygun değil hem de çok fena tanınmış aşağılık bir dergi ile iltibasa[1] meydan verecek, herkes bizi militarist sanacak. Bence ya "Dünya", "Türkiye" nevinden alelade bir kelimede yahut da "Barış", "Hürriyet", "Demokrat" nevinde kısmen meşrebimize uygun bir isimde karar kılınmalı.

İsim tayin edilince hemen, hatta mümkün olursa telefonla –10-12 arasında– lütfen beni haberdar edin. Afiş için Adiloğlu teşebbüse geçti mi? Afişte gazetenin isminden ve mesleğini gösteren bir kısa vecizeden sonra:

CAMİ BAYKURT
SABAHATTİN ALİ
ADİLOĞLU

isimlerinden başka izahata lüzum olmadığı fikrindeyim. Esat benim adımı bilir ama dalgındır, sakın Ali yerine Âli yazdırmasın, bu Âli adı kadar si-

[1] Karıştırılmasına.

nirlendiğim kelime azdır. Gazetenin adı afişte ve gazetede aynı karakterde olursa iyi olur.

Cami beyefendiye hürmetler, Esat'a ve size selamlar ederim.

Sabahattin Ali

P.S.

Gazetenin çıkacağı haberi Ankara'ya yayılmış ve oldukça kuvvetli ve müspet[1] propagandası yapılmış, inşallah yüzümüz kara çıkmaz. Önümüzdeki ay başına yetişirse çok iyi olacak.

Makinenin döviz işi için de numarayı ve ne yapacağım hakkındaki izahatınızı bekliyorum.

Emin Karakuş gazetemiz için çalışmayı kabul etti, para meselesini bir ay çalıştıktan sonra dostça halledeceğiz. İsminin ifşa edilmemesini bilhassa rica ediyor.

[1] Olumlu.

BELGE 24

12.10.1945

Azizim Sabahattin Bey,

10.10.1945 tarihli mektubunuzu aldım. Bu tarihten beri yapılan işleri sırasıyla bildiriyorum:

1- Mezkûr mektubunuza leffen[1] göndermiş olduğunuz "iki fotoğrafı" alamadım, zarfın içinden yalnız bir tane çıktı.

2- Ayın 11'inde göndermiş olduğunuz çeki aldım ve bu sabah parayı hemen tahsil ederek kooperatife gittim. Fakat vilayetin vermiş olduğu gazete çıkarma ehliyetini kâfi görmediler ve 5000 liralık teminat mektubunu yatırarak esaslı imtiyazı almadan namımıza kâğıt sipariş edemeyeceklerini söylediler. Mamafih, lüzumlu formaliteyi ikmal edince, siparişimiz de olmasa, çıkabilmemiz için bir miktar kâğıt vereceklerini ilave ettiler. Sebep: bizim vaziyetimizde olan *Ankara Postası* kâğıt almış ve gazete çıkarılmamış.

3- Bu vaziyet karşısında, sizin söylediğiniz gibi tahvilat[2] mukabilinde işbu teminat mektubunu bankadan alıp vakit kaybetmeden siparişi vermemiz lazım. Artık bu işi ben size bırakıyorum.

4- Gönderdiğiniz üç bin lirayı, bina, hurufat[3] ve afiş işlerinde kullanılmak üzere elimde tutuyorum.

5- Bina –bizim gazetenin yanındaki– için bizim idare müdürünü gönderdim. Ev sahibi aylık olarak 60, H. parası olarak da 500 lira istemiş. Fikriniz?

6- Matbaa makinesi işi henüz neticelenmedi. Çıkar çıkmaz vaziyeti bildireceğim.

[1] İliştirerek.

[2] Tahviller.

[3] Harfler. Dizgide kullanılan matbaa harfleri.

7- Gazetenin ismine gelince: benim bulduğum en iyi isim DİKKAT. Bu isim gerek ticari ve psikolojik ve gerekse fonetik bakımından oldukça tesirli. Mahzuru, fikirlerden ziyade istihbaratı ifade etmesi. Mamafih bu ismin altına bir vecize uydurarak vaziyeti düzeltmek mümkün. Bundan başka bulduğum isimler şunlar: Alemdar, Atlas, Emek, Evrim, Geçit, İklim, İz, Maksat, Müjde, Ocak, Ok, Seda.

Herhalde bu hususta acele karar vermemiz lazım ki gerek resim ve gerekse afiş işlerine başlayabileyim.

Şimdilik işler bu merkezde. Ben bina ve hurufat işlerini hemen halledeceğim. Vaziyetin inkişafından sizi haberdar ederim. Selamlar,

Vedat Baykurt

H - Mukavelenin suretini Pazartesi göndereceğim.

BELGE 25

İstanbul: 17.10.1945

Azizim Sabahattin Bey,

Hatların meşguliyeti dolayısıyla telefon edemedim. Vaziyeti mufassalen[1] icmal ediyorum:[2]

1- Mukavele suretini ve göndermiş olduğunuz son 2000 (ikibin) liraya mukabil makbuzu ilişik olarak takdim ediyorum.

2- Mürettip[3] kadrosunu yapmakta biraz müşkülat[4] zuhur etti. Bu yüzden, tertip[5] işini garantiye almadan, hurufatı ısmarlamayı göze alamadım. Halleder etmez kısmen satın almak, kısmen de sipariş etmekle bu meseleyi hemen halletmeyi düşünüyorum. Maalesef bu hurufat meselesi biraz işimizi geciktirecek. Ne ise elimden geleni yapacağım.

3- Teklif etmiş olduğunuz YENİ DÜNYA ismini ittifakla kabul ettik. Ben gerek *mise en page*[6] ve gerekse resim ve afiş işleriyle meşgul oluyorum. Yalnız bu mürettip meselesi nihai bir surette halledilmeden afişleri ısmarlamayacağım.

4- Kâğıt işi için Y.K. Bankası müdürüyle temas edemedim. Konuşacağım. Mamafih ilk çıkışımızı temin edecek kâğıdı ya piyasadan yahut da gazetem için ısmarlamış olduğum partiden tedarik etmek mümkün.

5- Gazetenin idarehanesine gelince: Bizim dükkânlardan ikisini şimdilik bu işe hasredeceğim. Tamir işine Pazartesi günü başlayacaklar. Möble[7] olarak da tahrir odasına 6 kişinin çalışabileceği büyük iki masa ısmarladım.

[1] Ayrıntılı olarak.

[2] Özetliyorum.

[3] Dizgici.

[4] Zorluk.

[5] Dizgi.

[6] Mizanpaj, sayfa tasarımı.

[7] Mobilya.

6- Gazetenin yazı işleriyle meşgul olmanız beni memnun etti. Çünkü bu işle uğraşacak hiç vaktim olmadı. Yalnız bulacağınız tefrika roman eğer tercüme ise yeni ve patırtı yapmış olan bir eser olsun. Ben de elimdeki meşhur kitabı –size bahsetmiştim– ihtisaren[1] tercüme ettirmeye çalışacağım. Sahibi, bu yegâne nüshayı, bin bir niyazla bana yalnız bir haftalık vermişti. Kandırırsam ne âlâ.

7- Bizim makine işi hala birliklerden çıkamadı. Neticeyi hemen bildireceğim. Diğer taraftan, Univesul matbaasının satılması işi yeniden canlandı. Bakalım, bu işle de yakından alakadar oluyorum. Bu kombinezonu bir çevirebilirsek o zaman işlerimiz kökünden halledilmiş olur.

Acele olarak yazdığım bu icmale mevzu teşkil edecek bir sekizinci madde bulamadım. Müspet bir inkişaf[2] olur olmaz gene yazarım.

Selam ve sevgiler,

Vedat Baykurt

H - *Tasvir*'in satışı galiba çok düştü – son yaptığı edepsizliğe ne dersiniz?

[1] Kısaltarak.

[2] Gelişme.

BELGE 26

14.12.1945

Sayın Yücel,

Siyasi hayata atıldığım için Bakanlık emrine alındığımı öğrendim. Bu karar bence pek yerindedir. Yalnız, şahsıma karşı senelerden beri göstermiş olduğunuz sevgi ve teveccühe karşılık, size ve büyük İnönü'ye durumumu açıklamayı bir borç bildiğim için bu satırları yazmaya karar verdim.

Hükümet memuru olmanın bana yüklediği idari vazife ile muharrir hüviyetimin artık bağdaşamaz bir hale geldiğini son senelerde açıkça hissediyordum. Bir buçuk yıl önceki Turancılar davasından sonra ise kendimi ve eserlerimi inkâr edip yazı yazmaktan vazgeçmedikçe, siyasi mücadeleden kaçınmamın imkânsız olduğuna kesin şekilde hükmettim. Uzun uzadıya düşündüm. Sükûn ve rahatı seven mizacımı, karımı, çocuğumu göz önünde tutarak memurluğa devam mı etmeliydim, yoksa memlekette çok okunan ve sevilen, şöhreti sınırlar dışına çıkmaya başlayan bir muharririn sosyal vazifelerini düşünerek açıkça mücadeleye mi atılmalıydım? Bana bu sonuncu vazife daha mühim, daha lüzumlu ve daha kaçınılmaz göründü.

Belirmiş siyasi kanaatlerim vardı; bugünün dünyasına hâkim olan belli başlı dünya görüşlerini oldukça iyi bildiğim gibi, yurdumu ve onun hususiyetlerini de yakından tanıyordum. Her şeyden evvel, bütün insanları ve bilhassa bu yurdun dört bucağında, sekiz yüz yıldan beri hemen hiç değişmeyen bir hayata rağmen, içinde tükenmez manevi hazineler taşıyan bu milleti delice seviyordum. Her sene üç dört ay köylerde kasabalarda dolaşarak onların arasına katılıyor, ancak o zaman sahiden yaşadığımı, sahiden yaşayan insanlar arasında olduğumu fark ediyor ve senenin diğer aylarında bundan kuvvet alarak çalışıyordum. Yollarda şoförlerle, hanlarda köylü kadınlarla, kasabalarda ve şehirlerde işçilerle, köy enstitülerinde, içlerindeki o tükenmez hazineyi dışarıya vurabilmek imkânını bulmuş çocuklarla haşır neşir oldukça kafamda ümitler beliriyor, onlara hizmet edebilmek isteğim dayanılmaz şekilde artıyordu. Ama bütün bu sevdiğim insanların kültür ve sosyal seviyeleri, içinde bulunduğumuz dünya ile kıyaslanamayacak kadar geri idi.

Milletin layık olduğu seviyeye kısa zamanda varabilmesi için büyük bir hamle lazımdı ve bu hamle ancak bu milletin içinden, ortasından gelirse bir sonuca götürebilirdi.

Bunun için kafamda ilk beliren ve sarih şekiller alan siyasi kanaat tam bir demokrasi idi: Asırlardan beri bu memleketin mukadderatına karıştırılmamış olan on sekiz milyon insanın her birinin siyasi bakımdan aktif hale gelmesi, memleketin idaresine doğrudan doğruya karışması, tebaa halinden vatandaş haline yükselmesi şeklinde anladığım bir demokrasi.

Bundan başka, dünyanın dev adımlarıyla sosyalist bir iktisadi nizama gittiği inkâr edilemezdi. Hele bizim gibi istihsal[1] seviyesi pek düşük olan bir memleketi yüksek medeniyet seviyesine ancak sosyalizm çıkarabilirdi. Fakat yurdumuzun birçok bölgeleri ekonomik ve sosyal bakımdan henüz pek iptidai bir vaziyette bulunduğu, halkımızın kültür seviyesi sosyalizmi kavramasına müsait olmadığı için, kanaatimce bizde bu yolda yapılacak iş, sosyalist cemiyete geçiş için gereken şartların hazırlanmasına hizmet etmek olabilirdi.

İç siyaset hakkındaki fikirlerim bu şekilde hulasa edilebilir. Dış siyaset hakkında neler düşünmüş olduğumu da kısaca arz edeyim:

Türkiye'nin emniyet ve selametini bütün dünya milletleri ile, bilhassa etrafını çeviren komşuları ile iyi dostluk münasebetleri kurmasında görüyordum. Dış siyasette gaye, bize karşı herhangi bir devletin girişebileceği herhangi bir tecavüzü, mütecaviz için büyük bir prestij kaybı ve haksız bir müdahale haline getirebilmek için iç ve dış siyasette bize hücum vesilesi vermemek, içeride büyük halk kitlelerine dayanmak, dışarıda her türlü yabancı tesir ve nüfuzundan kaçınmak, kısacası, coğrafi vaziyeti Türkiye'ye pek benzeyen İsveç'in yolunu tutmak olmalıydı. Buna rağmen haksız bir tecavüze uğrarsak, istiklalimizi kanımızın son damlasına kadar müdafaa etmeliydik. Böylece bir savaşta yenilsek bile, istiklalini gönül rızasıyla feda etmeyen bir milletin tekrar dirilmesi, kalkınması her zaman için mukadderdi.

Bu kanaatlerimi açıkça müdafaa için nasıl bir yol tutacağım hakkında sarih bir karar vermemiştim. Elimdeki bir miktar para ile bir kütüphane açarak kendi eserlerimi kendim neşretmeyi, böylece kitapçı istismarından kurtulmayı, kendimi tam mânâsıyla yazı hayatına vermeyi düşünüyordum. Bu sıralarda İstanbul'da Halide Edip Adıvar'ın evinde Cami Baykurt'la tanıştım. Siyasi fikirlerini kendiminkilere yakın buldum. O da her milletin kendi sosyalist nizamını kendi bünyesine göre kurması hususunda bana iştirak ediyordu. Bu tanışmadan bir kaç ay sonra tekrar Cami Baykurt'u gördüğüm zaman, oğlunun bir gündelik siyasi gazete çıkarmak istediğini, benim "fikri iştirakimi" rica ettiğini söyledi. Yukarıdaki siyasi kanaatlerimi açıkça

[1] Üretim.

ve bir daha izah ettim. "Her noktada mutabıkız," dedi. Bunun dışına asla çıkmayacağımızı taahhüt ettik. Ben de edebi yazılarla iştirake söz verdim. Gazetenin çıkması uzadıkça uzadı, sebebini sordum, mali zorluklar dediler. İşi büyük tuttukları için yüzde yirmi dört faizle para almaya kalkmışlardı. Ben onları bundan vazgeçmeye ikna ettim. *La Turquie*'nin basılmakta olduğu matbaada, düz makinede, mütevazı bir fikir gazetesi çıkarmanın daha doğru olacağını, bu takdirde benim de bir miktar para katabileceğimi söyledim. Razı oldular. Yirmi iki yıldan beri arkadaşım olan ve dürüstlüğü, vatanseverliği, ileri fikirleri, tok yazıları ile tanınan Esat Adil Müstecaplıoğlu da bu işe katıldı, ben memurluk sıfatını üzerimde taşıdığım müddetçe gazetenin fikri kontrolünü üzerine aldı.

Böyle bir harekete girişirken bize cesaret veren iki şey vardı: Türkiye'de demokrasi cereyanının gitgide ilerlemekte olması ve memleketin başında bulunanların, bilhassa büyük İnönü'nün böyle bir siyasi hareketi anlayış, hatta takdirle karşılayacağı kanaati. Çünkü onun büyük eseri olan köy enstitüleri, âdeta bizim tasavvur (?), mesut, ileri, kuvvetli Türkiye'nin küçük birer örneği idi. Buna rağmen gazeteyi yayınlamaya kesin olarak ancak İnönü'nün 1 Kasım nutuklarını dinledikten ve orada açıklanan ileri hamlelere inandıktan sonra karar verdik.

Yayınlayabildiğimiz dört nüsha, nasıl hayırlı bir yolda her gün biraz daha gayretle, mutedil fakat azimli adımlarla yürümek istediğimizi göstermeye kâfidir. Böyle bir işe ilk başlamanın ve en fakir, en acemi şartlarla başlamanın doğurduğu bazı talihsizlikler istisna edilirse, gazetede yüzümüzü kızartacak bir şey bulunmadığını açıkça söyleyebilirim. Afişi yapan ressam buna Sovyet bayrağını koymayı unutmuş, ilave etmesi istendiği zaman da, boş yer arayıp en başa koymuş ve telaş arasında bu gözden kaçmış, ama kem gözlerden kaçmadı. Gazetenin başlığı altındaki yıldızlar bile dedikodulara meydan verdi. Sovyet cumhuriyetleri sayısının 16 olduğunu bile bilmeyen kötü niyet sahipleri tarafından, Abdülhamid devrini hatırlatan bir zihniyetle, "Bu yıldızlar 13 Sovyet cumhuriyetine alamettir," denildi. Afiş meselesinin ressamdan ve afişi basan matbaadan tahkiki her an mümkündür.

Yurduma ve milletime karşı borcum olduğuna inanarak ve hizmetten kaçmamak kaygısıyla, kendimin ve ailemin refah ve huzurunu tehlikeye koydum. Hiçbir menfaat düşüncesinin ve şahsi ihtirasın hareketlerime müessir olmadığına, her biri başıma sadece bin bir dert ve huzursuzluk getirdiği halde bir türlü yazmaktan vazgeçemediğim kitaplarımla iki odalı bir evde bir hizmetçi bile tutmadan geçen şahsi hayatım en açık delildir.

Böylece on yılda dişimden tırnağımdan arttırdığım birkaç bin lira şimdi bir anda yok olduğu gibi, gazete yüzünden girdiğim bir hayli borç da üzerimde ağır bir yük olarak kaldı.

Gerçi ben siyasi hayata girmeye niyetlenmiştim, fakat bu niyetimi fiil

haline getirmek için attığım ilk adımda öyle ağır bir darbe yedim, öyle ziyanlara girdim, öyle iğrenç bir tezvir ve iftira yağmuruna tutuldum ki bu yolda devamıma şimdilik ne maddi ne de manevi bir imkân görüyorum. Ama buna karşılık, "Siyasi hayata atıldı" diye, ortada bir tek satır siyasi yazım bile yokken, bütün niyetlerim henüz teşebbüs halindeyken, vazifemden uzaklaştırılıyorum.

Son günlerde kendi kendimle çok muhasebe ettim, "Acaba ben mi haksızım, acaba taraftarı olduğum fikirler mi yanlış?" diye çok düşündüm, uykusuz geceler geçirdim. Fakat karşı tarafın mücadele metotlarına bir göz atınca, onların haklı olmasına imkân olmadığı neticesine vardım. Haklı olanlar bu yoldan yürüyemezlerdi, hayır, hak hiç bir zaman söz ve fikir tarafını bırakıp tekme ve balyoz tarafını tutmuş olamazdı.

Hiç ummadığım bu ağır darbe karşısında, bunun sebeplerini düşündüm ve araştırdım. O zaman gördüğüm manzara bana dehşet verdi. Turancılar davası sırasında arz etmiş olduğum gibi, bu sefer de tehlike yine benden ziyade memleketimi tehdit ediyordu:

İnönü, 1 Kasım nutuklarında Türkiye'nin bugünkü dünya içinde şerefli, itibarlı, refahlı bir mevkiye ulaşması için gereken değişiklikleri açıkça ortaya serince, uzun zamandan beri dünyanın ve Türkiye'nin gidişinden memnun olmayan bir takım geri görüşlü, menfaat düşkünü kimseler büyük bir telaşa kapılmışlardı. Bugün ellerinde tuttukları gelirli mevkileri, daha geniş bir halk kitlesine dayanan, daha hür ve daha adaletli bir Türkiye'de asla muhafaza edemeyeceklerinden korkan ve tek dereceli seçim, birden fazla parti, hür basın gibi sözlerin ağza alınmasından bile dehşete düşen bu karanlık ruhlu insanlar derhal harekete geçtiler. İlk olarak kendi aralarında gruplaşmaya, teşkilatlanmaya, kendilerine liderler seçmeye koyuldular. Bir taraftan da basın hürriyetine şiddetle hücum ediyorlar, her türlü tenkidi bir cinayet sayıyorlardı. Muhalif basın da buna vesile vermekte kusur etmiyordu. Siyasi terbiye ve olgunluk noksanı, yurdun hususiyetlerini bilmeme, uzun yıllar susmanın doğurduğu acemilik ve realitelerden ziyade klişe fikirlere bağlılık onları çok kere yanlış, belki de zararlı yollara götürüyordu. Fakat açık ve hür bir fikir mücadelesi sonunda bu sancılı devir elbette geçecek, memlekete hayırlı bir sonuca varılacaktı. Millet, kültür seviyesi ve siyasi olgunluğu arttıkça, elbette iyiyi kötüden, hası kalptan ayıracak, bu yurda hizmet etmek isteyenlerle, başka emellere hizmet edenlerin arasındaki farkı görecekti.

Fakat karanlık ruhlu insanları en çok korkutan da işte halkın bu olgunluğa varması idi. Bu memlekette atılacak her ileri adımı kendi hak edilmemiş ekmeklerine bir tecavüz gibi nefretle karşılayan bu insanlar, hiç bir kötü vasıtayı ihmal etmeden açık ve kapalı tezvirlerine devam ediyorlardı. Ellerindeki en kuvvetli silah komünizmdi. Her ileri hamleyi, her ileri fikri bu damga ile

gözden düşürmeye uğraşıyorlardı. Köy enstitülerine komünist yuvası diyen onlardı; Hasan Ali Yücel'e komünistlerin koruyucusu diyen onlardı; Sabahattin Ali'nin içlerinde bu memleket ve bu millet endişesinden başka bir tek heyecanın ifadesi bulunmayan eserlerine komünist damgasını vuran onlardı; Turancıları, ırkçılığı, geriliği himayelerine alan onlardı ve bugün, İnönü'nün 1 Kasım nutkundan sonra, o büyük ve hakim insana bile dil uzatmaya cüret ederek: "İnönü müteredditt... Dış baskının tesiri altında yurdun disiplinini gevşetiyor, milli bünyemize ve seviyemize uymayan değişikliklere girişiyor; tek dereceli seçim memlekette anarşi doğurur, hür basın bizi Bolşevik istilasına götürür," diyenler de onlardır.

Memleketimin ve milletimin ilerlemesini isteyen bir insan sıfatıyla İnönü'nün ve sizin eserlerinize karşı nasıl duygular beslediğimi yakından bilirsiniz. Bugün bu eserleri ve yurdu bir irtica hamlesinin tehdit etmekte olduğunu, fikir mücadelesini kanunsuzluk ve zorbalık yollarına dökmek isteyen sorumsuz kuvvetlerin harekete geçtiğini, bunun içeriden ve dışarıdan rahatsızlıklara sebep olabileceğini görüyor ve bir buçuk sene önceki gibi yine size başvuruyorum. Kendim için hiçbir şey istemiyorum. Bugün her sofraya oturuşumda karımla çocuğuma bakarak: "Bunlara bu yemeği daha kaç gün yedirebileceğim acaba?" diye içim titrediği halde, şerefimle siyasi hayata atılabilmemin mümkün olabileceği günü bekleyeceğim ve bundan ümidimi kesersem, bütün siyasi emellerimden toptan vazgeçerek, tekrar devlet kapısına dönmek isteyeceğim. O zamana kadar da kalemimle geçinmeye çalışacağım.

Derin saygılarımı sunar, bana karşı teveccühleri olduğuna ve teveccühe layık olmayacak hiç bir harekette bulunmadığıma emin olduğum büyük İnönü'ye bu hususların arzına delalet buyurmanızı istirham ederim.

Dixi et salvavi animam meam.[1]

Sabahattin Ali

[1] Konuştum ve ruhumu kurtardım.

BELGE 27

İstanbul 1. No'lu Sıkı Yönetim Mahkemesi Başkanlığı'na
Sayın Yargıçlar,

Bu dilekçemizi, adaletin gerçekleşmesinden maada hiçbir kaygısı olmadığını umduğumuz yüksek heyetinize ve hür, refahlı, halkçı bir Türkiye'nin hakikat olmasını hedef tutan büyük Atatürk'ün başlattığı Türk inkılabı tarihine sunuyoruz.

Huzurunuzda yargılanmakta olan bizler, birçok defalar İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde maruz kaldığımız işkence ve hakaretlerden bahsettik. Ortaçağ barbarlığına yaraşan bu nevi zulmü 18. asırda Bourbon'ların Fransa'sında istibdadın sembolü olan Bastille Kalesi temsil ediyordu. Kendi yurdumuzda da geçen asrın sonlarında müstebit Abdülhamit'in kanlı saltanatı zamanında hür, halkçı bir Türkiye'yi özleyen ileri fikirli münevverler aynı zihniyetle sürgün edildi, menfalarda[1] öldürüldü; yetmiş mekteb-i tıbbiye talebesinin yurtseverliklerinden, halkçılıklarından ötürü Kızıl Sultan'ın tensip ettiği[2] en şiddetli cezalara çarptırıldıkları tarihi bir hakikattir.

O karanlık günler ile aramızda, hürriyet, istiklal ve milletin hâkimiyeti uğrunda yapılmış çetin mücadeleler, ihtilaller, inkılaplar, kurtuluş savaşları ile geçmiş yarım asırlık fırtınalı bir devir bulunuyor. Sayısız Türk gencinin uğrunda hayatını feda ettiği ideal en temsili ifadesini Kemalist anayasamızda bulunduğuna kaniiz. İnsanlık haklarını bize tanıyan bu ileri, halkçı, mukaddes vesikaya, Atatürk'ün emanetine bütün varlığımız ile bağlıyız. Bu emanete sarsılmaz sadakatimizden ötürü ve vatanımızı herkesten fazla sevdiğimiz içindir ki bugün huzurunuzda sanık sandalyesinde oturuyoruz.

İçimiz burgulanarak söylemeye mecburuz ki demokrasinin dünya ölçüsünde zaferini müşahede ettiğimiz bugün, ileri Kemalist anayasamızı benimsemiş Türkiye Cumhuriyeti'nin İstanbul şehrinde Bastille'i ve o müessesenin temsil ettiği mezalimi bile gölgede bırakan bir Emniyet Müdürlüğü vardır.

[1] Sürgün yerleri.

[2] Uygun gördüğü.

Biz, huzurunuzda yargılanan 50 Türk genci, Emniyet Müdürlüğü binasında aylarca hapsedildik. İçimizde 9 ay bu müessesenin dar ve karanlık hücrelerinde mevkuf tutulanlarımız var. Bunun için işkenceleri kendi etlerinde hissetmiş ve bu menfur yerde işlerin iç yüzünü bilen kimseler olarak yüksek heyetinize başvuruyoruz.

İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ndeki bugünkü işkence tertibatının ve hücrelerin inşaat hazırlıklarına eski Emniyet Müdürü Halûk Nihat Pepeyi'nin İkinci Dünya Harbi'nin başlarında Nazi Almanya'sına ve Almanya'nın peyki orta Avrupa memleketlerine yaptığı bir seyahatten edindiği ilhamlarla başlanmış ve Emniyet Müdürü Ahmet Demir zamanında inşaat bitirilmiştir. Binaenaleyh insanlığın en büyük düşmanı Alman Faşizmi metotları bugün Atatürk inkılabı Türkiye'sinde halkın gözünden gizli olarak tatbik sahası bulmaktadır.

Emniyet Müdürlüğünde mevkufiyet[1] ve isticvap şartlarını misaller ile kısaca tasvir edelim:

Birinci şube emrinde mevkufların ihtilaftan men edilerek içine kapatıldıkları 35 adet hücre bulunmaktadır. Bunlardan 6 tanesinin küçük pencereleri vardır ve biraz hava alır. Bunlar 2, 3, 4, 6, 12, 14 nolu hücrelerdir. Diğer hücrelerin, –ikisi müstesna– eni takriben 1,2 m, uzunluğu 1,90 m, yüksekliği de ortalama 2,10 m'dir. Bu hücrelerde pencere yoktur. Hatta bazılarının pis havalı bir koridora bakan birkaç santim enindeki hava delikleri de bulunmamaktadır. Binaenaleyh bu yerlerde teneffüs ve hayat imkânı yoktur demek mübalağa sayılmaz. 19 ve 20 no'lu hücrelere "tabut" adı verilmektedir. Tabutların eni takriben 0,60 m, derinliği 0,40 m yüksekliği de 1.80 m'dir. Tabutlarda işkence görenlere ekmek ve su verilmez. Burada yatanlar uykudan mahrum, aç ve susuzdurlar.

21'den 26'ya kadar no'lu hücreler müdüriyet binasının zemin katında 29'dan 36'ya kadar no'lu hücreler sokak seviyesinden 2,50 m aşağıda, binanın bodrum katında, diğer hücreler ise Birinci Şube Müdürlüğü'nün bulunduğu en üst kattadır. Bodrumdaki hücrelerde tahammül edilmez rutubet ve koku vardır. Teneffüs edilen hava ıslaktır. Rutubet o derecededir ki, bu hücrelerde kibritlerin başları ıslanıp yumuşadığından kibrit yakmak bile imkânsızdır. Hücreler hamam ve kenef böceklerinin, akreplerin yuvasıdır. Bu kattaki 32 ve 33 no'lu hücrelerin tavanında devamlı suretle sızan lağım künkleri vardır.

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi asistanlarından Mihri Belli 33 no'da tam 4,5 ay hapsedilmiştir. Verem olduğu ve ömrünün yarısını sanatoryumlarda geçirdiği sabit olan sanıklardan Ferit Teksoy 6 gün aç, susuz, uykusuz tabutta tutulduktan sonra havasız 18 no'lu hücreye kapatılmış ve yaşamasını

[1] Tutukluluk.

mümkün kılan tedavinin yapılmasına mâni olunmuştur. Birçoğumuz tabuta kapatılmak işkencesine maruz kaldık. Tebdil-i havalı olduğu halde ameliyattan henüz kalkmış topçu asteğmeni Tayyar Uslu sırtında şerefli subay üniforması bulunmasına rağmen, iki Bulgar casusu ile aynı odaya kapatılmış, askerliğe bu hakaret yetmiyormuş gibi, hasta hali ile bodrum katında 36 no'lu hücreye hapsedilmiştir.

İsticvap şartlarına gelince:

Polis, insan haklarını ve kanunu ayaklar altında çiğneyerek bizlere tahammül edilemeyecek hakaretlerde bulundu. Birçoklarımızı tokatladı, tekmeledi, falakaya yıktı, anamıza babamıza sövdü, yüzümüze tükürdü hatta içimizden birinin edep yerine el attı.

İşkence ekseriyetle geceleri yapılmakta, bu maksatla polis memurlarından "komisyon" adı verilen 4-5 kişilik gruplar teşkil edilmektedir. Bu gruplarda bilhassa temayüz eden emniyet müdürlüğü mensupları şunlardır:

Emniyet müdürü Ahmet Demir, Birinci Şube Üçüncü Kısım Emniyet Amiri Hamdi Özdemir, aynı kısımdan komiser Rüştü, Emrullah, Bulgar Ahmet ve muavin Hüseyin Pravuştalı.

Tahammülü imkânsız işkenceler altında ilkokul öğretmeni Hasan Basri Alp öldürülmüş, şimdi Bakırköy tımarhanesinde yatan, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe şubesinin son sınıfının en güzide talebelerinden Kemalettin Özerdem cinnete sevk edilmiş, aynı fakülteden Safa Yurdanur tazyike dayanamayarak iki defa intihar teşebbüsünde bulunmuş, Türkiye'nin en güzide ressamlarından Nuri İyem ciddi sinir buhranları geçirmiştir. Bu felaketten kurtulup da asabı ve sıhhati bozulmayanlarımız sayılıdır.

Sayın Yargıçlar, maruz kaldığımız muamele mübalağasız olarak budur. Polis Müdürlüğü'ndeki mevcut şartların faşist bir memlekette bulunmasını akıl alabilir. Fakat halkçı Türkiye Cumhuriyeti'nde insan haklarını, kanunu hiçe sayan bir polis terörünün hüküm sürmesini bizim gibi, yüksek heyetinizin de hazmetmemesi, müsamaha ile karşılamaması gerekir. Sevgili milletimizin şeref ile hür ve müstakil olarak yaşayabilmesi için kanlarını döken İstiklal Savaşı kahramanları, Türk üniversitelileri, polis işkencesi altında inlesinler, çıldırsınlar, ölsünler diye, değersiz müteredditler[1] tarafından tasavvur edilmez hakaretlere maruz kalsınlar diye hayatlarını feda etmediler. Emniyet Müdürlüğü adıyla anılan müessese bu memlekette bugünkü şekli ile ayakta durdukça yurdumuzda demokrasinin katresinin bulunduğunu iddia etmek gülünç olur. Büyük Atatürk, inkılabı ve Cumhuriyet'i bütün Türk milletine ve bilhassa gençliğe emanet etti, binaenaleyh bu mukaddes emanet ile, halkçılıkla, anayasamızla hiçbir suretle telifi kabil olmayan bu menfur müessesenin bu hali ile mevcudiyetini devam ettirmesinin mesuliyeti bütün vatansever Türklere ait olduğu kadar yüksek heyetinize de aittir.

[1] Soysuzlar, aşağılıklar.

Tevsi-i tahkikat[1] zımnında, yüksek heyetinizin polis müdürlüğünde mevkufiyet ve isticvap şartlarını tespit için bilhassa 19, 20, 32 ve 33 no'lu hücrelerde bir keşif yaptırmasını, Kemalettin Özerdem'in ne gibi şartlar altında çıldırdığını ve Hasan Basri Alp'in ne suretle ölüme sevk edildiğini tahkik ettirmesini Anayasamızın 82. maddesi gereğince birlikte talep eder, saygılarımızla arz ederiz.

26.11.1945

[1] Tahkikatın genişletilmesi.

BELGE 28

Yargıtay Üçüncü Ceza Dairesi Yüksek Reisliği'ne
takdim olunmak üzere
İstanbul Asliye İkinci Ceza Mahkemesi Yargıçlığı'na

Temyiz eden - Sabahattin Ali. Muharrir ve *Markopaşa* gazetesi sahibi
Vekili - Avukat Mehmet Ali Cimcoz.

T. Mevzuu - İstanbul Asliye Mahkemesi İkinci Ceza Dairesi'nin, müvekkilim hakkında Matbuat Kanunu'nun 30. maddesi hükmüne muhalif hareketinden dolayı 10.3.947 tarihinde ittihaz ettiği mahkûmiyet kararını, ademikanaatle[1] kanuni müddeti içinde ve aşağıda maruz sebeplere binaen bilvekale[2] temyiz eylerim.

Şöyle ki:

Temyiz olunan kararın hulasası - Sanığın sahibi bulunduğu *Markopaşa* gazetesinin 16.12.46 tarih ve 4 sayılı nüshasında yazıp neşrettiği "Topunuzun Köküne Kibrit Suyu" başlıklı yazının, Cemil Barlas'ın Millet Meclisi'nde *Markopaşa* gazetesi ve dolayısıyla sanık hakkında ithamkâr sözler sarf eylemesi ve bir kısım milletvekillerinin de bu mütalaayı tasvip ve terviç eylemeleri[3] üzerine yazılmış olduğu ve Cemil Barlas'ın beyanının Meclis'te vuku bulması ve Meclis'teki milletvekillerinden bir kısmının da bu beyanı tasvip ve buna fikren iştirak eylemiş olmaları sebebiyle, yazıda ad zikredilmemesine rağmen Cemil Barlas'ın vaki beyanını tasvip eyleyen milletvekillerinin kastedilmiş bulunduğu kanaatine varılmıştır. Bu sebeple suç konusu olan yazı, bir kısım milletvekillerinin vazifelerinden dolayı, müphem ve suizannı[4]

[1] Kanaatsizlikle.

[2] Süre tutumla.

[3] Desteklemeleri.

[4] Kötü niyeti.

davet edici mütecavizane, haysiyet ve şerefi muhil[1] mahiyette görüldüğünden, sanığın, Matbuat Kanunu'nun 30. maddesi hükmüne tevfikan altı ay müddetle hapsine ve yüz lira ağır para cezası ile cezalandırılmasına, ancak Cemil Barlas'ın suçlu hakkında açıkça ağır isnatlarda bulunması suçlu lehine takdiri hafifletici sebep sayılarak, cezanın, T. Ceza Kanunu'nun 59. maddesi hükmüne tevfiken[2] üçte birinin indirilmesi suretiyle dört ay müddetle hapsine ve altı bin altı yüz altmış kuruş ağır para cezası ile mahkûmiyetine ve tecil talebinin reddine karar verilmiştir.

Temyiz olunan kararın tarihi - 10.3.1947.
Temyiz olunan kararın sayısı - esas 47/ 66- karar 47/130

Bozma Sebebleri - Mahkeme, hadisenin takdirinde maddi hatalara düşmüştür:

1- 4.12.946 tarihinde Büyük Millet Meclisi'nde memleketin muhtelif bölgelerinde mevcut Sıkı Yönetim'in temdit[3] veya ilgası[4] hakkında vuku bulan tartışmalar sırasında, milletvekillerinden Cemil Barlas, müvekkilimi kastederek, "İstanbul'da değil şu parti bu parti münakaşası, hatta kökü dışarıda olan *Markopaşa* bile çıkar," diye ağır bir isnatta bulunmuştur. Müvekkilim, keyfiyete ertesi günü İstanbul'da münteşir 5.12.946 tarihli *Vatan* ve *Tasvir* gazetelerinden muttali olmuştur. Bir gün evvelki Meclis müzakerelerini nispeten daha mufassal bir şekilde sütunlarına geçiren bu iki gazetede müvekkilim, Cemil Barlas tarafından bütün millet muvacehesinde kendisine karşı yapılan haksız ve ağır hakareti görünce pek tabii ve muhik[5] bir tepki ile amme efkârı karşısında kendisini müdafaa zaruretinde kalmış ve "Topunuzun Köküne Kibrit Suyu" başlıklı yazıyı yazmıştır.

Bu yazıda yalnız Cemil Barlas değil, müvekkilime o güne kadar sinsi bir şekilde "kökü dışarıda" diyenler de kastedilmiştir. Yazılı olarak takdim kılınan müdafaamızda da belirtildiği gibi, Cemil Barlas'ın bu beyanı, maalesef memleketimizde mevcut ve sadece gerilik ve şuursuzlukla tavsif edilebilecek bir azınlığın, müvekkilim hakkında beslediği yanlış ve mesnetsiz kanaatlerinin bir ifadesidir. Cemil Barlas'ın mümessilliğini yaptığı bu kanaat sahibi şahısların kimler olduklarını esna-yı müdafaada[6] uzun uzadıya anlatmaya

[1] İhlal eder.
[2] Uygun olarak.
[3] Uzatılma.
[4] Kaldırılması.
[5] Haklı.
[6] Müdafaa sırasında.

çalıştık. Bunların hiçbir zaman milletvekilleri olamayacağını açıkça ve etraflıca izaha uğraştık. Mahkeme ise, hadiseyi gayet dar bir çerçeve içinde mütalaa etti: Müvekkilime bu nevi isnatların ilk defa Cemil Barlas tarafından 4.12.1946 tarihinde Meclis huzurunda vuku bulunduğunu kabul ederek, yazıda, Cemil Barlas'ın ve Meclis'te onun bu yoldaki isnatlarını güya tasvip eden diğer milletvekillerinin kastedilmiş olduğu kanaat ve neticesine vardı.

Halbuki, öteden beri iddia ettiğimiz gibi müvekkilime ve onun çıkarmakta olduğu *Markopaşa* gazetesine ilk defa bu yolda isnatta bulunan Cemil Barlas değildir. Bu şahıslar her vesile ile ve her fırsatta gizli ve sinsi bir şekilde müvekkilimi lekelemeye çalışmışlardır. Memleketimizde matbuatı takip edenler, bilhassa diğer haftalık siyasi mizah gazetelerinde müvekkilim hakkında vaki bu nevi ima ve telmihlere[1] daima tesadüf etmiştirler. Bu yoldaki vesaik[2] ve delaili[3] iddiamızın subutu[4] bakımından mahkemeye takdime amade bulunduğumuzu müdafaamızda arz etmiş olmamıza rağmen, nedense mahkeme bu ciheti tetkike lüzum görmemiş ve hadiseyi dar bir çerçeve içinde mütalaa ederek kararını vermiştir. Cemil Barlas'ın müvekkilim ve *Markopaşa* hakkındaki yersiz ve haksız isnadı, yukarıda da arz olunduğu gibi, öteden beri sinsi bir şekilde devam eden yanlış bir kanaatin ifadesidir. Bu sinsi kanaat resmen bir milletvekili ağzından "kökü dışarda" tabiri ile vasıflandırılarak millet muvacehesinde açıklanınca, müvekkilim kendisini müdafaa zaruretinde kalmış ve bu maksatla Cemil Barlas'a hitaben yazdığı yazıda ayrıca onun mümessilliğini yaptığı kanaat sahiplerini de kastetmiştir.

Binaenaleyh,[5] mahkemenin müvekkilime ilk defa Cemil Barlas'ın "kökü dışarda" demiş olmasını kabul etmesi ve bu beyanı da diğer milletvekillerinin tasvip etmiş olmaları ihtimalini düşünerek, yazıda, diğer milletvekillerinin kastedilmiş olduğu yolunda bir kanaate varması hadisenin dar bir şekilde mütalaa olunduğunu ve bu sebeple de takdir hakkının maddi hata ile muallel bulunduğunu gösterir.

2- Kararda aynen: "Sahife 4 - yukarıda da işaret olunduğu üzere Cemil Barlas'ın Millet Meclisi'nde *Markopaşa* gazetesi –onun sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Sabahattin– hakkında ithamkâr sözler sarf eylemesi ve bir kısım milletvekillerinin bu mütalaayı tasvip ve terviç eylemeleri üzerine sanığın suç mevzuu olduğu iddia edilen yazıyı yazdığı ve bu yazı, ad zikredilmeksizin milletvekillerinden bir kısmının vazifelerinden dolayı müphem ve suizannı davet edici, mütecavizane, haysiyet ve şerefi muhil mahiyette görülmüştür," denmektedir.

[1] Anıştırmalara.

[2] Belgeler

[3] Delilleri.

[4] Sabit olması.

[5] Bunun üzerine.

Biz müdafaamızda, mahkemenin kabul eylediği şekilde, Meclis'teki müzakereleri sadece 5.12.946 tarihli *Vatan* ve *Tasvir* gazetelerinde görmüş olduğumuzu ve bunun üzerine suç konusu olan yazıyı yazmış bulunduğumuzu iddia ettik. Bu gazeteler amme delili olarak mahkemeye de ibraz olundu. Bunları badettetkik[1] edindiği kanaatiyle ittihazı hükmeden mahkeme, esna-i tetkikte kanaatine ve dolayısıyla zat-ı hükme[2] müessir maddi bir hataya düşmüştür. Şöyle ki:

Mezkûr[3] gazetelerin aynı olan muhabiri, Meclis müzakerelerini her iki gazeteye de iki kısım halinde vermiştir. Bunun baş tarafında bizzat muhabir, müzakerelerin kendi görüşü ile bir hulasasını yapmış ve bilahare, "Celsenin tafsilatını aynen veriyorum," diye müzakerelerin tafsilatını vermiştir. Umumi mahiyette müzakereleri hulasa eden muhabir bu hulasanın en sonunda, "Meclis'te zaman zaman kökü dışarıda olan ideolojiler hakkında çok sözler söylendi. Bu hususta iki partinin de aynı fikirde olduğu müşahede ediliyordu. Fakat alınacak tedbirler hakkında CHP ve DP arasında düşüncelerin tamamen ayrı olduğu kuvvetle seziliyordu." diyor ve bunu takiben de celsenin tafsilatını aynen veriyor.

Havadisin muhabir tarafından yapılan hulasası müvekkilimden ve onun çıkarttığı *Markopaşa* gazetesinden bir guna bahsetmediği ve bu kısım sadece maddi bir vakıanın sübjektif tarzdaki bir ifadesi olduğu cihetle, bizi alakadar ve tahrik etmemiştir. Ancak, celsenin tafsilatı ile bildirilen kısmı maddi bir vakıanın tamamen objektif bir şekilde ifadesi olduğundan bu kısım üzerinde durulmuş ve burada mevcut Cemil Barlas'ın, "(...) İstanbul'da değil şu parti bu parti münakaşası hatta kökü dışarıda olan *Markopaşa* bile çıkar," şeklindeki açık ithamı müvekkilimi tahrik etmiştir.

İşte mahkeme müvekkilimin hadisedeki kastını tayin için tahrik sebeplerini ararken bu gazetelerin tetkikinde maddi bir hataya düşmüş ve havadisin sübjektif olan kısmı ile objektif olan kısmını birbirine karıştırmıştır. Muhabirin hulasaten bildirdiği ve yukarıda aynen yazdığımız şahsi kanaatlerini mahkeme, kararının baş tarafında Demokrat Partili diğer bir milletvekilinin Cemil Barlas'ın bu sözlerine cevaben söylediği sözler olarak kabul etmiş ve bu suretle Cemil Barlas'ın sözlerine her iki partili milletvekillerinin de iştirak edip bu beyanı tasvip eyledikleri neticesine varmıştır.

Halbuki, celsenin tafsilatı ile bildirilen kısmı dikkatle okunacak olursa görülür ki Meclis'te milletvekilleri zararlı birtakım ideolojilerden ve bunlarla mücadele şekillerinden bahsetmişlerdir. Ancak, hiçbir milletvekili bu meyanda ne müvekkilimi ve ne de *Markopaşa*'yı kastetmiştir. Bunun en bariz delili,

[1] İncelemeden sonra.

[2] Hükmün kendisine.

[3] Zikredilen.

bu celseyi takip eden hafta içinde İstanbul'da, Meclis'te kastedilen muzır ideolojileri neşir ve memlekette tamim eden gazete ve mecmualar kapatıldığı halde *Markopaşa* gazetesinin intişarına müsaade edilmiş olması ve yine bugüne kadar bu gazetenin bu hususta en basit bir şekilde mucib-i takip[1] bir hali görülmemiş olmasıdır.

Binaenaleyh, müvekkilim gazetesinde hiçbir zaman zararlı bir ideolojinin naşir-i efkârlığını[2] etmediği cihetle bu nevi sözleri benimsemiş olmasına ve bundan muğber olarak bu yazıyı yazmış bulunmasına ihtimal verilemez. Ancak ve sadece Cemil Barlas'ın İstanbul'da, hatta zararlı ideolojilerin bile münakaşasını mubah görerek bütün bunlardan daha ağır olarak açıkça "kökü dışarıda" tabiri ile müvekkilimi ve gazetesini vasıflandırması, müvekkilimi tahrik etmiştir. Müdafaamızda da işaret olunduğu gibi, celsenin tafsilatı ile bildirilen kısmında, Cemil Barlas'ın bu ağır ve haksız ithamına bir tek milletvekilinin dahi iştirak etmemiş olduğu görülür. Hiçbir milletvekili, "*Markopaşa*'nın kökü dışarıdadır," denildiği zaman bunu ne tasvip ve ne de bu fikre iştirak etmiştir. Adı geçen gazete sütunlarında bunun aksini müsbit[3] ve hatta bunun aksi kanaatini tevlit edebilecek en ufak bir kelime veya bir karine[4] dahi mevcut değildir.

Hal böyle iken, mahkemenin gazete sütunlarındaki yazıları yanlış anlayarak ve bunları gelişigüzel birbirlerine ekleyerek bu yolda bir mânâ çıkarmaya çalışması ve bu suretle de müvekkilimin yazısında, Cemil Barlas'ın fikirlerini tasvip eyleyen diğer milletvekillerinin bulunduğuna ve bunların kastedilmiş oldukları kanaatine varması yine hakk-ı takdirin maddi hata ile muallel olduğunu gösterir.

3- Müvekkilime "kökü dışarıda" denmiştir. O da, "Topunuzun Köküne Kibrit Suyu" yazısı ile kökünün dışarıda olmadığını, bu vatana kökü ile, ruhu ile, kafası ile bağlı bulunduğunu, bu milletin öz, riyasız ve samimi bir ferdi olduğunu söylemiştir. Müvekkilim umumi olarak "kökü dışarıda" olan bir kimsede kanaatince bulunması lazım gelen vasıfları sayarak bunlardan kendisinin tamamen münezzeh olduğunu yazısında iddia ediyor. Yine bu meyanda müvekkilimce, servetlerini memleket dışına kaçıranlar, milletin hayatı pahasına kasalarını dolduranlar ve milleti kendi menfaatleri için köle yapanlar, yani bir kelime ile muhtekir[5] ve karaborsacılar da bu zümreye dahildir. Müvekkilim bunları da lanet ile yâd ediyor.

Suç konusu olan yazının müdafaamızda da belirtildiği şekilde taşıdığı

[1] Takibi gerektiren.

[2] Fikirlerinin yayıcılığını.

[3] İspat eden.

[4] İpucu.

[5] Vurguncu, stokçu.

bu umumi açık ve geniş karakteri her nedense mahkeme kabul etmeyerek hadiseyi gayet dar bir zaviyeden görmüştür. Bu hususta kararda, "Muhtekir ve karaborsacıların Meclis'teki müzakere mevzuu ve *Markopaşa* gazetesinin neşriyatı ile alaka ve münasebetleri dahi uydurma bir müdafaadan başka bir şey değildir," denmiştir.

Burada bilhassa şu cihete işaret etmek isterim ki Hakk'a inanmış ve huzur-ı adalette sırf hakikatin tecellisi için her türlü maddi endişelerden azade ve en samimi bir şekilde çırpınan bir avukatın kanaat ve müdafaası mahkemece kanaatbahş[1] ve tatminkâr görülmeyebilir fakat uydurma olamaz. Biz, müdafaamızda hadisenin geniş ve umumi mânâda anlaşılması lüzumuna işaret etmek istedik. Müdafaamızda yazının mahiyeti itibariyle dar bir çerçeve içinde mütalaasının doğru olamayacağını, meselenin çok daha şumullu olduğunu göstermeye çalıştık. Nitekim, bize "kökü dışarda" diyenlerin ve bizi tehdit edenlerin kimler olduğu son günlerde Ankara sokaklarında bile görüldü. Biz mahkemeye bunu anlatmaya uğraştık.

Halbuki, mahkeme vaki müdafaamızı hiç bir mucip sebep göstermeksizin "uydurma" tabiri ile vasıflandırıp müdafaamızı reddederek bizi dar bir görüşle Meclis'le karşı karşıya koymakta ısrar etti. Bu da hadisenin hakiki mahiyetinin ve müvekkilimin yazısındaki hakiki maksadın mahkemece anlaşılmamış olduğunu gösteren açık bir vakıadır.

4- Kaldı ki Matbuat Kanunu'nun 30. maddesi, milletvekillerini vazifelerinin ifasından dolayı müphem ve suizan altında bırakacak neşriyattan masun[2] bulundurmaktadır. Milletvekilliği vazifesinin meşru ve mukaddes olduğunda ve bunun her türlü himayeye mazhar bulunması icap ettiğinde bir an bile tereddüt edilemez. Ancak bu mukaddes ödevin de hudutlarını tayin etmek lazımdır. Hiçbir milletvekili veya vekilleri mukaddes olan bu vazifelerinin himayesine sığınıp, masum bir vatandaşı çirkin iftiralarla milletin muvacehesinde teşhir etmeye hak ve salahiyetleri yoktur. Bu yolda bir teşhir milletvekillerinin himayeye mazhar vazifeleri cümlesinden değildir.

Binaenaleyh, milletvekillerinin Meclis'te oturup gelişigüzel ele alacakları bir vatandaşı en çirkin bir tarzda ve elde en ufak bir delil ve hatta bir karine dahi mevcut olmadan kasd-ı mahsus[3] ile ve millet huzurunda en ağır bir şekilde hakarete maruz bırakmaları, milletvekilliği vazifelerinin ifası cümlesinden telakki edilemez.

Bu hususu da ayrıca müdafaamızda arz eylemiş olmamıza rağmen, mahkeme bu ciheti tamamen meskût[4] geçerek, mücerret hakaretin Büyük Millet

[1] Fikir verici.

[2] Koruma altında.

[3] Özellikle kastetme.

[4] Bir şey söylemeden.

Meclisi'nde vukuunu, milletvekilliği cümle-i vezaifinden[1] addetmiş ve kanuni suç unsurlarının bu suretle mevcudiyetine kanaat getirerek mahkûmiyetimize karar vermiştir.

Netice:

Yukarıda maruz ve esna-i tetkikte[2] görülecek diğer sebeplere binaen hükm-i muttehazın[3] bozularak dosyanın ait olduğu mahkemeye iadesine karar verilmesini yüksek ve adil heyetinizden bilvekâle[4] saygı ile dilerim.

[1] Vazifesi kapsamında.

[2] Tetkik esnasında.

[3] Varsayılan hükmün.

[4] Vekâleten.

BELGE 29

Yargıtay Üçüncü Ceza Dairesi Yüksek
Başkanlığına
Ek layihadır.[1]

Matbuat Kanunu'nun 30. maddesi hükmüne aykırı hareket ettiğimden dolayı hakkımda İstanbul İkinci Asliye Ceza Mahkemesi'nce 4 ay hapis ve 66 lira 66 kuruş ağır para cezasiyle mahkûmiyetime dair verilen 10.III.47 tarih ve 47 / 66 esas, 47/130 karar numerolu karar, vekilim tarafından müddetinde temyiz edilmiş ve bir layiha sunulmuştu.

Temyiz olunan hükmün başka noktalardan da kanuna aykırı olduğu kanaatinde bulunduğumdan, bu ek dilekçemde arz olunan sebeplerin de tetkik buyurularak mahkûmiyet hükmünün bozulmasını arz ederim:

1- "Topunuzun Köküne Kibrit Suyu" adlı yazı hiçbir hakaret kastını ihtiva etmediği ve hedefi, gayesi, muhatabı sarih bulunduğu halde, bu yazının milletvekillerinden bir kısmını istihdaf ettiği,[2] müphem ve suizannı davet edici, mütecavizane, haysiyet ve şeref kırıcı olduğu kabul edilmiştir. Halbuki mezkûr yazı mahiyeti itibariyle iki kısma ayrılabilir:

a - Baştan itibaren, kararda suç mevzuu olarak gösterilen kısımlar da dahil olmak üzere, sonunda, "Bütün gayretinize rağmen millet, kökü kurtlu olanları da, çürük olanları da, köksüz olanları da biliyor," diyen kısma kadar, yazı sadece, bize kökü dışarıda diyenlere karşı, kökümüzün dışarıda olmadığını ispat için bir müdafaadan ibarettir. Bu kısımda "Neden bizim kökümüz dışarda?" diye müteaddit defalar sorularak, kökü dışarda olmanın evsafı sayılmakta, "Bizde bu evsaf var mı ki, bu ağır isnada hedef olduk?" yolunda ve tecavüz değil, ancak uğradığımız tecavüz karşısında teessür ifade eden bir dille, hakkımızdaki isnat reddedilmektedir. Bu kısımda tecavüze delalet edebilecek bir tek cümle bile yoktur.

[1] Yazıdır.

[2] Hedeflediği.

b - "Bir şeycikler demem..." diye başlayan son ibare ise, baştaki bu tabirin de açıkça gösterdiği gibi, bir ilenmeden başka bir şey değildir. "Bize kökü dışarda diyenlerin kökleri kurusun, topunuzun köküne kibrit suyu," beddüasıyla da muhatabımızın yalnız bize kökü dışarda diyenler olduğu açıkça ifade edilmiştir. Diğer bir tek milletvekili dahi, hakkımızdaki isnada iştirak veya onu tasvip etmiş olsaydı, pulsuz mektup Cemil Barlas'la beraber isim zikrederek ona da hitap ederdi.

Mezkûr yazının maksadı ve muhatabı bu kadar sarih ve tasrih mukabelesinde delalete itibar olunamayacağı da aşikâr iken, sırf halk efkârı önünde kendimizi müdafaa ve bizi halkın husumetine maruz bırakanlara beddua mahiyetinde olan bu yazının, dolambaçlı teviller ve delaletlerle, bazı milletvekillerini isim zikretmeden kasteder mahiyette kabul edilmesi yolsuzdur.

2- Nitekim mahkeme dahi kararında takdiri hafifletici sebeple cezayı dört aya indirirken, Cemil Barlas'ın *Markopaşa* hakkındaki sözlerini "açıkça ağır isnat" olarak vasıflandırmıştır. Şu halde, sayın mahkeme, Cemil Barlas tarafından sarf edilen: "Kökü dışarıda *Markopaşa*" sözlerinin hakikate uymadığını, mesnetsiz bir iddia ve sebepsiz bir itham olduğunu, *Markopaşa* gazetesinin, Meclis'te bahsi geçen "muzır neşriyat" meyanında bulunmadığını kabul etmiştir. Bu böyle olduğu halde, bazı milletvekillerinin "İstanbul'daki muzır neşriyat" hakkındaki sözlerini kendi üstümüze alınıp yazımızda bu milletvekillerini kastettiğimizin farz ve kabul edilmesi tezatlı ve yanlıştır. Kaldı ki, "ağır isnat" olduğu, yani hakikate uymadığı kararda ifade olunan "kökü dışarıda *Markopaşa*" sözlerinin, sayın milletvekillerinden bir kısmı tarafından güya tasvip edildiğini iddia etmek, Meclis üyelerine karşı ayrı bir isnattır ve yanlıştır.

Yüksek Yargıtay 3. Ceza Dairesi'nin 2624 sayılı ilamına göre: "Matbuat Kanunu'nun 30. maddesindeki suçun tekevvünü[1] için, yazının, kendilerine verilen vazifenin ifasından dolayı resmi sıfatı haiz olanlardan biri veya birkaçı hakkında, isim ve madde gösterilmeksizin müphem ve suizannı davet edecek mahiyette mütecavizane olması ve tecavüz kastının mevcudiyeti" icap etmektedir. "Topunuzun Köküne Kibrit Suyu" yazısında ise hiçbir mütecavizane mahiyet ve hele asla tecavüz kastı yoktur. Bilakis ağır bir tecavüze uğrayan ve mütecaviz teşri-i masuniyetine[2] sığındığı için, hakkını adalet huzurunda aramak imkânlarından mahrum olan benim. Suçsuz vatandaşları halkın nefret ve husumetine maruz bırakacak şekilde "ağır isnatlarda" bulunmak ise, ne mevkide olursa olsun, hiçbir resmi sıfat sahibinin kendisine verilen vazifenin ifası meyanında sayılamaz. Yazımızın müphem ve suizannı davet edecek bir ciheti yoktur.

---

[1] Oluşması.

[2] Yasama dokunulmazlığına.

Arz olunan bu sebeplerden dolayı, hakkımda verilmiş olan hükmün bozularak dosyanın ait olduğu mahkemeye iadesine karar verilmesini yüksek heyetinizden rica ederim.

Sabahattin Ali
Markopaşa gazetesi sahibi

BELGE 30

İstanbul Asliye Mahkemesi İkinci Ceza Dairesi
Sayın Yargıçlığına

Sanık: Sabahattin Ali. Muharrir, *Markopaşa* gazetesi sahibi
Vekili: Avukat Mehmet Ali Cimcoz. Galata Bankalar cad. Merkez H.

Müdafaaname:

İstanbul'da münteşir *Markopaşa* gazetesi'nin 3.2.1947 tarih ve 9 sayılı nüshasında, müvekkilimin yazdığı "Ali Baba ve Kırk Haramiler- Divanhaneden Röportaj" başlıklı yazı, sayın savcılık makamınca, Matbuat Kanunu'nun 30. maddesine aykırı görülmüş ve müvekkilim sanık sıfatı ile yüksek huzurunuza getirilmiş bulunmaktadır.

Savcılık makamı iddianame ve esas hakkındaki mütalaasında müvekkilimin, bu yazıda Halk Partisi Divanı'nın olağanüstü toplantısını vesile ittihaz ederek divana dahil bulunan Büyük Millet Meclisi ve Bakanlar Kurulu üyelerini "Kırk Haramiler" diye tavsif ettiğini, "Kırk Haramiler" tabirinin ise masallarda ve halk dilinde hırsız ve soyguncu kafileleri mânâsına geldiğini ve bu suretle de Büyük Millet Meclisi ve Bakanlar Kurulu üyelerine isim ve madde zikir ve tasrih etmeden mütecavizane ve suizannı tevlit edecek mahiyette bir isnatta bulunduğunu iddia ederek tecziyesini[1] istemiştir.

Hadisenin hukuki bakımdan mütalaasına girişilmeden evvel, kanaatimizce suç konusu olan yazının hakiki mahiyetini tayin etmek lazım gelir. "Ali Baba ve Kırk Haramiler - Divanhaneden Röportaj" başlıklı yazı, müvekkilimin sahibi bulunduğu *Markopaşa* adlı siyasi bir mizah gazetesinde intişar etmiştir.

İktidar Partisi üyelerinden kırk kişi toplanıp tamamen hafi olarak bir divan kurmuşlardır. Halk Partisi'nin bu divanı, her ne sebebe mebni[2] ise

[1] Cezalandırılmasını.

[2] dayanıyor

müzakerelerin suret-i katiyede[1] dışarı sızmasına meydan vermeyecek derecede büyük bir titizlikle gizli tutulmuştur. Siyasi bir mizah gazetesi sahip ve yazıcısı olan müvekkilim, divanın taassup derecesine varan gizliliğini ele almış ve sadece bu gizlilik hadisesini gazetesinde tamamen mizahi bir üslupla ve mizah unsurları olan teşbih ve tekerlemeler kullanarak ifadeye çalışmıştır. Yazıda divanın kırk kişi ile toplanmış olması muharrire kırk adedi üzerinde durmak ve tekerlemeler yapmak fırsatını vermiştir. Diğer taraftan muharrir, yazısında da beyan ettiği gibi mizahi bir şekilde işlettiği muhayyilesinde, güya 7 Eylül kararlarından sonra iğne ipliğe döndüğünü ve şeffaf bir hale geldiğini söyleyerek kırk kişilik bu gizli divana gizlice girdiğini farz ediyor ve oradan röportaj yapıyor. Bu muhayyel tasvir, yani muharririn kırk kişilik divana böyle gizlice girmiş olması, ona masaldaki Ali Baba'nın, Kırk Haramiler'in gizli tuttukları mağaralarına bir tesadüf eseri olarak gizlice girişini hatırlatmış oluyor. İşte bu saik ile müvekkilim yazıda bu teşbihi yapmıştır.

Kaldı ki, iddia makamı "Kırk Haramiler" tabirinin masallarda ve halk dilinde hırsız ve soyguncu kafileleri mânâsına geldiğine işaret etmektedir. "Harami" veya "Kırk Haramiler" tabiri yalnız başına kullanıldığı zaman belki akla hırsız veya soyguncu kafilesi gelebilir. Ancak, "Ali Baba ve Kırk Haramiler" dendiği zaman akla gelen haramilerin sıfatları değil, Ali Baba'nın Kırk Haramilerle olan macerasıdır. Bu macera da Ali Baba'nın bir tesadüf neticesi Kırk Haramilerin gayet gizli tuttukları mağaralarına girmesi ve bu suretle onların esrarına vakıf olmasıdır.

Nitekim, suç konusu olarak yüksek makamınıza sunulan yazı baştan sonuna kadar okunduğu zaman görülür ki müvekkilim bu yazıda toplanan kırk kişinin suret-i katiyede iddia makamının tavsif eylediği şekilde haramiliklerinden en ufak bir ima tarikiyle dahi bahsetmiş değildir. Bilakis, muharririn görünmeden divana girişi ve orada gördüklerini anlatan fantezisi okuyucuya sadece Ali Baba'nın gizli tutulan mağaraya girmesini ve bu suretle vakıf-ı esrar[2] olmasını hatırlatmaktadır. Yukarıda da bertafsil[3] arz olunduğu gibi, yazıda yapılan teşbihin[4] gayesi de yalnız budur.

Hadisede sayın savcılık makamı, bu yazının heyet-i umumiyesi ve heyet-i umumiyesinin ifade ettiği mânâ üzerinde durması lazım gelirken, her nedense yalnız ve mücerret serlevhayı ele almış bulunmaktadır. Halbuki bir yazı serlevhası ile birlikte bir bütün teşkil eder. Bunun tefrikine ve kullanılan her ibarenin ayrı ve müstakil bir şekilde mânâlandırılmasına ve tefsirine imkân yoktur. Bu ciheti pekâlâ takdir eden iddia makamının, yazıda sadece ve müs-

[1] Kesinlikle.

[2] Sırları öğrenmiş.

[3] Ayrıntılı.

[4] Benzetmenin.

takil olarak Kırk Haramiler tabirinin üzerinde durmuş olması ve aradaki münasebet ve irtibatı dahi belirtmeden "Yazıda Kırk Haramiler diye bir ibare vardır, harami hırsız demektir, bundan maksut[1] Parti üyeleridir, bu Parti üyeleri de milletvekilleridirler, binnetice yazı sahibi milletvekillerine hırsız demiştir," yollu bir mütalaa ile müvekkilimin tecziyesini istemesi, makamın yazıyı layıkıyla tetkik etmeden yersiz bir endişeye kapılmış olduğunu gösterir.

Suç mevzuu olan yazının hakiki mahiyeti yukarıda maruz şekilde belirtildikten sonra hadiseyi hukuki bakımdan mütalaa edelim.

Matbuat Kanunu'nun muaddel 30. maddesi, Büyük Millet Meclisi veya Bakanlar Kurulu üyelerinin, sıfat veya vazifelerinin ifasından dolayı müphem ve suizannı davet edecek mahiyette mütecavizane yazılarla şeref ve haysiyetlerini ihlal edenlerin tecziyesini emreder.

Bu madde ile vazi-i kanun, milletvekillerinin veya bakanların, milletvekilliği veya bakanlık sıfatlarından ötürü veyahut bu hususiaki vazifelerinin ifası sebebiyle onların şeref ve haysiyetlerini korumak gayesini gütmüştür.

Suçun tekevvünü için kanunun aradığı maddi unsurlar da metinde açık bir şekilde ifade olunmuştur. Herhangi bir kimse, bir milletvekili veya bir bakana, sırf milletvekili veya bakan olduğu için veyahut milletvekilliği veya bakanlık ödevini yapmış olmasından dolayı şeref ve haysiyetini ihlal edici mahiyette müphem ve suizannı davet edecek şekilde mütecavizane bir yazı yazacak olursa, suçun manevi unsuru olan kasti cürmünün de subut ve mevcudiyeti halinde, hakkında sözü geçen maddenin tatbiki cihetine gidilebilecektir.

Halbuki hadisemizde suç konusu olarak gösterilen yazı, yukarıda da arz olunduğu veçhile, suret-i katiyede şeref ve haysiyeti ihlal ve suizannı davet edecek mahiyette değildir. Farzımuhal olarak ve bir an için, yüksek ve adil makamınızca bunun aksi görülse bile, yani savcılık makamının hadisede yersiz bir vehim neticesi lüzumsuz bir şekilde gösterdiği hassasiyete iltifat edilecek olsa dahi, yine suçun tekevvün edebilmesi için hadisede kanunun aradığı maddi unsurların bulunması lazımdır.

Mevzuubahis olan yazıda ise milletvekillerine veya bakanlara bu sıfatlarından veyahut bu sıfatlarının icabı gördükleri vazifelerden dolayı bir guna suizannı davet edecek mahiyette ve tecavüzkâr şekilde bir ibare veya en ufak bir ima dahi mevcut değildir.

Toplanan parti divanı, Matbuat Kanunu'nun 30. maddesinin himayesi şümulüne girmeyen hususi ve adi siyasi bir toplantıdır. Buraya iştirak eden bir milletvekili veya bir bakan burada milletvekili veya bakanlık sıfatı ile değil sadece mensubu bulunduğu partisinin bir üyesi sıfatı ile bulunur. Parti divanında milletvekilliği veya bakanlık vazifeleri de görülmez. Yalnız partiye

[1] Kastedilen.

ait işler görüşülür. İşte müvekkilim de suç konusu olan yazısında sadece bu parti divanından bahsetmiştir.

Bir milletvekilinin, milletvekili sıfatı ile gördüğü işlerden başka hususi bir takım işleri de bulunabilir. Milletvekili her yere milletvekili sıfatı ile giremez ve her işi milletvekili sıfatı ile göremez. Aksi halde meclis-i idaresinde[1] milletvekilleri bulunan bir anonim şirketin de Büyük Millet Meclisi'nden farkı olmaz.

Binaenaleyh, İddia Makamı'nın milletvekili veya bakanlık sıfat ve vazifelerini bu kadar şümullendirmesi, kanunun metin ve ruhuna, vaziinin kasıt ve gayesine aykırıdır.

Kaldı ki, iddia edilen suçun teşekkül edebilmesi için hadisede ayrıca vücudu meşrut[2] olan manevi unsurun da bulunması lazımdır. Halbuki, yukarıda müvekkilimin yazısını tahlil ederken bunun ne gibi bir maksatla yazıldığını, "Ali Baba ve Kırk Haramiler" tabirinin ne gibi bir saik ile kullanıldığını izaha çalıştık. Bu yazıda milletvekili ve bakanların ne milletvekilliği veya bakanlık sıfatlarının ve ne de bu sıfatla gördükleri vazifelerin suret-i katiyede kastedilmiş olmadığını en tarafsız bir şekilde ve müdafaa gayret ve heyecanına kapılmadan belirttik.

Yüksek huzurunuza arz edilen bu yazının adil makamınızca tetkiki neticesinde de şaşmaz takdirinizin lehimize tezahür edeceğinden bir an bile şüphemiz yoktur.

Adaletin tecellisinden emin ve mutmain[3] olarak yüksek huzurunuza çıkmış bulunuyoruz. Hakkımızda vaki isnat tamamen yersizdir. İddia makamının suç olarak vasıflandırmak istediği yazıda kanunun aradığı cürüm unsurları mevcut değildir. Bu itibarla, yüksek adaletinizden müvekkilimin beraatını isterim.

[1] Yönetim kurulunda.

[2] Şarta bağlı.

[3] Şüphesiz.

BELGE 31[1]

-I-

1- Mizahtır. Dünya mizahıyla mukayeseler "Sır"dan misaller. Mizahta –yani şekilde– tecavüz ve hakaret kastı aranabilir mi?

2- Sadece Cemil Barlas'a, onun zihniyetine ve o zihniyette olanlara tariz edilmektedir.[2]

3- Millet Meclisi, milletvekilleri kast edilmemektedir. Milletvekilleri arasında pek samimi arkadaşlarım, büyük hürmet ve muhabbet beslediğim kimseler vardır. Hatta Halk Partili milletvekilleri arasında bile.

4- Bu yazı hakaret değil, bedduadır. İbarenin başındaki formül beddua formülüdür.

5- Benim şeref ve haysiyetimi kıracak, beni halkın husumetine maruz bırakacak bir söze, ben sadece bir beddua ile mukabele ediyor, yani bana ağır bir tokat vuran adama, aynı şekilde tokatla mukabele edeceğime, sadece elin kırılsın diyorum. Halbuki hakarete aynı derecede ağır bir hakaretle mukabele etseydim, karşılıklı açılacak davalar sukut ederdi. Ben çok daha hafif mukabelede bulunduğum halde adalet karşısına sevk edilmiş olmama sadece hayret ediyorum.

- Aynı nüshadaki baş makale.

-II-

1- "Ali Baba ve Kırk Haramiler", kırk kişilik parti divanını kastederek, kırk kelimesi üzerine tekerlemeler yapmaktadır.

2- İçinde geçen sözlerde harami mefhumunu hatıra getirecek bile bir kelime olmadığına göre, bu söz sadece bir masal tabiri olarak kullanılmıştır.

[1] Sabahattin Ali'nin savunma notlarıdır.

[2] Taşlama yapılmaktadır.

3- Bir harap ev, Halk Partisi'dir. Dün bu partinin düşman saydığı ve menkup ettiği[1] Karabekir Paşa da şimdi bu haraphanede mühim mevkiler almıştır.

4- Her iki yazı da şakadır. Şakadan alınmak, yüksek bir medeniyet ve kültür seviyesine varmış insanlar için, hoş olmayan bir hazımsızlık, nefse ademiitimat[2] alametidir.

5- Biz Demokrat Parti Kongresi hakkında da aynı neviden şakalar yaptık, Celal Bayar'ın kanto oynayan resmini koyduk. Tasrih[3] mukabelesinde delalete itibar yoktur. Kelamın imali, ihmalinden evladır.

Celal Bayar, Dahiliye Vekili'nin beyanatı münasebetiyle yaptığı tamimde,[4] "Karşımızdaki zevat Demokrat Parti aleyhinde bulunmak için hususi ve gizli tedbirler almayı âdet edinmişlerdir... İsnat, iftira ve çirkin tamimlerin nerede olacağını kestirmek güçtür..." diyor. Kanaatimizce bu cümleler 30. maddenin şümulüne bizim şakalarımızdan daha çok girer.

6- Ali Baba ve Kırk Haramiler tabirini değiştirseydim, kırk küp, kırk oda esprilerini yapamazdım.

Temyiz kararı(?) ceza Dairesi esas no: 1974 Karar no 2624

Tebliğname no 969/6

Matbuat Kanununun 30. maddesindeki suçun tekevvünü için yazının kendilerine verilen vazifenin inkârından dolayı resmi sıfatı haiz olanlardan bir veya birkaçı hakkında resim ve madde gösterilmeksizin müphem ve suizan davet edecek mahiyette mütecavizane iddiası ve tecavüz kasdının mevcudiyeti icap etmekte... Savcılığın kanaatince parti divanı demek, hükümet ve Büyük Millet Meclisi demektir. Bizce böyle değil.

Biz savcılığı Cumhuriyet Halk Partisi'nin değil, amme menfaatinin müdafii olarak biliyorduk. Şimdi görüyoruz ki Savcılık parti divanı deyince hükümet ve Büyük Meclis demektir gibi yersiz bir kanaat sahibidir(?). Partide esas olan metindir. Metin savcının iddiasını teyiy edecek mahiyette değildir. Sadece serlevhaya bakarak bir yazı hakkında hüküm verilemez.

Neyi kastettiğiniz belli olmazsa müphemiyet aranır, halbuki yazılarda ne kastedildiği sarihtir.

[1] Gözden düşürdüğü.

[2] Kendine güvenmeme.

[3] Açıklama.

[4] Umuma hitapta.

BELGE 32

Dava Arzuhali:

10 Mart 1947 tarihli ve 14 sayılı *Markopaşa*'da çıkan "*Markopaşa* Ansiklopedisi" başlığını taşıyan ve "Biliyor musunuz?" suali altında "Falih Rıfkı'nın apartmanlarından aldığı hava parasıyla ve zaruret içinde geçindiğini biliyor musunuz?" demek suretiyle katiyen aslı esası olmayan ve suret-i mahsusada müvekkilim Falih Rıfkı'yı tahkir kast ve niyetiyle ve gazete ile yayınlanan bu yazıyla ona kanunen suç olan bir fiil isnadıyla kendisinin vakar, şöhret ve haysiyetine taarruz edilmiştir.

2- Bir Türk vatandaşının apartmanı olması ayıp değildir fakat müvekkilim Falih Rıfkı Atay'ın hiçbir apartman ve gelir getirici bir mülkü olmadığını sanık çok iyi ve pek yakından bilir.

3- Müvekkilim bir fikir ve dava gazetesinin başındadır. Hakaret ve kast bu bakımdan onun vakar, haysiyet ve şerefini kırmıştır.

4- Binaenaleyh madde-i mahsusa isnadı suretiyle hakaretten on bin lira tazminat, ceza kararının İstanbul, İzmir, Ankara gazetelerinde ilanı, avukat ücretinin sanıktan alınması.

Davacı Vekili:

Sanığın ifadesinden de anlaşıldığı üzere, gazetelerde okunduğu ve halkın haber ve malumatı olduğundan bahsetmemiş. Evler ve köşkler dolayısıyla bu ansiklopedi namı altında yazılan ve müvekkilim hakkında bir suça isnat edilen hava parası almak keyfiyeti, efkar-ı umumiye üzerinde müvekkilimin vakar, şeref ve haysiyetini kırmak kastı niyetiyle yazılmış olduğu sarahaten anlaşılmaktadır. Bu itibarla dilekçelerde arz ettiğimiz şekilde sanığın kasten yazmış olduğu ve madde-i mahsusa isnadıyla hakaret suçunu teşkil eden bu fiilden dolayı cezalandırılmasını isterim.

Savcı:

Markopaşa gazetesinin 14 sayılı nüshasının 4. sahifesinde "*Markopaşa*

Ansiklopedisi" diye bir sütun vardır. Bu sütunda (...) dedikten sonra (Falih Rıfkı...) diye yazılmış ve daha başka şahıslara ve başka muhataplara ait, yine bu şekilde ufak notlar halinde yazılar devam etmiştir. Falih Rıfkı Atay hakkında yazılan cümlede, "Apartmandan aldığı hava parası ile zaruret içinde geçindiğini biliyor musunuz?" derken Sabahattin Ali, Falih Rıfkı Atay'ı efkar-ı umumiye nazarında çirkin, kötü bir vaziyette bırakmak gayesiyle hareket etmek istemiştir. Milli Koruma Kanunu'nun şümulüne girebilecek mahiyette olan bir suçu, yani hava parası almayı velev ki bir mizah gazetesinde ve mizah sütununda yazmak asıl kastın istikametini değiştiremez. Latife latif olmak gerektir, derler, Sabahattin Ali, Falih Rıfkı Atay'ı 15 seneden beri tanıdığı ve bu kadar yakın dostu olduğu halde, böyle ufacık bir şakadan dolayı kendisini nasıl dava ettiğini bilmediğini söylemektedir. Muhakkak ki her insan gibi Falih Rıfkı Atay da şeref ve haysiyetine düşkündür. Şeref ve haysiyetine sürülmek istenen en ufak bir lekeden demek ki kırılmış, muğber olmuş ve 15 senelik yakından tanıdığı bir arkadaşını mahkeme huzuruna kadar sevk etmekten çekinmemiştir. Hava parası almak, iddianamemizde de aynen yazıldığı üzere, Milli Korunma Kanunu ile müeyyide altına alınan ve cemiyetçe hoş görülmeyen ve hatta iğrenç telakki edilen bir fiildir. Böyle bir fiili yukarıda dediğimiz gibi velev ki bir mizah gazetesinde şaka tarzında yazmak dahi suçun mahiyetini ve yazının asıl kastının ne olduğunu değiştirmez. Nerede kaldı ki, Falih Rıfkı CHP partisinin en kuvvetli bir neşir vasıtası olan *Ulus* gazetesinin yazıcısıdır. Memleketimizde son zamanlarda görülen siyasi faaliyetler muhakkak ki her partinin en çok hassas olduğu noktalar üzerinde toplanmaktadır. Halk Partisi'nin neşir vasıtası olan *Ulus* gazetesinin başında bulunan Falih Rıfkı Atay için, İstanbul'da intişar eden ve mizah gazetesi olan *Markopaşa*'da, "Hava parası aldı" diye, velev ki bir latife olsun, yazmak suç olur ve nitekim bunun en büyük delili de 15 senelik bir arkadaşı olduğunu söyleyen Sabahattin Ali'nin Falih Rıfkı tarafından mahkemeye kadar sevk edilmesini intaç eder.[1]

Bu itibarla Sabahattin Ali'nin Falih Rıfkı'yı, "Apartmanından aldığı hava parasıyla ve zaruret içinde geçindiğini biliyor musunuz?" demek suretiyle *Markopaşa* gazetesinde halkın husumetine maruz bırakacak şekilde tahkir ettiği neticesine varılmış olduğundan, Sabahattin Ali'nin yaptığına uyan matbuat kanununun 27. ve TCK'nın 487. maddeleri delaletiyle aynı kanunun 482. maddesine göre cezasının tayinine karar verilmesini isterim.

[1] Netice verir.

BELGE 33

Ankara Asliye Mahkemesi Birinci Ceza Dairesi Sayın Yargıçlığı'na
Müdafaaname:

İstanbul'da çıkan *Markopaşa* gazetesinin 10 Mart 1947 tarih ve 14 sayılı nüshasının dördüncü sahifesinde, "*Markopaşa* Ansiklopedisi" serlevhası altında "Biliyor musunuz?" başlığı ile yazılan yazının Falih Rıfkı Atay'a taalluk eden bir satırı dolayısıyla ve sanık sıfatıyla huzurunuzda bulunuyorum.

Davacı vekilinin gerek arzuhalinde, gerekse mahkemeniz huzurundaki sözlerinde, bu yazıyı, "Suret-i mahsusada müvekkili Falih Rıfkı'yı tahkir kast ve niyetiyle," yazdığını ileri sürülmekte, savcılık makamının esas hakkındaki iddiasında ise, bu yazı ile Falih Rıfkı Atay'ı, "Halkın husumetine maruz bırakacak şekilde tahkir ettiğim," iddia edilmektedir.

Evvela bu yazının mahiyetini tahlil edelim:

Bundan altı, yedi ay kadar evvel, Falih Rıfkı Atay'a her bakımdan hücum etmeyi itiyat edinen *Vatan* gazetesinde, Falih Rıfkı'nın Caddebostanı'ndaki bir köşküne dair uzunca bir yazı çıkmış, bu köşkün Zingal orman şirketi tarafından pek ucuza yapıldığı, bilahare Falih Rıfkı Atay tarafından İngilizlere fahiş fiyatlarla kiraya verildiği, sonra yine pek fahiş bir fiyatla bir başkasına satılıp parası Türkiye haricinde tahsil edildiği iddia edilmişti. Ne dereceye kadar doğru olduğunu kestirmemize imkân olmayan bu iddialar mezkûr gazetede asla tekzip edilmeyip, ancak intişarından birkaç gün sonra *Ulus* gazetesinde, Falih Rıfkı Atay'ın "Pazar Konuşmaları"ndan birinde cevaplandırılmış ve reddedilmişti.

Bundan bir ay kadar evvel de yine bazı İstanbul gazeteleri Falih Rıfkı Atay'ın, Londra'da bulunan üvey kızının çocuğuna[1] bakmak üzere Türkiye'den Londra'ya bir İngiliz vapuruna rakiben[2] bir dadı yolladığı havadisini

[1] Mina Urgan'a.

[2] Binmiş bulunan.

neşretmişlerdi. Falih Rıfkı bu havadisi de kanuni yollardan tekzip etmeyip, yine *Ulus* gazetesinin "Politika" sütununda birkaç satırla cevaplandırmış ve dadı göndermek hadisesini izah ederken, kendisinin lüks ve sefahat yapabilmesi şöyle dursun, kıt kanaat geçindiği yolunda iddialarda bulunmuştu.

Bazı gazeteler "Falih Rıfkı Atay yüksek fiyatla evini kiraya verdi, köşkünü sattı" derken, Atay da kıt kanaat geçindiğini söyleyince, siyasi bir mizah gazetesi olan *Markopaşa* pek tabii olarak bu tezatlardan istifade edip bir nükte yapmak istemiş ve hakikate uygunluğunu tetkik etmesine imkân olmayan bu hadiseleri, vakıalardan büsbütün uzaklaştırıp tam bir şaka sahasına dökmek için "Falih Rıfkı'nın apartmanlarından aldığı hava parasıyla ve zaruret içinde geçinmekte olduğunu biliyor musunuz?" diye, ciddiyet ve hakikatle alakası olmayan farazi bir cümle tertip ve neşretmiştir.

İşte, bir mizah gazetesinde, mizahi bir serlevha altında ve baştan başa mizahi cümleler arasında neşredilmiş bulunan bu bir tek satırın, "Falih Rıfkı Atay'ın şeref, haysiyet ve vakarını kıracak mahiyette bir hakaret" telakki edilebilmesine aklen ve kanunen imkân yoktur.

Bir kere, bir sözün hakaret teşkil edebilmesi, şeref, haysiyet ve vakarı kırıcı olması için, okuyanın o yazıyı ciddiye alması, hakikat telakki etmesi, ona inanması lazımdır. Halbuki bu yazıyı okuyanın onu ciddi telakki etmesine, ona inanmasına imkân olmadığı en basit izan erbabı[1] için dahi bedihidir.[2] Apartmanları olup bunlardan hava parası alan kişinin zaruret içinde yaşamayacağı aşikâr olduğu gibi, Falih Rıfkı Atay'ın geçinmek için apartman veya köşklerinin meşru veya gayrimeşru gelirlerine muhtaç olmayıp muhtelif ve bol maaşlarıyla geçindiği ve hele asla zaruret içinde yaşamadığı cümlenin malumudur.

Nitekim sayın savcılık makamı da esas hakkındaki iddialarının üç yerinde ve ezcümle, "Hava parası almayı velev ki bir mizah gazetesinde ve mizah sütununda yazmak asıl maksadın istikametini değiştirmez...", "Böyle bir fiili velev ki bir mizah gazetesinde şaka tarzında yazmak dahi suçun mahiyetini ve yazının asıl maksadının ne olduğunu değiştirmez..." ve "Mizah gazetesi olan *Markopaşa*'da, hava parası aldı diye velev ki bir latife olsun yazmak suç olur..." cümlelerinde, suç konusu olan yazının MİZAH, ŞAKA ve LATİFE olduğunu kabul etmişlerdir ki başka türlü kabul edilmesine de imkân yoktur.

Sadece tezatlar, garibeler, imkânsızlıklar bir araya getirilerek mizahi bir tesir yapmaktan başka hiçbir gaye gütmeyen ve bir latifeden ibaret olduğu savcılık makamınca da sarahaten kabul edilen bir yazıda hakaret kastının bulunamayacağı, hatta aranamayacağı izaha muhtaç bir keyfiyet değildir.

Esasen bu davada hukuki ve mantıki telakki ile telif edilemeyecek olan asıl

[1] Anlayış sahibi.

[2] Açıktır.

mühim nokta budur: İlk bakışta hakareti mutazammın olduğu sanılabilecek herhangi bir sözün, hakikaten tahkir maksadıyla söylenip söylenmediğini ve hukuki tabiriyle cürüm kastının mevcut olup olmadığını tespit hususunda, eğer o sözün ciddi veya şaka mahiyetinde olup olmaması ölçüsü de kifayetsiz ise, cürüm kastını başka ne gibi hususların delaletiyle anlamak mümkün olabilir? Eğer bir söz şaka için söylenmişse ve şakadan başka türlü telakkisi mümkün değilse, –ki hadisemizde bu böyledir, böyle olduğu apaçıktır ve savcılıkça dahi kabul edilmiştir– artık bu sözde şaka mahiyetiyle telif edilemeyecek cürüm kastı aranması yerinde olamaz. Çünkü hem şaka, hem hakaret mefhumlarının içtima etmelerine mantıken imkân yoktur. Bir şaka az latif olabilir, kaba olabilir, ama hakaret olamaz. Falih Rıfkı Atay da bir latifeyi hoş bulmamış, buna kızmış olabilir, ama bunu vakar ve haysiyet kırıcı bir hakaret addetmesi yanlıştır.

Savcılık makamı esas hakkındaki iddiasında, Falih Rıfkı Atay'ın mevkii bakımından bu yazının hakaret teşkil ettiğini ileri sürerek aynen şöyle demiştir: "... Falih Rıfkı Atay CHP'nin en kuvvetli bir neşir vasıtası olan *Ulus* gazetesinin yazıcısıdır. Memleketimizde son zamanlarda görülen siyasi faaliyetler muhakkak ki her partinin en çok hassas olduğu noktalar üzerinde toplanmaktadır. Halk Partisi'nin neşir vasıtası olan *Ulus* gazetesinin başında bulunan Falih Rıfkı Atay için, İstanbul'da intişar eden ve mizah gazetesi olan *Markopaşa*'da, hava parası aldı diye velev ki bir latife olsun yazmak suç olur."

Bu sözleri bir adalet mümessilinin ağzından duymanın bize acayip geldiğini söylemeden geçemeyeceğiz. Bizim bildiğimize göre savcılık makamı CHP'nin değil, amme hukukunun müdafiidir. Son zamanlarda görülen siyasi faaliyetlerin, hiçbir partiye mensup olmayan *Markopaşa* gazetesiyle ve hele bu dava ile en ufak bir münasebeti dahi yoktur. Ve tahminimize göre, Halk Partisi'nin en çok hassas olduğu nokta da, Falih Rıfkı'nın apartmanları olmasa gerektir.

Fakat asıl garip olan cihet, iddianamenin bu ibaresinin son cümlesinden, başka bir vatandaşa karşı yapılsa suç olmayacak olan bir fiilin, sırf *Ulus* gazetesi başyazarına karşı yapılmasının suç sayılacağı gibi bir mânâ çıkmasıdır.

Kanun karşısında, bir parti gazetesinin başyazarı ile herhangi bir millet ferdi arasında fark olamayacağı, diğer vatandaşların şeref ve haysiyetini kırmayacağı kabul edilen bir sözün, –savcılık makamının tabiriyle bir latifenin– *Ulus* başyazarının şerefini de kıramayacağı ve parti başyazarlarının bizden başka türlü şereflere sahip bulunmadıkları hakikatlerini, sayın savcılık makamının dahi kabul edecek bir hukuki görüşe sahip olduklarını tahmin ettiğimiz için, biz o sözlerden böyle bir mânâ kastetmediklerine inanmak istiyor ve üzerinde fazla durmuyoruz.

Kaldı ki Falih Rıfkı Atay'ın başında bulunduğu söylenen *Ulus* gazetesinde, sahibi bulunduğum *Markopaşa* ve dolayısıyla şahsım aleyhinde, latife hududunu bir hayli aşan ve mahiyetleri itibariyle beni halkın husumetine maruz bırakabilecek olan yazılar da intişar etmiştir. Gazetemizin yeni çıktığı sıralarda, *Ulus* gazetesinin ikinci sahifesinde intişar eden bir fıkrada, *Markopaşa* gazetesi, başlığındaki resim telmih edilerek "Sovyet selamı" vermekle vasıflandırıldığı gibi, daha birkaç gün evvel çıkan bir *Ulus* gazetesinin yine ikinci sahifesindeki bir fıkrada da, Troçki'nin eski akrabası olmak ve Sovyet hariciye nazır muavini Vişinski'nin sözlerini dinlemekle itham edildik.

Hiçbir esasa dayanmayan ve bizi halk efkârı karşısında en ağır şekilde kötüleyen bu yazıları, biz, sırf mizah kisvesine bürünmek istedikleri için, sukut ile karşılar ve kanun yollarına müracaata kalkışmazken, hiç kimsenin ciddi telakki etmeyeceği masum bir latife için adalet karşısında hesap vermeye mecbur edilmemiz hazin bir tecellidir.

Yüksek huzurunuza arz edilen bu hususların, adil makamınızca tetkiki neticesinde, takdirinizin lehimde tezahür edeceğinden bir an bile şüphem yoktur. Davacı vekilinin ve savcılık makamının suç olarak vasıflandırmak istedikleri yazıda, kanunun aradığı cürüm unsurları ve cürüm kastı mevcut değildir. Yüksek adaletinizden beraatımı isterim.

Sabahattin Ali
Markopaşa gazetesi sahibi

BELGE 34

Ankara Asliye Birinci Ceza M.
Esas- 947-333
Karar-947-162
C.S. 947/1020

Ankara Asliye Birinci Ceza Yargıçlığı tarafından 28.4.1947 günkü duruşmada verilen kararın gerekçesidir.

Yargıç: Bekir Kayral 4439
C. S.M.: Hasan Kemal Çiçekoğlu 7810
Kâtip: Süheyla Çifter

G B: Yayın yolu ile hakaretten sanık aslen Ayvalıklı olup –Ankara'da Yenişehir Karanfil Sokak, Adalar Apartmanı 2 no.da oturur– gazeteci, Türk, İslam, evli, bir çocuklu, muallim mektebi mezunu ve ikinci sulh ceza mahkemesinin 27.4.1944 gün ve 462 sayılı kararı ile 12 lira 50 kuruş ağır para cezasına mahkûm olup para cezası 7.4.1945'te tahsil edilmiş bulunan ve ayrıca Konya Asliye Ceza Mahkemesi'nin 20.3.1933 gün ve 174/134 sayılı ilamıyla Cumhurbaşkanına gıyaben hakaretten bir sene hapse mahkûm olup 22.12.932 gününde tevkif edilmiş bulunduğu Konya C. savcılığından gelen yazı ve ilam örneğinden anlaşılmış olmasına göre şu süretle 2330 sayılı af kanunundan istifade eyleyen Hüsniye'den doğma Selahattin'den olma 1323[1] doğumlu Sabahattin Ali hakkında yapılan duruşma sonunda:Sanık Sabahattin Ali'nin sahibi bulunduğu ve yazı işlerini fiilen idare ettiği İstanbul'da münteşir *Markopaşa* gazetesinin 10.3.1947 gün ve 14 sayılı nüshasında, "*Markopaşa* Ansiklopedisi" sütununda "Biliyor musunuz?" başlığı altında yazdığı yazılar arasında "Falih Rıfkı'nın apartmanından aldığı hava parası ile ve zaruret içinde geçindiğini biliyor musunuz?" diye bir yazı yazmış bulunmaktadır. Hava parası almak Milli Koruma Kanunu'na göre bir suç

[1] Miladi 1905-1906'ya karşılık gelir. Sabahattin Ali'nin doğum günü olarak bilinen tarih ise 25 Şubat 1907'dir.

teşkil etmesi itibarıyla bir kimseye suç işlediğini isnat etmek velev bir mizah gazetesinde olsun hakareti tazammun edeceği meydanda olduğu gibi hava parası alan bir kimse halk nazarında ahlaki durumu itibariyle iyi görülemeyeceği cihetle davacının vakar ve haysiyetine tecavüz edildiği de aşikârdır.

Sanık savunmasında bu yazının hakaret kastiyle yazılmadığını ve bir latife olduğunu bildirmekte ise de davacı Falih Rıfkı Atay'ın apartmanları olmadığını da bildiğini söylemesine göre, apartmanı olmayan bir kimse hakkında bu şekilde yazı yazılması hakaret kastının bariz bir delilidir. Bundan başka iddianamede izah edildiği üzere, mezkûr yazı ile nükte yapılmak istenilmiş, mahsus maksatla yazılmamış olsaydı, "Falih Rıfkı'nın apartmanından aldığı paralarla zaruret içinde geçindiği biliyor musunuz?" diye yazılabilirdi. Böyle yazılmayarak davacının hava parası aldığını zikretmek sanığın kastını gösteren delildir.

Bu itibarla mezkûr yazı davacının vakar ve haysiyetine tecavüz edici ve davacıya hakareti mutazammın mahiyette görülmüştür.

Binaenaleyh sanık Sabahattin Ali'nin yaptığına uyan TCK'nın 482. maddesinin son fıkrası gereğince, üç ay müddetle hapis ve yüz lira ağır para cezası ile mahkûmiyetine ve harç tarifesi kanununun 50 ve 52. maddeleri gereğince 850 kuruş harcın kendisinden alınmasına ve davacının istediği tazminattan dolayı takdir olunan bin lira manevi tazminatın sanıktan alınıp davacıya verilmesine ve bundan dolayı da 2000 kuruş nisbi harcın sanıktan alınmasına ve T.C.K.'nun 487. maddesi gereğince mezkûr gün ve sayılı *Markopaşa* gazetelerinin müsaderesine[1] ve karar kesinleştiğinde masrafı sanık tarafından verilmek üzere hükmün bir hulasasının Ankara'da *Ulus* ve *Kuvvet*, İstanbul'da *Vatan* gazetelerinde bir defa neşrine ve sanığın tecile mani mahkûmiyetinin bulunmamasına ve ahlaki temayüllerine nazaran cezasının tecili halinde ileride cürüm işlemekten çekineceğine ve nedamet eylediğine mahkemece kanaat getirildiğinden sanık hakkında hükmedilen mezkûr cezanın TCK'nın 89. maddesi gereğince TECİLİNE istek veçhile ve temyiz yolu açık olmak üzere 28 Nisan 947 gününde karar verilerek muavin Hasan Kemal Çiçekoğlu huzuruyla davacı vekilinin yüzüne karşı sanığın gıyabında usulen ve açıkça anlatıldı.

28.4.947

Katip	Yargıç
(imza)	(imza)

[1] El koyulmasına.

BELGE 35

4.9.1947

Basın 947/275
İddianame

İstanbul Asliye 3. Ceza Yargıçlığı'na,

Kartal Maltepesi Feyzullah Caddesi No: 13'te oturan Nihal Atsız'a yayınla hakarette bulunmaktan sanık *Merhumpaşa* gazetesinin sahip ve yazı işleri md. Selahattin oğlu 1323 doğumlu Sabahattin Ali hakkında dava açılması davacı tarafından verilen 28/8/1947 günlü dilekçe üzerine suç konusu olan yazılar incelendi:

Merhumpaşa gazetesinin 26 Mayıs 1947 gün ve bir sayılı nüshasının birinci sahifesinde "Genç Arkadaş" başlıklı yayınlanan yazıda "Genç arkadaş, yurdunu, milletini dünyada her şeyin üstünde tut. Bütün varlığını, bu toprakları şenlendirmek bu topraklar üstünde yaşayan insanların yüzünü güldürmek yolunda harca. Birbirini boğazlamadan yaşamak isteyen bütün insanlara dostluk göster, kendi menfaatleri için dünyayı kana bulamak isteyenlere inanma. Bunları insanlığın, yurdunun ve milletinin düşmanı say. Yurduna açık veya gizli yollardan girmek ve yerleşmek isteyen yabancılara yüz verme. Seni sömürmek ve köle etmek isteyen böyle düşmanlara karşı kafanla, kaleminle, gerekirse kanınla mücadele et. Bu millete dayanamadıkları için herhalde yabancı bir devlete dayanmak lazım olduğuna seni inandırmak isteyenlerin sözlerine kanma. Müdafaa edilecek fikirleri olmadığı için her türlü fikre düşmanlık edenleri ve etraflarına sadece kabiliyetsiz, cahil sürüler toplamak isteyenleri arana sokma. Seni maceralara sürüklemek isteyen gafillere yüz verme; bu milletin bin bir yarasına merhem olmayı bir yana bırakıp dipsiz maceralar peşinde, yabancı ülkeler zapt etmek hülyalarıyla halkı kırdırmak, bu arada külah kapmak isteyen vicdansızların parlak sözlerine kulak asma. Çünkü sen büyüklük delisi zevzeklerin, Hitler kâküllü

kaçıkların oyuncağı olamayacak kadar ağırbaşlısın. Ve hele her şeyin başında, seni aldatarak alçakça işlere oyuncak etmek isteyen düşmanınla sana hakikati söyleyen dostunu birbirinden ayırmasını bil, bunu senin zekândan ve namusundan bekleriz."

Yine aynı gazetenin aynı nüshasının ikinci sahifesinde "Mahkeme Koridorlarında" sütununda "Hasan Ali - Kenan Döner" başlıklı yazıda:

"Hasan Âli - Kenan Döner Komedisi: Hasan Ali - Kenan Döner komedisinin dünkü temsilinde, Hitler'in acemi çırakları gülünçlü nutuklarına devam etmişlerdir. Nihal Atsız gezici kumpanyasını seyre gelenler salonu tıka basa doldurmuşlardı. Evvela Kenan Döner kantoya çıktı:

'Oğlan döne kız döne geldim ben döne döne' şarkısını döne döne söylerken evvela gözü döndü, sonra başı döndü, nihayet nevri dönüp, ihtiyar dansör, kumpanya aktörlerinin alkışları arasında yere yuvarlandı. İkinci perdede yine Kenan Döner çıktı. Göbek boşluğuna Nihal Atsız yerleşmiş bulunuyordu. İhtiyar Döner ağzını açar açmaz ağzından Atsız Nihal'in kafası fırlamış, 'Hayl Hitler!' diye üç defa horladıktan sonra Hasan Âli'nin Milli Eğitim Bakanlığı'nda Stalin'e, Molotof'a iş verdiğine dair tiradına başlamıştır. Nutkun sonunda, 'Hasan Âli bir Komonisttir,' demiş, sebebi sorulunca, 'Çünkü Faşist değildir,' diye cevap vermiştir. Bundan sonra Arnavut oğlu Arnavut olup, kendisi Türk oğlu Türk, büyük ırkçı ve Türkçü İsmet Rasin, Hasan Âli'nin komünistliğine şahitlik etmiş ve ispat için de halis kan soyunun, yarım kan ırkının üstüne yemin billah edince akar sular durmuştur. Tanık, sanık ve diğer Faşist artıklarının numaraları başka güne kalmıştır."

Ve aynı sahifenin ikinci sütununda "Irkçı Dalaşması" başlığı altında çıkan yazıda: "Irkçı dalaşması, ırkçıların kâküllü Führer'i, âdeti olduğu üzere mühim adam tavırları takınıp ortaya bir balgam daha atmış, 'Komünistlerin asıl şeflerinin kim olduğunu biliyoruz, ama iki seneden önce söyleyemeyiz,' demiş. Başka bir ırkçı derginin başyazarı bir bayan da soruyor: Bu asıl şefler kimlerdir? Bunların isimlerini saklamak, komünistleri himaye etmek demektir. Gördünüz mü, bu zavallıların silahları ne kadar çabuk kendilerine çevriliyor? Bir Fransız atasözünü değiştirerek şöyle diyebiliriz: Bir Faşist, her zaman kendisine komünist diyecek daha azılı bir Faşist bulabilir..." diye yazılı olduğu görülmüştür.

Bu itibarla sanığın eylemi Türk Ceza Kanunu'nun 69, 484. maddeleri yolu ile Türk Ceza Kanunu'nun 482. maddesine uygundur.

Sanığın duruşması yapılarak fiili sabit görüldüğü takdirde cezalandırılması istenir.

BELGE 36

İstanbul 6. Asliye Ceza Mahkemesi
Sayın Yargıçlığı'na

DOS. NO.
947/265

Şahsi davacı: İsmet Rasin Tümtürk

Sanık: Sabahattin Ali, Üsküdar Cezaevi'nde hükümlü. Ankara Cad. İzzettin Han No. 24.

Sanık müdafii: Avukat Mülhime Gökbudak, Galata Rıhtım Cad. Veli Alemdar Han, kat 4, No. 401.

Suçun mevzuu: Neşren hakaret

Tebliğin konusu: 18/6/1947 günlü karar dairesinde müdafaatımın[1] yazılı olarak sunulduğuna dairdir.

Müdafaamız:

Müvekkilim Sabahattin Ali, İst. C. Savcılığı'nın 6/6/1947 günlü 947/167 sayılı iddianamesiyle şahsi davacı İsmet Rasin Tümtürk'e 26/5/1947 tarihli 1 sayılı *Merhumpaşa* gazetesinde intişar eden "Hasan Âli - Kenan Döner Komedisi" başlıklı yazısı ile "Hitler'in acemi çırakları, Arnavutoğlu Arnavut, halis kan soyunun, yarım kan ırkının" kelimeleri ile neşren hakaret etmesi dolayısıyla sanık olarak yüksek huzurunuza celp edilmiş ve 18/6/1947 günlü duruşmada sayın iddia makamı bu yazı ile müvekkilimin İsmet R. Tümtürk'e "Hitler çıraklığı, Faşist kırıntıları, saf kan, yarım kan ve Arnavutoğlu Arnavut" kelimelerini yazarak ammenin nazarında şeref, vakar ve haysiyetini rencide edecek şekilde yayın yaparak hakarette bulunduğu anlaşılmış olduğundan sanığın hareketine uyan Basın Kanunu'nun 27. maddesi delaletiyle ve T. C. Kanunu'nun 482. maddesi gereğince cezalandırılmasını talep etmişlerdir.

[1] Savunmamın.

1- "HİTLERİN ÇIRAKLIĞI" demek hakaret değildir.

Müvekkilimin de sorgusu sırasında tebarüz ettirdiği gibi "HİTLER ÇIRAKLIĞI" cümlesi üzerinde biraz duracağım. Hitler âlim bir adam olmamakla beraber Alman kültürünü ve ırk felsefesini yayıp genişletmiş ve bütün bu mevzuların Almanya'da filozoflar kadar bilhassa büyük politika oyunu oynayan Hitler ve emsali tarafından bir ilim doktrini gibi ileri sürülmüş ve tatbik edilmiştir.

Hitler velevse amiyane bir doktrin ÜSTADI yani USTASI olunca onun çırakları ve çıraklığı da derhal hatıra gelir. Çırak, Türk edebiyat ve telakkilerimizde asla hakaret mânâsına gelmez; davacının muhterem babaları Cenap Şahabettin'in çırağı olabilmek, bizce oğlu olmaktan daha şereflidir. Namık Kemal, Şinasi'nin çırağı olduğu gibi Ebuzziya Tevfik de Namık Kemal'in çırağı olmuştur. Babıâli'ye genç bir memur tayin edilirken mesela "Âmedi-i Divan-ı Hümayunu'na[1] çırağ buyrulmuştur" diye resmen yazılırdı ki, bu çırağ Fariside ışık mânâsına olan çırağ olmayıp bizim halk dilimizde çırak dediğimiz kelime ile ifade edilir. Tilmizlik ve Fransızca'da "apprentissage" denilen halden ibarettir.

Hitler'in acemi çırakları cümlesi ile doğrudan doğruya davacı kastedilmekle beraber bizatihi davacıya bir hakaret değildir. Davacı senelerden beri devam eden neşriyatı ile ırkçılık tezini müdafaa etmiş bu yüzden SIKIYÖNETİM'de muhakeme edilmiş ve mahkeme kararında davacının ırkçı olduğu kabul edilmiş fakat TC Kanunda IRKÇILIK için bir ceza tayin edilmemiş olduğundan beraatına karar verilmiştir. Yukarıda da arz ettiğim gibi ve bütün dünyanın ittifakla birleştikleri üzere ırkçıların elebaşısı Hitler'dir.

Çırak kelimesi Türkçede sonu herhangi bir maksada ve ideale yönelen bir yolun irfan sahibi insan tarafından bir doktrine veya mesleğe veya USTA ve ÜSTADA uyarak başlanması ve başlangıcı demek mânâsınadır. Çırak kelimesi halk lisanımızda dahi asla hakaret mânâsına olmayıp Anadolu'da behemehal[2] ve hiddetle bu kelimeye bir hakaret vasfı istendiği zaman ancak "KEL ÇIRAK" derler ki halkımızın ifadesi hakareti ancak kel kelimesinden çıkarmaktadır.

Sanık Sabahattin Ali muhterem İsmet R. Tümtürk'e böyle halk dilinin bir vasfını ilave etmemiştir ki bu mevzu üzerinde ilim cephesinde ancak bir şeref olan tavziften[3] halk folklorunda dahi bir hakaret mânâsı çıkarılabilsin.

Keyfiyette hakaret namına hiçbir zerre mevcut değildir, ırkçı olmak Türk Ceza Kanunu'na göre bir suç olmadığına göre bir kimseye ırkçı veya ırkçı çırağı demek hakaret teşkil etmez, kaldı ki ırkçılık da bir dünya görüşüdür.

[1] Divan-ı Hümayun'un yazışma dairesine.

[2] Mutlaka.

[3] Vazifelendirmeden.

1 - "FAŞİST KIRINTILARI" demek bir hakaret değildir.

Anayasamıza göre her şahıs istediği felsefi kanaate sahip olmakta hürdür. Faşizm de demokrasi gibi, sosyalizm gibi, bir felsefi dünya görüşüdür. Fiiliyat haline inkılap etmedikçe kanunlar muvacehesinde suç değildir ve bir kimseye suç olmayan bir vasfı, mesela "faşistlik" vasfını izafe etmek hakaret teşkil etmez, çünkü bu felsefi görüşe muhalif olanlarca hoş görülmeyecek olan bu tabir bu fikrin taraftarlarınca bir iltifattır.

Milliyet, anayasanın tarifine ve bugünkü Türk şuuruna göre asla kanla alakası olmayan tamamen kültürel ve hukuki bir mefhumdur. Bu mefhumun ifratı ırkçılığa ve ifratının da ifratı "faşistliğe" müncer olur.[1] Faşizmin tarihi tetkikinden sarfınazar,[2] hadiselerin içinde en bariz simaları Hitler'le Mussolini'dir.

"KIRINTI" tabiri Türkçe'de asla bir maddenin ehemmiyetli parçasını ifade etmez. Ekmek kırıntısı ile güvercinler bile beslenemez. Ve kırıntı ile büyüyen hiçbir insan tasavvur edilemez. "FAŞİST KIRINTISI" mübalağa edilmiş bir aşırı milliyetçiliği ifadeden başka hiçbir şeyi kast edemez. Bunlar mütefekkir insanlar arasında her gün tekerrür eden esprilerdir.

Birisine fikirleri Eflatun kırıntısı demekle ona ancak kendisinde büyük filozofların küçük şuaları var demek istendiği gibi, faşist kırıntılarından da ancak siyasi bir felsefe doktrininin pırıltıları var demek istenmiştir.

Bunlar Türk gramercilerinin halledeceği meseleler olup asla bir hakaret mevzuu olmadığından Türk Ceza Kanunu'muzu alakadar eden hal ve manzarası yoktur. Ceza Kanunu'nu açınca hakaretin şu yolda vasıflandırıldığını görürüz: "Her kim toplu veya dağınık birkaç kişi ile ihtilat ederek[3] her ne surette olursa olsun bir kimsenin namus, şöhret, vakar veya haysiyetine taarruz eylerse..." diyor ki işte kanunun aradığı hakaret ve ona mahsus kuvvetli kelimeler...

Sayın Yargıç, hakaret kolay bir fiil değildir. Tıpkı en ağır suçlar gibi vatandaşın vatandaşa espri, mizah ve zekâ hududu dışında asgari hiddetle yapabileceği bir şeydir. Kalemi eline alan ve bütün sükûnu ile ancak espri yapan vatandaş Sabahattin Ali'ye böyle bir hali izafe etmeye imkân var mıdır? Türk münevver muhitinin istediği tartışma bu esprilere imkân verilmezse nereden doğacak?

2 - "HALİS KAN, YARIM KAN" demek bir hakaret değildir.

Davacının istidasında bulunmamakla beraber iddianamede yer alan "halis kan, yarım kan" kelimelerinden hakaret mânâsı çıkarabilmek isteneceğini de tahmin etmiyorum, çünkü ırkçıların her vesile ile ileri sürdükleri kan

[1] Varır.

[2] Vazgeçilse.

[3] Bir araya gelerek.

meselesine bir telmihten başka bir şey ifade etmeyen bu kelimelerin hakaret makamında kullanıldığı ne görülmüş ne de işitilmiştir. Ayrıca milliyet tarifimizde Anayasaya ve Türk realitesine dayanarak beygir evsafı olan yarım kan, saf kan meselesinin Türk milliyetçiliğinde asla yeri olmadığını bir daha tekrarlamak isterim.

3 - "ARNAVUTOĞLU ARNAVUT" demek bir hakaret değildir.

Arnavutoğlu Arnavut bir Türk olabilir ki Türkoğlu Türk'ten fazla bile Türk milliyetçisi olabilir. Türk vatanında Türk dilini konuşup Türk ıstırap ve saadetine bütün varlığı ile karışmış olanlardan kan şahadetnamesi aranmaz. Arnavutoğlu Arnavut'un ilmen hiçbir mânâsı yoktur. Sabahattin Ali gibi fikirleri ortada bir adamın bir vatandaşa, "Arnavutoğlu Arnavut" diyerek onun kanına tariz ettiğini[1] düşünmek insanı tebessüme sevk eder.

Muhterem İsmet Tümtürk'ün muhterem dedesinin Prezneli olması onu Arnavut zannettirebilir. Halbuki o muhterem dede hakkında Hayat Ansiklopedisi'nin 932 senesinde İstanbul'da intişar eden 725inci sahifesinde Cenap Şahabettin'in dedesi ve sultan Mahmut sarayının ekmekçi başısı Prezneli Osman Ağa Arnavuttur denilmesine rağmen Konya'dan gitmiş Fatih'lerin evlatlarından ırken de Türkoğlu Türk olabilir. Arnavutoğlu Arnavut ve Türkoğlu Türk olması bu davada tamamen müsavidir. Çünkü Türk olması için Türk Anayasası'nın tarifine uyma haricinde birşey düşünülemez. Binaenaleyh hakareti tazammun eder hiçbir mefhuma aklen ve hukuken imkân yoktur.

Herkes bilir ki Türklük camiamızı muhtelif unsurlardan teşkil eden bir tarih bugünkü toprağımızın üzerinden geçmiş ve Türk camiası, anayasası ve bugünkü medeniyeti ile herkesin bildiği ve kanunun tarif ettiği Türklük vaziyetini iktisap etmiştir. Bunun haricindeki imalar tariz ve hakaret mânâsını ifade etmez. Halbuki bir Türk edibi olan sayın babaları hayatlarında Hayat Ansiklopedisi'ni tekzip eder bir yazı yazmaya lüzum görmemişlerdir. Muhterem babalarını Prezneli Osman Ağa'nın torunu olmasına asla ehemmiyet vermeden Türk Edebiyat Tarihi, Türk olarak tespit eder.

Son dilek:

Yukarıda arz ettiğim üzere müvekkilim sanık Sabahattin Ali 26/5/1947 tarihli ve I sayılı *Merhumpaşa* gazetesinde yazdığı "Hasan Ali - Kenan Döner Komedisi" başlıklı yazının münderecat[2] ve davacının dilekçesinde İstanbul C. Savcılığı'nın iddianamesinde ve sayın mahkemenizin duruşmasında hazır bulunan muhterem savcı tarafından zikredilen "Hitler çırağı, Faşist kırıntıları, halis kan, yarım kan, Arnavutoğlu Arnavut" kelimeleri etimolojik bakımdan

[1] Dokundurduğunu.

[2] İçeriği.

Türk lisanında hakaretamiz elfaz[1] olmadığı gibi makalenin bütün çerçevesi ile de hakareti ifade eder mahiyette değildir. Müvekkilim mizah muharriridir; mezkûr makale sayın mahkemenizde 18/6/1947 celsesinde okutulduğu anda gerek heyet-i hâkime[2] ve gerekse samiin[3] üzerinde uyandırdığı tesirle de bütün heyet-i umumiyesi ile bir mizah yazısı olduğu tebeyyün etmiştir.

Müvekkilim sanık Sabahattin Ali davacı İsmet R. Tümtürk'e asla hakaret etmediği gibi, bu yayını ile kendisinin ammenin nazarında şeref, vakar ve haysiyetini rencide etmemiştir. Makalede ve yukarıda adı geçen lafızlarda suç unsuru bulunmadığı gibi müvekkilimin de hiçbir hakaret kastı yoktur.

Bu itibarla müvekkilimin beraatını, talep edilen tazminatın reddini, mahkeme masrafları ve avukatlık ücretinin şahsi davacı İsmet Rasin Tümtürk'e tahmilini[4] bilvekâle dilerim.

25/6/947
Mülhime Gökbudak

[1] Sözler.

[2] Hâkimler heyeti.

[3] Dinleyiciler.

[4] Yüklenmesini.

"Bence Sabahattin'in en kuvvetli tarafı kendine benzerliği, temiz ve metotlu bir edebiyat kültürüne dayanarak, en yaratıcı anlamında realist oluşudur... Sabahattin köyü, kasabayı, köylüyü, kasabalıyı çok iyi biliyor, duyuyor ve yaşatıyor. Dili pürüzsüz. Görünüşü dağıtıp yine bir noktada toplamasını büyük bir ustalıkla başarıyor."

Nâzım Hikmet

"Sabahattin Ali anlattığı hikâyelere bizi inandırıyor... Muharrir çorak, zavallı köyün sefaletini, acılarını anlayıp anlatmaya çalışıyor. "Bir Gemici Hikâyesi", "Kanal", "Bir Firar", "Kazlar", "Candarma Bekir" hikâyelerini yazan bir muharrir gerçekten iyi bir sanatkârdır."

Nurullah Ataç

"Sabahattin Ali imzası hikâye ve roman vadisinde son yıllarda hissedilen büyük boşluk içinde büyük bir ümit ışığı yakmaktadır."

Yaşar Nabi

"Sabahattin Ali'nin, böyle devam ederse, Tanzimat'tan beri en iyi hikâyecimiz olabileceğini zannediyorum. Çünkü yazılarında benim istediğim şey var, iç var, görüş var. Sonra tekniği güzel, yeni bir şey yapayım diye garabete kaçan tarafı yok."

Suat Derviş

SABAHATTİN ALİ

"Dünyada hayatın bir tek mânâsı varsa o da sevmektir. Hatta mukabele edilmesini bile beklemeden sadece sevmek. Başka bir insanı bahtiyar edebilmek, kendini bahtiyar edebilmekten daha güç fakat daha insancadır. Bugün böyle düşünenlere saf, hatta enayi derler. Fakat ne derlerse desinler, biz kalbimizin ve kafamızın doğru bulduğu şeyleri etrafın ne dediğine bakmadan yapmalıyız."

1948 yılında, henüz 41 yaşındayken aramızdan ayrılan Sabahattin Ali, edebiyatın her alanında çalışan, eser veren bir yazardı. Yazarın kaleme aldığı tiyatro oyunlarını, şiirleri, mektupları, gazete yazılarını, mahkeme tutanaklarını, farklı mecralarda verdiği röportaj ve anket cevaplarını bir araya getiren bu yeni basım, yayınevimizin Sabahattin Ali külliyatının üçüncü cildini oluşturuyor. Dönemin yaşantısına dair notlar ve metindeki eski sözcüklere dair açıklamalarla, kimi metinlerin orijinal ve sadeleştirilmiş hallerinin karşılıklı basımıyla zenginleştirilen bu özel çalışma, Sabahattin Ali'nin eserlerinin ruhuna nüfuz etmenizi kolaylaştıran, özgün bir okuma deneyimi sunuyor.

Bu QR kodu okutarak Sabahattin Ali'nin eserlerini Mert Fırat'ın seslendirmesiyle dinleyebilirsiniz.

/ EpsilonYayinevi | www.epsilonyayinevi.com | Online Alışveriş: www.kitap365.com

₺39

9 786051 735245